

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ANADOLU BEYLİKLERİNDE DİPLOMASI
(XIII-XVI. YÜZYILLAR)

Merve Eda YEĞEN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İsmail ÇİFTÇİOĞLU

YÜKSEK LİSANS
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

HAZİRAN 2024

ANADOLU BEYLİKLERİNDE DİPLOMASI
(XIII-XVI. YÜZYILLAR)

Merve Eda YEĞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2024

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Merve Eda YEĞEN

11.06.2024

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Merve Eda YEĞEN tarafından hazırlanan “Anadolu Beyliklerinde Diplomasi (XIII-XVI. Yüzyıllar)” başlıklı tez çalışması 11/06/2024 tarih ve 11:00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan: Prof. Dr. İlyas GÖKHAN	☒	☐
Üye: Prof. Dr. İsmail ÇİFTÇİOĞLU	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU	☒	☐

ANADOLU BEYLİKLERİNDE DİPLOMASİ (XIII-XVI. YÜZYILLAR)

(Yüksek Lisans Tezi)

Merve Eda YEĞEN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
HAZİRAN 2024

ÖZET

Kösedağ Savaşı'ndan (1243) sonraki süreçte Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol tahakkümü neticesinde otoritesini kaybetmesi hem dış hem de iç siyasette birtakım gelişmelere yol açmıştır. Devletin siyasî gücünün sarsılması, özellikle sınırlarında meskûn bulunan Türkmen beyleri arasında mühim bir gelişme olarak kendini hissettirmiştir. Nitekim bu süreci fırsat olarak gören Türk beyleri hâkim oldukları topraklarda müstakil hareket etmeye başlamışlar, İlhanlı hâkimiyetinin Anadolu'da tamamen ortadan kalkmasından sonra da tam anlamıyla bağımsız olmuşlardır. Böylece Anadolu'da ikinci Türk beylikleri dönemi olarak vasıflandırılan safha başlamıştır. Teşkilat ve müesseselerde ağırlıklı olarak Türkiye Selçuklularından, kısmen de İlhanlı ve Memlüklerden etkilenen beylikler, hâkimiyetleri müddetince çağdaşları olan devletlerle kurdukları siyasî ilişkilere bağlı olarak diplomatik faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Orta Çağ diplomasinin gereklerine göre şekillenen bu faaliyetler ekseriyetle elçi ziyaretleri, sıhriyet ilişkileri ve mektuplar ekseninde sürdürülmüştür. Beyliklerin siyasî temasta buldukları devletlerle ilişkileri incelendiğinde elçilik faktörü birincil önem arz etmektedir. Elçi ziyaretleri aracılığıyla beyliklerin muhatabı olduğu devletlerden siyasî beklentileri veya onlardan beklenenlerin neler olduğu tespit edilebilmektedir. Diğer yandan devlet yöneticileri tarafından siyasî amaç ve menfaat beklentisiyle kaleme alınan mektuplar diplomasinin mühim bir parçası olmuştur. Beyliklerin muhataplarıyla kurdukları diplomatik ilişkilerde mektuplar çoğunlukla elçiler vasıtasıyla taraflara iletilmiştir. Siyasî münasebetlerin kurulması ve geliştirilmesi amacıyla sıhriyet bağlarından faydalanılması da beyliklerin diplomatik temaslarında ayrı bir yere sahiptir. Hanedanların birbirleriyle evlilik bağları kurmaları sırasında işleyen diplomasi sayesinde beylikler, muhatap devletlerle olan siyasî ilişkilerini akrabalık bağlarına ve hanedan mensuplarına dayanarak yönetme fırsatına sahip olmuşlardır. Böylelikle belirtilen bütün bu hususlar çerçevesinde Anadolu Beyliklerinin diplomasi sanatını kullanarak siyasî ilişkilerine nasıl yön verdiklerini takip etme imkânı elde edilmiştir.

Bilim Kodu : 112405

Anahtar Kelimeler : Anadolu Beylikleri, diplomasi, elçilik, sıhriyet ilişkileri, mektuplaşma.

Sayfa Adedi : 153

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İsmail Çiftcioğlu

Diplomacy in Anatolian Beyliks (13th-16th Centuries)

(M.Sc. Thesis)

Merve Eda YEĞEN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

JUNE 2024

ABSTRACT

In the period after the Battle of Kösedag (1243), the Anatolian Seljuk State's loss of authority as a result of Mongol domination led to a number of developments in both foreign and domestic politics. The shaking of the state's political power made itself felt as a significant development, especially among the Turkmen beys residing on its borders. As a matter of fact, Turkish beys, who saw this process as an opportunity, started to act independently in the lands they dominated, and after the complete disappearance of the Ilkhanid rule in Anatolia, they became fully independent. Thus, the phase described as the second Turkish principalities period began in Anatolia. The principalities, whose organization and institutions were mainly influenced by the Anatolian Seljuks and partially by the Ilkhanids and Mamluks, carried out their diplomatic activities throughout their rule, depending on the political relations they established with their contemporaries. These activities, which were shaped according to the requirements of medieval diplomacy, were mostly carried out on the axis of envoy visits, relations of kinship and letters. When the relations of the principalities with the states they were in political contact with are analyzed, the envoy factor is of primary importance. Through envoy visits, the political expectations of the principalities from the states they were dealing with or what was expected of them could be determined. On the other hand, the letters written by state rulers with the expectation of political aims and interests became an important part of diplomacy. In the diplomatic relations that the principalities established with their counterparts, letters were mostly delivered to the parties through envoys. Utilizing marriage ties for the establishment and development of political relations also has a special place in the diplomatic contacts of principalities. Thanks to the diplomacy that functioned when the dynasties established marriage ties with each other, the principalities had the opportunity to manage their political relations with the interlocutor states by relying on kinship ties and dynasty members. Thus, within the framework of all these issues, it has been possible to follow how the Anatolian principalities directed their political relations by using the art of diplomacy.

Science Code : 112405

Key Words : Anatolian principalities, diplomacy, embassy, marital relations, correspondence.

Page Number : 153

Supervisor : Prof. Dr. İsmail Çiftcioğlu

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET _____	iv
ABSTRACT _____	v
İÇİNDEKİLER _____	vi
KISALTMALAR _____	ix
ÖNSÖZ-TEŞEKKÜR _____	x
1. GİRİŞ _____	1
2. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİYASÎ TARİHİNE BAKIŞ _____	9
3. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİYASÎ İLİŞKİLERİNDE ELÇİ ZİYARETLERİ _____	27
3.1. Anadolu Beylikleri ile Türkiye Selçukluları ve İlhanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	27
3.1.1. Saruhanoğulları Beyliği'nin İlk Elçilik Görevi _____	27
3.1.2. Lâdik/İnançoğulları Beyliği'nin İlhanlılara Gönderdiği Elçiler _____	28
3.1.3. Karamanoğulları Beyliği'nin Türkiye Selçukluları ve İlhanlılara Gönderdiği Elçiler _____	29
3.1.4. Çobanoğulları Beyliği'nin Türkiye Selçuklularına Aracı Olmaları _____	31
3.1.5. Eşrefoğulları Beyliği'ne Türkiye Selçuklu Tahtından Gönderilen Elçi _____	32
3.2. Anadolu Beylikleri ile Memlûkler Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	33
3.2.1. Karamanoğulları Beyliği _____	33
3.2.2. Eretnalılar _____	36
3.2.3. Kadı Burhâneddin Devleti _____	37
3.2.4. Dulkadiroğulları Beyliği _____	39
3.2.5. Ramazanoğulları Beyliği _____	42
3.2.6. Candaroğulları Beyliği _____	44
3.3. Anadolu Beylikleri ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	44
3.3.1. Karamanoğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	45
3.3.2. Kadı Burhâneddin ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	47
3.3.3. Dulkadiroğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	49
3.3.4. Candaroğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	49
3.4. Anadolu Beylikleri ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	51
3.4.1. Karesioğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	51
3.4.2. Aydınoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	52
3.4.3. Kadı Burhâneddin ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	53
3.4.4. Germiyanoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	54
3.4.5. Hamidoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	56
3.4.6. Dulkadiroğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	57
3.4.7. Candaroğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	60
3.4.8. Karamanoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	64
3.5. Anadolu Beylikleri ile Gayrimüslim Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	69
3.5.1. Saruhanoğulları ile Bizans Arasındaki Elçi Ziyareti _____	70
3.5.2. Aydınoğulları ile Bizans Arasındaki Elçi Ziyareti _____	71

3.5.3. Aydınogulları ile İtalyan Devletleri Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	73
3.5.3.1. Aydınogulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri _____	73
3.5.3.2. Aydınogulları ile Ceneviz arasındaki elçi ziyaretleri _____	75
3.5.4. Menteşeoğulları Beyliği ve Venedik Cumhuriyeti Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	76
3.5.5. Karamanoğulları ile Hristiyan Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	78
3.5.5.1. Karamanoğulları ile Kilikya Ermeni Krallığı arasındaki elçi ziyaretleri _____	78
3.5.5.2. Karamanoğulları ile Kıbrıs Krallığı arasındaki elçi ziyaretleri _____	79
3.5.5.3. Karamanoğulları tarafından Macar ve Sırlara elçiler gönderilmesi _____	81
3.5.5.4. Karamanoğulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri _____	82
3.5.6. Candaroğulları ile Hristiyan Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	86
3.5.6.1. Candaroğulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri _____	86
3.5.6.2. Candaroğlu İsmail Bey'in Osmanlılar tarafından elçi olarak tayini _____	87
3.5.6.3. Candaroğulları ile Trabzon Rum İmparatorluğu ve Papalık arasındaki elçi ziyaretleri _____	87
3.5.7. Çobanoğulları ile Kıpçak-Rus Melikleri Arasındaki Elçi Ziyaretleri _____	88
4. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİHRİYET İLİŞKİLERİNDE ELÇİ TEATİLERİ _____	91
4.1. Anadolu Beylikleri ile Türkiye Selçukluları Arasındaki Sıhriyet İlişkileri _____	91
4.1.1. Karesioğulları Beyliği _____	91
4.1.2. Karamanoğulları Beyliği _____	92
4.1.3. Eşrefoğulları Beyliği _____	94
4.2. Anadolu Beylikleri ile Memlükler Arasındaki Sıhriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri _____	94
4.2.1. Dulkadiroğulları ile Memlükler Arasındaki Sıhriyet İlişkileri _____	95
4.2.2. Ramazanoğulları ile Memlükler Arasındaki Sıhriyet İlişkileri _____	99
4.3. Anadolu Beylikleri ile Osmanlılar Arasındaki Sıhriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri _____	100
4.3.1. Germiyanoğulları Beyliği _____	100
4.3.2. Karamanoğulları Beyliği _____	102
4.3.3. Dulkadiroğulları Beyliği _____	107
4.3.4. Candaroğulları Beyliği _____	109
4.4. Eretnoğulları ve İlhanlılar Arasındaki Sıhriyet İlişkisi _____	111
4.5. Karesioğulları ve Bizans Devleti Arasındaki Siyasî Evlilik _____	112
5. ANADOLU BEYLİKLERİ DİPLOMASİSİNDE MEKTUPLAŞMA _____	115
5.1. Batı Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar _____	116
5.1.1. Saruhanoğulları Beyliği _____	116
5.1.2. Germiyanoğulları Beyliği _____	117
5.1.3. Hamidoğulları Beyliği _____	118
5.1.4. Batı Anadolu Beylikleri ile Memlük Devleti Arasındaki Mektuplaşmalar _____	119
5.2. Orta Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar _____	121
5.2.1. Karamanoğulları Beyliği _____	121
5.2.2. Eretnalılar _____	124
5.2.3. Kadı Burhâneddin Devleti _____	126
5.3. Güney Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar _____	128
5.3.1. Dulkadiroğulları Beyliği _____	128
5.3.2. Tekeoğulları Beyliği _____	130
5.4. Kuzey Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar _____	131

5.4.1. Çobanoğulları Beyliği	131
5.4.2. Candaroğulları Beyliği	133
6. SONUÇ	139
KAYNAKLAR	143
ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

çev.	Çeviren.
haz.	Hazırlayan.
bk.	Bakınız.
a.g.e.	Adı geçen eser.
a.g.m.	Adı geçen makale.
İA	(MEB) İslam Ansiklopedisi.
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
DGBİT	Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi.
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi.
İÜEF	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
KHO	Kara Harp Okulu.
TİDSAD	Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi.
SBF	Siyasal Bilimler Fakültesi.
BSOAS	Bulletin of the School of Oriental and African Studies.
S. Ü.	Selçuklu Üniversitesi.
A. Ü. DTCF	Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi.
TOEM	Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası.

ÖNSÖZ-TEŞEKKÜR

Diplomasi, tarih boyunca devletler arasındaki siyasî ilişkilerde başvurulan önemli araçlardan birini teşkil etmektedir. Türk devletlerinin de İslâm öncesi dönemden itibaren bir diplomasi geleneği meydana getirdiği bilinmektedir. Bu gelenek zamanla Türkiye Selçuklularına, beyliklere, akabinde de Osmanlılara taşınmıştır. Anadolu Beylikleri, siyasî varlıklarını devam ettirebilmek adına Selçuklulardan devraldıkları diplomasi geleneğinden zamanın şartlarına göre yararlanmayı bilmişler, hatta bu sahada bazı yeni teamülleri de ihdas etmişlerdir.

“Anadolu Beyliklerinde Diplomasi (XIII-XVI. Yüzyıllar)” adlı bu çalışmada; XIII. asrın ikinci yarısından itibaren teşekkül etmeye başlayan Türkmen beyliklerinin, çağdaşları olan diğer devletler ile aralarında vuku bulan siyasî ilişkiler ekseninde diplomatik faaliyetleri incelenmiştir. Beyliklerin bu faaliyetleri yürütürken bilhassa elçi teatilerine büyük önem verdikleri, mektuplaşmalardan azami ölçüde faydalandıkları, yeri geldiğinde sıhriyet ilişkilerinin sağladığı avantajlardan istifade ettikleri görülmüştür.

Anadolu Beylikleri dönemi diplomasi faaliyetlerine dair ilk müstakil çalışma hüviyetini taşıyan bu araştırma ile konuya bir nebze de olsa ışık tutulduğu düşünülmektedir. Bu vesileyle çalışmanın her aşamasında bilgi ve birikimiyle katkıda bulunan danışmanım Sayın Prof. Dr. İsmail Çiftcioğlu’na emeği, sabrı ve rehberliğinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Süleyman Özbek’e ve Doç. Dr. Bilal Koç’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam süresince yanımda olup maddi ve manevi desteklerini eksik etmeyen çok değerli aileme ve sevdiklerime sonsuz teşekkür ederim.

Merve Eda YEĞEN

Haziran 2024

1. GİRİŞ

Diplomasi kelimesi; “uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü”, “yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı” şeklinde anlamlar taşımaktadır.¹ Diplomasinin kurum olarak varoluşu uygarlığa hatta uygarlıktan çok daha önceki zamanlara kadar uzanmaktadır. Tarihte görülen ilk diplomasi yöntemi, günümüzde elçi diye adlandırılan diplomasi temsilcilerinin belirli bir siyasî hedefi veya görevi gerçekleştirmek maksadıyla geçici bir süreyle başka bir devlete gönderilmesini kapsayan *ad hoc*² diplomasisidir.³ İki devlet arasında anlaşma yapılmasını sağlayan diplomatik temaslar, devletlerin dış ilişkilerinde müzakereler yapılarak sözlü veya yazılı iletişim sürecini meydana getirirler.⁴

İslâmiyet öncesi dönemde Orta Asya’da kurulan Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Türgişler gibi ilk Türk devletleri, hem diğer bozkır topluluklarıyla hem de Çin, Bizans ve Sâsânîler gibi dönemin güçlü devletleriyle siyasî, ticari ve evlilik gibi nedenlerle yoğun diplomatik ilişkilerde bulunmuşlardır.⁵ İslâm Medeniyeti ile aralarında bağlar kurulmadan önce Türklerin, kendilerine özgü hukukî müesseselerinin yanı sıra Çin, Hint, İran gibi devletlerden kendilerine uygun gördükleri hukukî müesseseleri aldıkları zamanlar da olmuştur.⁶ İlk Türk devletlerinde, diğer devletler ile aralarındaki dış ilişkiyi yürütebilmek amacıyla tercümanların çalıştığı, çeşitli görevleri yerine getiren bir birime rastlanılmaktadır. Dış ilişkilerden sorumlu bu görevliler çift yönlü diplomasiyi yönetmekteydiler. Türkler yabancı ülkelere gelen tüccarların, ziyaretçilerin ve en önemlisi elçilerin, casusluk yapmadıklarına kani oldukları süreç

¹ Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*, haz. İsmail Parlatır vd., Ankara, 1, 597.

² Latince bir ibare olan ve tarihte uygulanan ilk diplomasi yöntemi olan *ad hoc*, tek taraflı ve geçici bir diplomasi anlayışını ifade etmektedir. Ayrıntı bilgi için bk. Tuncer, H. (1984). “Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 4 (1), 50-57.

³ Kodaman, T.-Akçay, E. Y. (2010). “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 77; Tuncer, H. (1982). “Eski ve Yeni Diplomasi (Doktora Tez Özeti)”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 37, 251-252.

⁴ Erol, E.-Solak, E. (2013). “Diplomaside Dilin Kullanımı”, *KHO Bilim Dergisi*, 23 (1), 27-29; Vardan, N. (2012). *İslâm Öncesi Türk Kültüründe Elçi ve Elçilik Müessesesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 55; Kodaman-Akçay, a.g.m., 2010, 77-79; Aktaş, Y. (2015). *Türkiye Selçuklu Devleti’nde Diplomasi Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 21.

⁵ Kafesoğlu, İ. (2017). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul, 267-269; Aktaş, a.g.e., 2015, 25; Yılmaz, S. (2010). *Büyük Selçuklu Devleti’nde Elçilik Kurumu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2.

⁶ Köprülü, M. F. (1981). *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, İstanbul, 30; Yılmaz, a.g.e., 2010, 8.

serbest hareket etmelerine müsaade etmişlerdir.⁷

İlk Türk devletlerinde rastlanan *elçi* kelimesi, Türkçe *el* (il) isim kökünden türetilmiştir ve bu isim “halk, ülke, devlet” anlamını karşılamaktadır.⁸ Elçi kelimesi, bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir anlamında ya da bir uzlaşma sağlama veya iş bitirme amacıyla birinin yanına gönderilen şahıs manasında kullanılmaktadır.⁹ İslâmiyet öncesi Türk devletlerinde diplomatik işlerle yükümlü kimselere ılımgacı, tamgacı (mühürdar) ve bitikçi (kâtip) gibi isimler verilirken Müslüman Türk devletlerinde bununla birlikte Arapça-Farsça kaynaklarda geçtiği üzere resul, son dönem eserlerdeyse sefir kelimesi kullanılmıştır.¹⁰

İlk Türk-İslâm devletlerinden Karahanlılarda diplomatik ilişkilerin yürütülmesi amacıyla gelen elçilerin karşılanması, onların hükümdarla görüşünceye kadar ağırlanması ve ihtiyaçlarının giderilmesinden saray teşkilatında görevli *ulu* (ulug) *hâcib* isimli kişi sorumluydu.¹¹ Gazneli Devleti’nde ise aynı görevi resuldâr¹² yerine getirmekteydi. Bu memuriyetin; gelen elçilerin karşılanmasından, hükümdarla görüşünceye kadar ikamet edeceği yerden, ihtiyaçlarının giderilmesinden, görüşmeler boyunca saraya gidip gelmesinden, elçinin geldiği ülkenin hükümdarına cevap niteliğinde bir mektup ile hediyelerin elçiye teslim edilmesinden, ayrıca gelen elçinin getirdiği mektup ve hediyelerin sultana sunulmasından, herhangi bir sebeple kimseyle görüştürülmemesi gereken habercilere nezaret edilmesinden ve son olarak başka bir ülkeye gidecek Gazneli elçilerine sultan tarafından verilen hilatlerin götürülmesinden sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.¹³

Öte yandan bir başka önemli Türk-İslâm devleti olan Büyük Selçuklular; kuruluş döneminde Karahanlılar, Gazneliler ve Samanîler ile hem askerî hem de diplomatik

⁷ Kafesoğlu, *a.g.e.*, 2017, 267; İpşirli, M. (1995). “Elçi”, *DİA*, 11, 5; Yılmaz, *a.g.e.*, 2010, 2.

⁸ Kafesoğlu, *a.g.e.*, 2017, 267-269; İpşirli, a.g.m., 1995, 3; Vardan, *a.g.e.*, 2012, 46-47; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 23.

⁹ *Türkçe Sözlük*, 1998, 1, 695.

¹⁰ Kafesoğlu, *a.g.e.*, 2017, 267; İpşirli, a.g.m., 1995, 3-5, 6; Genç, R. (1981). *Karahanlı Devleti Teşkilatı*, İstanbul, 256-260, 260-262; Tokan, Ö. (2011). *İslamiyet Öncesi Türklerde Diplomasi ve Hunlar Dönemi Diplomatik İlişkileri*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 15-20; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 23; Yılmaz, *a.g.e.*, 2010, 2.

¹¹ Yazıcı, N. (2018). *İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi*, Ankara, 142-143; Genç, *a.g.e.*, 1981, 203, 206; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 26.

¹² Ortaçağ İslâm devletlerinde elçilere mihmandarlık yapan saray görevlisine verilen isimdir. Bk. Merçil, E. (2007). “Resuldâr”, *DİA*, 34, 588.

¹³ Yazıcı, *a.g.e.*, 2018, 190; Merçil, E. (1976). “Gaznelilerde Bir Saray Memuriyeti: Resuldârlık”, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, 2, 703-709; Merçil, a.g.m., 2007, 588; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 26.

boyutta ilişkilerde bulunmuşlardır. Zamanla İslâm dünyasında kendilerine önemli bir yer edinmeleriyle de Bizans Devleti, Gürcistan Krallığı, Abbasî Halifeliği, Fâtımîler, Haçlı Devletleri, Gurlular ve tabii devletlerle hem mücadele içerisinde olup hem de diplomatik ilişkiler kurmuşlardır.¹⁴ Büyük Selçuklularda diplomasi geleneğine bakıldığında devletin, mevcut yapıyı muhafaza ettiği görülürken bir yandan da Karahanlı ve Gazneli Devletlerinden aldığı unsurları gereksinim duyduğu takdirde değiştirdiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde devletin, dış ilişkilerini daha iyi yönetebilmek için Abbasî ve Büveyhî teşkilatlarından da etkilendiği unsurlar olmuş ve siyasetlerine entegre etmişlerdir.¹⁵

Türkiye Selçuklularında, Büyük Selçuklu Devleti'nde de olduğu gibi elçilik işlerine ayrılmış özel bir kurum bulunmamaktadır. Yabancı devletlerden gönderilen elçi veya elçi heyetlerinin Türkiye Selçuklu sınırlarından girmelerini müteakip onların karşılanıp ağırlanmaları görevinin icra edilmesinden mihmândârlar sorumluydu.¹⁶ Mihmândâr kelimesi “misafir ağırlayan kimse” veya “bugünkü anlamıyla dışarıdan yurda gelen ziyaretçileri karşılamak ve kalacakları süre içerisinde kendilerine yardımcı olmakla görevli memur” anlamına gelir.¹⁷

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluş döneminden itibaren diplomatik ilişkiler, siyasi şartlara göre şekillenmiş ve elçiler aracılığıyla tahta çıkış tebriki, ittifak teklifi, savaş, sulh, taziye dileğinde bulunma, evlilik yapılması ve ticarî imtiyazlar elde etme gibi sebeplerden mütevellit çevredeki devletlerle temasa geçilmiştir. Türkiye Selçukluları bu dönemde, başta Bizans İmparatorluğu olmak üzere, Danişmendliler, Musul Atabeyliği ve Eyyübî Devleti ve Kilikya Ermeni Krallığı gibi komşu devletlerle diplomatik ilişkilerde bulunmuştur. Devlet yükseliş döneminde ise sahip olduğu siyasi ve askerî güç sayesinde dış politikasında diplomatik ilişkilerini eli güçlü bir şekilde idare edebilmiştir. Aynı zamanda Selçuklu sultanları, komşularının iç siyasetlerine müdahil olmayı başararak diplomatik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu dönemde,

¹⁴ Merçil, *a.g.e.*, 2016, 13-21; Yazıcı, *a.g.e.*, 2018, 205-239; Özgüdenli, O. G. (2018). *Selçuklular Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157)*, İstanbul, 1, 97-111; Köymen, M. A. (2017). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi İkinci İmparatorluk Devri*, Ankara, 2, 5-27; Vardan, *a.g.e.*, 2012, 99-101; Yılmaz, *a.g.e.*, 2010, 8; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 26.

¹⁵ Köprülü, *a.g.e.*, 1981, 30-35; Uzunçarşılı, İ. H. (2014). *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*, Ankara, 23-24; Yılmaz, *a.g.e.*, 2010, 8-9; Agacanov, S. G. (2006). *Selçuklular*, çev. Ekber N. Necef-Ahmed R. Annaberdiyev, İstanbul, 160-161.

¹⁶ Uyumaz, E. (2011). *Türkiye Selçuklu Devleti'ne Gelen ve Giden Elçiler*, İstanbul, 15.

¹⁷ Bozkurt, N. (2020). “Mihmandar”, *DİA*, 30, 25-26.

İstanbul Latin Krallığı, İznik Rum Devleti, Kilikya Ermeni Krallığı ve Doğu Anadolu'da hâkimiyet mücadelesi içerisinde olan Eyyûbîler, Harezmşahlar, Gürcüler, Moğollar ile siyasî alanda münasebetler kurulmuştur. Venediklilerle de ticarî alanda ilişkiler söz konusu olmuştur.¹⁸

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in hükümdarlığında, Moğollar karşısında Köseadağ Savaşı'nın (1243) kaybedilmesiyle yıkılış sürecine giren Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollara tabiiyet göstermek zorunda kalmıştır. Moğol tehlikesi devletin siyasî yapısını etkilediği gibi diplomasisine de yön vermiştir. Çöküş sürecinde dış politikadaki diplomatik faaliyetlere bakılacak olursa yoğun olarak Moğollar ile münasebet içerisinde bulunulmuştur. Eyyûbî Devleti, İznik Rum Devleti, İstanbul Latin İmparatorluğu, Gürcü ve Ermeni Krallıkları ise temasa geçilen diğer devletlerdir. Bu esnada Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğolların en büyük rakibi olan Memlük Sultanlığı arasında da Anadolu'yu saran Moğol idaresine ve baskısına karşı yardımlaşma amacıyla diplomatik görüşmeler yapılmıştır.¹⁹

Türkiye Selçukluları, ittifak ve yardım arayışı söz konusu olduğunda kendisi gibi Müslüman bir devlet olan Eyyûbîler ile diplomatik temaslara geçmiştir. Türkiye Selçuklu Devleti ile Ermeni Krallığı arasındaki diyalog ise istikrasız bir seyir takip etmiştir. Ermeni kaynaklarında, Türkiye Selçukluları hakkında dostane ifadeler yer verilmiş olsa da gerçekte taraflar arasındaki ilişkiler siyasî alandaki menfaatler doğrultusunda şekillenmiştir. Bu dönemde devletler arasında gidip gelen elçilere gösterilen muameleler, kuşkusuz diplomatik ilişkilerin seyri için önemli bir işaret olmuştur. Nitekim Bizans İmparatorluğu ve Moğollar tarafından Selçuklu elçilerine sergilenen davranışlar olumsuz bir görünüm arz ederken, Eyyûbî Devleti, Abbâsî Halifeliği ve Ermenilerle olan ilişkilerde Selçuklu elçilerine karşı hürmette kusur edilmemiş, bu görevlilerin karşılanıp ağırlandırılmasında titiz davranılmıştır.²⁰

Türkiye Selçuklularının dış ilişkilerinde sözlü ve yazılı mesajların taşınmasına aracı olan elçilerin, görüşmeler sırasında karşı tarafı etkileyebilmeleri için tabii olarak; tecrübe, hitabet yeteneği, ikna etme kabiliyeti gibi bazı özelliklere sahip olmaları göz

¹⁸ Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 325-326; Altınay, R.-Çeçen, E. (2023). "I. Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki Beka Mücadelesinde I. Haçlı Seferi'ne Karşı Diplomatik Girişimleri", *Gazi Akademik Bakış*, 16 (32), 341.

¹⁹ İbn Bibi. (2020). *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye Fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye Selçuknâme*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, 493-502; Uyumaz, *a.g.e.*, 2011, 87-100; Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 326.

²⁰ Aktaş, *a.g.e.*, 2015, 327, 328.

önünde bulundurulmuştur. Nitekim Sultan II. Kılıç Arslan ile Eyyübî Hükümdarı Selahaddin arasında yaşanan siyasî gerginlikte elçi olarak tayin edilen dönemin Selçuklu Veziri İhtiyârüddin Hasan b. Gavras (Gabras)'ın ikna kabiliyeti ve deneyimi sayesinde taraflar arasında muhtemel bir savaşın çıkması önlenerek anlaşma sağlanabilmiştir.²¹

Türkiye Selçuklu Devleti'ne gönderilmiş elçilere karşı gösterilen ihtimamın en açık örneklerine; Sultan I. Alâeddîn Keykubad zamanı, Abbâsî Hilafeti'nden gelen elçilerle yapılan görüşmeler sayesinde ulaşabilmek mümkündür.²² Bu görüşmelerden biri Ömer b. Muhammed el-Suhreverdî ile diğeri ise Muhyeddin İbn'el-Cevzî tarafından Sultan I. Keykubad arasında yapılmıştır. Hilafet merkezinden gönderilen bu elçilik heyetlerinin karşılanmalarında, ağırlanmalarında ve uğurlanmalarında özel bir özen ve yakınlık gösterilmiştir. Diğer devlet ve beyliklerle yapılan görüşmelerde Selçuklu sultanları, elçileri bekletirken Hilafet makamından gelen elçiler ertesi gün huzura kabul edilmiştir.²³

Türkiye Selçuklu Devleti'ne gönderilen elçilerin hediyeler sunup hükümdarlarından aldıkları yazılı veya sözlü mesajları bildirmeleriyle müzakerelerin yapıldığı, akabinde sultanların izniyle görüşmelerin sonlandırıldığı, hediyelerin verilmesiyle elçilerin uğurlandığı bir teşrifattan söz edilebilir.²⁴ Bilindiği üzere siyasî ve diplomatik ilişkilerin seyrini etkileyen önemli unsurlardan birisi de hediyedir. Hediyelerin devlet idaresinde hatırı sayılır bir yerinin olduğu malumdur. Hediye vermek hükümdarların ve devlet adamlarının uyguladıkları köklü bir gelenektir. Hilatler, iktâlar, siyasî evliliklerde sunulan çeyizler ve fetihler neticesinde gönderilen değerli eşyalar hediye olarak sayılabilir.²⁵

Türk devletlerindeki diplomasi geleneğinin tarihine böylece değindikten sonra çalışmanın amacını belirtmek yerinde olacaktır. Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılma sürecine girmesiyle birlikte Anadolu'da kurulmuş olan Türk beyliklerinde

²¹ İbnü'l Esir. (1987). *İslâm Tarihi-el Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, çev. Abdülkerim Özeydin, 11, İstanbul, 370-372; Aktaş, a.g.e., 2015, 329; Karakuş, N. (2023). "Selçuklu Veziri İhtiyârüddin Hasan ve Selçuklu Diplomasisi", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 9 (2), 309-310.

²² Uyumaz, a.g.e., 2011, 113; Aktaş, a.g.e., 2015, 328.

²³ İbn Bibi, a.g.e., 2020, 253-258, 278-283; Uyumaz, a.g.e., 2011, 51-54, 113-117; Aktaş, a.g.e., 2015, 328.

²⁴ Uyumaz, a.g.e., 2011, 113-122; Aktaş, a.g.e., 2015, 328.

²⁵ Köymen, M. A. (2020). *Büyük Alâeddîn Keykubad ve Zamanı*, haz. Salim Koca-Sinan Tarıfci, İstanbul, 483.

diplomasinin nasıl işlediğini kroniklerdeki kayıtlar ve araştırma eserler ışığında incelemek ve Anadolu'nun bu çok parçalı yapısında beyliklerin siyasî ilişkilerinde diplomasiyi hangi amaç ve yollarla kullandıklarını tespit edip aktarmak hedeflenmiştir. Türk beyliklerinin selefleri olan Selçuklu Devletleri ile Orta Asya'da kurulmuş olan Türk Devletlerinin diplomasi tarihi yapılan bazı çalışmalarla hâlihazırda incelenmiştir. Ayrıca Anadolu Beylikleri tarihinden ayrı bir bilim alanı olarak ele alınan Osmanlı tarihine yönelik bazı araştırmalarda da diplomasi konusu üzerinde durulmuştur. Bununla beraber geçiş dönemi olarak nitelendirebileceğimiz Anadolu Beylikleri zamanında diplomasinin nasıl bir mahiyet taşıdığına dair herhangi bir araştırma mevcut değildir. *Anadolu Beyliklerinde Diplomasi (XIII-XVI. Yüzyıllar)* isimli bu çalışma ile konu, müstakil olarak geniş bir perspektiften ele alınıp incelenmektedir.

Dört bölüm halinde ele alınan tezin birinci bölümünde Anadolu Beyliklerinin siyasî tarihi hakkında özet mahiyetinde bilgiler verilmektedir. İkinci bölümün başlığı *Anadolu Beyliklerinin Siyasî İlişkilerinde Elçi Ziyaretleri* ismini taşımaktadır. Bu bölümde beyliklerin çağdaşları olan büyük devletlerle aralarında gidip gelen elçi ziyaretlerinin mahiyeti konu edinilmiştir. *Anadolu Beyliklerinin Sihriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri* başlığını taşıyan üçüncü bölümde, beyliklerde düğün merasimleri sırasında gönderilen elçilik heyetleri ile beylik saraylarına gelin olarak giden hatunların arabulucu olarak vazifeleri değerlendirilmiştir. *Anadolu Beylikleri Diplomasisinde Mektuplaşma* isimli son bölümdeyse beylik yöneticilerinin diğer devletlerle olan siyasî ilişkilerini idare ederken diplomasinin bir parçası olarak başvurdukları bazı mektuplardan ve içeriklerinden bahsedilmektedir.

Anadolu Beylikleri hakkında incelemelerde bulunmak istenildiğinde yerli kaynakların azlığı ve yetersizliği gibi birtakım sorunlarla karşılaşılır. Bu sebeple başta siyasî tarihleri olmak üzere sosyal, dinî, kültürel veya diplomasi gibi alanlarda beyliklerle ilgili araştırma yapılırken günümüze ulaşabilen kaynaklardan nicelik ve nitelik manasında tamamıyla yararlanabilmek zordur. Bu noktada “Anadolu Beyliklerinde Diplomasi” konusu, ana kaynaklar ve araştırma eserler üzerinden tarih metodolojisine uyularak değerlendirilmiştir. Beyliklerin siyasî tarihlerine dair tespitlerde bulunulması açısından ana kaynaklar; kitabeler, vesikalar, vakayinameler, seyahatnameler, coğrafi eserler, münşeatlar adı altında türlere ayrılırlar. Özellikle vakayiname türündeki

eserler, Anadolu Beyliklerinin siyasî kronolojilerinin sağlam bir şekilde çıkartılması bakımından mühimdirler. Buna rağmen vakayinamelerde beyliklere ait malumatlar dağınık ve rastlantısal olmaktan öteye geçemediği için onların siyasî tarihleri hakkında hususi ve toplu bir bilgi öbeğine sahip olunması güçtür. Yine de bu türdeki eserler, beyliklerin komşu devletlerle olan diplomatik münasebetlerini dolaylı yoldan da olsa anlatmaları sebebiyle çok fayda sağlarlar.²⁶

Türkmen beylikleri tarihine ait diplomatik girişimlerin yer aldığı vakayinameler şu şekilde sıralanabilir. Türkiye Selçukluları devrinde İbn Bibi, Aksarayî ve Anonim Selçuknâme yazarları tarafından kaleme alınmış vakayinamelerde beyliklerin ilk dönmelerine dair bilgilere ulaşabilmek mümkündür. Anadolu Beylikleri döneminde ise bu kronikleri Esterâbâdî'nin *Bezme* u *Rezm*, Şikârî'nin *Karamannâme* ve Enverî'nin *Düsturnâme* adlı eserleri takip etmiştir. Beyliklerin siyasî ve diplomatik tarihlerinin gelişimine dair hadiselere, Osmanlı vakanüvisleri tarafından yazılmış kroniklerde de rastlanılmaktadır. Önemli bir külliyyatı oluşturan bu eserlerden bazıları Yazıcızâde Ali, Oruç Beğ, Aşıkpaşazâde, Neşri, Kemal Paşazâde, İdris-i Bitlisî, Şükrullah, Tursun Beğ, Hoca Sadettin Efendi, Münecimbaşı Ahmed gibi yazarlara aittir.

Osmanlı vakayinamelerindeki bilgiler hakkında tamamlayıcı malzemeler içermesi sebebiyle Bizans kroniklerinin de çok faydası bulunmaktadır. Beyliklerin siyasî ve diplomatik ilişkiler kurduğu bir başka devlet olan Timurlulara ait vakayinameler, Ankara Savaşı ve sonraki sürecin anlaşılabilmesi için mühim kaynaklardır. Şerefüddin Ali Yezdî ve Nizamüddin Şâmî'nin *Zafernâme* isminde eserleri bulunurken İbn Arabşah'ın farklı bir üslup kullandığı *Acâibu'l Makdûr* adlı eseri de kıymetli bilgiler içermektedir. Beylikler hakkında malumata sahip son vakayiname grubu ise Arap vakanüvislerin yazdıklarıdır. Vakayinamelerin sayıca çok ve çeşitli olmaları işe yarar olsa da tenkit edilerek kullanılmalarda fayda bulunmaktadır.

Seyahatname ve coğrafi eserler beyliklerin hem kuruldukları bölgeler hakkında hem de siyasî ve diplomatik faaliyetleri hususlarında bilgi taşımaları sebebiyle birincil derece kaynaklar arasında yerlerini almaktadırlar. Bu türde olan ve kullanılan eserlerden bazıları; İbn Battuta, Şihabeddin el-Ömerî, Ruy Gonzâlez de Clavijo, Bertrandon De La Broquiere ve Josaphat Barbaro gibi seyyahlara ait eserlerdir.

²⁶ Yücel, Y. (2018). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, 1, Ankara, 9-22.

Öte yandan Anadolu Beyliklerinin muhataplarıyla sağladıkları diplomatik ilişkilerde mektuplar, göz ardı edilemeyecek vesika niteliğine sahiptirler. Diplomatik bir belge görevi gören mektupların asıllarına her zaman ulaşabilmek mümkün olmasa da *münşeât* isimindeki kaynak türünde suretlerine yer verilmektedir. Osmanlı bürokrasisinde uzun yıllar boyunca görev yapan Feridun Ahmed Bey; ferman, berat, fetihname, zafername gibi belgelerin de suretlerinin bulunduğu *Münşeâtü's-Selâtin* diye bilinen eserinde; Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde topladığı resmî mektuplar içerisindeki Osmanlı hanedanına dair olanları her padişahın devrine göre derleyerek bir araya getirmiştir. Eser hakkında spekülasyonlar dile getirilse de beyliklerin mektup teatisi aracılığıyla haberleşmeler ve diplomatik münasebetler hususunda bilgi edinilmesine imkân tanımaktadır.²⁷

Beyliklerin diplomatik girişimlerine dair meselelerin ana kaynak eserlerde geçen bilgilere göre tenkit edilerek aydınlatılması noktasında araştırma eserler katkı sağlamaktadır. M. Fuad Köprülü, Osman Turan, İ. Hakkı Uzunçarşılı, Faruk Sümer, M. Halil Yinanç, Halil İnalçık, Yaşar Yücel, Refet Yinanç, M. Çetin Varlık, Tahsin Ünal, Şerafettin Turan, Salim Koca, K. Yaşar Kopruman, M. Feridun Emecen, Zerrin Günal Öden ve ismi burada anılmayan birçok tarihçinin tek bir beylik ya da tamamıyla ilgili araştırmaları, çevirileri, yayınları mevcut bulunmaktadır. Türk tarihi ile ilgilenen veya Bizans İmparatorluğu, Kıbrıs Krallığı, Venedik Cumhuriyeti gibi devletlerin 13-16. yüzyıllar arasında Anadolu ile olan ilişkilerini çalışmalarında konu edinen S. Lane-Poole, G. Ostrogorsky, Paul Wittek, Claude Cahen, D. M. Nicol, Elizabeth Zachariadou ve Barbara Flemming de yabancı tarihçilerden bazılarıdır. Yapılan çalışmada bu telif eserlerin desteklenmesi amacıyla bildiri, ansiklopedi maddesi, yüksek lisans ve doktora tezi gibi diğer ikincil kaynakların da yeri geldikçe kullanılmasına özen gösterilmiştir.

²⁷ Özcan, A. (2006). “Münşeâtü's-Selâtin”, *DİA*, 32, 20-22.

2. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİYASÎ TARİHİNE BAKIŞ

Kösedağ Savaşı'nda (1243) alınan yenilgiden sonra Türkiye Selçuklu Devleti, Moğolların hâkimiyeti altına girmiş ve bu durum devletin siyasî, sosyal ve iktisadî yapısında birtakım farklılaşmalara yol açmıştır.²⁸ 13. yüzyılın ortalarından itibaren Moğol tahakkümünün kendisini iyice hissettirmesiyle birlikte Anadolu, yoğun bir Türkmen göçünün merkezi haline gelmiştir. Türkmen aileler ve aşiretler; özellikle Bizans Devleti'nin doğu sınırını teşkil eden ve Moğol baskısının kuvvetli olmadığı Batı Anadolu'nun uç bölgelerine doğru göç etmişlerdir. Bu gelişmeler neticesinde bölgenin sosyo-politik dengesinde kalıcı değişiklikler yaşanmıştır.²⁹

Bu arada Selçuklu sultanlarının, devlet erkânının ve ileri gelen emîrlerin birbirleriyle olan çekişmeleri, suikastlar, Bizans'a yapılan ilticalar, Moğolların koymuş olduğu ağır vergiler, Türkiye Selçuklu Devleti'nde ekonominin sarsılmasına, halkın ümitsizliğe kapılmasına neden olmuştur. Türkiye Selçuklularının devlet adamlarından biri olan Muînüddin Pervâne³⁰'nin 1261-1277 yılları arasındaki yönetimi ülkede kısa süreli bir sükûnet ve istikrar sağlamakla birlikte bu dönemde de Moğolların baskısı devam etmiştir. Neticede dönemin kudretli Türk devletlerinden olan Memlûk Devleti'nden yardım istemek mecburiyetinde kalınmıştır.³¹

Memlûk Sultanı Baybars'ın 1277 yılında Elbistan Ovası'nda Moğolları yenilgiye uğratarak Kayseri'ye kadar gelmesi, Anadolu'nun Moğol tahakkümünden kurtulmasını sağlamasa da bu tarihlerden itibaren uçlarda yaşayan Türkmenlerin çoğu, bazı Türkmen beylerinin etrafında toplanmaya başlamışlardır.³² Bu dönemde Karamanlı Beyliği'nin başında bulunan Karamanoğlu Mehmed Bey Moğol tahakkümüne karşı gelerek meşruiyetini sağlamlaştırmaya yönelik bazı siyasî faaliyetlerde bulunmuştur. Eşrefoğulları ve Menteşeoğulları beylikleri ile ittifak yapan

²⁸ Emecen, F. M. (2021). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, İstanbul, 283; Merçil, E. (1991). "Anadolu Beylikleri", *DİA*, 3, 138.

²⁹ Nicol, D. M. (2021). *Bizans'ın Son Yüzyılları 1261-1453*, çev. Bilge Umar, İstanbul, 103-104; Ersan, M.-Alican, M. (2014). *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, İstanbul, 175; Polat, M. S. (2021). "Türkmenler (Selçuklular) Batı Asya'ya Nasıl Göçtü?", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 315, 336.

³⁰ Türkiye Selçukluları tarihinde önemli bir devlet adamı olan Muînüddin Süleyman Pervâne hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Kesik, M. (2020). "Muînüddin Süleyman Pervâne", *DİA*, 31, 91-93; Yinanç, M. H. (2014). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, haz. Refet Yinanç, 2, Ankara, 304-306.

³¹ Turan, O. (2019). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul, 297; Sümer, F. (2009). "Anadolu Selçukluları", *DİA*, 36, 382; Yazıcı, a.g.e., 2018, 292.

³² Flemming, B. (1988). "Anadolu Beylikleri", *İA*, 12/2, 280; Sümer, a.g.m., 2009, 382; Yazıcı, a.g.e., 2018, 292.

Mehmed Bey, II. İzzeddin Keykâvus'un oğlu olduğu söylenen Alâeddin Siyavuş'u (Cimri) 14 Mayıs 1277'de Selçuklu tahtına çıkarmayı muvaffak olmuştur. Ancak Alâeddin Siyavuş ve Mehmed Bey'in iktidarı uzun sürmemiş, çok geçmeden ikisi de Selçuklu ve Moğol kuvvetleri tarafından öldürülmüştür.³³

1284 yılına gelindiğinde II. Keykâvus'un oğlu II. Gıyaseddin Mesud, Moğolların onayıyla sultan ilan edilmiştir. Aynı zamanda III. Keyhüsrev'in validesi de oğlunun çocukları olan iki Selçuklu şehzadesini, Karamanoğlu Güneri Bey ile Eşrefoğlu Süleyman Bey'in desteğini alarak Konya'da tahta çıkarmıştır. Bunun haberini alan Moğol-İlhanlı Devleti'nin hükümdarı Argun Han (1284-1291) ise oğlu Geyhatu'yu (1291-1295) büyük bir kuvvetle Anadolu'ya yollamıştır. Geyhatu Han yanına II. Mesud'u da alarak Konya'ya girmiş ve iki veliaht şehzade öldürülmüştür (1285).³⁴

Sultan II. Mesud'a, bu hadiseden birkaç yıl sonra (1288 yılında) Karamanoğulları, Eşrefoğulları ve Germiyanlılar itaatlerini arz ettiler.³⁵ Germiyanoğulları ile bazı uç beyleri Batı sınırlarına doğru itilmişlerdi. Bu uç beyleri sınırlarda hâkimiyetlerini daha da tahkim ederek Aydın, Saruhan, Karesi ve daha aşağıda bulunan Menteşe isimli beylikleri kurmuşlardır. Kuzeybatı Anadolu'daki uç bölgelerinde ise Kastamonu beyleri ile onlara bağlı diğer Türkmen beyleri faaliyet göstermekteydi.³⁶

Moğolların onayı ile Selçuklu tahtına 1298 yılında III. Alâeddin Keykubâd'ın çıktığı görülmektedir. Bu sırada İlhanlılarda da siyasî kargaşa mevcuttu. Moğol kumandanlarından Sülemiş, yeni sultanın ilanını kabul etmeyip isyana teşebbüs etti. Bu isyan uçlardaki Türk beylikleri üzerindeki İlhanlı hâkimiyetini zayıflattı.³⁷ Sultan III. Keykubâd'ın tahtan uzaklaştırılmasından sonra 1302'de II. Mesud, Türkiye Selçuklu Devleti'nin son sultanı olarak başa geçti. Onun 1308 yılında vefat etmesi üzerine Türkiye Selçukluları da tarih sahnesinden çekilmiş oldu. Bu sırada Anadolu'daki birçok beylik, Memlük Devleti ile ilişkilerini güçlendirmekteydi.³⁸

14. yüzyıl Anadolu'suna bakıldığında Kastamonu'dan Antalya-Teke yöresine kadar uzanan hatta Türkmen boylarının yığıldığını ve çeşitli bölgelerde bunların liderliğini

³³ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 628-634, 636-637, 661-666; Sümer, *a.g.m.*, 2009, 382.

³⁴ Cahen, C. (1979). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul, 288; Flemming, *a.g.m.*, 1988, 282; Emecen, *a.g.e.*, 2021, 284; Sümer, *a.g.m.*, 2009, 383.

³⁵ Kesik, M. (2004). "Mesud II", *DİA*, 29, 343.

³⁶ Emecen, *a.g.e.*, 2021, 284; Sümer, *a.g.m.*, 2009, 383.

³⁷ Emecen, *a.g.e.*, 2021, 284.

³⁸ Cahen, *a.g.e.*, 1979, 294; Flemming, *a.g.m.*, 1988, 281; Sümer, *a.g.m.*, 2009, 383.

yapan beylerin teşkilatlanarak beylikler kurdukları görülür.³⁹ Kendilerini Selçuklu varisi olarak gören ve eski payitaht Konya'yı merkez edinen Karamanoğulları, diğer beylikler üzerinde üstünlük kurmaya çalışmıştır. Orta Anadolu'da Karaman Beyliği'nden başka Eretna Devleti ve bu devletin ilgasından sonra bölgede güçlü bir yönetim kuran Kadı Burhâneddin Devleti hüküm sürmüştür.

Kuzey Anadolu'da ise özellikle Kastamonu-Sinop hattında Çobanoğulları, Pervâneoğulları ve bu iki beyliğe son veren Candaroğulları mevcuttu. Batı Anadolu Bölgesi'nde, Karamanoğulları Beyliği'ne rakip sayılabilecek Kütahya merkezli kurulan Germiyan Beyliği öne çıkmıştı. İlk başlarda Germiyanlılara tabi olduğu bilinen uç kumandanları tarafından Ege Denizi hattında bir yayılma hareketi gerçekleşmişti. Buna istinaden 14. yüzyıl başlarında Balıkesir merkezli Karesioğulları, Birgi-Ayasuluk-İzmir merkezli Aydınoğulları, Manisa merkezli Saruhanoğulları ve Muğla merkezli Menteşeoğulları bağımsız birer beylik hüviyetindeydi. Batı'daki uç beylikleri ile Karamanoğulları arasındaki bölgede ise Isparta, Burdur, Eğridir yöresinde kurulan Hamidoğulları ile Seydişehir ve Beyşehir yöresinde kurulan Eşrefoğulları bulunmaktaydı. Güneydoğu Anadolu'da Memlük Devleti ile de komşu sayılan Maraş ve Elbistan merkezli Dulkadiroğulları ile Adana ve Çukurova yöresinde kurulan Ramazanoğullarının kendilerine ait beylikleri mevcuttu.⁴⁰

Anadolu Beylikleri 1327 yılına kadar İlhanlı Devleti'nin Anadolu valiliğiyle görevlendirdiği Demirtaş'ın (Timurtaş) baskısı altındaydı. 1327'de babası Emîr Çoban ile İlhanlı hükümdarı Ebû Sa'îd arasındaki savaştan haberdar olan Demirtaş, yerine Emîr Eretna'yı vekil olarak bırakmış ve Memlük Devleti'ne sığınmıştı. Bu durum Anadolu Beylikleri açısından bir dönüm noktası sayılır. Zira İlhanlı nüfuzundan kurtularak rahat bir nefes alan beylikler artık birer birer bağımsızlıklarını ilan edeceklerdir.⁴¹ Bu beyliklerin çevredeki diğer devletlerle yürüttükleri diplomatik ilişkilerin seyrini takip edebilmek için ana hatlarıyla da olsa siyasî tarihlerine bakmakta fayda vardır.

Anadolu Beylikleri arasında güçlü bir siyasî yapıya sahip olan Karamanoğullarının

³⁹ Flemming, a.g.m., 1988, 283; Emecen, a.g.e., 2021, 253.

⁴⁰ Emecen, a.g.e., 2021, 254; Merçil, a.g.m., 1991, 138-139.

⁴¹ Kerîmüddîn Mahmud-i Aksarayî. (2023). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, 252-264; Turan, O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 645-650; Özen, F. (2022). *İlhanlı Devleti'nin Dağılışı ve Halefi olan Devletler (1335-1350)*, Ankara, 45.

atası Nure Sûfi'dir. Onun nüfuzu altındaki Türkmenlerle birlikte Hıristiyanlara karşı gaza faaliyetlerinde bulunduğu, bu arada Babaîler İsyanı'na katıldığı da bilinir.⁴² Bunsuz (Bonsuz), Zeynü'l-Hac ve Karaman adlarında üç oğlu bulunan ve ölüm tarihi bilinmeyen Nure Sûfi'den sonra yerine oğullarından Karaman geçmiştir. Karaman Bey Türkiye Selçuklu Sultanı IV. Kılıç Arslan'dan (1249-1266) Ermenek Beyliği'nin tevcihini almıştır. Aynı zamanda Karaman ile Kılıç Arslan arasında akrabalık bağı kurulmuş ve Lârende Kalesi Karaman Bey'e verilmiştir.⁴³ Şemseddin Mehmed Bey döneminde Moğol tahakkümü halen varlığını sürdürürken Karamanoğulları bağımsız hareket etmeye başlamıştır.⁴⁴ 1314 yılında Konya'nın Karamanoğullarının eline geçmesi üzerine Moğollar Anadolu'da egemenliklerini yeniden hissettirmek için Emîr Çoban'ı gönderdiler. Karamanoğlu haricinde birçok Anadolu beyi Moğolların tehdidinden çekinerek Emîr Çoban'ın huzuruna çıkıp itaatini bildirmiştir.⁴⁵

Batı Anadolu Beylikleri, Yıldırım I. Bayezid döneminde (1389-1403) Şehzade Yakub'un katledilmesi üzerine Karamanoğlu etrafında toplanarak Osmanlı'ya olan tabiiyetlerinden çıktılar. Başta I. Bayezid ile Alâeddin Ali Bey arasında barış sağlansa da aralarında tekrar bir mücadelenin yaşanması neticesinde Alâeddin Ali Bey öldürüldü ve Konya, Karaman Beyliği'nin elinden alındı. (1398). Bunun üzerine I. Bayezid, Lârende'yi kuşattı. Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in eşi ile oğulları Mehmed ve Ali Beyler ise şehrin anahtarlarını Osmanlı'ya teslim etmekte çareyi buldular. 1398'de yaşanan bu olaylar üzerine güney bölümü hariç Karaman Beyliği'ne son verilmiştir.⁴⁶

1402'de I. Bayezid ve Timur arasında gerçekleşen Ankara Savaşı'na kadar Karaman Beyliği, Osmanlı yönetiminde kalmıştır. Timur'un torunu Mehmet Mirza tarafından kurtarılan Alâeddin Bey'in oğulları Mehmed ve Ali Beylere, savaştan sonra Osmanlı topraklarından Beypazarı, Sivrihisar, Kırşehir, Kayseri ve yöreleri de dahil eski memleketleri iade edilmiştir.⁴⁷ Buna rağmen Mehmed ve Ali Beyler döneminde beylik, Memlûklere tabi olarak ikiye bölünmüş ve Ali Bey, kardeşinin ölümüne kadar

⁴² Ayrıntılı bilgi için bk. Ocak, A. Y. (1991). "Babaîlik", *DİA*, 4, 373-374.

⁴³ Kesik, M. (2018). *Anadolu Türk Beylikleri*, İstanbul, 348; Başkan, Y. (2017). "Karaman Oğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 280.

⁴⁴ Emecen, a.g.e., 2021, 299.

⁴⁵ Kesik, a.g.e., 2018, 351.

⁴⁶ Demir, A. (2018). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, İstanbul, 123-124; Kesik, a.g.e., 2018, 355-356.

⁴⁷ Sevim, A.-Yücel, Y. (1989). *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, Ankara, 323, 447.

Niğde’de hüküm sürmüştür.⁴⁸ Beyliğin son döneminde Pir Ahmet Bey, Fatih Sultan Mehmed’in Venedik, Papa, Napoli, Macar, Arnavutluk ve Rodos Şövalyeleri ile giriştiği mücadeleden istifade ederek Osmanlılara bıraktığı toprakları geri alma hevesine düşmüştür. 1466’da Fatih Sultan Mehmed, Karaman Beyliği’nin hareketlenmesi üzerine sefere çıkmıştır. Osmanlılar tarafından Konya ve Lârende’nin ele geçirilmesiyle yenilen Pir Ahmet Tarsus’a kaçmış ve Karaman Beyliği’nin toprakları Fatih Sultan Mehmed’in oğlu Şehzade Mustafa’ya verilmiştir. 1471-1472 yıllarında tekrar sefer düzenlenmesi sonucunda Karaman coğrafyası Osmanlı hâkimiyetine katılmıştır.⁴⁹ Karamanoğlu Kasım Bey, II. Bayezid’in affına mazhar olarak bir müddet İçel’de hüküm sürmüştür. Onun 1483’te ölmesiyle Karamanoğulları Beyliği tamamen sona ermiş oldu.⁵⁰

Türkiye Selçukluları tarafından 1221’de fethedilen Alâiye, devletin zayıflamasıyla 1293 yılında Karamanoğlu Mecdüddin Mahmud Bey tarafından Memlük Sultanı Melik Eşref Selâhaddin adına hutbe okutularak ele geçirilmiştir. 1293’ten itibaren Memlük Devleti egemenliğinde Karamanoğulları beyleri tarafından Alanya ve çevresine hükmedilmiştir. 1427 yılına gelindiğinde Alâiye, Karaman b. Savcı Bey tarafından Memlük Devleti’ne satılmış olmasına rağmen Karamanoğlu Mahmud Bey’in torunları aracılığıyla yönetilmeye devam etmiştir.⁵¹

Bu dönemde Alâiye, Antalya’dan sonra en işlek pazar yeri konumunda olduğu gibi Mısır, Rodos, Kıbrıs ve diğer memleketlerle de yoğun ticarî ilişkiler ağı kuran bir Orta Çağ şehri durumundaydı. 1471’de ise Fatih Sultan Mehmed’in emriyle Gedik Ahmed Paşa tarafından Alâiye kuşatıldı. Alâiye’nin, Osmanlı sınırları içerisine alınmasıyla Kılıç Arslan Bey İstanbul’a getirildi. Gümülcine Sancağı ona ve ailesine dirlik olarak tahsis edildi.⁵²

Anadolu’da 1327-1381 yılları arasında kendi adıyla anılacak olan beyliğin kurucusu

⁴⁸ Ünal, T. (1986). *Karamanoğulları Tarihi*, Konya, 202-206; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 326.

⁴⁹ Yücel, Y.- Sevim, A. (2020). *Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı Fâtih-Yavuz-Kanûnî*, Ankara, 65-68; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 334; Kesik, a.g.e., 2018, 363.

⁵⁰ Kesik, a.g.e., 2018, 363; Sümer, F. (2001). “Karamanoğulları”, *DİA*, 24, 454-460. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, İ. H. (2019). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, 1-38; Varlık, M. Ç. (1992). “Karamanoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 23-44; Ünal, T. (1986). *Karamanoğulları Tarihi*, Konya.

⁵¹ Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 420; Kesik, a.g.e., 2018, 276.

⁵² Kesik, a.g.e., 2018, 277; *Türkiye Tarihi*’nde Alâiye’nin Osmanlılar tarafından kuşatılması 1451 senesi olarak geçmektedir. Bk. Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 421; Merçil, E. (1989). “Alâiye Beyliği”, *DİA*, 2, 332-333.

Alâeddin Eretna, Uygur Türklerinden olup İlhanlı Devleti'nin ordusunda görev yapmıştır. 1327'de Anadolu Umumî Valisi Demirtaş, Eretna Bey'i yerine vekil bırakarak Mısır'a kaçırmıştır. Bunun üzerine Eretna, İlhanlı Devleti'ne itaat etmiştir.⁵³ Eretna Bey'in 1341'de kendi adına bastırılmış parası olsa da Çobanlı Şeyh Hasan'ın itaat teklifini kabul etmeyerek 1343'te kazandığı Karanbük Zaferi ve buna müteakip aynı yıl içerisinde onun ölümüyle tam anlamıyla bağımsızlığını elde edebilmiştir.⁵⁴ Eretna Beyliği hâkimiyetini Sivas, Kayseri, Erzincan, Aksaray, Niğde, Ürgüp, Kırşehir, Darende, Ankara, Tokat, Niksar, Zile, Amasya, Merzifon, Gümüşhane, Bayburt, Şebinkarahisar (Şark-ı Karahisar/Doğu Karahisarı), Canik, Develi Karahisar, Çorum, Harput gibi şehir ve kaleler üstüne kurmuştur.⁵⁵

1352'de Eretna Bey'in vefatı üzerine yerine oğlu Mehmet Bey geçmiştir. Onun zamanın Moğol oymakları Kayseri'yi yağmalamışlardır. Bu yağmaya karşı Mehmet Bey, zamanında babasının da bir çözüm yolu olarak başvurduğu Memlûklerden yardım istemiştir.⁵⁶ 1365'te devlet erkanının nüfuzunu kırmak için giriştiği faaliyetlerden dolayı öldürülen Mehmet Bey'in yerine Cafer Bey ve daha sonra Alâeddin Ali Bey geçmiştir. Alâeddin Ali Bey döneminde devlet otoritesi kurulamadığı için Koyulhisar'da Kılıç Arslan, Niksar'da Taceddin, Amasya'da Hacı Şadgeldi, Erzincan'da Mutahharten, Tokat'ta Şeyh Necip ve Sivas'ta ise Hacı İbrâhim'in yönetiminde bulunan şehirler Eretna Beyliği'nden bağımsız hareket etmeye başlamışlardır. Bu durum, Mehmet Bey'den itibaren beyliğin gücünün bir hayli zayıfladığını göstermektedir.⁵⁷

Alâeddin Ali Bey, idarede çok başarılı olamamasına rağmen 1378'de Kadı Burhaneddin Ahmed'in vezirlik makamına getirilmesiyle Eretna Bey zamanındaki istikrarlı döneme geri dönmeye çalışılmıştır.⁵⁸ Alâeddin Ali Bey'in ölümünden sonra Eretna tahtına 7 yaşındaki bir çocuk olan oğlu II. Mehmed çıkarılmıştır (1380). Akıllıca bir siyaset izleyen Kadı Burhaneddin, önce vezirlik sonra da naiplik görevini icra etmiştir. Beylik içinde önemli bir nüfuza kavuşan Kadı Burhaneddin Ahmed, 1381 yılında II. Mehmed Bey'in saltanatına son vererek Eretna Beyliği'ni ortadan kaldırmış

⁵³ Göde, K. (2017). "Eratnalılar (1327-1381)", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 314; Kesik, a.g.e., 2018, 380, 381.

⁵⁴ Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 348-349; Göde, a.g.m., 2017, 315.

⁵⁵ Kesik, a.g.e., 2018, 380; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 351.

⁵⁶ Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 354.

⁵⁷ Göde, K. (1995). "Eretnaoğulları", *DİA*, 11, 296; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 355, 356.

⁵⁸ Kemal Göde, a.g.m., 2017, 333; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 358.

ve kendi hükümdarlığını ilan etmiştir.⁵⁹

1381 yılında Sivas ve Kayseri şehirleri merkez olmak üzere kurulan Kadı Burhaneddin Devleti, Orta Anadolu'ya 1398 yılına kadar hükmetmiştir. Kadı Burhâneddin Ahmed, Karamanoğulları, Osmanlılar, Memlükler, Timurlular ve Akkoyunlular gibi devletlerle hâkimiyeti süresince merkeziyetçi bir siyasî anlayışla münasebet kurmuş ve mücadele etmiştir.⁶⁰ Bir müddet Moğol ve Türkmen tehlikesiyle uğraşıldıktan sonra devletin sınırlarında güvenlik sağlanabilmiştir.⁶¹ Başlarda iyi bir şekilde anlaştıkları bilinse de Karayülük Osman⁶² tarafından aralarında geçen mücadelede sonucunda Kadı Burhâneddin'in öldürülmesi (1398) üzerine devletin başına oğlu Alâeddin Ali Çelebi geçmiştir. Buna rağmen Sivas halkı Anadolu'ya yaklaşan Timur tehlikesini işaret ederek Karamanoğulları Beyliği, Osmanlı ve Memlük Devletlerinin her birine memleketleri adına yardım çağrısında bulunmuştur. Bu çağrıyı cevapsız bırakmayan Osmanlı padişahı I. Bayezid döneminde şehir ilhak edilmiş ve Osmanlı sultanının oğlu Şehzade Süleyman Çelebi buraya vali olarak tayin edilmiştir.⁶³

Hamid Bey tarafından 13. yüzyılın sonlarına doğru kurulan Hamidoğulları; Uluborlu'nun hükümet merkezi kabul edilmesiyle birlikte Isparta, Burdur, Eğirdir, Gönen, Barla ve Keçiborlu yöresinde konuşlanmış bir Türkmen beyliğidir.⁶⁴ Hamidoğlu Beyliği bir süre Moğollara vergi ödemek suretiyle onların hâkimiyetini tanısa da İlhanlı'daki taht değişikliğinden (1316) faydalanan Dünder Bey, sultan unvanını kullanarak bağımsızlığını ilan etmiştir.⁶⁵ Dünder Bey zamanında sınırlar genişletilerek Antalya ele geçirilmiş ve burası kardeşi Yunus Bey'in idaresine bırakılmıştır. Bundan sonra ise Hamidoğulları Beyliği, Eğirdir ve Antalya kolu diye adlandırılan iki şubeye ayrılmıştır. Antalya'da Yunus Beyden sonra oğlu Mahmud Bey

⁵⁹ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 384; Göde, *a.g.m.*, 2017, 333, 337; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 359. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 155-161; Varlık, M. Ç. (1992). "Eretna Beyliği", *DGBİT*, 8, 570-585; Göde, K. (2000). *Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara, 17-140.

⁶⁰ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 389; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 427-428, 446, 447, 450, 452; Göde, K. (2017). "Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 356.

⁶¹ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 437.

⁶² Akkoyunlu hanedanına mensup Kutlu Bey'in oğullarından biri olan Karayülük Osman Bey, Kadı Burhâneddin'in hizmetine girmiş bir Akkoyunlu beyidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Sümer, F. (1989). "Akkoyunlular", *DİA*, 2, 271.

⁶³ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 383; Göde, *a.g.m.*, 2017, 359; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 459-460. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 162-168; Varlık, M. Ç. (1992). "Kadı Burhaneddin Ahmed ve Beyliği", *DGBİT*, 10, 45-54; Özaydın, A. (2001). "Kadı Burhâneddin Devleti", *DİA*, 24, 76-77.

⁶⁴ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 280; Kofoğlu, S. (2017). "Hamidoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 241-242; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 294.

⁶⁵ Kofoğlu, *a.g.m.*, 2017, 243-244; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 294-295.

yerine geçmiştir. 1327'deyse Sinaneddin Hızır Bey, emîr olmuştur. Bölge Teke adıyla bilindiği için Antalya kolu, Tekeoğulları diye de anılmaktadır.⁶⁶

Demirtaş'ın Anadolu'da İlhanlı hâkimiyetini yeniden tesis etmek amacıyla Hamid-ili topraklarına saldırısı, Dünder Bey'in öldürülmesine sebep olmuştur. Bu elim hadisenin ardından Dünder Bey'in oğlu Hızır Bey tahta oturmuştur.⁶⁷ 1391 senesinde Hamid-ili halkı Karamanoğlu'nun saldırısından çekindiği için Yıldırım Bayezid'e müracaat etmiş ve Hamidoğulları Beyliği Osmanlı'ya bağlanmıştır. Antalya şubesi ise 1423'te Osmanlı'nın hâkimiyetini tanımıştır.⁶⁸

13. yüzyılın ikinci yarısında Türkiye Selçuklu Devleti'nin uç beylerinden biri olan Eşrefoğlu Seyfeddin Halil (Süleyman) Bey tarafından öncelikle Beyşehir ve Seydişehir olmak üzere daha sonra Iğın, Bolvadin, Akşehir ve yörelerinde Eşrefoğulları Beyliği kurulmuştur. İlk başkentleri Gargorum (Gorgorum) iken daha sonra beyliğin daimî başkenti, Seyfeddin Süleyman Bey'in kurduğu Beyşehir (Süleyman şehir) olmuştur.⁶⁹

İlhanlılara karşı Anadolu Beylikleri bağımsızlıklarını ilan edince İlhanlı valisi Demirtaş şiddetli bir itaat politikası izledi. Bu durumdan etkilenenler arasında Eşrefoğlu II. Süleyman Bey de vardı. 9 Ekim 1326'da II. Süleyman Bey, Beyşehir'de işkence edilerek öldürüldü. Daha sonra beyliğin toprakları Karamanoğulları, Sâhib Ata ve Hamidoğulları Beylikleri tarafından zapt edildi.⁷⁰

Dulkadir Beyliği, Bozoklu Türkmen reisleri tarafından başkentleri Elbistan ve Maraş olmak üzere Harput'tan Kırşehir'e ve Yozgat'tan Hassa'ya kadar uzanan geniş bir alanda 1337-1522 yılları arasında hüküm sürmüştür. Karaca Bey zamanında beylik Memlük himayesine girmiş ve kendisine Türkmenlerin emîrliği rütbesi tevcih edilmiştir. Karaca Bey'in öldürülmesinden sonra ise bu mevki ve beyliğin toprakları

⁶⁶ Kofoğlu, S. (2017). "Tekeoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 267; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 297; Kesik, a.g.e., 2018, 284, 295.

⁶⁷ Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 295; Kofoğlu, a.g.m., 2017, 245-246.

⁶⁸ Kesik, a.g.e., 2018, 287, 297; Kofoğlu, a.g.m., 2017, 252; Kofoğlu, a.g.m., 2017, 272-273; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 298. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 62-69; Varlık, M. Ç. (1992). "Hamidoğulları Beyliği", *DGBİT*, 8, 562-565; Varlık, M. Ç. (1992). "Tekeoğulları Beyliği", *DGBİT*, 8, 566-569; Kofoğlu, S. (1997). "Hamidoğulları", *DİA*, 15, 471-476; Kofoğlu, S. (2011). "Tekeoğulları", *DİA*, 40, 348-350.

⁶⁹ Kofoğlu, S. (2017). "Eşrefoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 235; Kesik, a.g.e., 2018, 372; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 308.

⁷⁰ Kesik, a.g.e., 2018, 375; Kofoğlu, a.g.m., 2017, 238; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 309. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 58-61; Varlık, M. Ç. (1992). "Eşrefoğulları Beyliği", *DGBİT*, 10, 55-58; Kofoğlu, S. (1995). "Eşrefoğulları", *DİA*, 11, 484-485.

Memlûkler tarafından Üçok koluna mensup Ramazan Bey'e verilmiştir. Nitekim Türkmenler arasında çıkan kargaşadan dolayı Memlûklere tabi olmak şartıyla Elbistan valiliğine Dulkadir Halil Bey atanmıştır.⁷¹ Hanedan üyeleri arasındaki taht mücadeleleri ve Timur tehlikesi gibi sorunlar, beyliği zayıflatıp himayeye mecbur etmiştir. Zaten Memlûk nüfuzunda olan beylik, son dönemlerindeyse Osmanlı Devleti'nin himayesine girmiştir. 1522'de Şehsuvar oğlu Ali Bey'in halliyle de tamamen ortadan kalkmış ve Osmanlıların bir eyaleti haline gelmiştir.⁷²

Ramazanoğulları Beyliği, 14. yüzyılın ortalarında Çukurova havalisinde kurulmuştur. Dulkadir Karaca Bey'in, Memlûk Devleti'ne karşı gösterdiği itaatsiz tavırları sebebiyle 1352'de öldürülmesinden sonra Türkmen emîrlğine Üçok kolunun Yüregir boyuna mensup Ramazan Bey getirilmiştir. Böylece sınırları doğuda Osmaniye, batıda Tarsus ve Gülek, kuzeyde Bor ve Şücaeddin/Ulukışla, güneyde ise Akdeniz'e kadar ulaşan Ramazanoğulları Beyliği, Memlûklere bağlı bir şekilde 1516 yılına kadar hüküm sürmüştür. Halil ve Mahmud Beyler döneminde Osmanlı Devleti ile kurulan dostluk ilişkileri sebebiyle Memlûklere duyulan tabiiyetten uzaklaşmıştır.⁷³

Beyliğin son zamanlarında hükümdarlık yapan Pîrî Bey devri (1517-1568) istikrarlı ve huzurlu bir dönemdir.⁷⁴ Osmanlı Devleti tarafından Adana valiliğine son olarak Pîr Mansur Bey atanmıştır. 1608 yılında onun bu vazifeden çekilmesi üzerine Ramazanoğlu Beyliği'nin siyasî varlığı sona ermiş ve beyliğin merkezi olan Adana, diğer vilayetler gibi bir Osmanlı vilayeti haline getirilmiştir.⁷⁵

Kastamonu ve çevresinde Türkiye Selçuklularına bağlı olarak XII. yüzyıl sonlarına doğru teşekkül eden Çobanoğullarının kurucusu Emîr Hüsâmeddin Çoban Bey'dir. 14. yüzyıl başlarına kadar varlığını sürdüren beyliğin hem bölge hem de Türkiye

⁷¹ Sarı, A. (2017). "Dulkadir Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 363, 365, 366; Kesik, a.g.e., 2018, 301-302; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 415-416.

⁷² Kesik, a.g.e., 2018, 317; Sarı, a.g.m., 2017, 363, 374; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 416, 417, 418-419. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 169-175; Varlık, M. Ç. (1992). "Dulkadiroğulları Beyliği", *DGBİT*, 10, 97-112; Yınanç, R. (1994). "Dulkadiroğulları", *DİA*, 9, 553-557; Yınanç, R. (1989). *Dulkadir Beyliği*, Ankara, 6-105.

⁷³ Bedirhanoğlu, H. E. (2017). "Ramazanoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 381, 387; Kesik, a.g.e., 2018, 321, 323; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 412-413.

⁷⁴ Bedirhanoğlu, a.g.m., 2017, 388.

⁷⁵ Kesik, a.g.e., 2018, 342-343; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 413-414; Bedirhanoğlu, a.g.m., 2017, 390. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 176-179; Varlık, M. Ç. (1992). "Ramazanoğulları Beyliği", *DGBİT*, 10, 113-129; Sümer, F. (2007). "Ramazanoğulları", *DİA*, 34, 442-445.

Selçukluları tarihi açısından önemli bir yeri vardır.⁷⁶ Hüsâmeddin Çoban Bey'in vefatının ardından yerine oğlu Alp Yörük (Alp Yürek) geçmiştir. Onun zamanında Anadolu'nun hâkimiyetini Moğollar ele geçirmiştir. Bu sebeple Türkiye Selçuklularına bağlı olan beylik, İlhanlı Devleti'ne de tabiiyetini sunarak siyasî varlığını sürdürebilmiştir.⁷⁷ Alp Yörük'ten sonra ise oğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan beyliğin başına geçmiştir. O, Selçuklu saltanatında yaşanan taht mücadelelerine dahil olmaktan çekinmemiştir.⁷⁸ Çobanoğullarının son hükümdarı olan Mahmud Bey zamanında Moğol-Selçuklu hâkimiyetinden kurtulunmuşsa da Candaroğulları beyliğe son vermiştir.⁷⁹

Candaroğulları Beyliği, 14. yüzyıl başlarında Kastamonu ve Sinop çevresinde Şemseddin Yaman Candar tarafından kurulmuştur. II. Mesud ve kardeşi Rükneddin Kılıç Arslan arasında geçen taht mücadelesindeki faydalarından dolayı Moğol-Selçuklu idaresi Çobanoğullarına ait dirlikleri Candar Bey'e mükafat olarak vermiş ve bunun üzerine Kuzeybatı Anadolu'da Candaroğulları hâkimiyeti başlamıştır.⁸⁰ Candaroğlu I. Süleyman Paşa, 1335'te Moğol Hükümdarı Ebû Sâ'îd Bahadır Han'ın ölümünün ardından kendi adına para bastırıp bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸¹ Candaroğlu Kötürüm Bayezid Bey ile Osmanlı'nın destekte bulunduğu oğlu II. Süleyman Bey arasında yaşanan taht mücadelesi sonucunda beylik, Kastamonu ile Sinop kolları diye ikiye ayrılmıştır (1383).⁸² Yıldırım Bayezid döneminde Candaroğulları Beyliği'nin Kastamonu koluna son verilmiş ve Sinop hükümdarı olan İsfendiyar Bey ise güvence verilmek suretiyle yerinde bırakılmıştır. İsfendiyar Bey'in 50 yıla yakın süren yönetimi sebebiyle beyliğin ismi İsfendiyaroğulları diye de anılmaktadır.⁸³ Candaroğulları, 1460'ta Osmanlı Hükümdarı II. Mehmed'in Trabzon'a düzenlediği sefer esnasında kuşatılmıştır. Candaroğlu İsmail Bey ile yapılan diplomatik görüşmeler neticesinde beyliğin toprakları savaşımsız bir şekilde teslim alınarak Kuzey

⁷⁶ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 17, 334; Yakupoğlu, C. (2017). "Selçuklu Beyliği: Çobanoğulları", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 425; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 225, Kesik, *a.g.e.*, 2018, 159.

⁷⁷ Yakupoğlu, a.g.m., 2017, 425; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 229-230.

⁷⁸ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 232.

⁷⁹ Yazıcızâde Ali. (2017). *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, haz. Abdullah Bakır, İstanbul, 742; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 166-167; Yakupoğlu, a.g.m., 2017, 427; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 235. Ayrıntılı bilgi için bk. Yücel, *a.g.e.*, 2018, 33-51; Varlık, M. Ç. (1992). "Çobanoğulları Beyliği", *DGBİT*, 10, 91-96; Yücel, Y. (1993). "Çobanoğulları", *DİA*, 8, 354-355.

⁸⁰ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 252; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 176; Yakupoğlu, C. (2017). "Candaroğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 426.

⁸¹ Yakupoğlu, a.g.m., 2017, 428; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 177; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 253.

⁸² Kesik, *a.g.e.*, 2018, 179; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 255.

⁸³ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 256; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 180.

Anadolu'daki mevcudiyetlerine son verilmiştir.⁸⁴

Germiyanoğulları, Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı bir uç beyliği olarak Kütahya ve çevresinde 1300 yılı civarında kurulmuştur. Karamanoğullarından sonra Anadolu Beylikleri içerisinde önemli bir güce ve yere sahip olmuştur. Beyliğin ilk hükümdarı olan I. Yakub Bey zamanında Batı Anadolu'da bulunan Saruhan, Menteşe, Lâdik ve Sâhib Ataoğulları gibi beylikler ilk başta Germiyanoğullarına tabiiyet göstermişlerdir.⁸⁵ Çahşadan lakaplı Mehmed Bey'den sonra beyliğin başına geçen Süleymanşah'ın, Osmanlılar ile sihriyet tesis etmesi sonucu Kula hâricindeki Germiyan arazisinin tamamı çeyiz olarak Osmanlılara bırakılmıştır. Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'in, Anadolu'ya düzenlediği seferde aralarında akrabalık bağı olmasına rağmen Germiyan Beyliği de Osmanlı Devleti'ne katılmıştır (1390).⁸⁶

Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Emîr Timur, diğer beyliklerde uyguladığı gibi, Germiyanoğullarının topraklarını II. Yakub Bey'e geri teslim etmiştir. Böylece Yakub Bey, on iki yıl aradan sonra yeniden beyliğinin başına geçebilmiştir.⁸⁷ Ancak bu dönemde beylik, Karamanoğullarının kuşatmasından kurtulamamış ve Yakub Bey ikinci kez beyliğini terke mecbur kalmıştır. 1413 senesinde Çelebi Mehmed'in yardımıyla tekrar beyliğinin başına dönmüştür. II. Yakub Bey'in kendisinden sonra Germiyan Beyliği'ni miras bırakabileceği bir evladı olmadığı için topraklarını, Osmanlı Sultanı II. Murad'a vasiyet yoluyla bırakmıştır. II. Yakub Bey'in ölümü üzerine de beylik sona ermiştir (1429).⁸⁸

13. yüzyılın sonlarına doğru Türkiye Selçuklu Devleti'nin çöküş sürecine girmesiyle Batı Anadolu'da Bizans'ın bulunduğu zafiyetten faydalanarak Mysia bölgesini ele geçirmeye çalışan uç beylerinden Kalem Bey ile Oğlu Karesi Bey, 1302'de Balıkesir'i

⁸⁴ Tursun Bey. (?). *Fatih'in Tarihi "Târih-i Ebu'l Feth"*, haz. Ahmet Tezbaşar, İstanbul, 84-85; Kesik, a.g.e., 2018, 184; Yakupoğlu, a.g.m., 2017, 435; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 260-261. Ayrıntılı bilgi için bk. Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî. (2019). *Mesâlikü'l Ebsâr Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*, çev. Ahsen Batur, İstanbul, 147, 162-163; Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 121-147; Yücel, Y. (1993). "Candaroğulları", *DİA*, 7, 146-149; Varlık, M. Ç. (1992). "Candaroğulları Beyliği", *DGBİT*, 8, 550-561.

⁸⁵ Başar, F. (2017). "Germiyanoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 213, 216; Kesik, a.g.e., 2018, 224, 225, 226; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 287.

⁸⁶ Kesik, a.g.e., 2018, 229; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 290.

⁸⁷ Başar, a.g.m., 2017, 22; Kesik, a.g.e., 2018, 229.

⁸⁸ Başar, a.g.m., 2017, 223; Kesik, a.g.e., 2018, 229-230; Sevim-Yücel, a.g.e., 1989, 291, 292. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 39-54; Varlık, M. Ç. (1992). "Germiyanoğulları", *DGBİT*, 8, 487-524; Varlık, M. Ç. (1996). "Germiyanoğulları", *DİA*, 14, 33-35; Koca, S. (2013). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Ankara, 119-126.

kendilerine merkez kılmış ve Karesi Beyliği'nin temellerini atmışlardır. Karesioğullarının sınırları Balıkesir'den sonra Bergama, Sındırgı, Bigadiç, İvrindi, Susıgırlık (Fırt), Aydıncık, Baş Gelenbe (Soma'da bir köy), Kemer Edremit (Burhaniye), Edremit, Ayazmend (Altınova) ile Bayramiç, Ayvacık, Ezine ve Balıkesir'in yakınlarındaki Balıklı'ya kadar ulaşmış olacak ki beyliğin ismi daha sonra yörenin adı haline gelmiştir.⁸⁹ Karesi Bey'den sonra ise beyliğin toprakları, Balıkesir ve Bergama olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Marmara ve Çanakkale'ye kadar olan kısım Demirhan Bey'in hâkimiyet sahası içinde kalmıştır.⁹⁰ Beyliğe kimin sahip olacağı hususunda Demirhan ve Dursun Beylerin arasında geçen mücadeleye Osmanlı Devleti de dahil olmuş ve 1345 yılında Osmanlılar tarafından Karesi Beyliği'nin toprakları ele geçirilmiştir.⁹¹

13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Manisa ve yöresinde hüküm süren Saruhanoğulları, Batı Anadolu'daki bazı uç beylikleri gibi denizci bir Türkmen beyliği olup Saruhan Bey tarafından kuruldu. Saruhan Beyliği'nin kuzeyinde Karesioğulları, doğusunda Germiyan Beyliği ve güney tarafında Aydınöğulları bulunmaktaydı. Bizans ve Latin kaynaklarında Saruhanoğullarından Ege Denizi, Adalar ve Trakya'ya olan akınları ve yaptıkları anlaşmalar vesilesiyle bahsedilir.⁹² Ömerî'nin eserinde Saruhan Bey'in 15 kasabaya, 20 kaleye, 10.000 fazla atlı savaşçının bulunduğu bir orduya ve ayrıca deniz kuvvetlerine sahip olduğu aktarılmaktadır.⁹³ 1390 yılında Yıldırım Bayezid'in Anadolu'ya düzenlendiği seferde Saruhan Beyliği'nin toprakları da ilhak edildi.

Ancak Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Orhan ve Hızır Şah Beyler, eski topraklarına sahip olabilmişlerdir.⁹⁴ Osmanlıların Fetret Devri'nde şehzadeler arasındaki taht mücadelesine beylikler de müdahil olmuştur. Bunlardan biri de Saruhanoğlu Hızır Şah Bey olup Mehmet Çelebi tarafından 1410 yılında öldürülmüştür. Beyliğin toprakları

⁸⁹ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 236; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 262, 263; Turğut, V. (2017). "Karası Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 190.

⁹⁰ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 263.

⁹¹ Turğut, a.g.m., 2017, 194; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 265; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 240. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 96-103; Varlık, M. Ç. (1992). "Karesioğulları", *DGBİT*, 8, 546-549; Günal, Z. (2001). "Karesioğulları", *DİA*, 24, 488-489; Günal Öden, Z. (1999). *Karası Beyliği*, Ankara.

⁹² Emecen, F. M. (2017). "Saruhanöğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 153; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 243; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 301.

⁹³ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 167; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 302.

⁹⁴ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 302, 304; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 251.

ise 1412 yılında Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.⁹⁵

Germiyan Beyliği'nin ordusunda subaşı vazifesinde bulunana Aydınolu Mehmed Bey, Menteşe Bey'in damadı Sasa Bey'in daha önce fethettiğı Tire, Ayasuluğ/Selçuk ve Birgi'yi 1308 yılında ele geçirerek Aydınolu Beyliği'ni kurmuştur.⁹⁶ 1344 yılında Kıyı İzmir'in Latinler tarafından işgal edilmesi üzerine Umur Bey'in burayı kurtarma faaliyetleri sonuç vermeyince barış anlaşması yapılmıştır.⁹⁷ 1390'da Yıldırım Bayezid'in Alaşehir'i almasıyla Aydınolu İsa Bey Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve beyliğin toprakları da Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.⁹⁸ Ankara Savaşı'ndan sonra beyliğin toprakları, İsa Bey'in oğulları Musa ve II. Umur Beylere tekrar teslim edilmiştir. İlerleyen süreçte Aydınolu İbrâhim Bahadır'ın oğlu Cüneyd Bey ile II. Umur Bey arasında hâkimiyet mücadelesi yaşanmıştır.⁹⁹ Nihayetinde Aydınolu Beyliği'ni tek başına eline geçirmesine rağmen Cüneyd Bey, Osmanlılara karşı gösterdiği itaatsizlik sebebiyle ailesiyle birlikte idam edilmiştir (1426). Böylece Aydınolu Beyliği'nin de varlığına son verilmiştir.¹⁰⁰

13. ve 15. yüzyıllar arasında Fethiye merkez olmak üzere Güneybatı Anadolu'da kurulan Menteşeoğulları; Muğla, Milas, Beçin (Peçin), Bozöyük, Marin, Çine, Tavas, Balat, Köyceğiz ve Finike yörelerinde hâkimiyet kurmuş bir Türkmen beyliğiydi. Karesi, Aydın ve Saruhan Beylikleri gibi denizci beylikler arasında yer alan Menteşe Beyliği, kuzeyde Aydınolu Beyliği, kuzeydoğuda İnançoğulları ve Germiyanolu Beyliği, doğuda Hamidoğulları ve güneydoğuda ise Tekeoğullarıyla komşu bulunmaktaydı.¹⁰¹

1360'ta Menteşeoğlu Musa, Mehmed ve Ahmed Gazi Beyler arasında yaşanan saltanat mücadelesi neticesinde beyliğin birliği bozulmuş ve Musa Bey'in Balat ve Milas taraflarına, Mehmed Bey'in Muğla-Çine yörelerine, Ahmed Bey'in ise Fethiye ve Marmaris taraflarına yerleştiğı yeni bir düzen kurulmuştur. 1390 yılında Osmanlılar

⁹⁵ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 251; Emecen, *a.g.m.*, 2017, 160; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 304. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 84-91; Emecen, F. (2009). "Saruhanolu Beyliği", *DİA*, 36, 170-173; Varlık, M. Ç. (1992). "Saruhanolu Beyliği", *DGBİT*, 8, 537-545.

⁹⁶ Daş, M. (2017). "Aydınolu Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 175; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 267; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 258.

⁹⁷ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 270.

⁹⁸ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 267; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 273.

⁹⁹ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 274.

¹⁰⁰ Daş, *a.g.m.*, 2017, 181; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 268-269; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 278. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 104-120; Merçil, E. (1991). "Aydınolu Beyliği", *DİA*, 4, 239-241; Varlık, M. Ç. (1992). "Aydınolu Beyliği", *DGBİT*, 10, 59-69.

¹⁰¹ Daş, M. (2017). "Menteşeoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 165; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 213, 214; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 280.

tarafından Menteşe Beyliği'nin Muğla koluna son verilmiştir.¹⁰² Ankara Savaşı'ndan sonra ise Timur'un hâkimiyetini tanımak şartıyla Mehmed Bey ile veliaht tayin ettiği oğlu İlyas Bey'e, beyliğin topraklarını geri verilmiştir. İlyas Bey bir müddet sonra (1405 yılında) Osmanlı hâkimiyetini tanımış ve II. Murad döneminde Menteşe Beyliği'ne tamamen son verilmiştir.¹⁰³

Tevâif-i Mülûk'un bir mensubu olan ve kuruluşu itibarıyla beylik statüsünde bulunan Osmanlı'nın tarih sahnesinde ortaya çıkışı, Selçuklu uç bölgesindeki diğer Türk beylikleri gibi gazâ faaliyetinde bulunmasına bağlı gerçekleşmiştir.¹⁰⁴ Bizans tekfurlarına karşı uç bölgesinde Osman Bey'in gazi liderliği vasfını üstlenmesi hem onun müstakil bir bey olmasında hem de Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda önemli bir dinamiği oluşturmuştur.¹⁰⁵ Osmanlı Beyliği, başlangıçta Kastamonu uç bölgesinde küçük bir beylik halindeyken 1302'de Bizans ordusunu yenmesiyle Anadolu'daki Türk beylikleri arasında öne çıkmaya başlamıştır.¹⁰⁶ Osman Bey'den sonra yerine geçen oğlu Orhan Bey zamanında Bursa (1326), İznik (1331) ve İzmit (1337) Bizans'ın elinden alınmıştır.¹⁰⁷ Üstelik Karesioğulları Beyliği'nin hanedan üyeleri arasındaki anlaşmazlıktan faydalanan Orhan Bey, bu beyliğin topraklarını kendi bünyesine katmayı bilmiştir.¹⁰⁸ 1354'te yaşanan depremin etkisiyle de Gelibolu Yarımadası fethedilmiştir.¹⁰⁹

Osmanlı Beyliği, I. Murad döneminde Anadolu ve Balkanlar'da kazanılan yeni topraklar sayesinde devletleşme sürecine girmiştir. Merkezî sistemi oluşturma yolunda adımlar atılmıştır.¹¹⁰ I. Murad'ın saltanatında Germiyan, Hamid, Candar, Saruhan, Aydın ve Karamanoğulları gibi beyliklerle temas halinde bulunulmuştur. Hatta yapılan gazânın önderi sıfatıyla I. Kosova Savaşı'nda bazı beyliklerin kuvvetlerini de yanına

¹⁰² Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 281, 282.

¹⁰³ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 217, 218-219; Daş, *a.g.m.*, 2017, 170; Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 283, 284. Ayrıntılı bilgi için bk. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 70-83; Varlık, M. Ç. (1992). "Menteşeoğulları Beyliği", *DGBİT*, 8, 525-536; Merçil, E. (2004). "Menteşeoğulları", *DİA*, 29, 152-153.

¹⁰⁴ Emecen, F. (2007). "Osmanlılar", *DİA*, 33, 487; İnalçık, H. (2022). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, 1, İstanbul, 9-15.

¹⁰⁵ Şahin. İ. (1992). "Kuruluştan Fetret Dönemine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi", *DGBİT*, 10, 139; Emecen, *a.g.m.*, 2007, 487.

¹⁰⁶ Köprülü, M. F. (2018), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, İstanbul, 155; Emecen, *a.g.m.*, 2007, 490; Şahin, *a.g.m.*, 1992, 139-140.

¹⁰⁷ Emecen, *a.g.m.*, 2007, 490.

¹⁰⁸ Âşıkpaşaoğlu. (1985). *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, haz. Nihal Atsız, Ankara, 48-49.

¹⁰⁹ Sevim-Yücel, *a.g.e.*, 1989, 244-245; Şahin, *a.g.m.*, 1992, 147.

¹¹⁰ Emecen, *a.g.m.*, 2007, 490.

katarak Anadolu beylerini kendine tabi kılma siyasetini gütmiştir.¹¹¹

1389'da Murad Hudâvendigâr'ın şehit edilmesi üzerine yerine geçen Yıldırım Bayezid zamanında merkeziyetçi siyaset iyice hissedilmeye başlanmıştır.¹¹² Bu dönemde Batı ve Kuzey Anadolu'da bulunan beylikler hâkimiyet altına alınmıştır. Orta Anadolu'da hüküm süren Karamanoğulları Beyliği ve Kadı Burhaneddin Devleti ise 1398 yılında Osmanlı nüfuzu altına girmiştir.¹¹³ Nitekim Anadolu'da Timur tehlikesinin baş göstermesi ve Osmanlıların Ankara Savaşı'nda mağlup olmasıyla uyguladıkları merkezî devlet anlayışı da sekteye uğramıştır.¹¹⁴

Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Anadolu'da beylikler eski statülerini geri kazanırken I. Bayezid'in oğulları arasında ise iktidar mücadelesinin yaşandığı bir döneme girildi (1402-1413). Fetret Devri olarak anılan bu dönem, I. Mehmed'in kardeşleriyle olan taht mücadelesini kazanmasıyla son buldu. Mehmed Çelebi, saltanatının başlangıcında mahallî hanedanlara, Bizanslılara, Venediklilere, Rodos Şövalyelerine ve Cenevizlilere karşı ılımlı bir politika izledi. Zaman ilerledikçe de Anadolu'da birliği yeniden kurmaya çalıştı.¹¹⁵

Yerine tahta geçen oğlu Sultan II. Murad, Oğuz-Türkmen geleneğinin yeniden dirilmesinde çaba göstermiştir. Ayrıca 1444'te Varna'da ve 1448'de ikinci kez Kosova'da gerçekleşen mücadelelerde alınan galibiyetler ile Osmanlı'nın, Balkanlar'dan kolayca çıkarılamayacağı anlaşıldığı gibi İstanbul'un fethi de yaklaşmıştır.¹¹⁶ Fatih Sultan Mehmed'in saltanatında İstanbul'un fethedilmesiyle Osmanlı Devleti bir "imparatorluk" haline bürünmüştür. Rumeli'ye ve Anadolu'ya birçok sefer düzenlenmiştir. Karamanoğulları Beyliği'ne (1468) ve Akkoyunlulara (1473) son verilerek Anadolu bölgesi yeniden merkezî yapıya dahil edilmiştir.¹¹⁷

II. Bayezid'in döneminde devlette bir politika değişikliğine gidilmiştir. Babası II.

¹¹¹ Şahin, a.g.m., 1992, 154.

¹¹² İnalçık, H. (2020). "Murad I", *DİA*, 31, 162, 163; Emecen, a.g.m., 2007, 491.

¹¹³ Uzunçarşılı, İ. H. (1988), *Osmanlı Tarihi*, 1, Ankara, 263; Yücel, Y. (1963). "Kastamonu'nun İlk Fethine Kadar Osmanlı-Candar Münasebetleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 139-144; Yücel, Y. (2018). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, 2, Ankara, 204-206; Emecen, a.g.m., 2007, 491; Şahin, a.g.m., 1992, 156-157, 159, 161, 162.

¹¹⁴ Emecen, a.g.m., 2007, 491-492.

¹¹⁵ Faroqhi, S. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Ercan Ertürk, İstanbul, 34; Emecen, a.g.m., 2007, 492; Lapidus, I. M. (2016). *İslâm Toplumlari Tarihi*, çev. Yasin Aktay, 1, İstanbul, 421.

¹¹⁶ Emecen, a.g.m., 2007, 492.

¹¹⁷ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., 1985, 137-141, 167-171; Tursun Bey, a.g.e., (?), 47-56, 133-145; Emecen, a.g.m., 2007, 492.

Mehmed'in izlediği siyaset ve gerçekleştirdiği reformlar yumuşatılmıştır. Kardeşi Cem Sultan'ın taht mücadelesi sırasında yabancı devletlere sığınması sebebiyle bu dönemde dış siyasette etkin bir rol üstlenilememiştir.¹¹⁸ Önceki dönemlere nazaran II. Bayezid'in yönetiminde hızla devam eden bir gazâ anlayışının izlenilmediği görülmektedir. Bahsedildiği üzere iç idarede ve hukuk düzeninde değişikliklere başvurulmuştur.¹¹⁹

16. yüzyılda Safevî Devleti'nin hükümdarı Şah İsmail'in Anadolu'da Türkmen boylarını etkilediği siyasî-dinî ideolojisi, Osmanlı Devleti için bir tehlike oluşturmaktaydı. II. Bayezid'den sonra tahta geçen Yavuz Sultan Selim bu meseleye yönelik 1514'te harekete geçti. Çaldıran Savaşı'nda Osmanlı ordusu, Tebriz'in içlerine kadar girmeyi başarsa da bu topraklara yerleşme şansı sağlanamadı. Bu dönemdeki asıl gelişmelerse Doğu Anadolu üzerinde hâkimiyetin kurulması ve Memlûklere ait Güneydoğu Anadolu'da bazı yerlerin ele geçirilmesiydi. İslâm'ı korumakla yükümlü bir siyaset takip eden Osmanlı Devleti, Portekiz'e karşı varlık gösteremeyen Memlûk idaresinin şer'î hukuka göre kaldırılması yönünde beyan ve harekette bulundu. Nihayetinde Sultan I. Selim (Yavuz) zamanında, Mercidâbık (1516) ve Ridâniye'de (1517) meydana gelen savaşlarda Memlûk Devleti yenildi. Mısır ve Suriye bölgesinin fethedilmesi sayesinde hem Güney Anadolu'da bulunan Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları gibi beylikler üzerinde hâkimiyet sağlandı hem de İslâm dünyasında Osmanlı'nın siyasî ve iktisadî gücü arttı.¹²⁰

Batı Anadolu'nun kuzeyinde ilk olarak bir beylik şeklinde teşkilatlanan Osmanlı Devleti'nin siyasî tarihi açısından Anadolu Beyliklerine yaklaşıldığında; I. Murad döneminde vassal, Yıldırım Bayezid döneminde tabi, Fetret devrinde yeniden bağımsız oldukları, II. Murad dönemindeyse ilhak edildiklerine dair bir tabloyla karşılaşılmaktadır.¹²¹ Belirtilen bir görüşe göre Anadolu'da hüküm süren ve belirli ölçüler çerçevesinde güçleri sınırlı olan Türk beyliklerinin birbirleriyle olan ilişkileri düşman-kardeşler şeklindedir. Bu yüzden beyliklerin birbirlerine karşı geliştirdiği bakış açılarının genel itibarıyla rekabete dayalı olduğu dikkati çekmektedir.¹²² İfade

¹¹⁸ Emecen, a.g.m., 2007, 492- 493.

¹¹⁹ Jennings, R. C. (2019). "Gazi Tezi Üzerine Bazı Düşünceler", *Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, 436; Emecen, a.g.m., 2007, 493.

¹²⁰ Faroqhi, a.g.e., 2013, 48-49; Lapidus, a.g.e., 2016, 426; Emecen, a.g.m., 2007, 493.

¹²¹ Emecen, a.g.e., 2021, 236.

¹²² Ersan-Alican, a.g.e., 2014, 67.

edilen bu olgunun, beyliklerin mevcudiyetlerini koruyabilmeleri noktasında diğer devletlerle aralarında geçen diplomatik ilişkilere de yansıdağı söylenbilir.

3. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİYASÎ İLİŞKİLERİNDE ELÇİ ZİYARETLERİ

Siyasî varlıklarını korumaya gayret gösteren Türk beyliklerinin, birbirlerine ve çağdaşları olan diğer devletlere karşı bir rekabet ve çatışma ortamında buldukları göze çarpan ilk hususlardan biridir. Bu dönemde Türk beylerinin siyasî oluşumlarını sürdürebilmek, haberleşmek, ittifak kurmak, sulh istemek, anlaşmalar imzalamak ve daha birçok sebepten dolayı diplomatik faaliyetlerden geri durmadıkları görülmektedir. Beylikler; Türkiye Selçukluları, İlhanlılar, Memlükler, Timurlular ve Osmanlılar gibi Müslüman devletlerle temasa geçtikleri gibi Bizans İmparatorluğu, Venedik Cumhuriyeti, Ceneviz, Kilikya Ermeni Krallığı ve Kıbrıs Krallığı gibi Hristiyan devletlerle de münasebetlerde bulunmuşlardır. Herhangi bir siyasî veya iktisadî nedenden dolayı kurulan temaslarda görevli temsilciler ise daima elçiler olmuştur. Bu bölümde de beylikler ve devletler arasında gerçekleştirilen elçi ziyaretlerinin mahiyeti hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Anadolu Beylikleri ile Türkiye Selçukluları ve İlhanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

3.1.1. Saruhanoğulları Beyliği'nin İlk Elçilik Görevi

Batı Anadolu'da kurulmuş olan beyliklerden biri olan Saruhanoğulları Beyliği'ne adını veren Saruhan Bey'in, Türkiye Selçuklularında kapıcıbaşı vazifesinde bulunurken Emîr Musa, Fazlullah Paşa ve Moğol beylerinden kendisi gibi kapıcıbaşı olan Orhan ile elçi olarak Karamanoğlu I. Mehmed'in yanına gönderildiği bilinmektedir.¹²³

Şikârî'nin rivayetine göre Karamanoğlu Mehmed Bey'e bir mektup vermekle görevlendirilen Saruhan Bey, Lârende'ye vardıklarında Mehmed Bey onları divanda, bir altın kürsü üzerinde oturur vaziyette ve elinde gümüşten bir amûd¹²⁴ tutarak elçileri karşılamıştır. Bu görüşmede Karamanoğlu Mehmed Bey'in yanında, sağında ve solunda olmak üzere iki yüz otuz sekiz pehlivan ve iki yüz âlimle birlikte müftü, şeyh,

¹²³ Şikârî. (2018). *Karamannâme (Zamanın Kahramanı Karamanîlerin Tarihi)*, haz. M. Sözen-N. Sakaoğlu, Ankara, 124-125; Emecen, a.g.m., 2017, 153-154; Eravcı, H. M.-Korkmaz, M. (1999). *Saruhanoğulları ve Osmanlı Klasik Döneminde Manisa'da Yaşayan Kültürel İzleri*, Manisa, 6.

¹²⁴ Dik, dikine. Sütun, direk. Bk. Şemseddin Sami. (2017). *Kâmûs-ı Türkî (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat)*, haz. R. Gündoğdu-N. Adıgüzel- E. F. Önal, İstanbul, 738.

kadı ve âbid¹²⁵ gibi kimseler bulunmaktaydı. Altmış bin dilaver ise yine divanda hazır beklemekteydi. Karamanoğlu Mehmed Bey'in oturun işaretiyle görüşme başlamıştır. Türkiye Selçuklu Devleti'nin böyle bir elçilik ziyaretinde bulunmasının amacı mektuptan anlaşılmaktadır. Şikârî'nin rivayetine göre Karamanoğlu Mehmed Bey, babası Karaman'ın kanını Selçuklu Devleti'nden talep etmiştir. Ancak, muhtemel bir savaşa karşı bu elçilik ziyaretiyle sulh yapmak istenmiştir. Ne var ki Karamanoğlu'nun cevabı müspet olmamıştır. Mehmed Bey, hayli öfkeli ve cüretkâr cevaplar içeren mektubunu diğer elçilere verip gönderirken Saruhan Bey'e ise kalması yönünde teklifte bulunmuş ve onu mîrâhuru olarak vazifelendirmiştir.¹²⁶ Şikârî'de geçen bu olayın doğruluğunun tespiti her ne kadar mümkün değilse de Selçuklular tarafında bir beylik kurucusununun diğer bir beyliğin yöneticisine sulh yapmak amacıyla elçi vazifesiyle gönderilmesi, beyliklerin erken dönemindeki diplomatik faaliyetlerini göstermesi bakımından mühimdir.

3.1.2. Lâdik/İnançoğulları Beyliği'nin İlhanlılara Gönderdiği Elçiler

Türkiye Selçukluları Devlet'inde IV. Kılıç Arslan ile giriştiği taht mücadelesini kaybetmesi neticesinde II. İzzeddin Keykâvus, Bizans İmparatorluğu'na sığınmıştır. II. Keykâvus'a gösterilen bu yardımın karşılığınca Denizli ve çevresinin Bizans'a bırakılması yönünde bir anlaşma yapılması olmuştur. Ancak yörenin uzun zaman önce Türkleşmesinden dolayı Bizans kuvvetleri bu yörede barınmamıştır. 1260'lara doğru Mehmed el-Uci isimli bir beyin, Denizli'yi ele geçirmesi ile burada bir Türkmen beyliği teşekkül etmiştir.¹²⁷

Mehmed Bey'in, Selçuklu Sultanı IV. Kılıç Arslan ile iyi ilişkiler kurduğu bilirse de onun emrindeki Türkmenlerin İlhanlı Devleti ile hareket eden IV. Kılıç Arslan'a karşı isyan etmeleri yüzünden Selçuklu-İlhanlı kuvvetleriyle ters düşülmüştür. Mehmed Bey, çareyi İlhanlı Hükümdarı Hülâgû'ya elçi göndermekte bulmuştur. Hülâgû Han'a gönderilenin kim olduğu bilinmemekle birlikte elçi, Mehmed Bey'in itaatini arz ederek düzenli vergi ödemeyi ve bir şihnenin¹²⁸ de beyliğe gönderilmesini teklif

¹²⁵ Âhiret saadetinin ibadetle kazanılacağına inanarak kendisini ibadete veren samimi dindar. Bk. Uludağ, S. (1988). "Âbid", *DİA*, 1, 307.

¹²⁶ Şikârî, a.g.e., 2018, 124-125.

¹²⁷ Baykara, T. (2000). "İnançoğulları", *DİA*, 22, 263; Kofoğlu, S. (2017). "İnançoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 258.

¹²⁸ Şihne: Bir şehir veya bölgenin emniyet ve asayişinden sorumlu askerî vali. Bk. Merçil, E. (2010). "Şahne", *DİA*, 38, 292-293.

etmiştir. Ayrıca Mehmed Bey'in elçisi aracılığıyla beyliğinin tanınması için İlhanlı Devleti'nden menşur ve sancak istediği bilinmektedir. Hülâgû Han başlangıçta bu tekliflere ılımlı yaklaşmışsa da ilerleyen süreçte Mehmed Bey'in faaliyetleri menfi yönde cereyan etmiştir. İlhanlı hükümdarı, Türkmen beyinin bizzat huzuruna gelmesini buyurmuştur. Bu isteği gerçekleşmeyince de 1262'de Selçuklu Sultanı IV. Kılıç Arslan'a ve Anadolu'daki Moğol emirlerine, Mehmed Bey'in cezalandırılması için emir vermiştir. Bu koalisyona, beyliğin kendisine tevcih edilmesi karşılığında Mehmed Bey'in damadı Ali Bey de katılmıştır. Neticede Dalaman Ovası'nda Selçuklu-İlhanlı kuvvetleri ile Denizli Türkmenleri karşı karşıya gelmiş ve ağır bir yenilgiye uğrayan Mehmed Bey, mağlubiyetin ardından yine elçi gönderilmesi yönünde çare bulmuştur. Elçisi aracılığıyla aman dilediğini ve Selçuklu-İlhanlı idaresine karşı itaate hazır olduğunu yinelemiştir.¹²⁹ Mehmed Bey'in tüm çabasına rağmen sonuç alınamamış ve katli gerçekleşmiştir. Beylik de damadı Ali Bey'e ve -beyliğe ismini veren- oğlu İnanç Bey'e kalmıştır.¹³⁰

3.1.3. Karamanoğulları Beyliği'nin Türkiye Selçukluları ve İlhanlılara Gönderdiği Elçiler

Karaman Bey döneminde Karamanoğulları, Türkiye Selçuklularına karşı bağlarını zayıflatmışlardır. Selçuklulara olan itaatin zayıflamasının ardından Karaman Bey'in, İlhanlı Hükümdarı Hülâgû Han'a elçi göndererek ondan vilayet emîrliği istediği ve İlhanlıların da Karaman Bey'in bu isteğini yerine getirdiği bilinmektedir. Karaman Bey, vilayet emiri olarak İlhanlıların emrine girmiş olsa da bu durum uzun sürmemiştir. Karamanoğulları, Anadolu'da Moğolların sebebiyet verdiği siyasî ve sosyal huzursuzluktan rahatsız olmalarından dolayı yeniden Türkiye Selçuklularının yanında yer alarak İlhanlılardan ayrılmışlardır.¹³¹

Selçuklu Sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in (1266-1282) saltanatında meydana gelen Hatiroğlu İsyanı'nda (1276) faal olan Karamanoğulları, Selçuklu-Moğol kuvvetine karşı itaatsizlikte bulunmuşlardır. Karamanoğlu I. Mehmed Bey, isyanla birlikte Türkiye Selçuklu Devleti'ne ödenen vergileri ve harçları göndermekten vazgeçmiştir. Hatiroğlu İsyanı'nın bastırılmasıyla Ermenek valisi olarak tayin edilen

¹²⁹ Turan, *a.g.e.*, 1971, 514-518, 558; Kofoğlu, *a.g.m.*, 2017, 258- 259;

¹³⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 56; Baykara, *a.g.m.*, 2000, 263-264.

¹³¹ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 107.

Bedreddin İbrâhim Hutênî ise Karamanoğlu'nun bu ayaklanmasına karşı Selçuklu ve Moğol birlikleriyle Karamanoğullarının üzerine yürümüşür. Lârende'ye Hutênî'nin varmasıyla I. Mehmed Bey, elçi yollayarak bu itaatsizliğin bedeli için yüz bin dinar altın vermeyi ve ser-leşkerlik aidatını tamamen ödemeyi ona teklif etmiştir. Bütün bunlara rağmen Karamanoğlu tarafından gönderilen elçinin sulh teklifinin reddedilmesi, Karamanoğulları Beyliği ve Türkiye Selçukluları tahtı açısından başka bir meselenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹³²

Bu mesele Türkiye Selçukluları tarihinde “Cimri Vakası” adıyla da geçen Karamanoğlu I. Mehmed'in büyük bir rol üstlenerek II. İzzeddin Keykavus'un oğlu olduğu ileri sürülen Alâeddin Siyavuş'u, Konya'da 15 Mayıs 1277 yılında tahta çıkarmasıdır.¹³³ Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasî tarihini etkileyen bu süreç sırasında Karamanoğlu I. Mehmed Bey'in diplomatik arayışlar içerisine girip muhataplarına elçiler gönderdiği bilinmektedir.

Türkmenlerle görüşen Karamanoğlu I. Mehmed, Memlük sultanından kendilerine bir fayda gelmeyeceğini, bunun yerine Bizans İmparatoru Vasilyus'a (VIII. Mikhail Palaiologos) elçi gönderilmesi fikrini dile getirmiştir. Bunun üzerine bir elçi yollanmış ve imparatora Karamanoğlu'nun saygıları iletilerek yanında bulunan II. İzzeddin Keykavus'un oğullarından birinin Anadolu'ya gönderilmesi talep edilmiştir. Böylece III. Gıyaseddin'in yerine bu hanedan üyelerinden birinin sultan olmasına karar verilmiştir. Bu hareketlenmeler esnasında Selçuklu sultanı ve askeri bulunmadığından, Konya'yı idare etme görevini saltanat naibi Melikü'l-Ümerâ Eminateddin Mikâil üstlenmiştir (1277).¹³⁴

Bizans'a bir elçi gönderildiğinin kaydına rastlanılmasa da İbn Bibi, Türkmenlerin arasında kendisini II. İzzeddin'in oğlu diye tanıtan Cimri'den (Alâeddin Siyavuş) bahsetmiştir. Şikârî ise Cimri'nin, Selçuklu sultanı tarafından hapsedildiğini ve Karamanoğlu I. Mehmed Bey'in onu hapisten kurtardığını söylemiştir.¹³⁵ Bu arada Karamanoğlu Mehmed Bey, Konya'ya doğru hareket ettikten sonra Selçuklu

¹³² Aksarayî, *a.g.e.*, 2023, 85-86; Turan, *a.g.e.*, 1971, 558-559.

¹³³ İbn Bibi'de Alâeddin Siyavuş'un tahta çıkma tarihi 10 Zilhicce 675 (15 Mayıs 1277) şeklinde aktarılırken İ.H. Uzunçarşılı *Anadolu Beylikleri* adlı çalışmasında 9 Zilhicce 675 (14 Mayıs 1277) tarihini vermektedir. Bk. İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 636; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 5.

¹³⁴ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 631; Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah. (2001). *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi*, haz. Ali Öngül, 2, İzmir, 119.

¹³⁵ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 631; Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 129.

payitahtında bulunan *Melikû'l ümera ve'n-nüvvab naibüs-saltanat* Eminateddin Mikâil'e bir elçi göndermiştir. Elçi vasıtasıyla yanlarında Selçuklu hanedanına mensup Alâeddin Siyavuş'un bulunduğu ve kendi aralarında onun nesebini tahlil ederek Selçuklu Sultanı II. Keykavus'un oğlu olduğuna kanaat getirdikleri haber verilmiştir. Bu yüzden de en kısa zamanda onlara itaat etmeleri bildirilmiştir. I. Mehmed Bey, saltanat naibinin şüphe duyması halinde Selçuklu hanedanına mensup olan güvenilir kişilerin ve saray hocalarının gönderilip bu hususun araştırılmasına izin vermiştir. Ayrıca Karamanoğlu, Siyavuş'un Selçuklu soyundan olmaması halinde onu yanından uzaklaştıracağına ve bağlılık göstermeleri hususundaki sözlerini de geri alacağına dair teminata bulunmuştur. Bir süre sonra Eminateddin Mikâil'in elçi ziyareti ve haberleşmeleri yeterince umursamadığını anlayınca Karamanoğlu I. Mehmed Bey, Konya'yı muhasara altına almıştır. Bunun neticesinde Selçuklu tahtına Alâeddin Siyavuş otururken Karamanoğlu da kendisini veziri ilan etmiştir.¹³⁶

3.1.4. Çobanoğulları Beyliği'nin Türkiye Selçuklularına Aracı Olmaları

II. Mesud, babası II. Keykavus'un vasiyeti üzerine Anadolu topraklarına geçip Türkiye Selçuklu tahtında hak sahibi olma maksadıyla Çobanoğullarından bir hayli yardım görmüştür.¹³⁷ Bu yardımlardan birisi de II. Mesud'un Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan'ı yanına alarak İlhanlı hükümdarının huzuruna doğru yaptığı yolculuk olmuştur. Bu yolculuk sırasında Moğollar tarafından II. Mesud ve Çobanoğlu Yavlak Arslan Bey çokça iltifata mazhar olmuşlardır.¹³⁸ Bu duruma Çobanoğullarının siyasî ilişkileri bakımından İlhanlılarla uzun süredir münasebet içerisinde olmaları sebep gösterilebilir.¹³⁹

İbn Bibi'nin kaydına göre sultan alayıyla birlikte Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan da İlhanlı Hükümdarı Abaka Han'ın huzuruna varmıştır. Bu görüşme sırasında II. Mesud'a ve onun yanında olduğu tahmin edilen Yavlak Arslan'a gayet iyi davranılmıştır. Böylece İlhanlılar tarafından Selçuklu tahtı III. Gıyaseddin Keyhüsrev ile II. Mesud arasında taksim edilmiştir. Abaka Han'ın ölümünden sonra İlhanlı saltanatında art arda değişiklikler meydana gelmiştir. Nihayetinde Argun Han'ın saltanatında III. Keyhüsrev idam edilmiş ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin başına

¹³⁶ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 631-632, 636; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 74-78.

¹³⁷ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 670-673; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 45.

¹³⁸ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 674.

¹³⁹ Kesik, *a.g.e.*, 161-162; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 45.

Yavlak Arslan'ın da desteklediği II. Mesud'un geçmesine hükmedilmiştir (1284).¹⁴⁰

İlhanlılar nezdinde itibarı yüksek olduğu anlaşılan ve Selçuklu Sultanı II. Mesud'un tahtı ele geçirmesinde büyük yardımları dokunan Çobanoğlu Yavlak Arslan Bey, Selçuklu tahtında yaşanan rekabet sırasında II. Mesud'un yanında olmak yerine İlhanlılara mukavemet gösteren kardeşi Rükneddin Kılıç Arslan'ı desteklemiştir. Nitekim Yavlak Arslan Bey, Anadolu ile ilgili İlhanlıların kararlarını etkileyen bir statüye sahipken daha sonraları onlara muhalefet eden bir bey durumuna gelmiştir (1291-1292)¹⁴¹.

3.1.5. Eşrefoğulları Beyliği'ne Türkiye Selçuklu Tahtından Gönderilen Elçi

Türkiye Selçuklu Devleti'nin son dönemlerinde İlhanlıların baskısı iyice hissedildiğinden Selçuklu tahtına kimin hükmedeceği konusu da tamamen onların iradesine geçmiştir. İlhanlılar tarafından 1284'te öldürülen III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi, Selçuklu topraklarının III. Keyhüsrev'in oğulları olduğu söylenen iki küçük çocuk ile Sultan II. Mesud arasında taksim edilmesini isteyince 14-15 Mayıs 1285 yılında büyük bir merasimle çocuk şehzadeler Konya'da Selçuklu tahtına çıkarılmıştır.¹⁴²

Bu cülus sırasında şehzadelerin yerini sağlamlaştırmak isteyen Sultan III. Gıyaseddin'in validesi, diplomatik sayılabilecek bir adım atmıştır. Anonim Selçuknâme'de geçen Sultan Rükneddin'in rikâbdârı¹⁴³ Şücâ' Eynesî'yi, Karamanoğlu Güneri Bey ile Eşrefoğlu I. Süleyman Bey'in yanına göndermiştir. Şücâ' Eynesî aracılığı ile beyleri Konya'ya davet eden valide sultan tarafından her ikisine de emîrlik belgesi (takrir-i emâret) verilmiştir. Böylece Karamanoğlu Güneri Bey'e beylerbeylik ve Eşrefoğlu I. Süleyman Bey'e de saltanat naipliği bahşedilmiştir.¹⁴⁴ Çocuk şehzadelerin saltanatı ise uzun sürmemiştir. II. Mesud ile veziri Sâhib Ata'nın gayretleri neticesinde çocukların İlhanlılar tarafından III. Gıyaseddin'in neslinden

¹⁴⁰ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 674; Aksarayî, *a.g.e.*, 2023, 104-105, 108-110; Yakupoğlu, *a.g.m.*, 2017, 414.

¹⁴¹ Aksarayî, *a.g.e.*, 2023, 137; Pachymeres. (2019). *Bizanslı Gözüyle Türkler*, çev. İ. Bihter Barlas, İstanbul, 75-77; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 47-48.

¹⁴² Anonim Selçuknâme'de iki şehzadenin ilk tahta çıkmalarının tarihi 7 Ramazan 683 (17 Kasım 1284) olarak verilmektedir. – (2014). *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, çev. H. İ. Gök-F. Coşguner, Ankara, 53; Turan, *a.g.e.*, 1971, 589.

¹⁴³ Arap ve İslâm Türk devletlerinde daha ziyade ahırlarda, Osmanlılarda ise Enderun'da hizmet yapan görevlidir. Özcan, A. (2008). "Rikâbdâr", *DİA*, 35, 111-112.

¹⁴⁴ Anonim, *Anonim Selçuknâme*, 2014, 53; Tekindağ, M. C. Ş. (1947). *Karaman Beyliği 13-15'inci Asırda Cenubi Anadolu Tarihine Aid Tetkik*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, 32-34.

olmadığına hükmedilmiş ve buna istinaden idam edilmişlerdir.¹⁴⁵

3.2. Anadolu Beylikleri ile Memlükler Arasındaki Elçi Ziyaretleri

1250’de Eyyûbî ordusunda görevli Türk asıllı emîrlere tarafından Memlükler ismiyle Mısır’da bir Türk devleti kurulmuştur. Bahrî Memlükleri (1250-1382) ve Burcî Memlükleri (1382-1517) olmak üzere Memlükler dönemi ikiye ayrılmaktadır.¹⁴⁶ Taht değişikliğinin sıklıkla yaşandığı Memlük Devleti’nde iç mücadelelerle uğraşılmasına rağmen dış ilişkilerde taviz verilmemiştir. Memlükler, siyasî ve ekonomik sebeplerden dolayı Anadolu Beylikleri ile de temas halinde olmuşlardır. Nitekim el-Melikü’l-Eşref II. Şaban’ın, Haçlı kuvvetlerine karşı Anadolu Türk beylerine mektuplar göndererek ittifak teklifinde bulunması (1366) ve el-Melikü’z-Zâhir Seyfeddin Çakmak’ın (1438-1453), Rodos Şövalyeleri’yle mücadele ederken Osmanlı ve Türkmen beyleri ile yakın ilişkiler kurması bunlara dair örneklerden bazılarıdır.¹⁴⁷ Memlüklerin, Anadolu’ya yönelik temasları kuşkusuz beyliklerin siyasî varlıklarının tanınması açısından da önemli olmuştur.¹⁴⁸

Anadolu Beylikleri ile Memlükler arasındaki ilişkilerin her zaman sükûn içinde devam ettiği söylenemez. Zira değişen koşullara göre beylikler, Memlüklerle olan münasebetlerinde farklı arayışlar içine girmişlerdir. Nitekim Osmanlı Devleti’nin merkezî siyaseti hem Anadolu’da hem de Mısır’da kendisini göstermeye başlayınca Memlüklerin tarih sahnesindeki etkinliği de son bulmuştur (1517).¹⁴⁹

3.2.1. Karamanoğulları Beyliği

Karamanoğulları Beyliği ile Memlükler arasında kurulan ilişkilerin, diplomatik faaliyetler aracılığıyla sürdürüldüğü görülmektedir. Özellikle Osmanlı ile aralarında bir tampon bölge oluşturması bakımından Karamanoğulları, Memlük Devleti için önemli olmuştur. Bu yüzden de Memlüklerin, Karamanoğlu hanedanında meydana gelen gelişmeleri yakından takip ettiği anlaşılmaktadır.¹⁵⁰

Aralarındaki ilk temasın Memlük Sultanı Baybars’ın Kayseri’ye gelişinden (1277)

¹⁴⁵ Anonim, *Anonim Selçuknâme*, 2014, 54; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 58; Turan, *a.g.e.*, 1971, 589-590.

¹⁴⁶ Yiğit, İ. (2004). “Memlükler”, *DİA*, 29, 90.

¹⁴⁷ Yiğit, a.g.m., 2004, 92; Güler, H. (2021). *Memlükler (1250-1517)*, İstanbul, 18.

¹⁴⁸ Solak, K. (2016). “Memlük Devleti-Menteşe Beyliği Münasebetleri”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 86.

¹⁴⁹ Güler, *a.g.e.*, 2021, 20-21.

¹⁵⁰ Başkan, a.g.m., 2017, 284-285.

sonra vuku bulduğu görülür. Selçuklu tahtına oturan Baybars el-Bundukdârî, Karamanoğlu I. Mehmed Bey'e ve diğer Türkmen beylerine mektuplar yazarak onlardan kendisiyle ittifak etmelerini istemişti. Bu esnada Karamanoğlu Mehmed Bey'in kardeşi Ali Bey, Kayseri'de hapsedilmiş bir vaziyette bulunuyordu. Baybars'ın ise onu serbest bıraktığı ve yazmış olduğu mektubu Karamanoğlu Mehmed Bey'e ulaştırması için Ali Bey'i aracı kıldığı görülmektedir. Neticede Memlûk Sultanı Baybars'tan kendisi ve kardeşleri için tevki¹⁵¹ ve sancaklar isteyen Ali Bey, sultanın iltifatına mazhar bir şekilde Karamanoğlu'nun merkezi Lârende'ye geri gönderilmiştir.¹⁵² Diğer bir anlatıma göreyse Karamanoğlu Mehmed Bey'in, Baybars'a itaatini arz etmek amacıyla kardeşi Ali Bey'i gönderdiği ve bunun neticesinde Memlûk sultanının, Karamanoğullarının meşruiyetini tanıdığına dair sancak ve hilat yolladığı belirtilmektedir.¹⁵³ Bu olaylar esnasında Ali Bey'in, Karamanoğulları ile Memlûkler arasında bir bakıma elçi vazifesi gördüğünü söylemek mümkündür.

Karamanoğulları ile Memlûklerin münasebette bulunmalarına neden olan diğer bir olay da Moğol valisi Sülemiş'in, Anadolu'da İhanlı Hükümdarı Gazan Han'a isyan etmesi olmuştur. 1299'da bastırılan bu isyanda Sülemiş, Memlûk Devleti'ne sığınmıştır.¹⁵⁴ Bu sırada Karamanoğullarının başında Güneri Bey'in olduğu bilinmektedir. Ömerî'nin aktardıklarına göre Sülemiş ile Memlûk Meliki Mansur Laçin arasında Karamanoğulları bir anlamda müzakereci olarak vazife almıştır. Karamanoğlu beylerinin aracı olmaları hususunda Ömerî, sözleri ve imanları konusunda şüphe oluşturmamalarını ve yaptıkları tekliflerin iyi bir şekilde karşılanmasını sebep göstermiştir.¹⁵⁵ Memlûk Devleti ile kurulan bu temasların elçiler ve mektuplar yoluyla gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

1324/1325 (H. 725) tarihli olan İbni Tagrıberdi (İbn Tağrıberdî)¹⁵⁶'nin kaydına göre Melik en-Nâsır Muhammed'e; Yemen, Bizans, Sis, Mardin, Nûba hakimlerinden,

¹⁵¹ Tevki kelimesi sözlükte "alâmet, nişan, tuğra, padişah tuğrasını taşıyan ferman" anlamına gelmektedir. Bk. Serin, M. (2012). "Tevkî", *DİA*, 41, 36-37.

¹⁵² İbn Tagrıberdi. (2013). *En-Nücûmu'z-zâhire Parlayan Yıldızlar*, çev. Ahsen Batur, İstanbul, 55; İbn Şeddâd. (2000). *Baypars Tarihi Al-Melik-Al-Zahir (Baypars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi*, çev. M. Şerefüddin Yaltkaya, Ankara, 88. Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 5.

¹⁵³ Ömerî, a.g.e., 2019, 148; Başkan, a.g.m., 2017, 280-281; Keskin, a.g.e., 2018, 349.

¹⁵⁴ Aksarayî, a.g.e., 2023, 198.

¹⁵⁵ Ömerî, a.g.e., 2019, 150.

¹⁵⁶ Memlûkler döneminde önemli bir Mısırlı tarihçidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Çuhadar, M.- Yiğit, İ. (1999). "İbn Tağrıberdî", *DİA*, 20, 385-388.

İlhanlı Hükümdarı Ebû Sa'îd Bahadır Han'dan ve Karamanoğullarından elçiler gelmiştir. Elçinin sultana saygılarını sunmasından öte bu görüşmeye dair bir şey bilinmemektedir.¹⁵⁷ 1341'de I. İbrâhim Bey'in Kahire'den dönen elçisinin yanında getirdiklerine bakıldığında Sultan Melik en-Nâsır Muhammed ve halifeden alınan sancaklar ile altın ve gümüş para basmaya kullanılan kalıpların olması Memlûklere yine itaat edildiğini göstermektedir. Nitekim basılan Karamanlı paralarının üzerinde de Memlûk sultanının ismi bulunmaktadır.¹⁵⁸

Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra ise Timur'un etkisi altında Anadolu sarsılırken Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Osmanlı esaretinden kurtularak Memlûk himayesini kabul etmiştir (1416). Bunun üzerine Memlûk Sultanı el-Melikü'l-Müeyyed Şeyh'e, Karamanoğlu tabiiyetini bildirme maksadıyla kendi kazaskeri Mevlâna Muslihuddin Mürsel'i elçi tayin ederek mektup ve hediyelerle Kahire'ye göndermiştir. Mektupta, Memlûk Meliki Müeyyed adına Karamanoğlu Beyliği'nde hutbe okunduğu ve paralar bastırıldığı izahı yapılmıştır. Görüşme sırasında bastırılan paralar Melik Müeyyed'e sunulurken Tarsus şehrinin kimin hâkimiyetinde kalacağı konusu Karaman elçisi için bir sorun haline gelmiştir. Memlûk meliki, Karamanoğlu'nun tabiiyetini şüpheli bulmuştur. Tarsus'un anahtarlarının niye teslim edilmediği üzerine elçiye "*Ben bu kadar zahmete yalnızca Tarsus için katlandım.*"¹⁵⁹ diye şikâyet ederek Karamanoğullarının hediyelerini ve paralarını yanında bulunanlara dağıtmıştır. Sultanın sözlerine karşı Mevlâna Muslihuddin, bunlardan haberi olmadığını söyleyip ya da denilenleri kabul edip af dileyerek orta yolu bulmaya çalışmıştır. Daha sonra da kendisi konaklayacağı yere götürülmüştür (1417). Melik Müeyyed'in kararı ise Tarsus'un teslimi için Karaman elçisini, Halep naibi Kaçkar el-Kardemî ile yola çıkarmak olmuştur. Eğer şehir Memlûklere teslim edilmezse Tarsus'u muhasara edeceğini bildirerek kendisi de Elbistan'a doğru yola çıkmıştır.¹⁶⁰ Görüldüğü üzere Karaman elçisi, geliş amacının haricinde Memlûkler ile Karaman Beyliği arasındaki bir krizin seyrinden etkilenmiştir. Bu diplomatik sorunun giderilmesindeyse vazifesinin tarafların cevaplarını birbirine iletme olduğu söylenebilir.

¹⁵⁷ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 141-142.

¹⁵⁸ Sümer, a.g.m., 2001, 456-457; Sağlam, A. (2021). *En-Nâsır Muhammed Devri Memlûk Türk Devleti*, Ankara, 323.

¹⁵⁹ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 414. Kopruman, K. Y. (2005). "İkdu'l-Cumân'da Karaman-oğulları'na Dâir Kayıtlar", *Makaleler*, Ankara, 66.

¹⁶⁰ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 414; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 201-202.

Karamanoğlu II. İbrâhim Bey zamanında Memlûk Devleti ile aralarındaki bağıllık ilişkisinde sorunlar tekrar ortaya çıkmıştır. Anadolu'nun güney kısmında bulunan Tarsus, Adana ve Külek'in Karamanoğullarının eline geçmesiyle Melik Eşref İnal, Mısır'dan bir orduyu Lârende üzerine sevk etmiştir (Haziran/ Temmuz 1456). Karamanoğlu topraklarının Mısır askerleri yüzünden tahribe uğraması akabinde II. İbrâhim Bey'in göndermiş olduğu mektubu ile elçisi, Melik Eşref İnal'ın huzuruna kabul edilmiştir (3 Nisan 1458). Mektubun içeriği ise İbrâhim Bey'in af dileyerek Memlûk Devleti'ne bağıllığını arz ettiği ve Mısır ordusunun Karaman topraklarından çekilmesinin talep edildiği yönündedir. Memlûk Sultanı uzunca bir müddet düşündükten sonra II. İbrâhim Bey'in affedildiğini ve barış anlaşmasının yapılabileceğini bildirmeleri amacıyla Karaman elçisini ve kendi elçisi Eydkî el-Eşrefi'yi Karaman Beyliği'ne yollamıştır.¹⁶¹

3.2.2. Eretnalılar

İlhanlı Devleti'nin Anadolu valisi olan Demirtaş, babası Emir Çoban'ın Ebû Sa'îd Han ile giriştiği mücadele sonucu 1327'de öldürülmesi üzerine yerine Eretna Bey'i vekil bırakarak Mısır'a sığınmıştır.¹⁶² Eretna Bey ise Anadolu'ya vali tayin edilen Celâyirli Büyük Şeyh Hasan'ı kabul ederek İlhanlılara bağıllığını bildirmiş ve böylece mevkisini koruyabilmiştir. Ancak Celâyirli Büyük Şeyh Hasan ile Demirtaş'ın oğlu Küçük Şeyh Hasan arasında yaşanan savaşta, Celâyirli'nin mağlup olması neticesinde Eretna Bey'in Anadolu'daki hâkimiyeti de tehlike altına girmiştir (1337).¹⁶³

Bunun üzerine Eretna Bey tarafından Memlûk Meliki Nâsır Muhammed'e, Kayseri kadısı Siraceddin Süleyman elçi gönderilmiştir. Birkaç kez gönderilen Kadı Sicareddin vasıtasıyla Eretna Bey, Anadolu'nun yönetiminde söz sahibi olmayı talep etmiştir. Melik Nâsır'ın himayesine gireceğini, adına hutbe okutup sikke kestireceğini bildiren Eretna Bey'in isteği sonunda kabul edilmiş ve kendisine Anadolu'nun naibi olduğuna dair bir menşur gönderilmiştir.¹⁶⁴

Uzunçarşılı, Eretna Bey'in 1341'e kadar Memlûk Sultanı en-Nâsır Muhammed'e Anadolu naibi sıfatıyla itaatini sunduğunu ve her yıl elçi ve hediyelerini Kahire'ye gönderdiğini belirtmesine rağmen Ahmet Sağlam ise Eretna'nın hutbe ve sikkelerden

¹⁶¹ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 544, 546.

¹⁶² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 155; Özen, *a.g.e.*, 2022, 45.

¹⁶³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 156.

¹⁶⁴ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 150; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 156; Sağlam, *a.g.e.*, 2021, 327.

en-Nâsır'ın ismini kaldırması üzerine Memlûklerin 1340'ta Sivas'a bir sefer düzenlediğini ifade etmektedir. Bundan dolayı topraklarının yağma ve talana uğraması neticesinde Eretna Bey, elçilerini yanlarında güzel bir otağ ve çokça hediyeyle birlikte Memlûklere göndermiştir. Hediyelerin çeşidine ve değerine bakıldığında 30 iğdiş atı, 4 sungur, 10 doğan ve 10 çakır avcı kuşları ile 60 ipek tefsile bulunmaktadır. Ayrıca Eretna Bey'in Türkmenlerden şikâyet ettiği bir mektup da elçileri vasıtasıyla Sultan Nâsır Muhammed'e sunulmuştur. Buna mukabil en-Nâsır da Eretna'ya bir cevabî mektup göndermiştir. Daha sonra Mısır'a tekrar elçi gönderen Eretna Bey ise Anadolu naipliği için yeniden ferman alabilmeyi başarmıştır (1350/1351).¹⁶⁵

3.2.3. Kadı Burhâneddin Devleti

Eretnalılarda sırasıyla kadılık, vezirlik ve naiplik görevlerinde bulunan Kadı Burhâneddin Ahmed, rakibi Amasya Emîri Hacı Şadgeldi'ye karşı otoritesini iyice güçlendirmesi sonucunda Eretnalı Ali Bey'in küçük oğlu Mehmed'i tahtından ederek kendi saltanatını ilan etmiştir (1381). Kadı Burhâneddin, o zamanın adeti olan diğer İslâm hükümdarlarına haber verme geleneğine uyarak Anadolu, Şam ve Irak'taki yöneticilere elçiler ve nâmeler yollamış ve cülusunu müjdelemiştir.¹⁶⁶

Kadı Burhâneddin ile Memlûk Sultanlığı arasındaki ilişkilerse Melik Berkuk'un iktidara geçmesiyle (1382) başlamıştır. İlk dönemde iki taraf arasında kurulan münasebetler çok da dostane bir şekilde gelişmemiştir. Buna Kadı'nın iyi ilişkiler kurduğu Dulkadiroğlu Halil Bey'in Memlûkler tarafından öldürülmesi, Sivashlı ve Mısırlı tüccarların hareketlerine karşı Kadı Burhâneddin ile Berkuk'un tavırları ve en önemlisi Yakın Şark'ta bir tehlike haline gelen Timur'a Kadı Burhâneddin'in elçi göndermesi sebep olmuştur. Bu noktada elçi meselesine değinilmesi gerekmektedir. Kadı Burhâneddin'in elçisi, Timur'dan cevabî bir mektup olarak döndüğü sırada rakibi olan Erzincan Emîri Mutahharten tarafından yakalanmıştır. Mutahharten'in, mektubu Memlûklere göndermesi de iki güç arasında Timur gibi ortak bir tehdide karşı müttefik olma hususunda diplomatik bir sorun teşkil etmiş olmalıdır.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Uzunçarşılı, İ. H. (1968). "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti", *Belleten*, 32 (126), 166-167; Sümer, F. (2022). *Anadolu'da Türkler*, Ankara, 101-102; Sağlam, a.g.e., 2021, 328.

¹⁶⁶ Aziz b. Erdeşir-i Esterâbâdî. (1990). *Bez̄m u Rezm (Eğlence ve Savaş)*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, 238; Yücel, Y. (2018). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, 2, Ankara, 87; Keskin, a.g.e., 2018, 389.

¹⁶⁷ İbni Tagrıberdi, a.g.e., 2013, 217; Yücel, a.g.e., 2, 2018, 126-128, 130-131. İbni Tagrıberdi, a.g.e., 2013, 257. 1386 yılında Timur'un Tebriz hâkimi Kara Mehmed'i mağlup etmesi üzerine onun

1388’de Kadı Burhâneddin Ahmed, Mutahharten üzerine bir saldırı hazırlığında bulunurken Memlûklerin Malatya valisi Mintaş elçisini Sivas’a göndermiştir. Elçi ziyaretinde Memlûk Meliki Berkuk’a karşı Mintaş ve Suriye emîrlerinin ihtilafta bulduklarının haberini iletmiş ve bir ittifak teklifi sunmuştur. Mintaş’ın elçisinin ikinci ziyaretinde Memlûk iktidarındaki zafiyetten yararlanmak isteyen Kadı Burhâneddin’e ilginç bir teklif daha yapılmıştır. Bu teklifte Malatya’nın Kadı’ya teslim edilmesinden söz edilmiştir. Yürütülen diplomatik temaslar neticesinde kalenin teslimi için Kadı Burhâneddin’in güvenilir bir adamını yollaması istenmiştir. Lakin Mintaş verdiği sözü yerine getirmemiştir. Kaleyi teslim alamayan Kadı Burhâneddin ise Mintaş’ın elçisini tutsak etmiştir. Yeni elçilerin aracı olması sayesinde esir edilen elçi hilat giydirilerek serbest bırakılmıştır. Mintaş ise kardeşini ve naibi Hasan Kurd’u, Kadı Burhâneddin’e yollayarak Malatya’nın teslim edileceği yönünde ikna çabalarında bulunmuşsa da bu sefer temkinli yaklaşıldığı görülmektedir.¹⁶⁸

Diplomatik manevraları güçlü olan Kadı Burhâneddin, bu görüşmeler neticesinde Mintaş’a bir elçi göndermeye karar vermiştir. Malatya’nın teslim alınması için bazı şartlar öne sürmüştür. Mintaş’ın Malatya şehrini terk etmesi ve Sivas’a gelmesi talep edilmiştir. Karşılıklı elçi teatileri neticesinde Kadı Burhâneddin ve ordusu tekrar Malatya üzerine hareket etse de Berkuk yanlısı olduğu anlaşılan Devâtdar¹⁶⁹ (Seyfi Meliktemür) kaleyi teslim etmemiştir. Kadı, askerlerinin alıkonulması sebebiyle kaleye tekrar elçi göndermesine rağmen Devâtdar ile anlaşma yapılamamıştır. Bu yüzden de Mintaş’ı esir alarak Sivas’a geri dönmek zorunda kalmıştır.¹⁷⁰

Bundan sonra Kadı Burhâneddin Ahmed, asi Memlûk valisi Mintaş’ı tutsak ettiğini ve Malatya üzerine düzenlemiş olduğu askerî harekâtını Memlûklerin Halep naibi olan Yelboğa’ya haber vermek amacıyla bir elçisini huzuruna göndermiştir. Yelboğa’nın elçiye tepkisiye beklenmedik bir şekilde olmuştur. Yelboğa, Mintaş gibi itaatten ayrılan biri de olsa hangi cesaretle Kadı’nın bir Memlûk kölesini ve ona ait maddi her

Malatya’ya kaçtığı ve Timur’un da peşi sıra takip ederek Anadolu sınırları içerisine ulaştığı bilinmektedir. Şerefüddin Ali Yezdî de Timur’un Toktamış üzerine düzenlediği seferden sonra Anadolu’nun doğusuna kadar gelişini kaydetmiştir (1387). Bk. İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 257; Şerefüddin Ali Yezdî. (2019). *Emîr Timur (Zafernâme)*, çev. Ahsen Batur, İstanbul, 158-159.

¹⁶⁸ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 316-321; Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 128-130, 132-133.

¹⁶⁹ İslâm devletlerinde başlangıçta hükümdarın divit takımından sorumlu olan, daha sonraki dönemlerde ise çok çeşitli ve önemli görevler üstlenen saray memuruna verilen bir isimdir. Bk. Çubukcu. A. (1994). “Devâtdâr”, *DİA*, 9, 221-222.

¹⁷⁰ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 258; Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 134-135.

türlü unsuru elinde tuttuğunu sorgulamıştır. Bunu sebep göstererek de Anadolu'ya bir sefer düzenleneceğini bildirmiştir. 1388'de Kadı Burhâneddin Ahmed ile Memlükler arasında yaşanan savaşta Memlükler bir üstünlük gösterememiş, buna istinaden sulh isteğinde bulunmuşlardır. Mintaş'ın kendilerine iade edilmesine karşılık Sivas'tan çekileceklerini bildirseler de Kadı Burhâneddin başta bu teklifi reddetmiştir. Daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde Mintaş'ın kendisi dönme isteğinde bulunursa karşı çıkılmayacağı yönünde uzlaşma sağlanmıştır. Buna göre Kadı Burhâneddin Devleti'nden Şeyhülislam Şeyh Yar Ali, Memlük ordugahına gönderilmek üzere elçi tayin edilmiştir. Barış antlaşmasının imzalanacağı sırada tahriklerin ve aksiliklerin meydana gelmesiyle Memlük tarafı yeniden eski şartları öne sürmüştür.¹⁷¹ Böylece iki taraf arasındaki münasebetlerde bir iyileşme görülememiştir.

Memlükler ile Kadı Burhâneddin Ahmed ortak noktada ancak her iki tarafın da sınırlarında Timur'un belirmesi neticesinde buluşabilmişlerdir. Kadı Burhâneddin, elçisini Melik Berkuk'un huzuruna göndermiştir. Kadı aralarındaki onca meseleye rağmen Memlük sultanının emrinde olduğuna ve Timur tehlikesine karşı ondan gelecek emirleri beklediğine yönelik bir diplomatik atakta bulunmuştur. Memlük Devleti ise hem Osmanlılardan hem de Sivas'tan gelen elçilere ayrı ayrı teşekkür ve takdir mektupları yazarak yanıt vermiştir (1392/1393).¹⁷²

3.2.4. Dulkadiroğulları Beyliği

Dulkadiroğlu Beyliği'nin kuruluş sürecinde bazı diplomatik faaliyetlerle karşılaşmaktadır. Dulkadir Beyliği'nin kurucusu olan Karaca Bey, bölgesindeki diğer beyliklere karşı meşruiyet kazanma gayesiyle başında oğlunun bulunduğu bir elçi heyetini Memlüklerin Halep valisi Altunboğa'ya ve Şam valisi Tengiz'e göndermek üzere görevlendirmiştir. Dulkadiroğulları, valilerle yapılan bu görüşmelerde iki yüz at ve kıymetli eşyalar da hediye etmiştir. Karaca Bey, elçi heyetiyle gönderdiği mektubunda elindeki toprakları Memlük sultanına bağlı bir kul olarak idare etmek istediğini Şam valisine bildirmiştir. Buna istinaden de Şam valisi Tengiz'in, Dulkadiroğlu'nun itaatinin bu bölgedeki Türkmenleri nüfuz altına almak açısından çok faydalı olacağı yönündeki Sultan en-Nasır'ı ikna çabaları sayesinde

¹⁷¹ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 322, 325, 331-332, 337; Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 135, 137.

¹⁷² İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 301.

beyliğin temellerinin atılması sağlanmıştır (1337).¹⁷³

Memlûk Sultanı Nasır'ın ölümünden sonra bağımsızlık arayışına giren Karaca Bey, Halep valisi Yelboğa ile tutuştuğu savaşta başarı gösterse de yeni Memlûk sultanının gazabını üzerini çekmemek için elde ettiği ganimetleri ve esirleri Kahire'ye göndererek özürlerini iletmiştir.¹⁷⁴ Memlûk kumandanlarının veya valilerinin Memlûk Devleti'ne karşı ayaklanmaları söz konusu olunca Anadolu'daki beyliklerden ittifak talep etmişlerdir. Buna nazaran Memlûk Devleti'nde meydana gelen her gelişme Dulkadir Beyliği'ni de etkilemiştir. Görüleceği üzere Sultan Melik Salih'e karşı gelen Beyboğa Urus, Dulkadiroğlu Karaca Bey'e sığınmıştır. Dulkadiroğlu'na haber gönderilerek iadesi talep edilmiştir. Bunun üzerine de Memlûklerden, Beyboğa'nın canının bağışlanmasına ve kendi beyliğinin korunmasına dair bir menşur istenmiştir. Karaca Bey'in talepleri yerine getirilmiş olsa da Beyboğa Urus'u, Memlûklere teslim etmediği görülmektedir. Bunca diplomatik görüşmelere, emanlara, menşurlara rağmen Memlûk Devleti ile çatışmaya düşen Dulkadiroğullarının elinden bölgedeki Türkmenleri idare etme gücü alınmıştır. Memlûkler, bu görevin üstlenilmesi için bölgedeki diğer bir Türkmen beyi olan Üçoklardan Ramazan Bey'e menşur vermiştir.¹⁷⁵

Karaca Bey'den sonra da Dulkadiroğulları ile Memlûk Devleti arasında münasebetler devam etmiştir. Bu ilişkilerde Memlûkler daha otoriter bir tavır gösterirken Dulkadiroğullarının ise eman isteyen tarafta oldukları anlaşılmaktadır. Aralarındaki araçlar ise genelde Halep valileri olmuştur.¹⁷⁶

Memlûklerin Halep valisi Şeyh, Memlûk Meliki Ferec'e karşı Nâsırüddin Mehmed Bey'i yanına çekmek istemiştir. Bu ittifakın sağlanabilmesi için ise elçiler devreye girmiştir. Şeyh, Suriye'de isyana kalkışırken aynı zamanda Dulkadiroğlu Mehmed Bey ve eşine bir hilat ve çok değerli kumaşlar göndererek ittifak teklifini sık sık yinelemiştir. Arkasını sağlama almak isteyen Halep valisi, Dulkadiroğullarının Antep'i almalarını istemiştir. Şeyh'in elçileri Yeşbek Saki ile Çakmak, Nâsırüddin Mehmed Bey'i ikna edemediği için geri dönmüşlerdir. Bu elçilerin dönüşünden sonra Mehmed Bey ile kardeşi Alâeddin Ali'nin bozuşmasına müteakip Şeyh'in elçileri bir

¹⁷³ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 10.

¹⁷⁴ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 14; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 304.

¹⁷⁵ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 217; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 16-17.

¹⁷⁶ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 15.

kez daha Elbistan'a gelmişlerdir. Sonunda Dulkadiroğlu Mehmed Bey'in, bütün bu ısrarlı elçilik ziyaretlerine karşı koyamayarak Antep'in hâkimiyetini ele geçirdiği görülmektedir (1411).¹⁷⁷

Dulkadiroğlu Mehmet Bey'in, Memlûk Hükümdarı Müeyyed Seyfeddin Şeyh zamanında Memlûklerle olan ilişkisi daha badireli bir hal almış ve iki taraf arasında husumet ortaya çıkmıştır. Memlûk ordusunun takibine yakalanan Mehmed Bey, uzlaşmacı bir tavır takınarak Darende Kalesi'nin teslimini ve Memlûk Devleti'ne itaatini iletmek üzere oğullarından birini elçi göndermiştir. Melik Şeyh kaleyi teslim almak için Elbistan'a doğru yola koyulduğu sıradaysa Mehmed Bey'in kardeşi Alâeddin Ali Bey'in elçisi veya oğlu Hamza Bey onun huzuruna gelmiştir. Yapılan görüşmede Nâsirüddin Mehmed Bey'in teklifinin, Memlûk sultanı tarafından reddedilmesi istenmiştir. Bu talebin neticesinde Mehmed Bey'in uzlaşmacı tavrı hüsrana uğramış ve kardeşi Alâeddin Ali Bey'e Maraş ve Elbistan naipliği tevcih edilmiştir.¹⁷⁸

Daha önce de bahsedildiği üzere bazı Memlûk emîrlерinin Anadolu'ya kaçtıkları görülmektedir. Canibek es-Sufi de Nâsirüddin Mehmed Bey zamanında Anadolu'ya sığınanlardan biri olmuştur. Mehmed Bey'in, bu isyankâr emîri yakalamış olduğu haberiye Sultan Barsbay'a ulaşınca (1435)¹⁷⁹ yakın adamlarından Şad Bek el-Cekemî'yi elçi olarak Dulkadirlilere gönderdiği ve hediyelerle Elbistan'a gelen elçinin Canibek'in teslimini talep ettiği söylenmektedir.¹⁸⁰ Nâsirüddin Mehmed Bey ise elçiyi saygıyla karşılayıp getirdiği hediyeleri kabul etmesine karşın İbn Tagrıberdi'nin dediği gibi iplerin kendi elinde olduğunun farkına varmıştır. Bu görüşme sırasında Memlûkleri oyalama taktiğine başvurmuş ve Canibek'i teslim edemeyeceğine dair haklı sebepler sıralamıştır. Bu sebepler arasında Canibek es-Sufi'nin peşinde Emîr Timur'un oğlu Şâhruh'un ve diğer başkalarının da olduğu ifade edilmiştir. Elçi ziyaretinin ardından anlaşmaya varılamaması Memlûkler ve Dulkadiroğulları arasında çatışmaya yol açmıştır.¹⁸¹

Melik Arslan Bey döneminde de Dulkadiroğulları ile Akkoyunlular arasında cereyan

¹⁷⁷ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 40.

¹⁷⁸ İbn Tagrıberdi, 415-416; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 43.

¹⁷⁹ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 488.

¹⁸⁰ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 51.

¹⁸¹ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 491, 493; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 52.

eden ilişkiler Memlûkleri rahatsız etmiştir. Harput Kalesi yüzünden Akkoyunluların lideri Uzun Hasan ile çarpışma yaşanmış ve Dulkadiroğullarının baş şehri bile işgale uğramıştır. Buna karşı koyamayan Melik Arslan, anlaşma teklif etmiştir. Uzun Hasan'ın Çiçekoğlu refakatinde elçilikle görevlendirdiği veziri Mevlâna Yahya, Harput Kalesi'nin teslimi üzerine görüşmek için Dulkadiroğullarına gönderilmiştir. Neticede iki taraf sulha razı gelmiştir (1465). Memlûk Sultanı Hoşkadem ise bu olaylar üzerine Dulkadiroğlu'nun Kahire'ye gönderdiği elçiyi huzuruna kabul etmeyerek Harput Kalesi'nin teslim edilmesinden yana şikayetçi tavrını ortaya koymuştur. Dulkadiroğullarının bir çıkış noktası olarak Osmanlılarla iş birliğinde bulunmaları fikri Memlûkleri endişelendirdiğinden istemeyerek de olsa bu anlaşma kabul edilmiştir.¹⁸² Bu dönemden sonra fark edileceği üzere Osmanlı ve Memlûk Devletleri arasında Dulkadiroğulları bir çekişme unsuru olmuştur. Beyliğin de iki devlete karşı ince bir çizgi üzerinde diplomatik ilişkilerini yürüttüğü görülmektedir.

3.2.5. Ramazanoğulları Beyliği

Ramazanoğulları da Dulkadiroğulları gibi Memlûk Devleti ile yoğun münasebetlerde bulunmuş bir beyliktir. Daha beyliğin kuruluşundan itibaren bu münasebetlere tanık olmak mümkündür. Dulkadiroğlu Karaca Bey'in itaatsizliği nedeniyle Güneydoğu Anadolu'daki Türkmenlerin idaresi, Memlûk Sultanı Salih'in kararıyla Ramazan Bey'e geçmiştir. Ramazan Bey'in diplomatik bir hamleye matuf olarak çağrıldığı ve Türkmen emîrliği ile iktâsının şahsına tahsis edildiği Memlûk kaynaklarından anlaşılmaktadır.¹⁸³

Ramazan Bey'den sonra yerine geçen I. İbrâhim Bey döneminde, Memlûklerin himayesinden ayrılma girişimleri yaşanmış olsa da Ramazanoğulları özürlerini ileterek devletin affına mazhar olmuştur.¹⁸⁴ 1399'da beyliğin başında Ahmed Bey bulunurken Memlûk tahtına yeni geçen Sultan Ferec, beridiye işlerinin başında olan Togay Temür'ü Mısır'dan yola çıkarmıştır. Togay Temür, Ahmed Bey gibi Türkmen beylerine ve Memlûk naiplerine gönderilen mektuplar ile Varsak ve Üçok beylerinin gönlünü alan nâmeleri iletmek amacıyla gönderilmiştir. Yeni sultan itaat karşılığında

¹⁸² Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 60.

¹⁸³ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 217; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 323.

¹⁸⁴ Keskin, *a.g.e.*, 2018, 324;

beratları göndermeyi de ihmal etmemiştir.¹⁸⁵ Ramazanoğlu Ahmed Bey'in yardımlarından ve başarılarından dolayı Memlûk Meliki Ebu'l-Ferec'in sık sık ona hilatler, değerli hediyeler ve paralar yolladığı anlaşılmaktadır.¹⁸⁶

Ahmed Bey'in ölümünden sonra oğlu II. İbrâhim Bey, beyliğin başına geçer geçmez Mısır Sultanı Şeyh Müeyyed'e elçisini göndererek bağlılığını sunmuştur. Şeyh Müeyyed'in aynı tarihlerde Bilâd-ı Şam seferine çıktığı görülmektedir. İbni Tagrıberdi bu sefer esnasında komşu ülkelerden gelen elçilerin olduğunu bildirmektedir. Ramazanoğullarının elçisi de seferde bulunanlar arasındadır (1417). Memlûk sultanının Çukurova üzerine yöneldiği anlaşılınca, II. İbrâhim Bey ve Özeroğulları Humus'a elçiler göndererek nedeninin bilinmediği bir husustan dolayı Melik Şeyh Müeyyed'in affını talep etmişlerdir. Bu af dileminin itaatsizlikten kaynaklandığı düşünülmektedir.¹⁸⁷

1427 yılına gelindiğinde Ramazanoğulları ile Sultan Barsbay'ın arası oldukça açılmıştır. Barsbay, Şadi (Şad Bek el-Cekemî) isimdeki yakın adamını Karamanoğlu İbrâhim'e göndermiş ve bir istekte bulunmuştur. Elçi Şadi, Ramazanoğlu II. İbrâhim Bey'in Memlûklere teslim edilmesini talep etmiştir. Karamanoğlu İbrâhim Bey de Kayseri'nin kendi hâkimiyetine geçmesini şart koşarak anlaşmaya varmıştır. Böylece Memlûk elçilerine teslim edilen Ramazanoğlu İbrâhim Bey ve ailesi, Kahire'ye götürülmüştür. Aynı yıl Memlûklere ihanet ettiği ve boşuna Mısır askerinin öldürülmesine sebep olduğu bahanesiyle II. İbrâhim Bey idam edilmiştir. Bu olaydan sonra da Ramazanoğulları ile Memlûk Devleti arasındaki ilişkilere diğer beyliklerin müdahil oluşları devam etmiştir.¹⁸⁸

Mısır'da Kayıtbay'ın yerine taht değişikliği yaşanarak Kansu geçmiştir. Bu esnada Memlûk Devleti ile beyliğin ilişkileri olumlu seyretmediği için Ramazanoğlu Halil Bey, Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kalmıştır. Halil Bey'in affı amacıyla Osmanlı bir müddet boyunca Kahire'ye elçiler göndermiştir. Elçi ziyaretlerinin nihayetinde ise Melik Kansu ikna edilebilmiştir. Memlûk meliki, Ramazanoğlu Halil

¹⁸⁵ Memlûklerde beridiye biriminin kapsamı sadece devlet yazışmalarından ve mektupları taşıyan görevlilerden oluşmamaktaydı. Aynı zamanda bu birimde vazifeli olanlar diplomatik ilişkileri yönlendiren ve yürüten kimselerdi. İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 316; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 326.

¹⁸⁶ Keskin, *a.g.e.*, 2018, 326, 328.

¹⁸⁷ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 413-414; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 329-330.

¹⁸⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, İstanbul, 47-50; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 332-333.

Bey'i huzuruna davet ederek beyliğini tanımıştır.¹⁸⁹ Görüldüğü üzere Ramazanoğulları Beyliği de Memlük Devleti'ne karşı Osmanlı himayesinden faydalanmış ve bu durum beyliğin ilerleyen zamanlarına dek sürmüştür.

3.2.6. Candaroğulları Beyliği

El-Ömerî'nin Candaroğulları Beyliği hakkındaki kayıtlarında Kastamonu Beyi Süleyman Paşa'dan itibaren Mısır ile aralarında temasların mevcut olduğu, iki tarafın ittifak halinde bulunduğu ve dostça münasebetlerin kurulduğu belirtilir.¹⁹⁰ Bu meyanda Candaroğulları ile Memlük Devleti arasında söz konusu yakınlığın sağlanmasında tarafların birbirlerine elçiler göndermesinin etkili olduğu da söylenebilir. Ayrıca Ömerî'nin eserinden Candaroğulları Beyliği ve Memlüklerin dostça münasebetlerinin I. İbrâhim Bey döneminde de devam ettiği, Candarlı beylerinin Memlük sultanından hediyeler aldığı ve saygı gördükleri öğrenilmektedir. Bununla beraber Candaroğullarının, Memlüklere elçiler yollayarak düşmanlarına karşı yardım talebinde bulunduğu, Memlük Devleti'nin bu yardım isteklerine olumlu cevap verdiği ve beyliğin o dönemde Memlük Sultanı Nâsır'a tabiiyetini sunduğu da ifade edilmektedir.¹⁹¹

İsfendiyar Bey'in zamanında da Memlük Devleti'yle olan ilişkiler dostane bir çizgide devam etmiştir. Bu dostluğa istinaden Memlükler tarafından Anadolu'ya gönderilen Emîr Beysak eş-Şeyhî, Sinop'ta uzun süre İsfendiyar Bey'in yanında ağırlandı. İsfendiyar Bey de 1429 yılında bir elçisini hediyelerle birlikte Melik Eşref Barsbay'a göndermiştir. Barsbay, Candaroğullarından gelen bu elçiye iyi davranıp hediyelerle birlikte İsfendiyar Bey'in huzuruna geri yollamıştır. Taraflar arasında dostane münasebetler bu seyirde devam ederken Memlüklerin başına sorun olan Canibek es-Sufî'nin, Candaroğulları Beyliği'ne sığınmasıysa aradaki ilişkilerin muhtemelen zarar görmesine neden olmuştur (1434/1435).¹⁹²

3.3. Anadolu Beylikleri ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri

1370'te Emîr Timur tarafından kurulan devlet, onun adına binaen Timurlular olarak anılmıştır. Timur'un çocukluk ve gençlik yıllarına dair yaşantısı tam bilinmemektedir.

¹⁸⁹ Keskin, *a.g.e.*, 2018, 338.

¹⁹⁰ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 147.

¹⁹¹ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 163; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 67.

¹⁹² İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 487; Yücel, *a.g.e.*, 2018, 98.

Yaşadığı coğrafyada Çağatay Hanlığı eski gücünü gösteremez hale gelmiştir. Bu durumda Çağatay Hanlığı'nda söz sahibi olanlar kabile reisleri olmuştur.¹⁹³ Timur ise Emîr Hüseyin'i Belh'te yendikten sonra Cengiz Han soyuna mensup Saray Mülk Hanım ile nikâhlanarak devletin meşruiyetini sağlama almıştır.¹⁹⁴ 1386-1388 yılları arasında “Üç Yıllık Sefer” diye isimlendirilen askerî harekât sonucunda Azerbaycan'ı ele geçiren Emîr Timur, topraklarını Irak'a kadar genişletmiştir. Daha sonra sırasıyla Altın Orda Hanlığı'nı parçalamış ve Anadolu ile Suriye için bir tehlike haline gelerek Bağdat'a kadar hâkimiyetini genişletmiştir. 1399-1402 tarihleri arasındaysa önemli rakipleri olan Memlük ile Osmanlı Devletlerini mağlubiyete uğratmıştır. Özellikle Ankara Savaşı (1402) öncesinde ve sonrasında Anadolu Beylikleriyle karşılıklı görüşme ve destekleme halinde bulunulmuştur.¹⁹⁵

1405'te Timur'un ölümüyle yerine hanedan içi mücadelelerden sıyrılarak oğlu Şâhruh hâkimiyeti eline geçirmiştir (1409). Bu sırada imparatorluğun sınırları içerisindeki Azerbaycan'ı Karakoyunlular zapt ederken Osmanlı Devleti de Fetret Devri'nin getirdiği siyasî istikrarsızlıktan kurtulma çabası içerisine girmiştir. Timur'un 1402'de Anadolu'da kazanmış olduğu zaferle Türk beyliklerinin yeniden ihya edilmesi, Osmanlılar tarafından hoş karşılanmamakla birlikte Şâhruh döneminde de beyliklerin Timurlulara itaati devam etmiştir.¹⁹⁶ Şâhruh'tan sonra Timurlu tahtında çekişmeler sürmüştür ve sırasıyla Uluğ Bey (1447-1449), Abdüllatif (1449-1450), Mirza Abdullah (1450-1451), Ebû Said Mirza Han (1451-1469) ve Hüseyin Baykara (1470-1506) hükümdarlıkta bulunmuştur. Görüldüğü üzere Timur'un vefat etmesi neticesinde kurduğu imparatorluk, hanedan üyeleri arasındaki mücadeleler yüzünden yıpranmış ve yaklaşık bir yüzyıl sonra Özbeklerin istilasına uğrayarak tarih sahnesinden çekilmiştir.¹⁹⁷ Aşağıda Karamanoğulları, Dulkadiroğulları, Candaroğulları ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin Timurlularla olan diplomatik ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

3.3.1. Karamanoğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri

1394 yılına doğru Yakın Doğu'yu kasıp kavuran Emîr Timur, Anadolu'nun doğusuna

¹⁹³ Aka, İ. (2012). “Timurlular”, *DİA*, 41, 177.

¹⁹⁴ Kanat, C.-Alican, M. (2022). *Timur Yıldızların Bahtına Hükmeden Son Cihangir*, İstanbul, 38.

¹⁹⁵ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., 1985, 75; Aka, a.g.m., 2012, 177.

¹⁹⁶ İbn Tagrıberdi, a.g.e., 2013, 488; Yücel, a.g.e., 1, 2018, 97.

¹⁹⁷ Aka, a.g.m., 2012, 177-178.

kadar sınırlarını genişletebilmiştir. Timur tehlikesine karşı Bağdat hâkimi Ahmed Celâyir'in Memlûk Devleti'ne sığınması üzerine Memlûk, Kadı Burhâneddin ve Osmanlı Devletleri başta kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla birbirlerine yakınlaşma politikasını takip etmeye başlamışlardır. Buna mukabil Emîr Timur da bölgede kendi ittifak gruplarını kurma yoluna giderek Erzincan Emîri Mutahharten'e, Kadı Burhâneddin Ahmed'e, Dulkadiroğlu Süli (Sevli) Bey'e ve Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'e ittifak teklifi için davet yollamıştır.¹⁹⁸

Karamanoğlu Alâeddin Bey'in, Timur'un teklifine olan tavrı gayet müspet olmuştur. Karaman Beyliği ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin ihtilafli seyretmesi ve aralarındaki siyasî rekabet sebebiyle Alâeddin Ali Bey güçlü bir müttefike ihtiyaç duymuştur. Neticede Karamanoğlu söz konusu teklifi değerlendirmiş ve bir mektupla birlikte Timur'un huzuruna elçisini göndermiştir. Alâeddin Ali Bey, Timur'un ittifak teklifine karşı diğer beyliklerin yanıtının ne olduğunu bilmesede kaleme aldığı mektubunda Karaman Beyliği'nin müttefik olmayı kabul ettiğini kesin bir şekilde bildirmiştir. Emîr Timur Suriye'ye karşı bir sefere çıkacaksa Alâeddin Ali Bey, oğlunun komutasında bir askerî yardımda bulunacağını ve Osmanlılara karşı bir mücadeleye girişecekse de bizzat kendisinin başında olduğu bir orduyla onun emrine katılacağını söylemiştir. Böylelikle Karamanoğlu, Timur'a itaatini sunarak 1394'ten itibaren dış politikasının gidişatını belirlemiştir.¹⁹⁹

Alâeddin Ali Bey'in Osmanlılar tarafından idam edilmesinden sonra yerine geçen oğlu II. Mehmed Bey, babasının Emîr Timur'a karşı olan politikasını daha tedbirli bir şekilde uygulamaya çalışmıştır. Timur'a çok yaklaşmama, huzuruna davet edilirse bizzat gitmek yerine elçisini göndererek oyalama ve Karaman sınırlarına karşı bir işgal düzenlenirse İçel gibi dağlık yerlere çekilmek suretiyle beyliği koruma gibi tedbirler alınmıştır. Böylece II. Mehmed Bey'in yürüttüğü temkinli siyaset neticesinde bir yandan beyliğin menfaatleri korumuş, diğer yandan da Timurluların güveni kazanılmıştır.²⁰⁰

Şikârî'de Karamanoğlu II. Mehmed Bey ile Emîr Timur arasındaki münasebetler hakkında şu bilgilere yer verilmiştir. Ankara Savaşı'ndan sonra Türk beyliklerinin

¹⁹⁸ Yınaç, M. H. (1979). "I. Bayezid", *İA*, 2, 373; Kanat, C. (2022). *Ortadoğu'da Hâkimiyet Mücadelesi Memlûk-Timurlu Münasebetleri*, Ankara, 56-57; Ünal, a.g.e., 1986, 192.

¹⁹⁹ Esterâbâdî, a.g.e., 1990, 455- 463; Ünal, a.g.e., 1986, 193.

²⁰⁰ Ünal, a.g.e., 1986, 195-196.

Anadolu'da mülklerine geri kavuştuğunu haber alan II. Mehmed'e, Timur tarafından çağrıldığı bildirilmiştir. Konya'da bir Mevlevî çelebisine durumu anlatan Karamanoğlu ise şeyhin tavsiyesi üzerine Timur'un karşısına çıkmama kararı alarak Ermenek'e çekilmiştir. Timur Konya'ya vardığında bu harekete sinirlense de mana alemleri üzerinde Mevlâna Türbesi'nin etkisi sebebiyle şehri tahripten vazgeçmiş ve terk edip gitmiştir.²⁰¹

Görüldüğü üzere II. Mehmed Bey, Timur'un karşısına bizzat çıkmayıp gönderdiği elçi vasıtasıyla bağlılığını arz edip onun adına hutbe okuttuğunu ve para bastırıldığını beyan etmiştir. Ayrıca istenildiği takdirde 25.000 kişilik ordusu ile yardım edebileceğini de bildirmiştir. Elçi ile bu hususları görüşen Emîr Timur, Osmanlı Devleti'nin yeniden toparlanma tehlikesine karşın Karamanoğullarını takviye ederek II. Mehmed Bey'e elindeki şehirler dışında Konya, Kayseri, Kırşehir, Ankara, Beypazarı, Sivrihisar, Beyşehir, Seydişehir, Eğridir ve Isparta'nın da idaresi vermiştir. Nihayetinde Karamanoğulları, yeniden eski topraklarına kavuşmuştur.²⁰²

3.3.2. Kadı Burhâneddin ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Irak ve İran'a düzenlediği başarılı seferlerden sonra yönünü Anadolu'ya çeviren Timur, yukarıda da değinildiği üzere Mutahharten'e, Karamanoğlu'na ve Dulkadiroğlu'na elçileriyle birlikte mektuplarını göndererek kendisine biat etmelerini istemiştir. Bu yöneticilerin haricinde, Orta Anadolu'da önemli bir güç olan Kadı Burhâneddin'e de bir elçi gönderilmiştir. İsmi ve mevkisini bilmediğimiz Timur'un elçisi yanında bir de mektup getirmiştir. Mektubu aracılığıyla fethettiği yerleri bildiren Emîr Timur, bundan böyle kendi adına hutbe okunmasını, para bastırılmasını ve devletine asker ile mal gönderilmesini talep etmiştir. Tam bir itaat bekleyen bu mektuba karşılık Kadı Burhâneddin Ahmed de kelimesi kelimesine bir cevabî mektup yazılmasını istemiştir.²⁰³

Kadı Burhâneddin, Timur'un elçisine hilat giydirilerek geri gönderilmesine izin

²⁰¹ Şikârî; *a.g.e.*, 2018, 228-229; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 196.

²⁰² Timur'un huzuruna çıkartılan Karamanoğlu II. Mehmed Bey'e, hâkimiyet sembolleri ihsan edilerek Karaman, Konya, Lârende, Aksaray, Antalya ve Alanya nahiye ve köyleriyle birlikte verilmiştir. Bk. Şerefüddin Ali Yezdî, *a.g.e.*, 2019, 398; Danişmend, İ. H. (1971) *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 1, İstanbul, 137; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 196-197, 200.

²⁰³ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 414; Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 161.

vermiştir.²⁰⁴ Daha sonra ise Timur'un Diyarbakır şehrine gelerek kaleyi kuşatması ve Erzincan hâkimi Mutahharten, Karamanoğlu Alâeddin Bey ile Dulkadiroğlu Süli (Sevli) Bey'in Timur yanlısı tavır takımları gibi birtakım gelişmeler yaşanmıştır.²⁰⁵ Bu yaşananlardan sonra Kadı Burhâneddin Ahmed, Timur tehlikesine karşı bir ittifak oluşturmaya yönelmiştir. Osmanlı Hükümdarı I. Bayezid'e ve Memlûk Meliki Berkuk'a elçilerle birlikte mektuplar yollayan Kadı Burhâneddin, Timur'un diğer Müslüman memleketlere ne kadar zarar verdiğini bildirerek yaklaşan tehlikeyi haber vermiştir. Bu ortak düşmana karşı birlik olma teklifinde de bulunmuştur.²⁰⁶

Özellikle elçi teatileri aracılığıyla Kahire ile yoğun bir şekilde diplomatik ilişkiler kurulmasına rağmen Melik Berkuk'un yaklaşmakta olan Timur tehlikesine karşı Kadı Burhâneddin'in sözüne kani olamadığı anlaşılmaktadır. Bu esnada Timur tarafından Kadı Burhâneddin'e, Kutluşah adında yine bir elçi gönderilmiştir. Timur'un anlaşma isteğini yeniden gözden geçiren Kadı Burhâneddin ise hem kendi hâkimiyet alanının hem de Memlûklerin işgale uğramasından tereddüt ettiği için elçi Kutluşah'ı tutuklamış ve ondan her gün için bir miktar vergi almaya başlamıştır.²⁰⁷

Bunların yanı sıra Kahire'ye de tekrar bir elçi heyeti gönderilmiştir. Kadı Burhâneddin, İslâm âleminde kargaşa yaratan Timur'a karşı savaşılmasını haklı sebeplere dayandırarak Sultan Berkuk'un sefere çıkması takdirinde hazır olduğunu ve Şam ordusu Malatya'ya gelirse askerleriyle ona katılacağını bildirmiştir. Elçinin gönderilmesinden bir müddet sonra Mısır'dan, Kadı Burhâneddin Devleti'ne bir elçi yollanmıştır. Verilen habere göre Memlûk tarafı ittifak yapmaya olumlu bakmıştır. Aradaki bağın güçlenmesi için de tutuklu bulunan elçi Kutluşah'ın kendilerine verilmesini istemişlerdir. Kadı Burhâneddin ise bu teklifi diplomatik gerekçeler sebebiyle önceleri uygun bulmamıştır. Yine de güçlü bir müttefiki kaybetmemek uğruna Mısır'dan gelen elçiye, Timur'un elçisini teslim etmiştir. Kadı Burhâneddin ile Memlûk Devleti arasında yaşanan bu gelişmeler üzerine Emîr Timur'un diplomatik

²⁰⁴ İbn Arabşah'da da Timur tarafından Kadı Burhâneddin'e gönderilen bir elçi ve mektuptan söz edilmektedir. Bu kaynakta anlatılanlara göre Timur ve Kadı Burhâneddin arasındaki diyalog daha sert ve öfkelidir. Kadı'nın ne elçiyi ne de gönderilen mektubu umursadığı, hatta büyük ihtimalle elçi heyetiyle birlikte gelen Timur'un çapar reislerinden bazılarını öldürerek gönderdiği aktarılmaktadır. Bk. İbn Arabşah (2023). *Bozkırdan Gelen Bela (Acâibu'l Makdûr)*, çev. Ahsen Batur, İstanbul, 154; Esterâbâdî, a.g.e., 1990, 415.

²⁰⁵ Esterâbâdî, a.g.e., 1990, 417-418.

²⁰⁶ İbn Arabşah, a.g.e., 2023, 154-156.

²⁰⁷ Esterâbâdî, a.g.e., 1990, 418-419.

notası gecikmemiştir. Kadı Burhaneddin'e yolladığı elçi ve mektup aracılığıyla Sivas'a gönderdiği eski elçisi Kutluşah'ın kendisine iade edilmesi ve ittifak kurduğu Memlüklerden derhal ayrılması yönünde taleplerde bulunmuştur. Kadı Burhâneddin Ahmed ise dirayetli duruşundan taviz vermeyerek bu istekleri reddetmiştir. Sivas'ın kuşatılması halinde Berkuk'un her türlü desteğiyle yanında bulunacağını ilan ederek Timur'a mukavemet göstermiştir.²⁰⁸

3.3.3. Dulkadiroğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri

1393'te Bağdat'a ulaşan Emîr Timur, Kadı Burhâneddin Ahmed ve Memlük Devleti'nin kendisine yönelik askerî tedbirlerine karşı Güney'deki Anadolu Beyliklerinden birisi olan Dulkadiroğullarına bir mektup göndererek itaatte bulunmasını istemiştir.²⁰⁹ Dulkadir Beyliği'nin başında bulunan Seveli (Suli) Bey, Memlükleri metbu tanımış olsa da Timur'un itaat talebi üzerine elçilerini göndermiştir. Seveli (Süli) Bey, bu sayede kendisini devamlı olarak tehdit eden Memlüklerin üzerine bir sefer düzenlenmesine Timur'u teşvik etmiş ve böyle bir durumda askerlere yol gösterici olacağını haberini de vermiştir.²¹⁰ Neticede Dulkadiroğlu'nun, Timur'a gösterdiği bu yakınlık Memlükler tarafından hoş karşılanmamış ve bu tarihten itibaren Melik Berkuk ile Seveli Bey'in arası açılmıştır. Nitekim Nâsirüddin Mehmed Bey'in, Dulkadirlilerin başına geçmesiyle beyliğin Timur'la ilgili politikaları değişiklik göstermiştir.²¹¹

3.3.4. Candaroğulları ile Timurlular Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Candaroğulları ile Timur arasındaki münasebetler, Ankara Savaşı öncesinde başlamıştır. Âşıkpaşazâde Tarihi'nde, Yıldırım Bayezid'in Batı Anadolu'da bulunan beylikleri Osmanlı Devleti'ne katması (1390) neticesinde bu beyliklerin hallerinin nice olduğuyla ilgili bir soru yöneltilmiştir. Buna göre beylerden bazıları soluğu Timur'un yanında almıştır. Mutahharten, Germiyanoglu, Aydınoğlu, Menteşeoğlu ile Candaroğlu İsfendiyar Bey'in elçisinin birlikte Timur'un huzuruna vardığı kaydedilmiştir. Kaynakta İsfendiyar Bey'in elçisi ve Mutahharten'den Timur'un hizmetkârı diye bahsedilmiştir. Ayrıca Timur'un huzuruna varınca sözü edilen

²⁰⁸ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 420-426; Ahmed Tevhid. (1331/1915). "Kadı Burhâneddin", *TOEM*, V/32, 468-470.

²⁰⁹ Aka, İ. (2000). *Timur ve Devleti*, Ankara, 19.

²¹⁰ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 418; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 32; Aka, *a.g.e.*, 2000, 20.

²¹¹ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 32, 34.

beylerin durumlarını arz edip, yardım dilendikleri ve Yıldırım Bayezid'in üzerine yürümesi için çok uğraştıkları ifade edilmiştir.²¹²

Ankara Savaşı'ndan (1402) sonraysa Candaroğlu İsfendiyar Bey ile Timur arasında yüz yüze görüşmeler devam etmiştir. İsfendiyar Bey'in, Emîr Timur'un yanına gelip değerli hediyeler sunduğu aktarılmaktadır. Gerekli saygıyı gösteren İsfendiyar Bey'e karşı Timur'un yaklaşımı ise müspet yönde olmuştur. Hediyelerini kabul etmiş ve İsfendiyar Bey'e ihsanlarda bulunarak beyliğine göndermiştir.²¹³ Bu arada Emîr Timur'un, Candaroğullarının Kötürüm Bayezid Bey döneminde sahip olduğu Kastamonu, Kalecik ve Çankırı'yı yeniden beyliğin idaresine verdiği yönelik kayıtlar da bulunmaktadır.²¹⁴

İspanyol seyyah Clavijo'dan edinilen bilgilere göre İsfendiyar Bey ile Emîr Timur arasında tabilik-metbuluk ilişkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Candaroğlu Beyliği'nin Timur'a vergi ödediği ve basılan paraların üzerinde Timur'un isminin geçtiği haberi verilmiştir. Beyliğin başına döndükten sonra da İsfendiyar Bey ve Timur arasında dostça münasebetler devam etmiştir. Timur'un ordugahından dönen İsfendiyar Bey'in kız kardeşinin oğluna Erzincan'da rastlayan Clavijo sayesinde görüşme yapıldığına dair malumat edinilmektedir. İsfendiyar Bey'in yeğeniyle görüşen Emîr Timur, Candaroğulları arazisinin yarısını da ona bağışlamıştır.²¹⁵

Timur'dan sonra yerine geçen oğlu Şâhruh döneminde de Anadolu'daki beylikler ile diplomatik münasebetlere devam edilmiştir. İbn Tagrıberdi'nin 1435 yılına ait kaydında Şâhruh'un, kendi mülkü saydığı Anadolu'daki Osmanlı Hükümdarı II. Murad'a, Karayülük ve oğullarına, Karamanoğlu II. İbrâhim ve Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Beylere elçiler gönderdiğinden bahsedilmiştir. Elçilerin yanlarında getirdikleri hilatleri Türk beylerinin giydiğini öğrenen Memlük Sultanı el-

²¹² Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 75-76; Edirneli Oruc. (2022). *Oruç Beğ Tarihi-Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Nihal Atsız, İstanbul, 49.

²¹³ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 355; İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 319.

²¹⁴ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 80; Mehmed Neşri. (2014). *Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarihi*, haz. F. R. Unat-M. A. Köymen, 1, 361; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 54.

²¹⁵ Ruy Gonzâlez de Clavijo (2016). *Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat*, çev. Ö. Rıza Doğrul, İstanbul, 74-75, 89; Yücel, *a.g.e.*, 2018, 89. İspanyol Seyyah Clavijo'nun elçilik vazifesiyle Semerkand'a doğru çıktığı yolculuğunda Emîr Timur ile görüştüğünden sonra *Türkiye'den gelen elçiler veya Türk elçileri* diye belirttiği Aydın ve Menteşe Beyliklerinin elçileriyle dönüş güzergahında bazı badireler atlatarak geri dönmüştür (1406). Bk. Clavijo, *a.g.e.*, 2016, 207, 209, 222, 228, 239, 243, 244, 248; Taş, K. Z. (2016). "Fetret Döneminde Osmanlı Menteşe-Menteşe İlişkileri", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 121.

Melikü'l-Eşref Seyfeddin Barsbay ise bu habere çok üzülmüştür.²¹⁶ Diğer taraftan aynı yıl içerisinde İsfendiyar Bey'in, Şâhruh'un Anadolu üzerine yöneleceği haberini aldığı ve bunun üzerine de Timurlu Devleti ile temasa geçtiği belirtilmektedir.²¹⁷

3.4. Anadolu Beylikleri ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

3.4.1. Karesioğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Balıkesir ve çevresinde hâkimiyet kuran Karesioğulları, Osmanlı tarafından en erken ilhak edilen beyliktir. Bu beyliğin zapt ediliş serüveninde diplomatik ilişkilerden faydalandığı söylenebilir. Osmanlı kroniklerinde *Aclan Beğ* olarak anılan Yahşi Bey'in ölümünden sonra Dursun Bey ile Demirhan Bey arasında vuku bulan rekabet sebebiyle beylik karışıklık içerisinde kalmıştır. Demirhan Bey, erkanın hoşnutsuzluğuna rağmen beyliğin başına geçerken Dursun Bey ise komşusu bulunan Osmanlı'nın yanına yardım görme umuduyla gitmiştir. Nitekim halk tarafından daha çok sevilen ve Karesi ümerası tarafından da desteklenen Dursun Bey'e, Karesioğlu'nun veziri olan Hacı İlbeği'nin aracılığıyla haber gönderilmiştir. Bu haber ile Karesi tahtına Dursun Bey davet edildiği gibi aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin de yardımına başvurulmuştur.²¹⁸

Dursun Bey tahta çıkma teklifini kabul ettikten sonra Osmanoğlu Orhan Bey'e Karesi topraklarından Balıkesir, Bergama ve Edremit'i vermeyi teklif ederek kendisine destek olmasını istemiştir. Teklifi olumlu karşılayan Orhan Bey, Ulubat'ı fethederek Demirhan Bey'in üzerine varmıştır. Bu gelişmeler üzerine Demirhan Bey ise Bergama Kalesi'ne sığınmıştır. Daha sonra Bergama Kalesi'ne yönelen Orhan Bey, ağabeyi ile görüşmesi ve anlaşması için Dursun Bey'in kaleye doğru gitmesini talep etmiştir. Ancak iki kardeş arasında istenilen barış yapılamamış ve kaleden ansızın atılan bir okla Dursun Bey öldürülmüştür. Orhan Bey, diplomatik bir tutum sergilerken yaşanan bu gelişmeyi hoş karşılamamıştır. Nitekim Orhan Bey'den de çekinen Karesi halkı, Demirhan Bey'in teslim olması için büyük bir uğraş göstermiştir. Böylece 1345 yılında kaleden anlaşma yoluyla çıkan Demirhan Bey, Bursa'ya gönderilirken Karesi Beyliği de Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.²¹⁹

²¹⁶ İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 488.

²¹⁷ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 97.

²¹⁸ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 48-49.

²¹⁹ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 165, 167; Günal, Z. (2001). "Karesioğulları", *DİA*, 24, 488-489.

3.4.2. Aydınoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Yıldırım Bayezid'in merkeziyetçi bir siyaset takip ederek Anadolu Beyliklerini ilhak etmesinden Aydınoğulları da nasibini almıştır (1389/1390).²²⁰ Beyliğin yeniden canlanması Yıldırım Bayezid'in, Timur karşısında yenilgiye uğramasından sonra gerçekleşmiştir (1402). Bu süreç içerisinde Aydınoğulları, beyliğin yönetimini kimin elinde bulunduracağı hususunda bazı sıkıntılar yaşamıştır. II. Umur Bey ile Osmanlı kaynaklarında İzmiroğlu diye de anılan İbrâhim Bahadır Bey'in oğlu Cüneyd Bey, aralarında çatışma yaşamış olsalar da sonunda uzlaşabilmişlerdir. 1405'te II. Umur Bey'in vefatıyla da beylik resmen Cüneyd Bey'in eline geçmiştir.²²¹

Fetret Dönemi'nde, Osmanlı Devleti'nin karmaşık bir süreçten geçtiği görülmektedir. Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında yaşanan taht mücadelelerinde Aydınolu Cüneyd Bey'in ismine sıkça rastlanmaktadır. Özellikle İsa Çelebi ve Mehmed Çelebi arasında geçen rekabette Cüneyd Bey'in taraflardan birine çok yakınlık gösterdiği anlaşılmaktadır. İsa Çelebi, Bursa'yı ele geçirince I. Mehmed'e karşı tehditkâr adımlar atmıştır. Yapılan savaşı Mehmed Çelebi kazanarak Bursa'yı zapt etmiştir (1404). İsa Çelebi ise Bursa halkından bir destek göremeyince önce İsfendiyar Bey'in yanına sığınmış ve burada yardım arayışına girmiştir. Nihayetinde de Aydınolu Cüneyd Bey'in yanında soluğu almıştır. İsa Çelebi, taht yolunda tekrar şansını denemek istediğini ifade ederek Aydınolu'ndan asker yardımında bulunmasını istemiştir. Bu talebe olumlu yaklaşan Cüneyd Bey ise elini kuvvetlendirmek maksadıyla diğer Anadolu Beyliklerinden olan Saruhan, Menteşe ve Teke beylerine mektuplar yazmış ve elçiler göndermiştir. Elçileri aracılığıyla beylerin ellerinde bulunan askeri toplayarak Osmanlı şehzadesi İsa Çelebi'ye muavenet edilmesi çağrısında bulunulmuştur. Sözü edilen beyler de İsa Çelebi ve Aydınolu Cüneyd Bey ile ittifak yapmaya kani olmuşlardır. Böylece Mehmed Çelebi ile savaşmak için İzmir'e 20.000 asker gönderilmiştir. Buna rağmen İsa Çelebi başarı gösterememiştir (1405-1406).²²²

Cüneyd Bey ise İsa Çelebi'ye her ne kadar destekte bulunmuşsa da Sultan I. Mehmed tarafından affedilmiştir. Bu affa rağmen Musa Çelebi ile I. Mehmed arasındaki

²²⁰ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 67; Şükrullah. (2022), *Behcetü't Tevârih-Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Nihal Atsız, İstanbul, 214, 215.

²²¹ Akın, H. (1968). *Aydınolu Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara, 64; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 111-112, 114-115.

²²² Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 425, 441, 449; Akın, *a.g.e.*, 1968, 76; Başar, F. (1995). "Fetret Devri", *DİA*, 12, 481.

mücadeleden yararlanmayı bilmiştir. İki kardeş Rumeli’de savaşa tutuşmuşken Cüneyd Bey de sınırları geçerek Aydın İli’ni ve Ayasuluk’u ele geçirmiştir. I. Mehmed’e iletilen haberde; tez vakitte İzmiroğlu Cüneyd Bey’in üzerine varılmazsa Saruhan İli’ni dahi ele geçireceği söylenmiştir. Bunun üzerine Osmanlı sultanı gecikmeden İzmir üzerine yürümüştür. Cüneyd Bey ise karşı koyamayıp kalesine sığınmakta çareyi bulmuştur. Aydınöğlu, Sultan I. Mehmed’e kalesinden bir elçisini göndererek Osmanlı’nın kulu olduğunu belirtmiş ve bir daha aynı hataya düşmeyeceği üzerine yalvar yakar affedilmesini dilemiştir. Mehmed Çelebi ise Cüneyd Bey’i yine bağışlayarak memleketinin başında kalmasına izin vermiştir (1411/1412).²²³

3.4.3. Kadı Burhâneddin ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Kadı Burhâneddin Ahmed’in, Orta Anadolu’da kurduğu devletinin çevresindeki siyasî güçlerle münasebetler içerisinde olduğuna daha önce değinilmiştir. Osmanlı Devleti ile de Kosova Savaşı’na kadar iyi ilişkiler kurmuş olan Kadı Burhaneddin, Yıldırım Bayezid’in tahta geçmesiyle birlikte Osmanlı’nın Anadolu’da bir siyasî birlik oluşturma çabasına karşı Candaroğulları ile iş birliği yapmıştır. Bu iş birliği esnasında Candaroğlu II. Süleyman Bey’in toprakları (Kastamonu ve civarı) Osmanlılar tarafından ele geçirilmek istenmiştir. Yıldırım Bayezid, II. Süleyman Bey’in destekçisi olduğunu bildiğinden Kadı Burhâneddin’e de elçilerini gönderip iki beyliğin arasındaki ittifakı bozmak istemiştir. Yıldırım Bayezid’i iki defa mağlubiyete uğratan Kadı Burhâneddin ise Timur tehlikesi nedeniyle elçiler ve mektuplaşmalar aracılığıyla Osmanlı Devleti ile diplomatik temaslarda bulunmuştur (1391-1393).²²⁴

Kadı Burhâneddin’in sahip olduğtu toprakların Osmanlı Devleti’ne katılması da diplomatik bir teşebbüsün sonucudur. Kadı Burhâneddin Ahmed ile Akkoyunlu Karayülük Osman arasında ilk sıralarda dostça süren münasebetlerin, Kadı’nın yeğeni ve aynı zamanda Kayseri valisi olan Şeyh Müeyyed’in ayaklanmasıyla sekteye uğramıştır. Araya ricacı olarak Karayülük Osman’ın girmesine rağmen Şeyh Müeyyed’in idam edilmesi neticesinde vaziyet gerginleşmiştir. Diğer taraftan Kadı Burhâneddin’den, Karayülük Osman’ın bir yaylak istemesi de iki taraf arasındaki iplerin kopmasına neden olmuştur. Yaylağın ancak sonbahara doğru kendisine

²²³ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 497, 499.

²²⁴ Esterâbâdi, *a.g.e.*, 1990, 358, 363-264, 371-374; Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 146-151, 153-155; Özaydın, A. (2001). “Kadı Burhâneddin Devleti”, *DİA*, 24, 76.

verilebileceğini öğrenen Karayülük Osman, ülkesine dönme kararı almış ve Kadı Burhâneddin de onun bu disiplinsiz davranışından şüphelendiği için peşine düşerek takibe almıştır. Bu takibin sonucunda Kadı Burhâneddin ise Karayülük Osman'a yenilerek eline düşmüş ve 1398 yılında öldürülmüştür.²²⁵

Kadı Burhâneddin Ahmed'den sonra yerine oğlu Alâeddin Ali Çelebi geçmesine rağmen Akkoyunlu Karayülük Osman'ın baskınları ve Emîr Timur tehdidine karşı Sivas halkının ileri gelenleri, memleketi Memlük sultanına mı, Karamanoğlu'na mı yoksa Yıldırım Bayezid'e mi teslim etmeleri hususunda tartışmışlardır. Nihayetinde Yıldırım Bayezid üzerinde karar kılınarak huzuruna elçilerini göndermişlerdir. Sultan Bayezid'in Sivas'a gelmesini ve kendilerine yardım etmesini istemişlerdir. I. Bayezid de ordusuyla birlikte hemen Sivas'a gelmiş ve burada düzeni sağladıktan sonra büyük oğlu Emîr Süleyman'ı şehre vali tayin etmiştir (1398).²²⁶ Böylece Kadı Burhâneddin'in, Orta Anadolu'da hâkim olduğu şehirler savaşız bir şekilde Osmanlı'nın egemenliğine dahil olmuştur.

3.4.4. Germiyanogulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Osmanlı kroniklerinde Orhan Gazi zamanında Çavdarlılar sebebiyle Germiyanoglu ismine rastlanmaktayken I. Murad döneminde sıhriyet ilişkilerinin kurulmasıyla Osmanlı-Germiyan münasebetleri daha çok göze çarpmaktadır.²²⁷ Özellikle evlilik amacıyla gönderilen elçi ve elçi teatileri konusu, *Anadolu Beyliklerinin Sıhriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri* başlığı altında inceleneceği için burada bahsedilmeyecektir. Bu sebeple Germiyan Beyliği'nin Osmanlılarla olan diplomatik ilişkileri, Timur'un Anadolu'dan gitmesine müteakip Osmanlı tarihinde Fetret Devri olarak adlandırılan süreçten itibaren ele alınacaktır.

Osmanlı'nın ilhak ettiği beylikler, Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı'ndaki (1402) yenilgisinden sonra Emîr Timur'un Türkmen beylerine menşurlar dağıtması akabinde tekrar eski topraklarına kavuşmuşlardır. Sultan I. Bayezid'in savaş esnasında esir düşmesiyle Anadolu'da Osmanlı hâkimiyetinin tesirini bir süreliğine kaldırmış ve Emîr Süleyman, İsa Çelebi, Musa Çelebi ve Mehmed Çelebi arasında Osmanlı tahtı

²²⁵ Ebu Bekr-i Tihârî. (2014). *Kitab-ı Diyarbekriyye*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, 40-42; Yücel, a.g.e., 2, 2018, 199-202.

²²⁶ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., 1985, 74; Neşri, a.g.e., 1, 2014, 321; İbn Arabşah, a.g.e., 2023, 192-193.

²²⁷ Neşri, a.g.e., 1, 2014, 123; Edirneli Oruc, a.g.e., 2022, 39.

bir rekabet unsuruna dönüşmüştür.²²⁸ Bu yüzden de Osmanlı şehzadelerinin birbirleriyle olan saltanat mücadelelerinde Anadolu Beylikleri önemli bir rol oynamışlardır. Beyliklerin, Osmanlı şehzadelerinden birini tutarak ona yardımda bulunmaları çok sık karşılaşılan bir durum olmuştur. Germiyanogulları ile Osmanlılar arasında da bu tür yardım faaliyetlerinin diplomatik münasebetler aracılığıyla gerçekleştiği bilinmektedir.

1403 senesinde Emîr Süleyman, Osmanlı tahtına geçse de diğer kardeşleri tahtta hak iddia etmekten geri durmamıştır. Âşık Paşa'dan edinilen bilgilere göre Süleyman Çelebi hem Germiyanoglu'na hem de Karamanoglu'na elçiler göndermiş ve kardeşi Musa Çelebi'nin kendisi üzerine salınmaması için talepte bulunmuştur. Bu isteği yerine getirilirse beylerle çok iyi dostluk kurulacağını elçileri vasıtasıyla iletmiştir.²²⁹ Maalesef Osmanlı tarafından Germiyanoglu II. Yâkub ve Karamanoglu II. Mehmed Beylere, kimlerin elçilik göreviyle gönderildiği bilinmemektedir.

Mehmed ve Musa Çelebilerin ortak rakibi Emîr Süleyman'dan kurtulmalarından sonra kendi aralarında giriştikleri mücadeleyi fırsat bilen Karamanoglu II. Mehmed Bey, Osmanlı sınırını geçerek Bursa'yı yağmalamıştır. Musa Çelebi'yi yendikten sonra Osmanlı tahtına emin bir şekilde oturan Sultan I. Mehmed ise Karamanoglu'nun yaptıklarını haber alınca üzerine yürümeye karar vermiştir. Bu sefer münasebetiyle de Dulkadiroğullarına, Candaroğullarına ve Germiyanoglu II. Yakub Bey'e elçiler göndermiştir. Önce Candaroglu İsfendiyar Bey'e elçi gönderen I. Mehmed, Karamanoglu'yla arasında geçenlerin malumatını vererek ya kendisinin ya da oğlunun askerleriyle Osmanlı ordusuna katılmasını talep etmiştir. Hatta Candarogulları askerî yardımda bulunmazsa önce onun üzerine varacağını bildirdiğinden isteği bir ricadan ziyade tehdide dönüşmüştür. İsfendiyar Bey, bunun üzerine gelen elçiyle beraber birkaç yüz askerini oğlu Kasım Bey'in idaresinde yollamıştır. Osmanlı hükümdarı, Germiyanogullarına da elçisi aracılığıyla aynı çağrıda bulunmuştur. Dost olduklarını belirterek Seyitgazi üzerinden Karamanoglu'na varacağını ileten Mehmed Çelebi, öncelikle ordusuna azık yardımında bulunulmasını istemiştir. II. Yakub Bey'in hazırlık yapmadığı takdirde -Candaroglu'na dediği gibi- ilk hedefinin Germiyan Beyliği olacağını da dile getirmiştir. Osmanlı elçisi yoluyla bu haberi alan

²²⁸ Nizamüddin Şâmî. (1987). *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, Ankara, 305-330; Başar, a.g.m., 1995, 480.

²²⁹ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., 1985, 81; Başar, a.g.m., 1995, 481.

Germiyanoğlu ise askerinin başında hazır olup Osmanlı Sultanı I. Mehmed'i karşılamış ve Karamanoğlu'na düzenlenen sefer son buluncaya kadar oldukça bol olduğu belirtilen azık yardımına devam etmiştir (1414/1415).²³⁰

Mehmed Çelebi'den sonra yerine geçen oğlu II. Murad'ın da babası gibi Germiyanoğulları ile ilişkilerini sürdürdüğü gözlenmektedir. Aslında II. Yakub Bey, II. Murad yerine Hamid-ili sancak beyi olan kardeşi Mustafa Çelebi'yi desteklemiştir. II. Murad ise bu itaatsizliği elçiler aracılığıyla çözmeyi yeğlemiştir. Osmanlı kroniklerinin anlatımına göre Sultan II. Murad, düşmanlarını defettikten sonra divanındaki beş vezirin çok fazla olduğuna hükmetmiştir. Böylece bu vezirlerden biri olan Kara Temürtaş oğullarından Umur Bey'i de elçilik vazifesiyle Germiyanoğlu II. Yâkub Bey'e göndermiştir. Nitekim Germiyanoğlu da Küçük Mustafa Çelebi'nin ölümü üzerine beyliğinin geleceğini düşünerek Osmanlı ile iyi ilişkiler kurma politikasını takip etmiştir.²³¹

3.4.5. Hamidoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Osmanlılar ile Germiyanoğulları arasında gerçekleştirilen evlilik münasebetiyle Anadolu Beyliklerinden gönderilen elçiler düğüne iştirak etmiştir (1381/1382). Bu sebeple Hamidoğullarının elçisi de düğüne katılmıştır. Yalnızca Kemâleddin Hüseyin Bey'in tebriklerini iletme amacıyla düğüne bir elçi gönderilmemiştir. Hamidoğlu Hüseyin Bey ile I. Murad arasında daha önce ahidnâmeler ve mektuplaşmalar aracılığıyla temaslar kurulduğu bilinmektedir. Hüseyin Bey, Osmanlı Sultanı I. Murad'ın Rumeli'deki fetihlerini kutlarken aynı zamanda bir maruzatını da yazışmaları esnasında sık sık dile getirmiştir. Hatta Hamidoğlu'nun I. Murad'a gönderdiği son ahidnâmede, iki mektubunun cevapsız kaldığını ve Karamanoğullarının kendi topraklarına saldırılarda bulunmasından dolayı Osmanlı'dan yardım istediğini belirtmiştir (1375). Bu sıralarda Dimetoka'da bulunan I. Murad ise cevabında, Hamidoğlu Hüseyin Bey'in bağlılığından ve sadakatinden şüphe duymadığını beyan ederek bir hilat göndermiştir (1376).²³² Bütün bu haberleşmelerden sonra I. Murad, oğlu Yıldırım Bayezid'in evlenmesi üzerine

²³⁰ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 86; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 527, 529.

²³¹ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 99; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 575; Varlık, M. Ç. (1974). *Germiyanoğulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara, 78; İnalcık, H. (2020), "II. Murad", *DİA*, 31, 164-172.

²³² Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 62; Kofoglu, S. (1997). "Hamidoğulları", *DİA*, 15, 473; Kofoglu, S. (2006). *Hamidoğulları Beyliği*, Ankara, 258-261.

düzenlediği düğün töreninde Hüseyin Bey'in elçisiyle de özel bir görüşmede bulunmuştur. Yapılan görüşmede Karaman Beyliği'nin, Hamidoğullarının topraklarına saldırılarda bulunmasından şikâyet edilmiştir. I. Murad ise Hamidoğullarına ait bazı toprakların Osmanlılara satılması karşılığında anlaşacağını öne sürmüştür. Bu anlaşma üzerine düğünde sözleşilmiştir. Öyle ki Hamidoğlu Hüseyin Bey, I. Murad'ın Kütahya üzerine yürümesinden çok endişelenmiş ve sözünde durduğunu bildirmek için Osmanlı'ya tekrar bir elçi göndermiştir. Neticede Hamidoğulları tarafından Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç, Isparta ve Karaağaç toprakları şer'î usullere göre Osmanlı Devleti'ne satılmıştır (1381-1382).²³³ Hamidoğullarının elden çıkardığı bu topraklar daha sonra Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında büyük bir sorun haline gelmiştir.²³⁴

3.4.6. Dulkadiroğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Dulkadiroğlu Nâsirüddin Mehmed Bey ile Mehmed Çelebi arasında Fetret Devri'nde gelip giden elçiler aracılığıyla dostça münasebetlerin kurulduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Dulkadiroğlu, Mehmed Çelebi'ye taht mücadelesi sırasında oldukça destek olmuştur. Bu durum, Mehmed Çelebi'nin kardeşleri İsa ve Musa Çelebiler ile yaptığı savaşlarda genellikle ilk haber yolladığı beyliğin Dulkadiroğulları olmasından anlaşılmaktadır.

İsa Çelebi, I. Mehmed'e karşı Bursa'da yenildikten sonra Candaroğlu İsfendiyar Bey'in yanına gelmiştir. İsfendiyar Bey'le görüşmelerinde Osmanlı tahtını ele geçirmek için ondan asker yardımında bulunmasını istemiştir. Nitekim İsa Çelebi'nin bu talebi karşılıksız kalmamış ve Mehmed Çelebi'ye karşı İsfendiyar Bey'le ittifakta bulunmuşlardır. Gerede'de gerçekleşen savaşta Mehmed Çelebi, kardeşini ve müttetikini bozguna uğratarak Bursa'ya ardından da Tokat'a dönmüştür (1404/1405). Bu sırada ise Karamanoğlu II. Mehmed Bey kazaskerini ve Dulkadiroğlu Nâsirüddin Mehmed Bey de elçilerini, Sultan I. Mehmed'in huzuruna yollamışlardır. Sultan ile elçiler arasındaki görüşmenin iyi geçtiği aradaki düşmanlığın ortadan kaldırılmasından, dolayısıyla barışın sağlanmasından anlaşılmaktadır.²³⁵

Musa Çelebi ile yaşadığı taht mücadelesi sırasında Rumeli'de kardeşinin kuvvetlerine

²³³ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 62; Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 211.

²³⁴ Kofoğlu, *a.g.m.*, 1997, 473-474.

²³⁵ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 441, 443, 445.

yenik düşen Mehmed Çelebi, Bursa'ya gelmiştir. Mevcut askeriyle kardeşi Musa Çelebi'yi yenemeyeceğini düşünen I. Mehmed, kayın atası Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey'e elçisini göndermiştir. Bir nâmeyle yollanan Osmanlı elçisi, Rumeli'de yine bir seferi olduğunu Dulkadiroğlu'na haber vererek askerî kuvvetleriyle kendisine katılmasını talep etmiştir. Nâsırüddin Bey'e ulaşan Osmanlı elçisi gerektiği gibi ağırlandıktan sonra I. Mehmed'in gönderdiği nâmeyle istinaden bir cevap mektubu kaleme alınmıştır. Dulkadiroğlu, Osmanlı sultanının zafer kazanmasını dilerken aynı zamanda nereye sefer düzenlerse Osmanlı ordusunun yanında birliklerini bulunduracağını da bildirmiştir. Nâsırüddin Mehmed Bey, kendisi sefere katılamazsa oğlu Süleyman Bey'i göndereceğini de mektubuna eklemiştir. Osmanlı elçisine emanet edilen bu mektup Mehmed Çelebi'ye ulaştırılmak üzere hemen yola çıkmıştır (1412/1413).²³⁶

I. Mehmed'den sonra Osmanlı tahtına geçen oğlu II. Murad ile Nâsırüddin Mehmed Bey'in Karamanoğulları ve Memlük Devleti ile yaşadıkları sorunlar sebebiyle birbirlerine yine yakın davrandıkları görülmektedir. Dulkadir Beyliği'nin, Karamanlılar ve Memlükler tarafından tehdit edilmesi yüzünden Osmanlılardan yardım istenmek zorunda kalınmıştır. Bundan dolayı Dulkadir Nâsırüddin Mehmed Bey, oğlu Süleyman Bey'i aracı kılarak Gelibolu'da bulunan Sultan II. Murad'ın huzuruna göndermiştir. Bu görüşmede Süleyman Bey, Karamanoğullarına karşı yardım talebinde bulunmuştur. Zaten Karamanoğlu'nu itaat altına almak isteyen Osmanlılar da Dulkadiroğlu'nun bu teklifini geri çevirmeyerek gerekli asker, silah ve teçhizat yardımında bulunmuşlardır.²³⁷

Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri devam eden Dulkadirli Beyliği'nin başına Şehsuvar Bey, II. Mehmed'in yardımı ve desteğiyle geçmiştir. Memlük Sultanı Hoşkadem'in ise bu gelişmelere karşısında harekete geçmesi uzun sürmemiş ve Şehsuvar Bey'in karşısına amcası Rüstem Bey'i rakip olarak çıkartmıştır. Memlük sultanı, Halep valisi Yeşbeg-Becasi'yi de Rüstem Bey'e yardımcı olmakla görevlendirmiştir. Bütün bu olan bitene karşılık Şehsuvar Bey de tedbir almayı geciktirmemiştir. Fatih'in Arnavutluk zaferini tebrik etmek maksadıyla Şehsuvar Bey elçisini Osmanlı Sarayı'na yollamıştır. Böylece elçisi aracılığıyla Memlüklerin kendisine olan baskısından

²³⁶ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 501, 503; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 41.

²³⁷ Hoca Sadettin Efendi. (1979). *Tacü't-Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, 1, Ankara, 186-189; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 53-54.

Osmanlı'yı haberdar edebilmiştir. Ayrıca elçisiyle birlikte bir mektup da yollayan Şehsuvar Bey, Dulkadir-Karaman sınırında bir düzenleme yapılmasını ve Mihaloğlu İskender Bey'in affedilmesini istemiştir. Fatih Sultan Mehmed'in yanıtı ise Memlük melikine ulaştırılmak üzere Dulkadiroğlu için bir iltimasnâme yazdığını bildirmek olmuştur. Özellikle de Şehsuvar Bey'i, kendisinden habersiz Memlük Devleti ile bir savaşa girmemesi hususunda uyarmıştır (1466).²³⁸

Beylik, Alâüddeve Bey döneminde Osmanlı ile Memlük Devletleri arasında kalmıştır. Hatta bundan dolayı Dulkadiroğlu, Sultan II. Bayezid ile ters düşmüştür. Osmanlı Devleti ve Memlükler arasında gerçekleşen savaşta (1488) Mısır ordusunun galibiyet kazanmasıyla Dulkadir Alâüddeve Bey'in, Memlükler yönünde dostluk kurma çabası buna sebep olmuştur. Osmanlı himayesindeki Dulkadiroğullarının itaatten çıktığına karar veren II. Bayezid, Mihaloğlu İskender Bey'i görevlendirerek beyliğin üzerine bir ordu göndermiştir. İki tarafta yaşanan mücadelede hayli kayıp vermekle birlikte Alâüddeve Bey'in üstün geldiği söylenmektedir. II. Bayezid'in, tekrar askerini topladığı esnada Mısır ve Alâüddeve Bey tarafından gönderilen elçiler huzuruna gönderilmiştir. Dulkadiroğlu'nun elçisiyle görüşmesine rağmen II. Bayezid'in hiç de hürmet göstermediği Osmanlı kroniklerinde kaydedilmiştir (1489).²³⁹

Dulkadiroğlu Beyliği'ni sıkıntıya düşüren diğer bir olay da II. Bayezid ile Mısır Sultanı Kayıtbay arasında yaşanan diplomatik bir sorundan kaynaklanmıştır. II. Bayezid'in, Memlük elçisini hapsedirmesiyle Çukurova üzerine Özbek kumandasındaki Mısır kuvvetleri hareket etmiştir (1490). Bir denge politikası takip eden Dulkadiroğlu Alâüddeve Bey ise Özbek'i karşılamaktan bu sefer çekinmemiştir. Kayseri'yi kuşatması için onu cesaretlendirmiştir. Hatta kuşatmaya yardımcı olmuştur. II. Bayezid, gelişmelerden haberdar olunca Hersek Ahmed Paşa'yı üzerlerine göndermiştir. Bu sayede Memlük birlikleri güneye doğru çekilirken Alâüddeve Bey de memleketine geri dönmüştür. Memlüklere karşı kesin bir sonuç almak isteyen II. Bayezid'in büyük bir sefer hazırlığında olduğunu işiten Özbek ise Alâüddeve Bey ile ittifak görüşmesinde bulunması amacıyla Emîr-i ahur Hamsemie'yi elçi tayin etmiştir. Emîr, Pazarcık'a geldiğinde Dulkadiroğlu'nu görüşmeye davet etse de oğlu Kasım Bey ve boy beyleri Alâüddeve Bey'e mâni olmuşlardır. Memlük Devleti tarafından

²³⁸ Aşıkpaşazade. (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*, haz. K. Yavuz-M. A. Y. Saraç, İstanbul, 302-303; Yinanç, a.g.e., 1989, 63-64.

²³⁹ Edirneli Oruc, a.g.e., 2022, 103-106.

birlik olmaları hususunda Dulkadiroğlu'na tekrar bir elçi yollanmışsa da iki tarafla da ittifak etmeyeceğini bildiren Dulkadir Beyliği tarafsız kalmayı yeğlemiştir. Nitekim Osmanlılar ile Memlûklerin arası Tunus'tan gönderilen bir elçi sayesinde bozulduğu gibi düzelmiştir. Bunu fırsat bilen Dulkadiroğlu Alâüddeve Bey ise Osmanlı Devleti'ne elçisini göndererek affını istemiştir. II. Bayezid'in de uzlaşmacı yaklaşmasıyla Dulkadiroğlu ile Osmanlılar arasında yeniden bir sulh dönemi başlamıştır.²⁴⁰

3.4.7. Candaroğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Candaroğulları ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk ilişkilerin mahiyeti hakkında yeterli malumat bulunmamakla birlikte Candaroğlu Kötürüm Bayezid Bey'in zamanında taraflar arasındaki münasebetlerin süratle geliştiği gözlenmektedir. Sultan I. Murad'ın oğulları Yıldırım Bayezid ve Yakub Çelebi'nin sünnet düğününe davet edilen beyliklerden biri olan Candaroğulları, değerli hediyelerle birlikte elçileri aracılığıyla kendilerini merasimde temsil etmişlerdir. Yine I. Murad'ın oğlu şehzade Bayezid ve Germiyanoglu Süleyman Şah Bey'in kızının nikâhlanması vesilesiyle Bursa'da düzenlenen düğün merasimine, Candaroğlu'nun da elçisi katılmıştır (1381). Görüldüğü üzere Kötürüm Bayezid Bey, beyliğinin geleceği açısından Osmanlılara karşı temkinli bir dış politika izlemeyi tercih etmiştir.²⁴¹

Candaroğulları ve Osmanlılar arasında olumlu yönde ilerleyen münasebetler birtakım meseleler sebebiyle sekteye uğramıştır. Daha Candaroğlu Kötürüm Bayezid'in beyliğinin başında bulunmasına rağmen oğulları arasında taht mücadelesi yaşanmış ve büyük oğlu II. Süleyman Bey isyan ederek I. Murad'a sığınmıştır. Beyliğin iç mücadelesine Osmanlı Devleti'nin müdahil olmasıyla Kötürüm Bayezid, yeni bir müttefik arayışına girmiş ve aslında aralarının çok da iyi sayılmadığı Kadı Burhâneddin Ahmed'e elçilerini göndermiştir. Kıymetli hediyelerle birlikte yolladığı elçileri vasıtasıyla affını dileyen Kötürüm Bayezid, Kadı Burhâneddin'e adavet gösteren Amasya hâkimi Emîr Ahmed ile iş birliğinde bulanmayacağını bildirmiştir. Bu arada Sultan I. Murad ise Candaroğlu II. Süleyman Bey'e bir askerî kuvvet tahsis ederek babasının üzerine göndermiştir. II. Süleyman Bey'in Kastamonu'yu işgal

²⁴⁰ Tansel, S. (1966). *Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı*, İstanbul, 131, 132; Yinanç, a.g.e., 1989, 87.

²⁴¹ Âşıkpaşaoğlu, a.g.e., 1985, 60-61; Neşri, a.g.e., 1, 2014, 205, 207; Edirneli Oruc, a.g.e., 2022, 39; Yücel, a.g.e., 1, 2018, 70-71.

etmesi üzerine Kötürüm Bayezid, Sinop'a kaçmak zorunda kalmıştır. Daha sonra baba ve oğul arasında Kastamonu'yu ele geçirmek için çıkan bir çatışmadaysa II. Süleyman Bey yenilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Osmanoğlu ise II. Süleyman Bey'e elçisini göndererek onu babasına karşı desteklemiş ve sıhriyet ilişkisi de kurarak Kastamonu'ya tekrar hâkim olmasını sağlamıştır (1385'ten önce). Böylece Candaroğulları Beyliği, Kastamonu ve Sinop şubesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.²⁴²

1389'da Yıldırım Bayezid'in, Osmanlı tahtına geçmesiyle Anadolu Beyliklerinin ona karşı tavrı aldığı görülmektedir. Buna karşılık Osmanlı ise beylikleri ilhak etme politikasını uygulamaya koymuştur. Bu bağlamda Sultan Bayezid, Osmanlılarla birlikte Candaroğlu Beyliği'nin hareket etmesini sağlamak amacıyla bir elçisini Kastamonu hâkimi Candaroğlu II. Süleyman Bey'e göndermiştir. Bu görüşmede II. Süleyman Bey, Osmanlı'nın ittifak teklifini kabul etmiştir.²⁴³ 1392 yılına gelindiğindeyse diğer beylikleri saran tehlike, Candaroğullarını da tehdit etmiş ve Osmanlı Devleti yönünü Kastamonu'ya çevirmiştir. Kadı Burhâneddin ile ittifak halinde olan II. Süleyman Bey'i yenerek Kastamonu'yu ele geçiren Osmanlı ordusu, bir yandan da Sinop'u gözüne kestirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Sinop hâkimi Candaroğlu İsfendiyar Bey ise elçisini Yıldırım Bayezid'e yollamıştır. Elçisi vasıtasıyla İsfendiyar Bey, itaatini sunmuş ve Sinop'un kendisine bırakılmasını talep etmiştir. Sultan Bayezid de bu isteği kabul etmiştir. Neticede Candaroğlu ile Osmanlı arasında Kıvrımbel (Kıvrım) sınır sayılarak barış yapılmıştır.²⁴⁴

Yukarıda da bahsedildiği üzere Rumeli'de Mehmed ve Musa Çelebilerin mücadelesini fırsat bilen Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Osmanlı sınırlarını aşarak Bursa'yı yağmalamıştır. Bu vaziyet, I. Mehmed Çelebi'nin bir savaş hazırlığına girişmesine sebep olmuştur. Osmanlı kroniklerinin kayıtlarına göre Sultan I. Mehmed, İsfendiyar Bey'e elçisini göndererek ya kendisinin ya da oğullarından birinin Osmanlı ordusuna katılması yönünde baskıda bulunmuştur. İsfendiyar Bey de Osmanlı elçisiyle birlikte bir miktar asker ile oğlu Kasım Bey'i yollamıştır.²⁴⁵

İsfendiyar Bey ile Mehmed Çelebi arasında başka bir elçi ziyareti daha yaşanmıştır.

²⁴² Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 283-284, 357-358; Yaşar Yücel, II. Süleyman Bey'in I. Murad'ın himayesini ve yardımını istemek amacıyla elçisini Osmanlı'ya gönderdiğini söylemektedir. Bk. Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 72-74.

²⁴³ Esterabadi, *a.g.e.*, 1990, 358-359.

²⁴⁴ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 73; Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 323; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 48.

²⁴⁵ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 86; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 527, 529.

Osmanlı sultanının Eflak üzerine düzenleyeceği sefere birçok beyliğin askerî birlikleri katılmıştır. Candaroğulları da bu sefere birliklerini göndermiştir. Bursa'ya döndüğünde İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey ise memleketine dönmeyip Osmanlıların kapısında hizmet edeceğini bildirmiştir. Buna istinaden I. Mehmed de İsfendiyar Bey'e elçisini göndermiştir. Bu görüşmede, Kasım Bey'e verilmesi amacıyla Candaroğulları Beyliği'nden tımar arazisi istenmiştir. İsfendiyar Bey ise Bakırküresi ve Kastamonu'nun kendisine bırakılmasını, ayrıyeten Tosya, Çankırı ve Kalecik çevresini oğluna değil bizzat I. Mehmed'e vermek istediğini bildirmiştir. Bu talebini Osmanlı Devleti'ne iletebilmek için Vaiz Mehmed Bey'i, elçi tayin etmiştir. Nihayetinde ise İsfendiyar Bey ile I. Mehmed arasında bir anlaşma sağlanabilmiştir (1417).²⁴⁶

Düzmece Mustafa meselesini çözüme kavuşturduktan sonra Sultan II. Murad, kendisine karşı ayaklanan Anadolu Beyliklerini dize getirmek için harekete geçmiştir. Buna istinaden Osmanlı ordusu, İsfendiyar Bey'in üzerine yürümüş ve Candaroğlu, Taraklı-Borlu'da yapılan savaş neticesinde Sinop'a sığınmak zorunda kalmıştır. Bu esnada II. Murad'ın yanında Candaroğlu Kasım Bey (İsfendiyar Bey'in oğlu) de bulunduğu İsfendiyar Bey, müşkül bir duruma düşmüş ve sulh istemek zorunda kalmıştır. Bu nedenle küçük oğlu Murad'ı elçi tayin ederek Sultan II. Murad'ın huzuruna göndermiştir. Osmanlı hükümdarından affını dilemekle birlikte hükmettiği toprakların yine kendisine verilmesini istemiştir. Arzusunun yerine getirilmesi için de her yıl Osmanlı ordusuna asker göndermeyi ve Osmanlılarla sühriyet kurmayı teklif etmiştir. Hatta İsfendiyar Bey, sultanı sulha razı etmeleri için Osmanlı paşalarına bile kızıl filöri (flori) eşliğinde mektuplar yollamıştır. Nitekim II. Murad barışa ikna olabilmiş ve Bursa'ya geri dönmüştür (1424).²⁴⁷

Candaroğulları Beyliği'nin başına İsfendiyar Bey'in vefatı üzerine oğlu II. İbrâhim Bey geçmiştir. Aynı zamanda II. Murad ile sühriyet kurularak kayınpederi ve eniştesi konumuna gelen II. İbrâhim Bey'in döneminde (1439-1443) iç ve dış siyasette köklü değişiklikler yapılmadığından anlaşmalara bağlı kalınmıştır. Bu sebeple de beyliğin barışçıl bir siyaset izlediği söylenebilir.²⁴⁸ Oğlu İsmail Bey'in saltanatında ise Osmanlı tahtında ani bir değişiklik yaşanmış ve II. Murad, daha hayattayken oğlu II. Mehmed'i

²⁴⁶ Âşıkpaşazoğlu, *a.g.e.*, 1985, 87.

²⁴⁷ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 100; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 575, 577

²⁴⁸ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 99.

yerine geçirmiştir. Taht değişikliği, beylik ve Osmanlı arasında süregelen siyasî ilişkileri de etkilemiştir. Buna göre ilk cülusu (1444) sırasında II. Mehmed'in takip ettiği ofansif siyaset, diğer komşu beylikler tarafından yadırganmıştır. Başta Candaroğlu İsmail Bey olmak üzere Karamanoğulları ile diğer komşu hükümdarlar kendilerine karşı uygulanan tehditkâr tavrı ve hizmetkar muamelesini sindiremediklerinden elçileri vasıtasıyla II. Murad'a dert yakınmışlardır. Gelen şikayetlerden sonra II. Murad ise dengenin sağlanması amacıyla oğluna ve devlet adamlarına mektuplar göndererek mevcut politikanın düzeltilmesini sağlamıştır. Nitekim bundan sonra II. Mehmed'in daha ılımlı bir siyaset seyrettiği söylenmektedir.²⁴⁹

Osmanlılar tarafından Candaroğlu Beyliği'nin ele geçirilmesi de diplomatik bir sürecin sonucunda gerçekleşmiştir. 1461'de II. Mehmed'in, Trabzon Rum İmparatorluğu'na karşı bir sefer hazırlığında olduğu Veziriazam Mahmud Paşa tarafından Candaroğlu İsmail Bey'e bir mektupla bildirilmiştir. Osmanlı gemilerinin Sinop'a varınca her türlü ihtiyacının giderilmesi de tembihlenmiştir. Daha önce II. Mehmed'in Amasra'yı fethetmesi sırasında kendi üzerine yürüdüğünden şüphelendiği için İsmail Bey, bir adamıyla birlikte değerli hediyeler göndermek zorunda kalmıştır. Bu yüzden Trabzon Rum İmparatorluğu'na düzenlenen seferde de Osmanlı'dan gelen emirleri yerine getirerek kendine yönelen okları savuşturmaya çalışmıştır. Osmanlı'nın hedefiyse öncelikle Candaroğlu Beyliği'nin ortadan kalkması olduğundan İsmail Bey'in endişeleri doğru çıkmıştır. Sefer sırasında Mahmud Paşa tarafından İsmail Bey'e ikinci bir mektup daha gönderilmiştir. Bu mektup vasıtasıyla İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey ile askerlerinin Ankara'ya gönderilmesi emredilmiştir. İsmail Bey ne buyrulduysa yerine getirmesine rağmen Osmanlı ordusunun Sinop'a yöneldiğini ve oğlu Hasan Bey'in de esir alındığını öğrenen Candaroğlu, çareyi kalesine sığınmakta bulmuştur. Sinop'un karadan ve denizden kuşatılması esnasında İsmail Bey ile anlaşmak için Mahmud Paşa, üçüncü bir mektup daha yollamıştır. Mektupta İsmail Bey'in kendi arzusuyla teslim olması halinde ailesiyle birlikte canının bağışlanacağı ve memleketine karşılık Osmanlı topraklarından kendisine bir tımar tahsis edileceği bildirilmiştir. İsmail Bey'in, başka bir çıkar yolu kalmayınca Osmanlı Devleti ile anlaşma yapmaya karar vermiştir. Daha sonraları Karamanoğlu II. İbrâhim

²⁴⁹ Cengiz, H. E.- Yücel, Y. (1989-1992). "Rûhî Târîhi", *Türk Tarih Belgeleri Dergisi/Belgeler*, 14 (18), 441; Yücel, a.g.e., 1, 2018, 101-102.

Bey, Osmanlılara karşı ittifak etme hususunda İsmail Bey'i yanına çekmeye çalışmışsa da başarılı olamamıştır.²⁵⁰

3.4.8. Karamanoğulları ile Osmanlılar Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Karamanoğulları ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin genellikle rekabete dayalı seyrettiği dikkati çekmektedir. Osmanlı kroniklerinde iki tarafın münasebetleri aktarılırken daha ziyade husumete vurgu yapılmış, hatta bazen tahkir edici ifadelere yer verilmiştir. Buna mukabil Şikârî'nin, Karamanoğulları Tarihi'nde de benzer kayıtların bulunduğu fark edilmektedir.²⁵¹ Taraflar arasında zaman zaman sıhriyet ilişkisi söz konusu olsa da Karamanoğullarının, Osmanlıların iç meselelerini veya Balkanlardaki meşguliyetini fırsat bilerek mütecaviz siyasetten uzak durmadığı görülmektedir. Taraflar arasındaki diplomatik ilişkiler ise daha çok ulemanın aracılığı ile yürütülmüştür.²⁵²

Bilindiği gibi Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey zamanında Osmanlı-Karamanlı ilişkileri sekteye uğramıştır. Osmanlı Devleti'nin, Hamidoğlu ile kurduğu diplomatik ilişkiler neticesinde Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karaağaç gibi şehirlere hâkim olması Karamanoğullarıyla aralarının açılmasına neden olmuştur. Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey de bu topraklar üzerinde hak iddia etmiş ve yağmalamalarda bulunmuştur. Bu olayın başlangıcına Osmanlı'nın Seydişehir hâkimi olan Mahmud Bey'in, Karamanoğlu'nun akınları nedeniyle I. Murad'a yazdığı şikâyet mektubunda rastlanılmaktadır. Bundan dolayı da I. Murad, Karaman Beyliği'nin üzerine yürüme kararı almıştır.²⁵³

İki tarafın savaş hazırlıklarında bulunduğu esnada Alâeddin Ali Bey, bir elçisini göndererek savaşmadan önce zoraki de olsa barış yolunu denemiştir. Sultan I. Murad'ın elçiye yanıtıysa kendisi gazadayken Karamanoğlu'nun arkasından iş çevirmesi sebebiyle onun hakkından gelmediği sürece barış etmeyeceği şeklinde olmuştur. İki Müslüman beyliğin birbiriyle mücadele etmesi, İslâm hukukunca tasvip edilmediğinden savaştan önce yeniden bir elçi ziyareti gerçekleştirilmiştir. Alâeddin

²⁵⁰ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 152, 154-157; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 743, 745, 747, 749; Tursun Bey, *a.g.e.*, (?), 84-85.

²⁵¹ Osmanlılar ile Karamanoğulları arasındaki rekabet hususunda geniş bilgi için bk. Karadeniz, H. B. (2008). *Osmanlılar ile Beylikler Arasında Anadolu'da Meşruiyet Mücadelesi*, İstanbul, 101-114.

²⁵² Bk. Çiftcioğlu, İ. (2009). "Osmanlılar ile Anadolu Beylikleri Arasındaki İlişkilerde Ulemânın Diplomatik Rolü", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 193-205.

²⁵³ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 215; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 174.

Ali Bey tarafından gönderilen elçi tekrar barış talebinde bulunsa da Sultan I. Murad bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine elçi ise Karamanoğlu'nun askerinin kalabalık olduğunu ve sulhta ısrar etmesinin aradaki askere ve teçhizata zayıf verilmemesinden kaynaklandığını dile getirmiştir. Daha sonra Alâeddin Ali Bey'in yanına gelen Karaman elçisi, I. Murad'ın barış teklifine yanaşmadığını kışkırtıcı ifadelerle anlatmış ve Osmanlı ordusu hakkında bilgi vererek beyini savaşa teşvik etmiştir. Nitekim Frenkyazısı Muharebesi'nde (1386/1387) iki taraf kozlarını paylaşmıştır. Bu savaşta I. Murad, Alâeddin Ali Bey'i yenerek Konya'ya kadar takip etmiştir. Araya elçilerin ve I. Murad'ın kızı ve aynı zamanda Alâeddin Ali Bey'in eşi olan Nefise (Melek) Hatun'un girmesiyle anlaşma sağlanabilmiştir. Anlaşma şartlarında; Osmanlı'ya her yıl vergi ödenmesi, Hamid-İli topraklarının Osmanlı'ya ait olduğunun kabul edilmesi ve I. Murad'ın savaş sırasında Karaman ülkesinde zapt ettiği şehirlerin ve beyliğin idaresini geri Alâeddin Ali Bey'e teslimi yer almaktadır.²⁵⁴

Yıldırım Bayezid döneminde de Hamid-İli topraklarına Alâeddin Ali Bey saldırıda bulunmuştur. Hamid-İli halkının, Karamanoğlu'nu Osmanlı sultanına şikâyet etmesiyle büyük bir ordu hazırlığına girişilmiştir. Bunun üzerine I. Bayezid, Konya üzerine varmış ve ahalinin desteğiyle şehri teslim almıştır. Kaleye sığınan Alâeddin Ali Bey ise bu gelişmelerden sonra elçisi vasıtasıyla Yıldırım Bayezid'den affını dilemiştir. Neticede taraflar arasında Çarşamba Suyu'ndan ötesi sınır kabul edilerek anlaşma sağlanmıştır (1390/1391).²⁵⁵

Yıldırım Bayezid'in Eflak'a geçmesini fırsat bilen Alâeddin Ali Bey, bu sefer de Osmanlı'nın Anadolu Beylerbeyi Temürtaş Paşa'nın üzerine yürümüş ve onu Konya'da hapsetmiştir. Sultan Bayezid'in, Bursa'ya geri döndüğü haberini alınca telaşa kapılıp Temürtaş Paşayı hapisten çıkarmıştır. Üstelik çeşitli hediyelerle birlikte elçisini özür dileme maksadıyla sultanın huzuruna göndermiştir. Yalnız I. Bayezid, gönderilen Karaman elçisine bu defa anlayışla yaklaşmamıştır. Öfkelenen sultan, Osmanlı leşkerinin toplanmasını emretmiştir. Alâeddin Ali Bey üzerine düzenlenen bu sefer, Karamanoğulları Beyliği'nin de ilhakına neden olmuştur (1392).²⁵⁶

²⁵⁴ Neşri, *a.g.e.*, 1,2014, 219, 221, 223, 233; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 181; Emecen, F. M. (2017). "Osmanlı Tarihinin İlk Büyük Savaş Anlatımı: Osmanlılarla Karamanlılar Arasındaki Frenkyazısı Muharebesi (1386/1387)", *Osmanlı Araştırmaları*, 49 (49), 62-70.

²⁵⁵ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 72-73; Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 315; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 48.

²⁵⁶ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 319; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 48.

Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Timur tarafından beyliği kendisine iade edilen Karamanoğlu II. Mehmed Bey ise Yıldırım Bayezid'in oğulları Mehmed Çelebi ile Musa Çelebi arasındaki taht çekişmesinden faydalanmış ve Osmanlı topraklarını yağmalayarak Bursa'ya gelmiştir. Karamanoğlu Mehmed Bey, Musa Çelebi'nin cesedinin Bursa'ya getirildiğini haber alınca panik içerisinde kendi beyliğinin yolunu tutmuştur. Bu sırada II. Mehmed Bey'in kazaskeri Kara Mürsel, Osmanlılarla aralarını bulmak maksadıyla Karamanoğlu'ndan kendisini elçi tayin etmesini istemiştir. Mehmed Bey'se bu teklifi reddederek yeri gelirse savaşılacağını bildirmiştir. Nihayet Fetret Devri, Mehmed Çelebi'nin tahta geçmesiyle son bulurken Karamanoğlu hariç diğer beyliklere Osmanlı elçilerini ve mektuplarını yollayarak sulh anlaşmalarında bulunmuştur (1413-1414).²⁵⁷

Çok geçmeden de Karamanoğullarının üzerine yürümek için sefer hazırlığı yapılmıştır. Önce Akşehir'e varılmış ardından Beyşehir, Seydişehir, Okluk Hisarı ve Said İli istikametinde fetihlerde bulunulmuştur. Konya kuşatma altına alınınca Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'e elçisini göndermiştir. Elçi bir daha böyle bir işe kalkışmayacağı üzerine yeminler eden Karamanoğlu'nun affedilmesini talep etmiştir. Neticede özrü kabul edilen Karamanoğlu ile Mehmed Çelebi arasında sulh yapılmıştır (1414-1415).²⁵⁸

Karamanoğlu II. İbrâhim Bey ve II. Murad arasında da Hamid-İli konusu sorun olmaya devam etmiştir. Osmanlı ordusu her defasında Rumeli'ye yöneldiğinde Karamanoğulları Anadolu'daki bu güzergâh üzerinden onları sıkıştırmıştır. İbrâhim Bey dönemindeki fark ise Karamanoğullarının, Osmanlılara karşı saldırılarda bulunurken Batı'da Macar ve Sırlarla ittifak halinde olunmasıdır. 1435'te Karaman Beyliği ve Osmanlı Devleti'nin aralarının açılmasında aynı sebepler yine tezahür etmiştir. II. Murad'ın, Konya üzerine yürümesiyle İbrâhim Bey de Taşeli'ne çekilmiştir. Daha sonra İbrâhim Bey, II. Murad ile sulh yapması amacıyla Mevlâna Hamza'yı elçi tayin etmiştir. Mevlâna Hamza aracılığıyla Karamanoğlu, suçunu itiraf edip Sultan II. Murad'ın affına sığınmayı talep etmiştir. Osmanlı hükümdarı; İbrâhim Bey'in elçisine, beyinin affedilmesi için ona kefil olup olamayacağını sormuştur. Elçi Mevlâna Hamza, gayet politik bir cevap vererek beyinin önceki kusurlarında yanında

²⁵⁷ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 85; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 523, 525; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 60.

²⁵⁸ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 529, 531; Şükrullah, *a.g.e.*, 2022, 224.

olmadığını, şimdiden sonra affedilirse ve II. İbrâhim Bey tekrar aynı hatalarda bulunmazsa ona kefil olabileceğini söylemiştir. Bunun üzerine Osmanlı tarafı ise Mevlânâ Şükrullah'ı, Karaman Beyliği ile anlaşma yapılması için elçi tayin etmiştir. II. Murad, II. İbrâhim Bey'in kardeşi İsa Bey'e beyliğin idaresini vermiş olsa da kardeşinin ölümü üzerine anlaşmanın tarafı İbrâhim Bey olmuştur. Nitekim Karamanoğlu'nun ant vermesiyle kısa süreliğine de olsa bir sulh yapılabilmektedir.²⁵⁹

Barış anlaşmasının üstünden daha on yıl bile geçmemişken II. İbrâhim Bey'in, Macar ve Sırp larla yeniden iş birliğinde bulunduğunu öğrenen II. Murad'ın Karamanoğlu'na düzenleyeceği seferin meşruiyetini kanıtlamak amacıyla dört büyük mezhebin kadısından fetva alma çabasına giriştiği görülmektedir. Bundan sonra ise Karaman ülkesinin büyük bir yıkıma uğratılması dolayısıyla II. İbrâhim Bey, İçel'e kaçmıştır. Karamanoğulları tarafından Osmanlı'ya yine bir elçilik heyeti gönderilmiştir. Osmanlı hanedanına mensup olan II. İbrâhim Bey'in eşi ve Karamanoğlu'nun veziri Kara Server Ağa iki koldan beylerinin affi için II. Murad'a yakarmışlardır. Bir önceki elçi ziyaretinde Karaman elçisiyle geçen diyalog, bu sefer Kara Server Ağa ile II. Murad arasında yaşanmıştır. Nihayetinde II. İbrâhim Bey, sultanın affına mazhar olmuş ve aralarında bir *Sevgendnâme* (ahidnâme) imzalanmıştır.²⁶⁰ Bu antlaşmaya göre Karamanoğulları tarafından Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde bulunan hiçbir vilayetine, şehrine, halkına, beyine ve vezirine düşmanca davranılmayacağı, her ne durum olursa olsun Sultan II. Murad ve oğlu II. Mehmed'in yanında ittifaka girileceği, Osmanlı sultanının arkasından düşmanlarıyla iş birliğinde bulunulmayacağı ve Karamanoğlu'nun her yıl bir oğlu ile askerini Osmanlı Devleti'nin hizmetine yollayacağı kayıt altına alınmıştır. Ahdin bozulmayacağı hususunda ise İbrâhim Bey defalarca yemin etmiştir (1444).²⁶¹

1451 yılında II. Mehmed'in Osmanlı tahtına geçmesi üzerine II. İbrâhim Bey, sözünde durmayıp ahdini yine bozmuştur. Oğullarını, Osmanlı'nın idaresinden çıkmaları için Batı Anadolu'daki beyliklere göndermiştir. Adeta beylikleri canlandırma misyonu

²⁵⁹ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 113, 115-116; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 617, 619.

²⁶⁰ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 125-126; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 643, 645; Oruç Beğ Tarihi'nde II. Murad'a gönderilen elçinin Mevlâna Sarı Yakub adında bir bilgin olduğu belirtilmektedir. Bk. Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 74.

²⁶¹ Uzunçarşılı, İ. H. (1937). "Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrâhim Bey'in Karaman İmaretî Vakfiyesi", *Belleten*, 1 (1), 56-127; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 215; Aköz, A. (2005). "Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'in Osmanlı Sultanı II. Murad'a Vermiş Olduğu Ahidnâme", *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 164-169.

üstlenen II. İbrâhim Bey'e, Sultan II. Mehmed'in tepkisi gecikmemiştir. Osmanlı ordusunu derhal Akşehir üzerine yollamıştır. Bu hamle üzerine Karamanoğlu, Taş'a sığınmış ve Mevlâna Veli'yi, II. Mehmed'in huzuruna göndermiştir. Elçisi aracılığıyla itaatini sunan İbrâhim Bey, affedilmesini dilemiştir. Karaman vilayetinin yine kendisine teslim edilmesi için kızını Osmanlılara gelin vermeyi ve II. Mehmed'in ordusuna her yıl asker göndermeyi teklif etmiştir. Hatta Osmanlı paşalarına da dudu filörisi adı altında değerli eşyalar göndererek Sultan Mehmed'i barışa ikna etmelerini istemiştir. Nitekim kroniklerin verdiği bilgilere göre sonunda II. Mehmed de merhamet eylemiş ve Karaman Beyliği'ne gönderilmek üzere Kasaboğlu Mahmud Bey'i elçilikle görevlendirmiştir. Osmanlı elçisiyle görüşen II. İbrâhim Bey'in sözünde duracağına dair ant içmesiyle iki taraf arasındaki düşmanlık ortadan kalkmıştır.²⁶²

Karaman Beyliği'nin son zamanlarında kendi iç meseleleri sebebiyle Osmanlı Devleti ile diplomatik temaslarda bulunduğu bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in saltanatı sırasında II. İbrâhim Bey'in vefatı üzerine oğulları İshak ile Pir Ahmed Beyler arasında taht mücadelesi ortaya çıkmıştır. İshak Bey, Akkoyunlu Uzun Hasan'ın desteğiyle Karaman Beyliği'nin başına geçmiştir. Kardeşinin eline beyliğin geçmesini istemeyen Pir Ahmed Bey ise sıhriyet kurduğu Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. İshak Bey, kardeşinden gelebilecek bir tehlikeye karşı sadece Uzun Hasan'ın yardımına muhtaç kalmamak için Osmanlı'yla da diplomatik bir görüşme gerçekleştirmek istemiştir. Bunun için de Sarı Yakuboğlu Ahmed Çelebi'yi elçi kılarak Sultan II. Mehmed'in huzuruna göndermiştir. Yapılan görüşmede kardeşi Pir Ahmed'in üzerine salınmaması şartıyla Osmanlı'ya Akşehir ve Beyşehir'in verilmesi teklif edilmiştir. Buna mukabil Karamanoğulları ile görüşmesi üzere Osmanlı tarafından Server Çavuş oğlu Çavuşbaşı Ahmed Bey elçi tayin edilmiştir. Osmanlı elçisi, eskiden beri Akşehir ve Beyşehir'in Osmanlı mülkü olduğunu ve anlaşmak isterse Fatih Sultan Mehmed'in Çarşamba Suyu'nun sınır olmasını istediğini İshak Bey'e iletmiştir. Ancak Karamanoğlu İshak Bey ise bu teklife yanaşmamıştır.²⁶³

Nihayetinde Sultan II. Mehmed'in himayesi altında bulunan Pir Ahmed, Karaman Beyliği'nin başına geçmiştir. Osmanlı'ya karşı asla muhalefet etmeme şartıyla sultan ile anlaşma sağlanmıştır. 1466'da II. Mehmed, yönünü Mısır'a çevirerek bir sefer

²⁶² Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 136-137; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 685, 687; Tursun Bey, *a.g.e.*, (?), 38.

²⁶³ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 167; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 775.

hazırlığına başlamıştır. Bu amaçla başta Karamanoğulları olmak üzere diğer beyliklere de elçiler gönderilerek Osmanlı ordusuna katılmaları istenmiştir. Osmanlı elçisi tarafından Pir Ahmed Bey'e aralarındaki ahit hatırlatılarak derhal askerleriyle birlikte Osmanlı ordusuna rehberlik etmesinin emredildiği kendisine bildirilmiştir. Pir Ahmed Bey ise Ordu-yu Hümâyun'a elçiyle birlikte gelmeyerek ahdini bozmuştur. Bu gerilim uzun süredir rekabet içerisinde olan Karaman ve Osmanlı mücadelesinin de sonu olmuştur. II. Mehmed, Karaman Beyliği'ne sefer düzenleyerek başta Konya ve Lârende olmak üzere beyliğe ait diğer kaleleri de teker teker eline geçirmiştir. Böylece Karamanoğullarının toprakları da Osmanlı'nın mülkü haline gelmiştir.²⁶⁴

3.5. Anadolu Beylikleri ile Gayrimüslim Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri

1261'de Bizans Devleti'nin içinde bulunduğu siyasî bunalımı (VIII. Mikhael Palaiologos zamanı), doğu sınırında ortaya çıkan hareketlenmeler daha da derinleştirmiştir. Moğolların, Asya'da başlattığı istila hareketleri büyük bir endişe ve karışıklığa neden olmuştur. En başta da daha doğuda yaşayan Türkmen aşiretleri, bu istila hareketlerinden etkilenmiş ve daha batıya doğru göç etmeye başlamışlardır. Türkiye Selçuklu Devleti'ne sığınan Türkmen aşiretlerinin yerleşmeleri içinse devletin uç bölgeleri yoğunlukla seçilmiştir. Bundan dolayı Bizans sınırı da bu göçlerden etkilenir hale gelmiştir. Selçuklu ile Bizans sınırı arasındaki sahipsiz arazilere yerleşen Türkmen kitlelerine kısa zamanda yenileri katılmıştır. Türkiye Selçuklularının çökmesiyle de denetleyici otoriteden mahrum kalan Türkmenler, geçim ve refah umuduyla Bizans sınırlarının ötesine baskınlar düzenlemişlerdir.²⁶⁵

Bu dönemde Türk aşiretlerinin kendi aralarında birleşip tek bir cephe oluşturduğu gözlenmemektedir. Ayrıca Bizans'a yönelik askerî hareketleri büyük çaplı olmasa da gaza anlayışının etkisi ve deniz kıyısına yakın bereketli topraklara erişme arzusu ilerleyişlerine süreklilik kazandırmıştır. Bu esnada Bizans ordusunda yaşanan istikrasızlık da imparatorluğun doğu sınırı boyunca yayılmış Türk gazilerinin ilerleyişini oldukça kolaylaştırmıştır. Yalnızca Paflagonya'da değil, Bizans topraklarına güneyden de akınlar yapılmıştır. Bu Türk akınları, rastgele baskın veya yağmalamadan ziyade artık yerleşme amaçlı yurt edinme hareketlerine dönüşmüştür. 1282'ye kadar Türk fetihlerinin hangi sınırlara ulaştığı tam olarak bilinmese de

²⁶⁴ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 781; Tursun Bey, *a.g.e.*, (?), 126.

²⁶⁵ Nicol, *a.g.e.*, 2021, 103-104; Polat, *a.g.m.*, 2021, 336.

Bizans'ın elinde bulunan İzmir, Manisa, Aydın ve Alaşehir gibi kentler örgütlenmeye başlayan Türk beyliklerinin eline birer birer geçmiştir.²⁶⁶

3.5.1. Saruhanoğulları ile Bizans Arasındaki Elçi Ziyareti

Batı Anadolu Beyliklerinden biri olan Saruhanoğulları, konumu itibarıyla Bizans Devleti ile komşu sayılmaktaydı. Son zamanlarında kargaşa yaşayan Bizans için bu durum bir yandan tehditken diğer yandan da Türk beylikleriyle ittifak yapılmasına bir vasıta oluşturmuştur. Bununla ilgili gelişmeler, 1341'de ölen III. Andronikos'tan sonra Bizans tahtında yaşanan mücadeleler sırasında görülmüştür. İmparatoriçe Anna ve küçük yaştaki oğlu İoannes Palaiologos ile Bizans devlet adamı Kantakuzenos arasında geçen taht yarışında Saruhan Beyliği kilit rol oynamıştır.²⁶⁷

İstanbul'u ele geçirmek isteyen Kantakuzenos, dostu Aydınoğlu Umur Bey'e haber göndererek yardım istemiştir. Aydınoğlu ve Saruhan Bey arasındaki ittifak nedeniyle Kantakuzenos'un yardım haberinden Saruhanoğullarının da bilgisi olmuştur. Aydınoğlu yardım kararı alınca Saruhan Bey de oğlu Süleyman Bey komutasında bir miktar askerini onunla göndermiştir.²⁶⁸

İstanbul'da Kantakuzenos'u destekleyenler, İmparatoriçe Anna yanlıları tarafından bertaraf edilince yardım amacıyla gelen Türk beyliklerinin ordusu da İstanbul'un kapılarından dönmek zorunda kalmıştı. Bu esnada Saruhanoğlu Süleyman Bey ise Küçükçekmece ile Balıklı arasındaki bir sarayda sıtma hastalığından dolayı vefat etmiştir (1345).²⁶⁹

Bu olaydan sonra hem Saruhan Bey'in hem de Bizans tahtındaki rakiplerin politika değişikliğine gittiğine şahit olunmaktadır. İmparatoriçe Anna'nın iktidar alanı başkent civarıyla sınırlı kalacak kadar daralmıştır. Zor durumda kalan İmparatoriçe, tıpkı düşmanı Kantakuzenos gibi Türk beylikleriyle birlik olmaya mecbur kalmıştır. Bu sebeple İmparatoriçe Anna tarafından elçi Tagaris, Saruhan Beyliği'yle anlaşma yapmak amacıyla görevlendirilmiştir. Elçi Tagaris, Manisa'ya vardığında Saruhan Bey'in yeni vefat ettiği haberi alınmıştır. Yerine geçen oğlu İlyas Bey ise babasının politika değişikliğini takip ederek İmparatoriçe Anna'nın ittifak teklifini kabul

²⁶⁶ Nicol, *a.g.e.*, 2021, 106-109; Gregory, T. E. (2019). *Bizans Tarihi*, çev. Esra Ermert, İstanbul, 351.

²⁶⁷ Eravcı-Korkmaz, *a.g.e.*, 1999, 31; Nicol, *a.g.e.*, 2021, 229-257.

²⁶⁸ Keskin, *a.g.e.*, 2018, 246.

²⁶⁹ Uzunçarşılı, İ. H. (1929). *Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamit Oğulları Hakkında Malûmat*, İstanbul, 61; Eravcı-Korkmaz, *a.g.e.*, 1999, 35 Kesik, *a.g.e.*, 2018, 246.

etmiştir. Anlaşma gereğince Saruhan Beyliği'nden yardım için 6000 Türk askeri gönderilmiştir. Fakat Kantakuzenos'a karşı savaşmaları için gönderilen Saruhan askerlerinin, Trakya'yı es geçerek Bulgaristan'a saldırdığı ve dönüş yolunda da İstanbul'u yağmaladıkları görülmektedir. Saruhan Beyliği özelindeki bu yardımlaşma olayı; Anadolu Beyliklerinin diplomatik münasebetler aracılığıyla çıkarları doğrultusunda gayrimüslim bir devletin iç işlerine karıştığını göstermesi bakımından önemlidir.²⁷⁰

3.5.2. Aydınogulları ile Bizans Arasındaki Elçi Ziyareti

Denizci bir Türk beyliği olan Aydınogulları ile Bizans arasındaki diplomatik temasların daha Aydınoglu Mehmed Bey zamanında başladığı görülmektedir. Taraflar arasındaki ilk diplomatik ilişkiler, Foça meselesi nedeniyle başlamıştır. Bizans İmparatoru II. Andronikos döneminde Cenevizli aile Zaccarialara, Foça fief²⁷¹ olarak bırakılmıştır. Ancak tahta geçen III. Andronikos, stratejik öneme sahip olan bu yeri kendi egemenliği altına almak istemiştir. Bu yüzden 1329 yılında gerçekleştirdiği hareketle Foça'yı geri almıştır. Tek emeli bu olmayan III. Andronikos, Aydınoglu ve Saruhan beyleriyle de Foça'da bulunduğu sırada görüşmek istemiştir. Bu görüşmeye Saruhan Bey'in kendisi iştirak ederken Aydınoglu Mehmed Bey hastalığını öne sürerek elçisini hediyelerle birlikte Bizans imparatoruna yollamıştır. Görüşme neticesinde iki tarafın anlaşmaya vardığı da bilinmektedir. Bu anlaşmanın içeriğini bazı tarihçiler tarafından Osmanlı Hükümdarı Orhan Gazi'ye karşı bir ittifak girişimi diye yorumlanırken kimi tarihçiler ise Aydınoglu'nun da içinde bulunduğu Anadolu Beyliklerinin Bizans topraklarına saldırıda bulunmamaları amacıyla izlenen yeni bir politika olduğunu öne sürerler.²⁷²

Bizans İmparatorluğu'nda III. Andronikos'un ölümünden sonra çıkan iç savaş sırasında Aydınogulları ile temasa geçildiği dikkati çekmektedir. Tahtta hak iddia eden Kantakuzenos'un en büyük destekçisinden biri Aydınoglu Umur Bey olmuştur. Daha İmparator III. Andronikos zamanında Kantakuzenos, Türk beylikleriyle tanışma fırsatı

²⁷⁰ Ostrogorsky, G. (2017). *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Ankara, 479; Eravcı-Korkmaz, a.g.e., 1999, 36-39. Emecen, a.g.e., 2021, 250.

²⁷¹ Hâkimiyet sahibi senyörlerin ellerinde bulundurdukları toprak parçasına *fief* denmektedir. Bu toprak parçaları sadakat ve bazı hizmetler karşılığında başka bir şahsa imtiyaz mahiyetinde tevcih edilebilirdi. Ayrıntılı bilgi için bk. Özçelik, A. S. (1950). "Avrupa Feodalitesinin Siyasi ve İktisadi Mahiyeti", *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 16 (1-2), 320-360.

²⁷² Nicol, a.g.e., 2021, 213-214; Turan, Ş. (2020). *Türkiye-İtalya İlişkileri I (Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine)*, Ankara, 280.

bulmuştur. Bu avantajı kullanarak 1342'de Aydınolu Umur Bey'den kendisine yardım etmesini istemiştir. Buna göre Umur Bey de 20.000'e yakın askeri ve 380 gemisiyle Meriç Nehri'nin ağızına gelmiştir. Bir süre Dimetoka'da ağırlandıktan sonra Kavala civarındaki Christoupolis'e yürümüştür. Umur Bey'in kendi üzerlerine gelmesinden korkan Ferecik halkı, o sırada Sırbistan'da bulunan Kantakuzenos'un kaleminden çıkmışçasına sahte bir mektup yazarak Aydınolu'nun ilerleyişini durdurmaya çalışmıştır. Umur Bey ise 1343'te tekrar Trakya'ya geçmiştir. Selanik yöresini yağmalamış ve sonunda Kantakuzenos'la buluşmuştur. Bu esnada Kantakuzenos da bir elçilik heyetini İmparatoriçe Anna ile görüşmesi için Konstantinopolis'e göndermeye karar vermiştir. Bizans heyetine, Aydınolu Umur Bey'in elçisi de katılmıştır. Konstantinopolis'e heyet ulaşınca Kantakuzenos'un elçisi hapsedilip işkenceye maruz kalırken, Umur Bey'in elçisi saygıyla karşılanmıştır. Hatta imparatoriçenin adamlarından olan Apokaukos, görüşme sırasında Umur Bey'in Kantakuzenos tarafını bırakması için teşvik edilen bir mektubu da Aydınolu elçisine vermiştir. İmparatoriçenin dönme çağrılarına uymamasına rağmen Umur Bey, askerinin daha fazla yörede kalamayacağını anlayınca Kantakuzenos'a dönme isteğinde bulunmuştur. Kantakuzenos ise İmparatoriçe Anna ile sulh yapılması için Umur Bey'den aracı olmasını istemiştir. Umur Bey'in bu teklifi kabul ederek Konstantinopolis'e elçilik heyeti yollamasına rağmen iki taraf arasında uzlaşma sağlanamamıştır. Bu esnada İmparatoriçe, sadece Umur Bey'in dönmesi için gemiler göndermeyi ve askerlerine dağıtılması amacıyla para vermeyi üstlendiğini bildirmiştir.²⁷³

1344'te Latinler tarafından donanması yakılan Aydınoluğullarının hâkimiyetindeki İzmir kıyıları ele geçirilince Umur Bey ile Kantakuzenos arasında yeniden bir dostluk ve ittifak hasıl olmuştur. Kantakuzenos'un ittifak teklifini kabul eden Umur Bey'in, Rumeli'ye yardım götürebilmesi için öncelikle kara yolunu kullanması lazım gelmiştir. Bu sebeple de Saruhan ve Karesi Beyliklerinin topraklarından geçilmiştir. Umur Bey, önce Saruhan topraklarına varmış ve burada Saruhan Bey'le yaptığı anlaşma gereğince Saruhanolu Süleyman Bey ile kuvvetlerini de yanına katarak Karesi topraklarına gelmiştir. Burada Karesiolu Süleyman Bey'in refakatiyle Çanakkale Boğazı'na ilerleyen müttefik beyler, Karesi gemileri aracılığıyla Rumeli

²⁷³ Ostrogorsky, *a.g.e.*, 2017, 477; Emecen, *a.g.e.*, 2021, 276-277; Keskin, *a.g.e.*, 2018, 262-263.

sahillerine geçmişlerdir (1345). Nitekim Kantakuzenos'a yardımları maksadına ulaşamayınca Umur Bey de yanında Saruhanoğlu Süleyman'ın cenazesıyla beraber beyliğine geri dönmek zorunda kalmıştır.²⁷⁴

3.5.3. Aydınoğulları ile İtalyan Devletleri Arasındaki Elçi Ziyaretleri

3.5.3.1. Aydınoğulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri

Aydınoğlu Beyliği ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler Umur Bey'in, Ege'ye yaptığı büyük deniz akınları sebebiyle çatışmalı bir halde başlamıştır. Bu akınlar Venedik'in ticaret kolonilerini zorda bıraktığından Venedik Cumhuriyeti, Aydınoğlu Beyliği'ne karşı bir Haçlı ittifakı kurulmasının öncülerinden olmuştur. Kutsal birliğin diğer üyeleri arasında Papalık, Kıbrıs Krallığı, Rodos Şövalyeleri ve Bizans Devleti yer almıştır (1332). Nitekim Aydınoğlu Umur Bey karşısında bir başarı elde edememişlerdir. Birliğin bozulması neticesindeyse Venedik Senatosu, barış kararı almak zorunda kalmıştır. Bunun için de Venedik, Girit Dukası Giovanni Sanudo'yu vazifelendirmiştir. Girit Dukası ise anlaşma yapmak için elçisini Ayasuluk hâkimi Aydınoğlu Hızır Bey'in yanına göndermiştir (1337).²⁷⁵

9 Mart 1337'de iki taraf arasında imzalanan barış antlaşması bir ahidnâme niteliğindedir. Metnin o dönemde diğer anlaşmalar gibi Grekçe kaleme alındığı bilinmektedir. 20 maddeden oluşan antlaşmanın hükümleri incelendiğinde diplomatik hususları barındıran maddeler de bulunmaktadır. Bunlardan biri Aydınoğulları Beyliği'nde daimî kalan veya ticaret maksadıyla geçici bir süreyle buraya gelen Venediklilerin yönetilmesi ve temsil edilmesi amacıyla Ayasuluk'ta bir Venedik konsolosu bulundurulmasıyla ilgilidir. Diğer bir maddeyse konsolosun; Venedik kolonisini yönetme, onları temsil etme ve haklarını koruma gibi görevlerinin haricinde Venediklilerle ilgili her türlü davada özel yargılama hakkının bulunması ve Venedik tebaasına verilen cezaları uygulama yetkisinin de yine konsolosa ait olmasıdır. Antlaşmanın geriye kalan maddelerine bakıldığında sulh mahiyetinden daha çok ticarî bir antlaşmayı anımsatmaktadır.²⁷⁶

²⁷⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 108; G. Öden, Z. (1999). *Karası Beyliği*, Ankara, 65-66.

²⁷⁵ Turan, *a.g.e.*, 2020, 281-310

²⁷⁶ Zachariadou, E. (1983). *Trade and Crusade Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)*, Venedik, 190-194; Delilbaşı, M. (1983). "Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış," *Bellekten*, 47 (185), 100; Şerafettin Turan, *a.g.e.*, 2020, 310-311.

Aydınoğulları ile Venedik arasında gerçekleşen ikinci antlaşma 1348 yılına ait bir ateşkestir. Kutsal İttifak'ın yeniden birleşmesiyle *Aşağı İzmir*, Aydınoğlu Beyliği'yle aralarında bir sorun haline gelmiştir. Umur Bey, burayı yeniden beyliğine dahil etmek için savaşırken şehit düşmüştür. Savaşın sonunda kardeşi Hızır Bey ise Papalık, Venedik, Kıbrıs Krallığı ve Rodos Şövalyelerinden oluşan birlikle bir anlaşmaya varmak zorunda kalmıştır. Anlaşma için gerçekleşen görüşmelerde *Kutsal İttifakı*, Papalık temsil ettiğinden dolayı Hızır Bey'in temsilcileri ile papanın elçileri Dracaneri de Gaudiosa ve Deodati de Gomono bir araya gelmişlerdir. Savaşa son veren bu mütareke de aslında bir ahidnâme niteliği taşımaktadır. İki bölüm halinde düzenlenen antlaşma metninin Hızır Bey'e ait olan ilk kısmında, 1337 yılında imzalanan belgede olduğu gibi Kıbrıs Krallığı, Rodos Şövalyeleri ve Venedik'in kendi konsoloslarını Aydınoğlu topraklarında bulundurma haklarının yanı sıra yine bu konsoloslar aracılığıyla kendi yargı sistemlerine göre temsil edilebilecektirler. Ayrıca bu sözleşmenin son paragrafında kaleme alınan hüküm maddelerinin uygulanmasında bir problem çıkacak olursa maddelerin üç elçi tarafından yorumlanması sonucunda karara varılması kabul edilmiştir.²⁷⁷

18 Ağustos 1348'te Hızır Bey tarafından imzalanan antlaşmanın Papalık tarafından da imzalanması için İzzeddin Balaban'ı, barış görüşmelerine aracılık yapan Ottoviano Zaccaria ile Avignon'a gönderilmek üzere Aydınoğlu elçi tayin etmiştir. Papa VI. Clementus müttefikler arasındaki uyuşmazlığı bildiği için Eylül ayında varan Aydınoğlu'nun elçisini altı ay boyunca oyalamıştır. Bir sonuç alamayan İzzeddin Balaban, beyliğine geri dönmüş ve VI. Clementus tarafından imzalanmayan ateşkes antlaşması bir bakıma havada kalmıştır.²⁷⁸

1348 yılında imzalanan ateşkes antlaşmasının yürürlüğe girmemesi sebebiyle Hızır Bey, daha rahat hareket eder olmuştur. Hem karadan hem denizden olmak üzere *Aşağı İzmir*'e doğru akınlar düzenlenmiştir. Bu esnada Haçlı müttefikleri arasındaysa uyuşmazlık daha da derinleşmiştir. Bu sebeple de Papa VI. Clementus, Aydınoğullarına karşı kurulan ittifakı 1351'de kaldırmıştır. Bu gelişmeler üzerine Venedik Cumhuriyeti, rakipleri olan Cenevizlilere Aydınoğulları Beyliği'ndeki pazarı tümüyle kaptırmamak için Hızır Bey ile anlaşma yolları aramıştır. Hızır Bey, 1352'de

²⁷⁷ Akın, *a.g.e.*, 1968, 52-53; Turan, *a.g.e.*, 2020, 311-313.

²⁷⁸ Yinanç, M. H. (1929). *Düsturnâme-i Enveri'ye Medhal*, İstanbul, 81; Turan, *a.g.e.*, 2020, 300.

Girit Dukalığı'na yazılan mektupta kendisiyle görüşülmesi için elçilerini yollamalarını talep etmiştir. Buna göre 7 Ekim'de Girit'ten gelen elçi ile bir ön anlaşma sağlanmış ve 1353'te Aydınolu Hızır Bey ile Venedik adına görevlendirilen elçi Francesco da Fermo arasındaki görüşmeler neticesinde asıl barış antlaşması imzalanabilmiştir.²⁷⁹

Aydınolu İsa Bey döneminde ise Venedik Cumhuriyeti'yle bu sefer ekonomik bir mesele yüzünden diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Her zaman olduğu gibi Girit'teki elçileri vasıtasıyla Venedik ile İsa Bey arasında sahte duka meselesinin çözüme kavuşturulması amacıyla görüşmelerde bulunulmuştur. 1368 ve 1369 yıllarında yapılan bu görüşmelerde, Aydınolu topraklarında sahte duka basımının durdurulması talep edilmiştir. Venedik olumlu bir netice alamazsa tacirlerinin beylikle olan bütün ticari ilişkilerini durdurmasını isteyeceği ve beyliğe karşı askerî önlemler alacağı yönünde Aydınolu'na göz dağı vermiştir. İsa Bey'den ise uzun süre beklenen netice alınamamıştır. Nihayetinde iki taraf arasındaki ilişkilerde deneyimli olan Giovanni Mora'nın elçi tayin edilmesiyle süreç hızlanabilmiştir. İsa Bey'in de sahte dukaların imha edileceğini ve bir daha böyle bir girişimde bulunulmayacağını belirten bir mektup yazmasının ardından Aydınolu Beyliği ile Venedik arasındaki sorun çözüme kavuşturulmuştur.²⁸⁰

3.5.3.2. Aydınolu Beyliği ile Ceneviz arasındaki elçi ziyaretleri

Venedik faktörünü göz önünde bulundurulunca Aydınolu Beyliği ve Ceneviz arasındaki münasebetlerin, iki rakip İtalyan devletinin düşmanlığından faydalanılması şeklinde ilerlemiştir. Bu sebeple Cenevizliler ile bir dostluk tesis edilmiştir. Taraflar arasındaki olumlu ilişkilerin bir yansıması olarak 1348 yılında Venedik'le ağır bir ateşkes antlaşması imzalayan Hızır Bey'e yardımcı olmak amacıyla Cenevizli Ottaviano Zaccaria barış görüşmelerinde etkin bir rol üstlenmiştir. Aydınolu Beyliği ile Cenevizliler arasında meydana gelen ilk anlaşmaysa 1351 yılında gerçekleşmiştir. Ticaret ilişkilerinin düzenlendiği bu anlaşmanın tarihine bakıldığında Hızır Bey ve Ceneviz'in, Venedik'le aralarının çok iyi olmadığı bir döneme denk geldiğini söylemek mümkündür. Ayasuluk'ta Hızır Bey ile görüşen Cenevizli elçiler ondan bir ahidnâme almayı başarmışlardır. Venedik'le yapılan anlaşmalarda da görüldüğü üzere,

²⁷⁹ Zachariadou, *a.g.e.*, 1983, 211-216; Turan, *a.g.e.*, 2020, 302.

²⁸⁰ Kaya, S.-Deniz, A. (2021). "Saruhanolu Beyliği'nin Ceneviz ve Venedikliler ile Para ve Köle Ticareti", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Saruhanolu Beyliği Bildiriler*, 4, 367; Turan, *a.g.e.*, 2020, 316.

bu ahitname ile ticaret özgürlüğünün sağlanmasına ek Cenevizlilere de konsolos bulundurma hakkı tanınmıştır. Ayıryeten bir Ceneviz konsolosunun, koloninin yönetiminden sorumlu ve özel yargılama yetkilerine sahip olmasına dair maddeler de anlaşma metninde yerini almıştır.²⁸¹

3.5.4. Mentешеoğulları Beyliği ve Venedik Cumhuriyeti Arasındaki Elçi Ziyaretleri

Denizci Türk beyliklerinden olan Mentешеoğullarının gözünü Ege adalarına çevirmesi Venedik Cumhuriyeti'nin, beylik ile diplomatik ilişkiler kurmasına neden olmuştur. Bu bölgede Venedik'in amacı hem kendisine bağlı yerleşimleri korumak hem de Türkiye Selçukluları zamanında elde ettiği ticari imtiyazları Mentеше Beyliği'ne de kabul ettirmedir. Bu sebeple Venedik, Mentеше Beyliği'yle olan ticarî ve diplomatik ilişkisinde Levant'taki gözü ve kulağı olan Girit Dukalığı'nı aracı kılmıştır.²⁸²

İki taraf arasında savaş ve barış ekseninde ilerleyen ilişkilerin diplomasiye yansması ilk defa 1331 tarihine rastlamaktadır. Orhan Bey döneminde Mentешеoğulları, Venedikli tüccarların mallarını yağmalayıp zarara uğrattınca Girit Dukalığı da beylikle olan her türlü ticarete son vermiştir (1322). Ancak Mentеше Beyliği'nin, Katalanlarla ittifak kurması ve Aydınolu'nun İzmir ve civarındaki istihkamları ele geçirmesi (1328-1329) gibi gelişmeler Venedik Senatosu'nu ürkütmüştür. Bölgede daha fazla ticarî bir kayıp yaşamamak adına Mentеше limanlarının yeniden açılması istenilmiştir. Neticede Girit Dukası Marinum Maurocenum (Marino Morosini) bir adım atarak Mentешеoğlu Orhan Bey'le anlaşmak için elçi göndermiştir. Girit elçisi, Orhan Bey'in kâtibiyle²⁸³ görüşmelerde bulunmuş, 13 Nisan 1331'de de bir antlaşma metni imzalanmıştır. Bir ahidnâme niteliği taşıyan metin, Grekçe olarak kaleme alınmıştır. Ticari yönü ağır basan bu antlaşmayla beyliğin başkentinde bir Venedik konsolosunun bulundurulması ve sözü edilen konsolosun Venediklilerle ilgili davalarda özel yargılama yetkisine sahip olması kayıt altına alınmıştır.²⁸⁴

Bu antlaşmadan birkaç yıl sonra, 1335 yılına gelindiğindeyse taraflar arasındaki ilişkiler kesilmiştir. Münasebetler, İbrâhim Bey ile Girit Dukalığı'ndan (Duka

²⁸¹ Delilbaşı, a.g.m., 1983, 101; Turan, a.g.e., 2020, 318-319.

²⁸² Turan, a.g.e., 2020, 245-246.

²⁸³ İsminin Bimberachi (?) şeklinde kaydedildiği düşünülmektedir. Bk. Turan, a.g.e., 2020, 251.

²⁸⁴ Zachariadou, a.g.e., 1983, 187-189; Turan, a.g.e., 2020, 252-253, Gezalova, Y. (2016). "Mentеше Beyliği'nin Venedikle Ticari İlişkileri", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Mentешеoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 141.

Giovanni Sanudo) gönderilen elçi Ser Marino Quirini arasında gerçekleşen görüşmeler neticesinde yeni bir antlaşmanın imzalanmasıyla tekrar devam etmiştir (Mart ve Nisan 1337). Bu antlaşmadaki hükümler önceki anlaşmanın maddeleriyle benzerlik göstermektedir. Netice itibarıyla Menteşeoğulları Beyliği'nde Venedik konsolosu bulundurulmasına dair hüküm yinelenmiştir.²⁸⁵

1343 yılında Venedik Cumhuriyeti'nin Aydınöğulları Beyliği'ne karşı oluşturulan Haçlı İttifakı'na katılması, Menteşeoğullarıyla da aradaki ilişkilerin gerilemesine neden olmuştur. Dostluğun yeniden tesis edilebilmesi ancak 1358 yılını bulmuştur. Bu tarihte Menteşeoğlu Musa Bey, Girit'e Halil adında bir elçisini yollamış ve 1337'de yapılan antlaşmanın tekrardan yenilenebileceğini haber vermiştir. Musa Bey'in bu teklifi karşısında Venedik Senatosu'nun yetkilendirdiği Girit Dukalığı ise elçi Bentivegna Traversario'yu anlaşma yapılması amacıyla Balat'a göndermiştir. Venedik elçisi ile Menteşe Beyliği'nin temsilcisi Milashlı Halil Bey görüşmelerde bulunmuş ve 13 Ekim 1358'de bir antlaşma imzalanmıştır. Diğer antlaşmalarda olduğu gibi Grekçe yazılan metnin bir kopyası, Musa Bey'in diğer elçisi Selahattin Hoca tarafından Türkçe olarak kaleme alınmıştır. 1337 yılında yapılan antlaşmanın yenilenmesi şeklindeki metin, *Barış ve Uyum Antlaşması* adıyla da anılmaktadır. Yapılan uzlaşmadan sonra Venedik elçisi Traversario elinde yeni antlaşma belgesi ve Musa Bey'in kısa bir mektubuyla birlikte geri dönmüştür (1358).²⁸⁶

1375 yılına kadar Venedik Cumhuriyeti kendi içerisindeki karışıklıklarla boğuşmuştur. Girit'te çıkan isyanlar devleti bunaltırmıştır. Haçlı ittifakının müttefiki olan Kıbrıs Krallığı ise Anadolu Beylikleri ve Memlük Devleti'ne ait olan bazı liman kentlerine saldırılar düzenlemiştir. Zor durumda kalan Venedik Cumhuriyeti, bir de bu gelişmeler yüzünden Aydın ve Menteşe Beylikleri ile sıkıntılar yaşamak istememiştir. Bundan dolayı yine Girit Dukalığı vasıtasıyla Menteşe Beyliği'ndeki taht değişimini de fırsat bilerek Gazi Ahmed Bey'e, Joanne Mora isminde bir elçi yollanmıştır. Elçi Joanne ve Ahmed Bey'in temsilcileriyle yapılan görüşmelerde Menteşeoğlu'ndan daha önceki eski anlaşmaları (1337 tarihli antlaşma) yenileyen bir ahidnâme talep edilmiştir. Neticede 22 Nisan 1375'te anlaşmaya varılabilmektedir.²⁸⁷

²⁸⁵ Zachariadou, *a.g.e.*, 1983, 195-200; Turan, *a.g.e.*, 2020, 252-256.

²⁸⁶ Turan, *a.g.e.*, 2020, 257-258.

²⁸⁷ Zachariadou, *a.g.e.*, 1983, 26-28, 44-49, 66-68, 219-224; Turan, *a.g.e.*, 2020, 259-250.

Osmanlı Devleti'nin beyliği ilhak etmesiyle Menteşe Beyliği ile Venedik arasında sürdürülen münasebetler sekteye uğramıştır (1389-1390). Venedik, bu bölgeyi ilgilendiren talep ve şikâyetleri için bir süre boyunca Osmanlı sultanına başvurmak mecburiyetinde kalmıştır. 1402'de Ankara Savaşı'nı Timur'un kazanmasıyla Menteşe Beyliği de Venedik'le ilişkilerine kaldığı yerden devam edebilme fırsatı bulmuştur. Venedik Senatosu ise hız kesmeden Menteşeoğulları ile yeni bir barış anlaşması yapma kararına varmıştır. Bunun için de her zamanki gibi Girit Dukası M. Feliero aracılık yapmıştır. Menteşeoğlu İlyas Bey ile Osmanlı'dan önceki eski statü ve kararların üzerinde fikir birliğine varıldıktan sonra anlaşma metninin taraflarca imzalanması için kıdemli bir Venedik elçisi olan Leonardo Dellaporta görevlendirilmiştir. 20 Temmuz 1403'te Balat'a varan elçinin de beş gün gibi kısa bir süre içerisinde işi tamama erdirdiği görülmektedir. Elçi Balat'ta kaldığı süre boyunca çok iyi ağırlanmıştır. İlyas Bey'le gerçekleştirdiği görüşmelerde saygıyla yaklaşılacak elçinin, devleti adına başarılı bir süreç yönettiği söylenebilir. İlyas Bey, elçi Leonardo onuruna Menteşe Sarayı'nda büyük bir tören düzenletmiş ve bu törende kıymetli bir hilat da kendisine takdim edilmiştir. Bununla da yetinilmemiş ve rica üzerine ya da bir dostluk göstergesi olarak Menteşe'de hapsedilen 37 Giritli esir, Leonardo Dellaporta ile geri dönmeleri maksadıyla serbest bırakılmıştır. Aralarında yapılan barış antlaşması ise 1407 ve 1414 tarihlerinde yinelenmiştir²⁸⁸

3.5.5. Karamanoğulları ile Hristiyan Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri

3.5.5.1. Karamanoğulları ile Kilikya Ermeni Krallığı arasındaki elçi ziyaretleri

Karamanoğullarının kuruluş yıllarına bakıldığında, yerleşmeye çalıştıkları Ermenek ve civarının Ermeni Krallığı'nın hâkimiyeti altında olduğu görülmektedir. Nure Sûfi ise Ermenilerin elinden Ermenek'i alarak Karamanoğullarının yurt edinmesini sağlamıştır (1235). Nure Sûfi zamanında başlayan akınlar, oğlu Karaman Bey döneminde de devam etmiştir. Ermeni Krallığı'nın elinde bulunan liman şehirleri teker teker alınmaya başlanmıştır. Silifke'nin zaptından sonra ise Ermenilerle bir anlaşma yapılmıştır. Buna göre Ermenilerin, Karaman Bey'e kenti teslim ederken yüklü

²⁸⁸ Zachariadou, *a.g.e.*, 1983, 225-233, 234-237, 238-239; Turan, *a.g.e.*, 2020, 261-272; Keçiş, M. (2016). "Menteşeoğlu İlyas Bey Tarafından Venediklilerin Girit Dukası Marco Faledro'ya Verilen 24 Temmuz 1403 Tarihli Ahidname", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 165-180.

miktarda vergi ve hediye vermeyi de kabul ettikleri bildirilmiştir.²⁸⁹

Ömeri'nin Karamanoğullarıyla ilgili tuttuğu kayda bakıldığında ise bu hanedanın beylerinden Ermeni Krallığı'nın çok şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır. Karaman Beyliği'ne her yıl elçi ve hediyeler gönderilmesine rağmen Karamanoğulları tarafından Ermeni Krallığı'nın saldırılara uğradığı belirtilmektedir. Nitekim Ermeni Krallığı'nın tahtında zuhur eden gelişmeler neticesinde Papa'nın tavsiyesi üzerine devlet, Kıbrıs Krallığı'nın himayesi altına alınmıştır.²⁹⁰

3.5.5.2. Karamanoğulları ile Kıbrıs Krallığı arasındaki elçi ziyaretleri

Karamanoğulları, Anadolu'nun güney kesimlerini zapt etmeye çalışırken bölgede Ermenilerin yeni hamisi olan Kıbrıs Krallığı ile de muhatap olmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde Karaman Beyliği'ni Alâeddin Ali Bey ve Kıbrıs Krallığı'nın ise I. Pierre idare etmiştir. 1361'den beri Karamanoğulları ile Kıbrıs arasında devam eden mücadelenin seyrini de 1367'de gerçekleşen Gorigos Seferi belirlemiştir. Ermenilerin elinde bulunan Gorigos Kalesi, ticaret için kilit bir nokta üzerinde yer almıştır. Bu sebeple Alâeddin Ali Bey'in başarılı muhasarasına hedef olan kale halkı, I. Pierre'den yardım istemek zorunda kalmıştır. Böylece iki taraf arasındaki mücadele hem karaya hem de denize sıçramıştır. Kuşatmada Alâeddin Ali Bey'in üstünlüğü söz konusuken bölgedeki diğer bir önemli faktör ve müttefiki olan Memlük Devleti'nde Yelboğa el-Nâsırî'nin öldürülmesi sonucu isyan çıktığı haberi alınınca Karamanoğulları geri çekilmek mecburiyetinde kalmıştır.²⁹¹

Neticede taraflar arasında ticari yönü ağır basan bir antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre Gorigos Kalesi, Ermeniler ve Kıbrıs Krallığı'nda kalırken Alâiye ve Anamur da Karamanoğullarının olmuştur. Ayrıca Karaman Beyliği, Kıbrıs Krallığı'na bir miktar tazminat ve vergi ödemeyi de kabul etmiştir. Barış görüşmeleri yapıldığı esnada Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey aracılığıyla Kral I. Pierre, Memlük Devleti ile de anlaşmıştır (1368).²⁹² Karamanoğullarının, Anadolu'nun güneyindeki yerleri elde etme çabası Alâeddin Ali Bey dönemiyle sınırlı kalmamıştır. Torunu II. İbrâhim Bey,

²⁸⁹ Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 103, 106-107, 117-118; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 134.

²⁹⁰ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 152.; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 140; Tekindağ, M. C. (1954). "Karamanlılar'ın Gorigos Seferi (1367)", *Tarih Dergisi*, 6 (9), 161.

²⁹¹ Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 179-182; Tekindağ, a.g.m., 1954, 161-174; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 135-142.

²⁹² Ünal, *a.g.e.*, 1986, 142.

fırsatını bulduğu an Gorigos üzerine yürümüş ve işgal etmeyi başarmıştır (1448).²⁹³

II. İbrâhim Bey döneminde Osmanlı ve Memlûk gibi iki güç arasında sıkışan Karamanoğulları Beyliği, kendisine müttefik bulma amacıyla Kıbrıs Krallığı'yla ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiştir. Kıbrıs Kralı Janus da Memlûk tehlikesine karşı Karamanoğlu'ndan yardım istemiştir. İki tarafın da Memlûk Devleti'yle araları açık olduğundan yakınlaşma sağlanabilmiştir (1426).²⁹⁴ Kıbrıs Krallığı'ndaki taht değişiminde babasının yerine geçen II. Jean de babasının politikasını takip ederek Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'e elçilerini göndermiştir (1432). Bu elçi ziyaretinin ayrıntılarını seyyah Bertrandon De La Broquiere'den öğrenmek mümkündür. Buna göre Karamanoğlu II. İbrâhim Bey tarafından kabul edilmek amacıyla Kıbrıs elçileri Lyachin Castrico ve Lyon Naschere, Konya'ya gelmişlerdir. Nihayet kendileriyle görüşme sağlanacağı bildirildiğindeyse hemen hediyelerini hazırlama telaşına koyulmuşlardır. Elçiler hediye sunmak amacıyla altı parça Kıbrıs işi yün pelüş, kaç metre uzunlukta olduğu bilinmeyen renkli kumaşlar, yaklaşık kırk kelle şeker, iki tane zembekli ok yayı, bir düzine kadar ok ve bir tane de haberci şahini yanlarında getirmişlerdir. Seyyah Bertrando'nun, Karaman Sarayı ve II. İbrâhim hakkında detaylar sunduğu anlatımından sonra huzura kabulleri gerçekleşen elçiler ile görüşülme faslına geçilmiştir. İlk önce hediyeler sunulmuş ardından da Kıbrıslı elçiler, Karamanoğlu'nu selamlamıştır. Geliş amaçlarını açıklamaya koyulan elçiler tercüman aracılığıyla Kıbrıs Kralı'ndan gelen mektubu, II. İbrâhim Bey'e okumuşlardır. Elçiler asıl amaçları gereğince daha önce devam eden barış ve müttefiklik halinin yeni Kral II. Jean'ın saltanatında da sürdürülmesini Karamanoğlu'ndan talep etmişlerdir. II. İbrâhim Bey ise yeni kral ve onun tahta çıkışıyla ilgili bilgiler edindikten sonra elçileri huzurundan yollamıştır. Ardından Karaman teşrifatçıları elçilerin yanına gelerek adet üzere onlardan para istedikleri kaydedilenler arasında yer almaktadır.²⁹⁵

Kıbrıs Krallığı'ndan gönderilen elçiler, sadece Karamanoğlu II. İbrâhim ile görüşmekle yetinmemişlerdir. İbrâhim Bey'in oğlu İshak Bey de elçileri huzuruna kabul etmiştir. Kıbrıs kralı, İshak Bey için de hediyeler ve bir mektup hazırlatmıştır.

²⁹³ Tekindağ, M. C. Ş. (1977). "Karamanlılar," *İA*, 6, 325; Taşkiran, H. (2015). *Karamanoğulları Beyliği ve Hristiyan Dünyası (Kilikya Ermeni Krallığı, Kıbrıs Latin Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti ile İlişkiler)*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 78.

²⁹⁴ Taşkiran a.g.e., 2015, 83.

²⁹⁵ Broquiere, B. D. L. (2000). *Bertrandon De La Broquiere'in Denizaşırı Seyahati*, çev. İlhan Arda, İstanbul, 182, 185-187; Gök, B. (2022). *Karamanoğulları Tarihi*, İstanbul, 173-174.

Kabul sırasında, elçiler selamlarını sunarken İshak Bey ayağa kalkarak karşılık vermiş ve görüşme sırasındaysa elçiler ön tarafa doğru oturtulmuştur. Görüşme bittiğinde teşrifatçılar para istemek için yine elçilerin yanına gelmiştir. Ayrıca II. İbrâhim Bey, elçilere konakladıkları sırada adet üzere harcamaları için 50 gümüş akçe yollarken oğlu İshak Bey de 30 gümüş akçe yollamıştır.²⁹⁶

Taraflar arasında iyi giden ilişkiler 1448 yılında bozulmuştur. II. İbrâhim Bey'in, Osmanlılarla mücadele edebilmek için Kıbrıs Krallığı haricinde Venedik, Macar ve Sırp gibi diğer Hristiyan devletlerle iş birliğinde bulunması Müslüman bir beylik olan Karamanoğullarını İslâm âlemi içerisinde zor durumda bırakmıştır. Bununla birlikte Alâeddin Ali Bey döneminde yarım kalan Gorigos Seferi'ni tamamlamak siyasî bir hedef ve İslâm dünyasının, beyliğe karşı bakış açısının değişebilmesi için zaruret haline gelmiştir. Nitekim II. İbrâhim Bey, nasıl Alâiye'ye yıllık bir para ödeniyorsa kendi beyliği için de böyle bir ödeme yapılmasını Kıbrıs Kralı II. John'dan talep etmiştir. Karamanoğulları ile Kıbrıs arasında bu meseleyi çözüme kavuşturabilmek için elçi ziyaretleri başlamıştır. Kıbrıs Krallığı'ndan gönderilen elçi Maurice Vasein ile görüşmeler gerçekleştirildikten sonra istenilen paranın ödenmeyeceğini anlayan II. İbrâhim Bey, bunu savaş nedeni sayarak Gorigos Kalesi'nin üzerine varmıştır. Kıbrıslılar alternatif teklifler sunsalar da II. İbrâhim Bey'i saldırmaması için razı edememişlerdir. Devreye yine elçiler sokulmuştur. İbrâhim Bey de barışa ikna olmuş gibi yaparak Kıbrıs Krallığı'nı oyalamıştır. Böylece Kıbrıslı elçi Vasein'le görüşme yapıldığı sırada Karamanlı kuvvetleri, Kıbrıs Krallığı'nın seksen yıldır elinde bulundurduğu Gorigos Kalesi'ni fethetmiştir (1448). Bu gelişmeden sonra Karamanoğulları Beyliği ile Kıbrıs Krallığı arasındaki ilişkiler ve Akdeniz'deki bloklaşmalar bozulmuştur.²⁹⁷

3.5.5.3. Karamanoğulları tarafından Macar ve Sırlara elçiler gönderilmesi

Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti arasındaki elçi görüşmelerinin ele alındığı bahiste de görüldüğü üzere II. İbrâhim ile II. Murad'ın münasebetleri bir müddet gergin devam etmiştir. Karamanoğlu, Osmanlılara karşı üstünlük sağlayabilmek için fırsat buldukça Hristiyan devletlerle iş birliği yapmaktan geri kalmamıştır. Nitekim

²⁹⁶ Broquiere, *a.g.e.*, 2000, 187.

²⁹⁷ Hill, G. (1948). *A History of Cyprus*, 3, Cambridge-New York, 518-520; Tekindağ, a.g.m., 1977, 325-326; Taşkiran *a.g.e.*, 2015, 85-86.

Osmanlıların Rumeli’de ezeli düşmanları olan Macar ve Sırp Kralları ile temasa geçerek 1435 yılındaki ittifakta yerini almıştır. II. Murad, Rumeli’de bu ittifakın diğer üyeleriyle uğraşırken Karamanoğlu da Anadolu’da Osmanlı’yı arkasından kuşatmayı fırsat bilmiştir.²⁹⁸

Sırp Despotluğu, Osmanlılar karşısında Semendire’yi kaybedince telaşa kapılıp iş birlikçisi olan Macar Kralı’nın yolunu tutmuştur. Bu sırada Karamanoğlu’nun da elçisi, Macaristan’a ulaşmıştır. Bunun üzerine II. İbrâhim Bey, elçisi aracılığıyla Osmanlı’nın üzerine Macarları saldırmaya teşvik etmiş ve kendisinin de Anadolu’dan yürüyeceğini bildirmiştir. Ayrıca ittifakın diğer üyesi Sırp’ların da kaybettiklerini geri kazanmalarında yardımcı olunacağı da vadedilmiştir. Bu teklife rağmen Sırp Despotluğu savaşa girmeden Osmanlı’yla olan meselesini çözmüştür. Hemen ardından ise Osmanlı’da bir taht değişikliği yaşandığından II. Murad, oğlu II. Mehmed’i yerine geçirmiştir. Böylece Karamanoğulları için de yeni bir fırsat doğmuştur. Hemen Macaristan’a ve Vılakoglu Yanko’ya (Sırp Despotu) Karaman elçileri gönderilmiştir. Karamanoğlu, Osmanlı tahtında bir çocuğun oturduğunu haber vererek bu halden faydalanmayı teklif etmiştir. Bundan daha iyi bir fırsatın bulunamayacağı yönünde sözler iletilmiş ve Osmanlı Devleti’nin üzerine her iki taraftan yürünmesi yönünde ittifak yolları aranmıştır (1440/1441).²⁹⁹

1444 yılında Karaman Beyliği, ikinci kez bu Hristiyan ittifakına katılarak II. Murad ile bir savaşa tutuşmuştur. II. Murad’ın tepkisi ise Hristiyan devletlerle defalarca birlik eden II. İbrâhim Bey’in, Osmanlı topraklarına saldırmasını nihai bir şekilde engellemeye yönelik olmuştur. Karamanoğlu’na karşı savaşmayı meşru hale getirmek amacıyla Memlûk ulemasından fetva da istemiştir. Dış siyasetiyle şüphe uyandıran II. İbrâhim Bey ise Osmanlı sultanına karşı koyamamış ve elçilerinin vasıtasıyla affını isteyerek ciddi hükümler içeren bir ahidnâme imzalamak zorunda kalmıştır.³⁰⁰

3.5.5.4. Karamanoğulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri

Karamanoğulları Beyliği ile Venedik’in doğrudan temasa geçebilmeleri 14. asrın

²⁹⁸ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 113; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 208-209.

²⁹⁹ Osmanlı kroniklerinde Karamanoğlu II. İbrâhim Bey’in Macarlara elçi gönderdiği nakledilse de 15. yüzyıla ait bir Macar kroniğinde, Macar veya Sırp’lar ile Karamanoğullarının haberleştiklerine dair bir malumata rastlanılmamaktadır. Bk. Akın, H. (1987). “XV. Yüzyıl Lâtince Macar Kroniği Chronica Hungarorum’un Türk Tarihi Bakımından Değeri”, *Belleten*, 51 (200), 733-734; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 110-112. Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 126-128.

³⁰⁰ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 212-215.

ikinci çeyreğini bulmuştur. Aydınoğlu Umur Bey'in, Ege Denizi'nde Latin yerleşimlerine düzenlediği saldırılar dolayısıyla Papalığın öncülüğünde Venedik, Bizans, Kıbrıs Krallığı ve Rodos Şövalyeleri'nin oluşturduğu bir Haçlı İttifak'ı kurulmuştur (1332). Aydınoğlu'na karşı kurulmuş olan bu ittifaka Karamanoğulları Beyliği'nin de ılımlı baktığı Venedik'e gönderilen haberler içerisinde belirtilmektedir. Venedik Senatosu bu duyumu değerlendirdikten sonra Rodos'ta bulunan Venedik elçisini, Karamanoğlu I. İbrâhim Bey hakkında daha fazla bilgi toplaması için yönlendirmiştir.³⁰¹

Karamanoğulları ve Venedik Cumhuriyeti arasında Osmanlılara karşı ittifak kurma teşebbüsü de söz konusu olmuştur. Karaman-Osmanlı savaşlarını takip eden Venedik, Karamanoğlu II. Mehmed Bey'i kendi tarafına çekmek için gizlice bir elçi yollama konusunda karar almıştır (1416). Neticede senato tarafından D. Venier'i elçi tayin edilmiştir. Yine de bu elçinin Karamanoğulları'nı ziyaret edip etmediği bilinmemektedir. Nitekim her iki durumda da Venedik'in ittifak teklifinin neticesiz kaldığı açıktır.³⁰²

Karamanoğlu II. İbrâhim Bey dönemindeyse taraflar arasındaki ilişkiler yoğunlaşmıştır. Saltanatının başlangıcında İbrâhim Bey'in, Osmanlı Devleti tarafından destek görmesi onu bir yandan da bağımlı hale getirmiştir. Bu himayeden kurtulabilmek ve Osmanlı'ya verilen Karaman topraklarını geri kazanabilmek için beyliğin müttefik arayışı içerisinde olduğundan daha önce de bahsedilmiştir. Bu esnada Venedik Cumhuriyeti de Osmanlı Devleti'nden bezmiş bir haldedir. II. Murad zamanında Venedik ile Osmanlılar arasında Selanik bir mesele haline gelmiştir. Osmanlı'ya karşı Karamanoğullarının stratejik olarak ne kadar önemli olduğunun farkında olan Venedik Senatosu ise nihayetinde bir karara varmıştır. Buna göre Osmanlılara karşı Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'le bir ittifak tesis edilebileceği öngörülmüş ve bunun için de Karaman'a gönderilmek üzere Venedikli elçi Giovanni Soranzo seçilmiştir (1429). Bu elçi tayininden sonra ortak düşman addedilen Osmanlı'ya karşı Kıbrıs Kralı'nın dostu olarak tanıtılan Karamanoğlu'na denizden yardım edileceği de kaydedilmiştir. Ne var ki bu ittifak arzusu Venedik ve Osmanlı'nın

³⁰¹ Turan, *a.g.e.*, 2020, 287.

³⁰² Turan, *a.g.e.*, 2020, 571; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 128.

anlaşması üzerine hiç başlamadan sona ermiştir.³⁰³

Daha önce değinildiği üzere Karamanoğullarının Gorigos Seferi'nden sonra Kıbrıs Krallığı'yla olan dostane ilişkiler bozulmuştur. Akdeniz'deki Karaman-Kıbrıs bloklaşması yerini Memlûk-Alâiye-Kıbrıs ittifakına bırakmasına rağmen Kıbrıs Krallığı, Karaman Beyliği'yle olan ilişkilerini bir yandan da devam ettirmek istemiştir. Ancak Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'in, Alâiye'yi kuşatması (1451) Kıbrıslılar açısından tehlikeli bir durum sayılmıştır. Bu yüzden de Venedik'ten arabuluculuk yapması için yardım istenmiştir. Venedik Senatosu görüşmelerden sonra elçi Francesco Venier'i, Karaman Beyliği'ne göndermek üzere görevlendirmiştir. Elçinin vazifesi gereğince İbrâhim Bey'i, Kıbrıs'a yönelik bir saldırıdan vazgeçirmeyi ve Kıbrıs Kralı ile kalıcı bir barış yapmalarını üstlenmiştir. Aldığı bu talimata göre Elçi Venier; önce Girit'e, ardında Kıbrıs'a gidip bir durum değerlendirmesinde bulunmuş ve son olarak Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'le bu konular hakkında görüşmüştür. İbrâhim Bey ile elçi arasındaki görüşmelerin içeriği hakkında bir malumat bulunmasa da ilerleyen evrede Kıbrıs'a yönelik düşmanca tavırdan vazgeçilmesinde Venedikli elçinin bu konuda başarılı bir diplomatik münasebet kurmuş olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁴

Osmanlı-Ceneviz yakınlaşmasından sonra Venedik'in, kendisine ekonomik ve siyasî yönden avantajlar sağlayacak bir dost bulma isteğinde olduğu görülmektedir. Karamanoğullarının Hristiyanlarla olan ilişkilerini bilen Venedik, yaşanan son gelişmeler üzerine Kıbrıs ile beyliğin arasını bulabilmiş ve böylelikle Venedik Senatosu, II. İbrâhim Bey ile bir anlaşma yapma kararı almıştır. Bunun için de Giovanni Mocenigo'yu Karamanoğulları memleketine elçilik göreviyle göndermiştir (1452). Nihayetinde 12 Şubat 1453'te iki taraf arasında bir ticari anlaşma yapılmıştır. Ahidnâme özelliği taşıyan anlaşma; Latince, Arapça ve Türkçe olmak üzere üç dilde kaleme alınmıştır. Bunun nedeni hükümlerin daha anlaşılır olmasını ve rahatça uygulanabilmesini sağlamaktır. Ne yazık ki Arapça ve Türkçe metne ulaşılammaktadır.³⁰⁵

Anlaşma maddeleri incelendiğinde Karamanoğulları ile Venedik arasındaki

³⁰³ Âşıkpaşazade, *a.g.e.*, 2003, 190-191; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 68; Delilbaşı, M. (1976). "Selanik'in Venedik İdaresine Geçmesi ve Osmanlı Venedik Savaşı (1423-1430)", *Belleten*, 40 (160), 581, 587-588; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 129-131.

³⁰⁴ Turan, *a.g.e.*, 2020, 574; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 132-133.

³⁰⁵ Delilbaşı, a.g.m., 1983, 97-98; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 135.

diplomasiyi etkiyecek hususlar da bulunmaktadır. Bunlardan biri Karaman ülkesinde Venedik'in bir veya birkaç konsolos bulundurabilmeleri dıġeriyse Venediklilerin yönetiminden sorumlu olan bu konsolosların ayrıca liman şehirlerinde adlî ve kazaî haklara da sahip olabilmeleridir. Bu anlaşmaya göre Karaman toprakları, Venedik ticareti için açık bir pazar ve Venedik tebaasının da kolaylıkla gezip rahatça ikamet edebileceği bir hal almıştır. Ayrıca Konya'da gerçekleştirilen bu görüşmeler sırasında ortak düşman vasfında olan Osmanlı'ya karşı ittifak kurma meselesi de gündeme getirilmiştir.³⁰⁶

Venedik Senatosu, Anadolu'nun kuzeyinde Candaroğulları Beyliği'ne ve Trabzon Rum İmparatorluğu'na düzenlediği başarılı seferler neticesinde hem Karamanoğullarının hem de kendisinin gözünü korkutan II. Mehmed (Fatih)'e karşı müttefikler aramaya koyulmuştur. Senatodan 2 Aralık 1463 tarihli çıkan karara göre Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'le ittifak yapılması amacıyla Andreo Cornaro elçi tayin edilmiştir. Müzakereler sonucunda Venedik elçisi bir anlaşma yapmaya tam muvaffak olmuştken, II. İbrâhim Bey'in ölümü üzerine Osmanlılara karşı birlik olma konusu daha başlamadan sona ermiştir. Yine de II. İbrâhim Bey'in oğulları döneminde karşılıklı münasebetlerin sürdürülmesi için adımlar atılmıştır.³⁰⁷

Venedik Senatosu, bu duruma bir çözüm bulabilmek için Karaman'a yeniden gönderilmek üzere özel bir elçi tayin etme kararı almıştır. Venedik elçisi ise Karamanoğlu İshak Bey'in cülusunu tebrik ederken aynı zamanda babası zamanında yapılan anlaşmanın devam ettirilmesini talep etmiştir. Elçi vasıtasıyla İshak Bey ve hanedan üyelerine ayrı ayrı olmak üzere 200 duka değerinde hediyelerin takdim edilmesi de planlanmıştır. Bu sırada İshak Bey harekete geçmiş ve Rodos'ta bulunan Venedik temsilcisi Andreo Cornaro'ya elçilerini göndermiştir. Yapılan görüşme sonucunda Karamanlı ordusuyla iş birliğinde bulunulmak üzere yedi Venedik kadırgasının Türkiye kıyılarına yollanması konusunda anlaşılmıştır. Nitekim Karaman Beyliği'nde meydana gelen taht mücadeleleri yüzünden anlaşma başarıya ulaşmamıştır (1464).³⁰⁸

³⁰⁶ Turan, Ş. (1967). "Fâtiġ Mehmet-Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik", *A. Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3 (4-5), 71-72; Turan, *a.g.e.*, 2020, 575-577; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 220.

³⁰⁷ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 773; Edirneli Oruc, *a.g.e.*, 2022, 94-95; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 29-31; Babinger, F. (2003). *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, İstanbul, 237-238; Turan, *a.g.m.*, 1967, 73-74; Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 141-142.

³⁰⁸ Turan, *a.g.m.*, 1967, 75, 78; Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 144-145.

Karamanoğlu Pir Ahmed Bey'in, II. Mehmed (Fatih)'in himayesinden çıkarak Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın yanında yer alması neticesinde Venedik-Akkoyunlu münasebetleri vesilesiyle gönderilen elçiler aynı zamanda Karaman Beyliği'ne de gönderilmiş sayılmaktadır. 1471'de Uzun Hasan'a elçi olarak yollanan Caterino Zeno'nun, İran'a giderken takip ettiği güzergâh Karaman Beyliği'nin sınırları içerisinde geçmiştir. Neticede Uzun Hasan'ın sarayında Elçi Zeno, Pir Ahmed Bey'i de görebilmiştir. Venedik elçisinin geliş amacının, Osmanlı Devleti'yle bir savaşa girilecek olursa müttefiklerine destek mesajlarını iletme olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁹

Karamanoğlu Kasım Bey'in başa geçtiği dönemde Caterino Zeno'nun geri döndüğü sırada senatonun isteğiyle Josephat Barbaro da Karaman Beyliği'ne gönderilmiştir. Onu diğer elçilerden ayıran özellik ise yanında askerî teçhizatla yola çıkması olmuştur. Osmanlı'ya karşı Karamanoğulları ve Akkoyunlulara yardım edilmek üzere bu teçhizat gönderilmiştir. En büyük faydası da Kasım Bey'in, Silifke'yi zapt ettiği sırasında görülmüştür. Ayıryeten Barbaro, müttefikine verilmek üzere yanında hediyeler de getirmiştir. Elçinin Kıbrıs üzerinden Karamanoğlu'nun elçisiyle birlikte Kasım Bey'in yanına ulaştığı söylenmektedir. Kasım Bey de senatoyu haberdar etmesi amacıyla Venedik elçisine bir mektup vermiştir.³¹⁰

3.5.6. Candaroğulları ile Hristiyan Devletler Arasındaki Elçi Ziyaretleri

3.5.6.1. Candaroğulları ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki elçi ziyaretleri

Karadeniz Bölgesi'nde İtalyan devletlerinden olan Venedik ve Ceneviz'in, Candaroğulları ile münasebetleri 14. yüzyılın sonlarına kadar pek de dostluk düzeyinde seyretmemiştir. İlk Ceneviz kolonisinin teşkiline ve Venediklilerin Sinop'taki ticaret kolonisinin faaliyetlerine Candaroğlu Âdil Bey zamanında izin verildiği anlaşılmaktadır. Hatta Sinop'taki iki müşavir, on iki azalî meclis ve bir konsolos yardımıyla idare edilen Venedik kolonisi, mecliste yaptığı toplantılardan sonra Âdil Bey'e verilmek üzere bir hediye seçilmesini uygun görmüş ve hediye için Guglielmo de Scarpanto isimli bir elçiyi görevlendirmiştir.³¹¹ Buna rağmen Sinop Limanı ve Sinop'a yerleşmiş kolonileri sebebiyle her iki İtalyan

³⁰⁹ Babinger, *a.g.e.*, 2003, 266-267; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 149-151.

³¹⁰ Barbaro, J. (2022). *Anadolu'ya ve İran'a Seyahat*, çev. Tufan Gündüz, İstanbul, 40-50; Turan, a.g.m., 1967, 107, 110; Taşkiran, *a.g.e.*, 2015, 153-155.

³¹¹ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 68; Heyd, W. (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Ziya Karal, Ankara, 616.

devletini de beylik tehdit olarak görmüştür. Nitekim 1443 yılında Sinop'ta Venedikli bir tüccar kalyonuna el konulurken Osmanlı-Ceneviz yakınlaşması sebebiyle Candaroğulları, Cenevizlilere daha iyi muamelede bulunmuştur. Denilebilir ki Candaroğulları ve Cenevizliler arasındaki ilişkiler Venedik'e nazaran daha barışçıl bir seviyede ilerlemiştir. Zaten bu gelişme Venedik Senatosu'na ulaşınca Candaroğulları ile iyi ilişkiler kurulmasına dair fikir birliğine varılmıştır. Bu sebeptendir ki Angelo de Câ Pesaro, İsmail Bey ile görüşmek üzere Sinop'a elçi tayin edilmiştir. Elçi, el konulan Venedik kalyonundaki malların teslim edilmesini ve Candaroğullarının, Venedik'ten özür dilemesini sağlamak amacıyla görevlendirilmiştir. İsmail Bey ile görüşmelerinden nasıl bir sonuç alındığı hakkında malumat bulunmasa da Venedik tarafından yakınmaların azalması, anlaşmazlığın çözüldüğü yönünde bir fikir vermektedir (1444).³¹²

3.5.6.2. Candaroğlu İsmail Bey'in Osmanlılar tarafından elçi olarak tayini

Kuruluş döneminde Candaroğulları Beyliği'nin, Bizans Devleti'ne doğru akınlar yaparak topraklar elde etmeye çalıştığı bilinmektedir. Bu bölgede Osmanoğullarının araya girmesiyle Bizans'a karşı yapılan akınları onların devam ettirdikleri görülmektedir. Nitekim İstanbul'un fethi de bu sürecin son halkasını oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'yle müspet ilişkileri bulunan Candaroğulları da yardım ve destek amacıyla fetih sırasında II. Mehmed (Fatih)'in yanında yerini almıştır. Yücel'in, Bizanslı tarihçi Chalkokondyles'ten aktardığına göre Sultan II. Mehmed, 27 Mayıs 1453'te girişilecek önemli taarruzdan önce şehrin teslim edilmesine dair teklifini Bizans İmparatoru'na iletmesi için İstanbul'un muhasarası boyunca Osmanlıların hizmetinde bulunan Candaroğlu İsmail Bey'i görevlendirmiştir.³¹³

3.5.6.3. Candaroğulları ile Trabzon Rum İmparatorluğu ve Papalık arasındaki elçi ziyaretleri

İstanbul'u ele geçirdikten sonra Osmanlıların yeni siyaseti, Bursa-Tebriz Kuzey İpek Yolu hattında bulunan Candaroğulları Beyliği'ni zapt etmek ve bu bölgede bulunan diğer devletlerin de nüfuzunu kırmak suretiyle Anadolu'da arkasını güvenceye almak olmuştur. Candaroğlu İsmail Bey de kendisine yönelen okların farkında olduğundan

³¹² Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 101; Turan, *a.g.e.*, 2020, 335-336.

³¹³ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 104; Kuşatmanın 48. gününde gönderildiği zikredilen bu elçinin Candaroğlu Kasım Bey olduğu da söylenmektedir. Bk. Dukas. (2020). *İstanbul'un Fethi Dukas Kroniği 1341-1462*, çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul, 191.

muhtemel Osmanlı saldırısına karşı çareler aramıştır. Bu bölgede Osmanlı ilerleyişinden yalnızca Candaroğulları Beyliği muzdarip olmamıştır. Trabzon Rum İmparatorluğu da kendisine yönelen tehlikenin farkına vardığından hem Batı hem de Doğu ile ilişkilerini artırmıştır. Bu bağlamda Burgonya Dükü Philippe'e ittifak arayışında olduğunu belirten bir mektup yazmıştır (1459). Mektupta Candaroğulları hakkında da bilgiler geçmektedir. Buna göre Osmanlılara karşı yapılacak bir ittifaka Candaroğlu İsmail Bey ve Karamanoğullarının da katılacağı haberi verilmiştir. Böylece Trabzon Rum İmparatoru David'in girişimleri sayesinde İsmail Bey, Hristiyan devletleriyle temasa geçebilme imkânı bulmuştur.³¹⁴

Papalık da Doğu'daki gelişmeleri takip etmiş ve Osmanlı Hükümdarı II. Mehmed'in hareketlerinden huzursuz olmuştur. Papa II. Pius, bu yüzden tecrübeli diplomat Ludovico'yu Anadolu'ya göndermiştir (1458). Trabzon Rum İmparatoru David'in aracılığıyla buradaki Türk beyleriyle temasa geçen Ludovico, 1460'ta Roma'ya yanında Doğu elçileriyle beraber dönmüştür. Doğu elçileri diye adlandırılan bu diplomat grubu arasında Candaroğlu İsmail Bey'in adı zikredilmeyen elçisi de yer almaktadır. Ludovico'nun rehberliği eşliğinde önce Roma'da Papa II. Pius ziyaret edilmiştir. Ardından Papa, elçilerin Burgonyo Dükü Philippe'le görüşmesini istemiştir. 1461 yılının başlarında Ludovico ve Trabzon Rum elçisinin bulunduğu Doğu elçi heyeti hem Burgonya Dükü hem de Fransa Kralı XI. Louis ile görüşmüşse de kayda değer bir şey elde edilememiştir. Nitekim İsmail Bey bu tür diplomatik temaslardan bir yardım umarken II. Mehmed, Candaroğulları Beyliği'nin siyasî hayatına son vermiştir.³¹⁵

3.5.7. Çobanoğulları ile Kıpçak-Rus Melikleri Arasındaki Elçi Ziyaretleri

I. Alâeddin Keykubad döneminde Karadeniz'de önemli bir ticaret merkezi olan Suğdak'ı, Moğollar işgal etmişlerdi. Türkiye Selçuklu Devleti'nin tacirleri ise bu işgalden sonra güven içinde ticaret yapamadıklarını dile getirerek sultandan yardım istemişlerdir. Bunun üzerine I. Keykubad, Kırım'a bir sefer düzenlenmesine karar vermiş ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kastamonu uç beyi olan Melikü'l-Ümerâ Hüsameddin Çoban'ı da bu seferin gerçekleştirilmesi için görevlendirmiştir.³¹⁶

³¹⁴ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 105-107.

³¹⁵ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 108-109; Turan, *a.g.e.*, 2020, 336.

³¹⁶ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 317-321; Yücel, Y. (1993). "Çobanoğulları", *DİA*, 8, 354.

İbn Bibi'ye göre Selçuklu ordusu Karadeniz'i geçince Suğd halkı oldukça endişelenmiştir. Zaman kaybetmeden en tecrübeli elçilerini Hüsameddin Çoban'ın huzuruna gönderirken, Kıpçak ve Rus meliklerine de diğer yandan olanlar hakkında haber yollamışlardır. Bu melikler de Suğd elçisinden gelecek haberi beklemeye koyulsa da denizin ortasında Hüsameddin Çoban ile elçi arasında gerçekleşen görüşme olumlu geçmemiştir. Elçinin savaşılmaması için para ödeme teklifinde bulunmasına sinirlenen Hüsameddin Çoban, Selçuklu sultanının fermanıyla geldiğini ve onun adına itaati sağlayıncaya kadar da dönmeyeceğini belirtmiştir. İbn Bibi bu görüşmeyi anlatırken elçinin yaşlı ve aciz olduğundan dem vurarak söylediği sözlerin manasız olduğunu kaydetmiştir.³¹⁷

Suğdak sahrasına inen Melikü'l-Ümerâ Hüsameddin Çoban, Kıpçak ordusu ile tutuştuğu mücadeleden başarılı çıkmıştır. Rus meliki ise Kıpçakların aldığı bu hezimet öğrenince Selçuklu beyi ve ordusunun karşısına çıkmaya cesaret edememiştir. Vezirleri ve emîrlere danışarak barış yapma kararı almıştır. Bu arada da Hüsameddin Çoban'a ulaştırılması için mahcubiyetini bildiren bir mektupla birlikte kıymetli eşyalar, mücevherler, Rus ketenleri, kürkleri ve 20.000 dinardan meydana gelen hediyeler hazırlatmıştır. Bütün bu hazırlıklarla beraber en sempatik ve bilgili elçisini barış teklifinde bulunması amacıyla Melikü'l-Ümerâ'nın huzuruna göndermiştir. Selçuklu ordusunu görme fırsatı da bulan elçi, Hüsameddin Çoban ve teşrifatçıları tarafından çok iyi karşılanıp ağırlanmıştır. Hüsameddin Çoban elçinin görmesi için önceden askerleri ve karargâhı hususi bir şekilde hazırlatmıştır. Bu durumdan etkilenen elçi mahcup bir şekilde huzura girmiştir. Elçinin getirmiş olduğu hediyeleri kabul eden Hüsameddin Çoban ise barış teklifini değerlendirmek üzere elçiyi konaklayacağı yere göndermiş ve bu süre zarfında yanında bulunan diğer emîrleri de çağırarak Rus elçisinin teklifini meclisinde görüşmüştür. Neticede anlaşmaya varılarak Rus elçisine bir hilat giydirilmiştir. Ülkesine dönerken de Rus melikine iletmesi için bir mektup ile kıymetli hediyeler teslim edilmiştir.³¹⁸

Emîr Hüsameddin Çoban'ın Suğdak zaferinden sonra şehir halkı, aflarını sunmak ve anlaşmada bulunmak amacıyla tecrübeli, ikna edici konuşan birkaç kişiyi elçi vasfıyla görevlendirmiştir. Aslında Suğdak halkı, askerler şehre yaklaştıkları ilk andan itibaren

³¹⁷ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 325-327.

³¹⁸ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 332-334; Yinanç, *a.g.e.*, 2, 2014, 73.

elçiler vasıtasıyla uzlaşmayı düşünseler de kendi güçlerine güvendiklerinden savaş yolunu tutmuşlardır. Aldıkları mağlubiyet neticesinde de Hüsameddin Çoban'ın huzuruna gönderilen elçiler aracılığıyla Sultan I. Keykubad'a iletilmek üzere aflarını sunmuş ve Melikü'l-Ümerâ'dan arabulucu olmasını istemişlerdir. Bununla da yetinmeyen elçiler, her yıl Türkiye Selçuklu Devleti'ne haraç ve bağ³¹⁹ ödemeyi, savaşa neden olan tacirlerin mallarının bulunması için çaba göstermeyi, şehre tayin edilecek olan emîre itaat etmeyi, Selçuklu ordusuna asker göndermeyi ve saraya kendi öz çocuklarını rehin bırakmayı teklif etmişlerdir. Verdikleri bu sözler karşılığında yemin etmeyi de ihmal etmemişlerdir. Bu durum karşısında Hüsameddin Çoban da Sultan I. Keykubad'ın affına mazhar olmaları için aracı olmayı kabul etmiştir. İlk geldiklerinde endişeli olan elçiler ise olumlu seyreden görüşmeden sonra şehrin yolunu tutmuşlardır.³²⁰

³¹⁹ Bağ (Bâc) genel çerçevede vergi anlamıyla kullanıldığı gibi özellikle Pazar vergisi içinde kullanılmış bir terimdir. Bk. Yeniçeri, C. (1991). "Bâc", *DİA*, 4, 411-413.

³²⁰ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 335-340; Köymen, *a.g.e.*, 2020, 452-453.

4. ANADOLU BEYLİKLERİNİN SİHRİYET İLİŞKİLERİNDE ELÇİ TEATİLERİ

Klasik fıkıh literatüründe nikâh kelimesi hem evlenme akdini hem de bu akit sayesinde kurulan evlilik bağı ve eşler arasındaki hukukî ilişkiyi ifade etmektedir.³²¹ Orta Çağ İslâm toplumlarında evlilik bağı, taraflar arasında maddî ve manevî ilişkilerin kurulmasını sağlarken aynı zamanda yakınlarının da birbirleriyle hısımlık sayılmasında etkili olmuştur. Nitekim Anadolu Türk Beyliklerinde de kimi zaman siyasî maksatlarla evlilikler yapılarak sıhriyet kurma yoluna gidildiği bilinmektedir. Türkmen beylerinin siyasî çıkarları için bilhassa Türkiye Selçukluları, Memlükler ve Osmanlılar gibi köklü hanedanlarla siyasî evlilikler gerçekleştirmek maksadıyla diplomatik temaslarda bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu siyasî evlilikler neticesinde beylik saraylarına gelin olarak gelen hatunların devletler arasındaki bazı kritik meselelerde arabuluculuk vazifesi gördükleri de anlaşılmaktadır. Bu bölümde evlilik akdiyle kurulan sıhriyet bağlarının diplomasiye nasıl etkide bulunduğu bazı siyasî olaylar ekseninde ele alınmaktadır.

4.1. Anadolu Beylikleri ile Türkiye Selçukluları Arasındaki Sıhriyet İlişkileri

4.1.1. Karesioğulları Beyliği

Bizans Devleti 1305 veya 1307 tarihlerinde, daha önce kendi ordusunda da görevlendirdiği askerî bir grup olan Katalanlar ile sorun yaşamıştır. Bunun sebebiyse Edirne'deki Bizans Sarayı'nda, Katalanların lideri Roger de Flor ve birçok Katalanlı mensubunun öldürülmesiyle sonuçlanan suikasttır (Nisan 1305). Bu olaydan sonra Katalanlar intikam hırsıyla Gelibolu'ya gelerek Bizans'a karşı yağma ve tahrip hareketine girişmişlerdir. Hatta Bizans İmparatorluğu'na karşı muhtemelen yardım isteme niyetiyle Karesioğulları Beyliği'ne elçi göndermiş olmaları ki 500 kadar Türk, Katalanlara askerî destek sağlamak amacıyla Gelibolu'ya geçmiştir.³²²

Öte yandan Bizans ordusunda diğer bir yabancı birlik olan Turkopoller³²³ de

³²¹ Atar, F. (2007). "Nikâh", *DİA*, 33, 113, 114; Aktan, H. (2009). "Sıhriyet", *DİA*, 37, 111.

³²² Wittek, P. (1952). "Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS*, 14 (3), 662; Ostrogorsky, *a.g.e.*, 2017, 455; G. Öden, *a.g.e.*, (1999, 26.

³²³ Turkopol ismi, 11. yüzyılın sonlarından başlayarak Bizans ordusunda görev yapan Hıristiyanlaştırılmış Türk paralı askerleri için kullanılmıştır. Bk. Ayönü, Y. (2009). "Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 64.

Katalanlarla iş birliği yaparak Trakya'yı yağmalamışlardır (1305 veya 1307).³²⁴ Bu esnada bazı Turkopollerin eşleri ve çocukları da Bizans tarafından esir alınmıştır. Bizans İmparatorluğu ile bu Türkler arasında anlaşma sağlanamasa da bu görüşmeler sırasında Karesi ümerasından güçlü bir Türk emîri olan İshak Bey'in de yer aldığı söylenmektedir. İshak Bey'in büyük hedefler peşinde olduğu kendi kendine melik unvanı vermesinden anlaşılmaktadır. Türkiye Selçuklu tahtını ele geçirmek isteyen İshak Bey, Bizans'tan yardım almak istemiştir. Özellikle Batı Anadolu'daki Türk varlığından huzursuz olan Bizans Devleti hem Türkiye Selçuklu hanedanı üzerinde söz sahibi olabilmek hem de Katalanlara karşı koyabilmek için İshak Bey'in Selçuklu tahtına geçmesi fikrini olumlu karşılamıştır. Bu amaç doğrultusunda İshak Bey'in Selçuklu tahtında hak iddia edebilmesi için siyasî bir evliliğin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Muhtemelen o sıralarda Sultan II. Mesud'un kızı ile II. Keykâvus'un Bizans'tan ayrılırken arkasında bıraktığı ve Hristiyanlaşarak Konstantin adını alan amcası Bizans Sarayı'nda bulunmaktaydılar. Bizans İmparatoru II. Andronikos, Melik Konstantin ile yeğeni olan bu hatunu Biga'ya göndermiştir. Bu sayede İshak Bey ve II. Mesud'un kızı evlenmişlerdir. Ancak Bizans ile Türkler arasında beklenen ittifak yapılan bu siyasî evliliğe rağmen vuku bulmamıştır. Selçuklu hanedanına mensup olan Melik Konstantin, Katalanlarla mücadele etmek yerine Katalan-Türk ittifakını seçmiştir. Ne Bizans Devleti ne de İshak Bey, meydana gelen diğer siyasî olayların da etkisiyle Selçuklu hanedanıyla kurulan münasebetten istedikleri faydayı sağlayamamışlardır.³²⁵

4.1.2. Karamanoğulları Beyliği

Karamanoğulları ve Türkiye Selçukluları hanedanları arasında siyasî evliliklerin yapıldığı bilinse de bu evliliklerin sayısı ve detayı hakkında kesin bir ifadelerde bulunmak zordur. Mevcut kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Karaman Bey'in, Selçuklu hanedanına damat olduğu bilinmektedir. Bu sıhriyet ilişkisinin nasıl gerçekleştiği hususundaysa farklı tespitler vardır. Nure Sûfi'nin ölümünden sonra yerine geçen Karaman Bey'in, Ereğli ve Silifke üzerine düzenlediği akınlar bir uç beyi olarak onu güçlendirmiştir. Ayrıca II. İzzeddin Keykâvus ile IV. Kılıç Arslan'ın

³²⁴ Kurtoglu, F. (1935-40). *Türklerin Deniz Muharebeleri*, İstanbul, 36-37; Wittek, a.g.m., 1952, 663-664; Ostrogorsky, a.g.e., 2017, 455; Öden, a.g.e., 1999, 26.

³²⁵ Alıç, S. (2021). *Anadolu Beyliklerinde Siyasî Evlilikler*, İstanbul, 80; Turan, a.g.e., 1971, 500, 580, 581; Öden, a.g.e., 1999, 26-27.

Selçuklu tahtı için giriştikleri mücadelede de Karaman Bey'in etkin bir rol oynamıştır. Böylece Türkiye Selçuklu hanedanının dikkatini üzerine çeken Karaman Bey, bu icraatları neticesinde Selçuklu hanedanının kerimelerinden biriyle evlenmiştir. Selçuklu hükümdarı tarafından kendisine tabl ve alemle birlikte Ermenek, Silifke ve Lârende bölgesinin de idaresi verilmiştir. Bazı araştırmalarda Karaman Bey'in, II. Alâeddin Keykubad'ın emîr-i ahuru olduğu sırada Selçuklu kerimesiyle evlendiği söylenirken bazen de Türkiye Selçuklu Devleti'nde yaşanan taht mücadelesinden sonra II. İzzeddin Keykâvus'un ya da IV. Kılıç Arslan'ın ailesinden bir kız ile evlendiği belirtilmektedir.³²⁶ Şikârî ise Sultan'ın amcası olan Melik Arslan'ın kızıyla evlendiğini söylemektedir.³²⁷

Ünal'a göre II. İzzeddin Keykâvus tarafından Türkiye Selçuklu Devleti'nin uç bölgesi sayılabilecek yerlerde faaliyet gösteren Karaman Bey'i fark etmiş ve buna istinaden kız kardeşiyle evlendirmiştir. Türkiye Selçuklularında emîr-i ahur vazifesi gören kişinin ise kardeşi Bonsuz (Bunsuz veya Zeynel) Bey olduğu dile getirilmiştir.³²⁸ Şikârî'ye göre sözü edilen hanedanlar arasındaki bir diğer evlilik; Karamanoğlu Mehmed Bey ile Keyhüsrev'in torunu³²⁹ (kızının kızı) olan Hutun Banu Hatun (Banu Hatun) arasında yapılmıştır. Eserde düğün töreninin 40 gün sürdüğü ve bu evlilikten İbrâhim adında bir çocuğun dünyaya geldiği belirtilir.³³⁰

Kaynakların verdiği karışık bilgilere rağmen Karamanoğulları ile Türkiye Selçuklu hanedanı arasında sıhriyet bağlarının kurulduğu kesin olarak ifade edilebilir. Söz konusu evliliklerin Karamanoğulları Beyliği'nin siyasî bakımdan nüfuzunun artmasına ve Türkiye Selçuklu Sarayı ile münasebetlerinin gelişmesine katkı sağladığı açıktır. Diğer taraftan Karamanlı Beyliğinin Türkiye Selçuklularının varisi olma hususundaki iddiasını, iki taraf arasında kurulan bu sıhriyet ilişkisine dayandırmış olduğunu da söylemek mümkündür.³³¹

³²⁶ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 46-47, Alıç, *a.g.e.*, 2021, 92-93.

³²⁷ Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 107.

³²⁸ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 47.

³²⁹ Banu Hatun'un, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in soyundan mı geldiği yoksa IV. Kılıç Arslan'ın kızı Hüdavent Hatun mu olduğu bilgisi muallaktır. Bk. Alıç, *a.g.e.*, 2021, 93.

³³⁰ Şikârî'deki kayıtlar takip edildiğinde Mehmed Bey'in, Alâeddin Ali Bey'in oğlu II. Mehmed olabileceği, ancak Banu Hatun'un III. Keyhüsrev'in torunu değil de IV. Kılıç Arslan'ın kızı olduğu dikkate alındığında onun, Karamanoğlu I. Mehmed Bey'in eşi olabileceği akla gelmektedir. Bkz. Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 211; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 93.

³³¹ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 47-48; Akdağ, M. (1979). *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, İstanbul, 253; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 93.

4.1.3. Eşrefoğulları Beyliği

III. Keyhüsrev'in küçük şehzadeleri Selçuklu tahtından uzaklaştırıldıktan sonra Sultan II. Mesud'un tek başına tahta geçtiği görülmektedir (1286). Akabinde küçük şehzadelere taht yolculuklarında yardımcı olan Eşrefoğlu I. Süleyman ve Karamanoğlu Güneri Beyler, yeni Selçuklu sultanına kafa tutmanın tehlikeli bir hal aldığını sezince Konya'ya haber göndererek II. Mesud'dan aflarını talep etmişlerdir. Gelen barış talebi doğrultusunda II. Mesud da mutedil bir tavır takınmış ve şehrin dışına kurdurduğu otağında Süleyman ve Güneri Beyleri huzuruna kabul etmiştir. Böylece sultanın, beylerin itaatini kabul etmesiyle aralarında barış ve sükûnet sağlanmıştır (1288).³³²

II. Mesud ise iyileşen siyasî ilişkileri daha da sağlamlaştırmak maksadıyla Sinop'ta bulunan kardeşi Rükneddin Geyümers³³³ ile Eşrefoğlu Süleyman Bey'in kızı Gülcemal Hatun'u evlendirmek istemiştir. II. Mesud'un evlilik meselesinin görüşülmesi için kardeşinin de arasında bulunduğu bir heyet yollamış olabileceği tahmin edilmektedir. Nitekim Beyşehir'e giden Rükneddin Geyümers, I. Süleyman Bey tarafından alıkonulmuştur. Kardeşinin kendisine karşı koz olarak kullanılmak istenmesi II. Mesud'u, Beyşehir'in üzerine ordusuyla birlikte yürümeye sevk etmiştir. Böylece sultanın Konya'da bulunmamasını fırsat bilenlerin şehirde karışıklık yaratmasıyla bir nevi istenilen amaca ulaşılmıştır. Diğer yandan Karamanoğlu Güneri Bey ise duruma müdahil olarak Selçuklular ile Eşrefoğulları arasında bir çatışma yaşanmasının önüne geçmiştir. I. Süleyman Bey'e elçilerini gönderen Karamanoğlu; Rükneddin Geyümers'in hapsedilmesinin doğru olmadığını ve bundan dolayı bir fitnenin meydana geleceğini bildirmiştir. Nihayetinde Güneri Bey'in sağduyulu yaklaşımı işe yaramış ve Eşrefoğlu Süleyman Bey, II. Mesud'un kardeşini serbest bırakarak Konya'ya göndermiştir.³³⁴

4.2. Anadolu Beylikleri ile Memlûkler Arasındaki Sıhriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri

³³² Anonim, *Anonim Selçuknâme*, 2014, 55-56; Flemming, B. (2018). *Geç Ortaçağ Dönemi'nde Pamfilya, Pisidya ve Likya'nın Tarihi Coğrafyası*, çev. H. Turan Bağçeci, Ankara, 86-87, 90; Kofoglu, S. (2018). "Selçuklu Sonrası Güneybatı Anadolu'da Bir Uç Beyliği: Eşrefoğulları", *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu Eşrefoğulları Beyliği*, 1, 25.

³³³ Anonim Selçuknâme'de, Siyavuş diye geçmektedir. Bk. Anonim, *Anonim Selçuknâme*, 2014, 57.

³³⁴ Anonim, *Anonim Selçuknâme*, 2014, 55-57; Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beyşehir Târîhi*, haz. Ahmet Savran, Erzurum, 30-31; Kofoglu, a.g.m., 2018, 26.

4.2.1. Dulkadiroğulları ile Memlûkler Arasındaki Sıhriyet İlişkileri

Dulkadiroğulları Beyliği ve Memlûkler arasında sıhriyet bağları kurulmadan önce beyliğin siyasî hayatıyla ilgili kritik meselelerde, Dulkadir hatunlarından birinin aracı olduğu da göze çarpan diğer bir husustur. Dulkadiroğlu Nâsirüddin Mehmed Bey'in eşi olan bu kadın, Hatice Hatun'dur. Dulkadiroğlu Halil Bey'in kızıyla evlenen Kadı Burhâneddin'in, kerimesi Hatice Hatun'u da Dulkadiroğulları hanedanına gelin etmesiyle taraflar arasında sıhriyet ve dostluk bağı kurulmuştur. Bu bağlar aracılığıyla Kadı Burhâneddin Devleti'nin de Türkmenlerin desteğini alarak siyasî bakımdan güç kazandığı anlaşılmaktadır.³³⁵

Hatice Hatun, Kadı Burhâneddin tarafından iyi yetiştirilmiş, devlet terbiyesinden geçmiş ve siyasî maharetlere sahip bir bey eşi olmuştur. Eşi Nâsirüddin Mehmed Bey, Kayseri'yi zapt ettiğinde şehrin idaresinden onu sorumlu kılmıştır. Nitekim Dulkadiroğulları ve Memlûkler arasındaki diplomatik ilişkiler incelendiğinde bütün bu siyasî vasıflara sahip olan Hatice Hatun'un iki kez sefirelik vazifesine layık görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sebeptendir ki ona "Mısır Hatun" da denmiştir.³³⁶

Hatice Hatun, 1417 yılında ilk elçilik görevini gerçekleştirmiştir. Bu diplomatik girişimin sebebi ise Memlûkler ile Dulkadiroğullarının arasının açılması olmuştur. 1414'ten itibaren Memlûklerin iç meselelerine Nâsirüddin Mehmed Bey'in müdahale etmesi, kötü bir ilişkinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Memlûk Sultanı Şeyh Müeyyed'e isyan eden Şam valisi Kanibeg'in safını tutan Nâsirüddin Mehmed Bey'e, Memlûk sultanın tepkisini oğlunu Kahire'de tutsak bırakarak göstermiştir. Olayın vahametini anlayan Dulkadiroğlu, eşi Hatice Hatun'u elçi kılarak Mısır'a göndermiştir. 31 Ocak 1417'de Kahire'ye varan Hatice Hatun, Memlûk Devlet erkânı tarafından oldukça iyi karşılanmıştır. Şeyh Müeyyed ile gerçekleştirdiği görüşmede Dulkadiroğullarının ona karşı gelmeyeceğini bildirmiş ve oğlunun serbest kalması için Memlûk sultanını ikna etmeyi başarmıştır.³³⁷

³³⁵ Sivas'a gelin giden Dulkadir Hatunu'nun, Süli (Sevli) Bey'in büyük kızı olduğu ve 1391'de Sivas Sultanı Kadı Burhâneddin ile evlendirildiği söylenmektedir. Bk. Lane-Poole, S. (2020). *İslam Devletleri Tarihi Başlangıçtan 1927 Yılına Kadar*, çev. H. Edhem Eldem, İstanbul, 280. Sümer, a.g.e., 2022, 116; Alıç, a.g.e., 2017, 251; Alıç, a.g.e., 2021, 109.

³³⁶ Alıç, a.g.e., 2017, 251.

³³⁷ Yinanç, a.g.e., 1989, 42; Alıç, a.g.e., 2021, 109; Gökhan, İ. (2019). "Kadı Burhaneddin Ahmed'in Kızı Kayseri Valisi ve Sefire Hatice (Mısır) Hatun (Dulkadir Bey'i Nasıreddin Mehmed'in Eşi)", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 13, 112; Akkuş Yiğit, F. (2011). *Memlûkler*

Tarafları ilgilendiren diğerk bir mesele Memlûklerin Halep valisi olan Karkamas'ın, Dulkadiroğullarının idaresinde bulunan Kayseri'ye sefer düzenlemesiyle başlamıştır. Memlûk Devleti'nin böyle bir adım atmasına Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'in, Kayseri'nin Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey yerine kendisinin hâkimiyetine bırakılması yönündeki talebi sebep olmuştur. Bunun için Memlûk Sultanı Melikü'l-Eşref Barsbay ile yazışan II. İbrâhim Bey, şehrin kendisine verilmesi karşılığında her yıl on bin dinar, otuz iki hörgüçlü deve, otuz at vaat etmiş ve sadakatini bildirmeyi teklif etmiştir. Nitekim Melik Barsbay, Halep naibine Kayseri'yi alması için Amk'a gitmesi yönünde emir vermiştir (1435). Ulaşan buyruğa göre Halep naibi Karkamas da Karamanoğlu'na haber vererek Kayseri'ye doğru hareket etmiştir.³³⁸

Nâsırüddin Mehmed Bey, Halep ordusunun üzerine geldiğini haber alınca eşi Hatice Hatun'u arabulucu olması için ikinci kez sefire sıfatıyla Mısır'a yollamıştır. Hatice Hatun, Kayseri şehrinin anahtarları ve değerli hediyelerle birlikte Memlûk sultanının huzuruna çıkmıştır. Kayseri'nin naipliğinin eşine tevcih edildiğini Memlûk melikine bildiren Dulkadir Hatunu, Kalatü'l-Cebel'de hapsedilen oğlu Feyyaz'ın serbest bırakılması için de talepte bulunmuştur. Melik Baybars, Mısır'a gelen hatunun iyi karşılanmasını buyurmuş ve hediyelerini kabul etmiştir. Hatice Hatun'un oğlu Feyyaz'ın serbest kalmasına karar verilmiş ve Memlûk Devleti tarafından oğluna Maraş naipliği de bağışlamıştır.³³⁹

Hatice Hatun ile oğlu Feyyaz olumlu neticelerle birlikte Dulkadir Beyliği'nin yolunu tutarken Sultan Barsbay, Canibek es-Sûfi ile Nâsırüddin Mehmed Bey arasındaki siyasî yaklaşmanın henüz farkına varamamıştır. Bu esnada Nâsırüddin Mehmed Bey ile diğerk oğlu Süleyman Bey ise Hatice Hatun'un başarılı gelişmelerle birlikte döneceğinden habersiz bulunmaları sebebiyle, Memlûklere karşı hâlâ temkinli olmak zorunda kalmışlardır.³⁴⁰

Dulkadirli Beyliği'nin, Memlûk Devleti'ne tabiiyetini bildirmesinden ve bölgede komşu olmalarından dolayı taraflar arasında siyasî ve diplomatik ilişkilerin yoğun olduğu aşikârdır. Bu temasların neticesinde iki taraf arasında gerçekleşen siyasî

Döneminde Çukurova, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 156.

³³⁸ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 487.

³³⁹ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 487; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 110; İlyas Gökhan, *a.g.m.*, 2019, 113.

³⁴⁰ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 487-488.

evlilikler yoluyla sıhriyet bağları kurulmuştur. Bu evliliklerden ilki Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey'in kızı Nefise Hatun ile Memlûk Meliki Çakmak arasında vuku bulmuştur. Evliliğin nasıl gerçekleştiğiyle ilgili detaylara bakıldığında Memlûk Sultanı Tatar'ın 1421'de vefat etmesi üzerine tahtta yaşanan karışıklıklardan Dulkadiroğlu'nun faydalanmaya çalıştığı görülmektedir. Bu kargaşa Memlûk Devleti'nin iki önemli komutanı olan Barsbay ile Canibeg es-Sûfi arasında bir taht mücadelesine dönüşmüştür. Barsbay'ın mücadeleyi kazanmasıyla Canibeg es-Sûfi, Anadolu'ya kaçmıştır. Bu mücadelede etkin bir rol oynayan Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey'in Memlûk komutanı Canibeg es-Sûfi'yle dostluk münasebeti kurarak yakalaması üzerine Memlûk Sultanı Barsbay ile Dulkadiroğulları arasında diplomatik temaslar gerçekleşmiştir. Memlûklerin iç mücadelesini fırsat sayan Nâsırüddin Mehmed Bey, kızı Nefise Hatun ile Canibeg'i evlendirerek güçlenmeyi hedeflemiştir. Bu şekilde Sultan Barsbay'a karşı açıkça bir tavır alınmıştır. Bu tavrın karşılığı olarak Memlûkler, Dulkadir Beyliği ve Canibeg es-Sûfi üzerine saldırıya geçmiştir (1436). İki müttefik önce Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Daha sonra Nâsırüddin Mehmed Bey, Memlûk birliklerinin çekilmesi üzerine ülkesine geri dönerken Canibeg es-Sûfi ise Akkoyunlulara iltica etmiştir. Canibeg'in ölümünün ardından Nefise Hatun da babasının yanına beyliğe geri gelmiştir (1437).³⁴¹

Barsbay zamanında gerginleşen Dulkadiroğulları ile Memlûkler arasındaki ilişkiler, 1438'de Memlûk tahtına Sultan Çakmak'ın geçmesiyle yumuşamaya başlamıştır. 1440 yılında ailesi ve maiyetiyle birlikte Mısır'a bir ziyaret düzenleyen Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey, daha Kahire'ye ulaşmamışken bile yolda pek iyi bir vaziyette karşılanmıştır. Sultanın huzuruna çıktığında ise saygısını ve itaatini sunduktan sonra Melik Çakmak ona hilat giydirmiş ve tekrar Elbistan naibi olarak yerinde kalmasına izin vermiştir. Memlûk Sultanının Dulkadirli ailesine karşı ihtimam gösterdiği ve ihsanlarda bulunduğu kroniklere dahi kaydedilmiştir. Böyle davranılmasının sebebi, Dulkadir Beyliği'nin yıllardır herhangi bir Memlûk sultanına kendi arzularıyla itaat göstermediği şeklinde izah edilmiştir. Neticede Dulkadiroğulları, gösterdikleri itaati bir nikâhla da taçlandırmayı bilmişlerdir. Canibeg es-Sûfi'nin vefatından sonra üç yaşında bir kız çocuğuyla dul kalan Nefise Hatun,

³⁴¹ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 488-491, 493; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 118; Gökhan, İ. (2012). "Dulkadir Beyliği Hanedanı Mensupları ile Komşu Devlet ve Beylik Hanedan Mensupları Arasında Yapılan Siyasi Evlilikler", *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, 1, 279-280.

Memlûklere gelin gitmiştir (7 Nisan 1440). Bu evlilik neticesinde Nâsırüddin Mehmed Bey, otuz bin dinar parayı çeyiz olarak kabul etmiş ve Harput onun idaresine geri verilmiştir. Kurulan siyasî evlilik bağı sayesinde iki taraf birbirini dost kabul etmiştir.³⁴²

Nefise Hatun, Memlûk Sultanı Çakmak ile evlenirken Dulkadiroğulları hanedanına mensup olan Emine Hatun ise Osmanlı Hükümdarı Mehmed Çelebi ile yapılan bir siyasî evlilik neticesinde Osmanlı Sarayı'na gelin gitmiştir. Ancak Mısır kaynaklarında Melik Çakmak ile Mehmed Çelebi arasında bir akrabalık bağının geliştiğine dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır.³⁴³

1442 yılında Dulkadir Beyliği'nin yönetiminde bir değişiklik yaşanmış ve Nâsırüddin Mehmed Bey'in ölümünden sonra yerine oğlu Süleyman Bey beyliğin başına geçmiştir. 5 Nisan 1449'da ise Nefise Hatun'un veba salgınından dolayı vefatı, Dulkadiroğulları ile Memlûkler arasında başka bir evliliğin daha gerçekleşmesine sebebiyet vermiştir. Kahire'den Memlûk komutanı Sungur er-Rumi et-Tevaşî, yanında bir heyetle birlikte Dulkadiroğlu Beyliği'ne gönderilmiştir. 28 Temmuz 1450'de Elbistan'a varan Memlûk heyeti; Memlûk Sultanı Çakmak'ın, ismi bilinmeyen ancak Dulkadir hanedanına mensup Süleyman Bey'in kızlarından biri ile tekrar evlendirilmesi hususunda anlaşmış ve hatunu Kahire'ye götürmüştür. Görüldüğü üzere Memlûk sultanının Dulkadirli hanedanına mensup kadınlarla evlilik yapması, siyasî sebepler dolayısıyla Dulkadir Beyliği'ne vermiş olduğu önemi işaret etmektedir.³⁴⁴

Sultan Kayıtbay döneminde Memlûkler ile Osmanlı'nın Çukurova üzerinde tuttuğuları nüfuz mücadelesi sırasında Dulkadir Beyliği, her iki tarafın da adımlarını dikkatlice izlemiştir. Önceleri Sultan II. Bayezid'den yana olan Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey'in, 16 Ağustos 1488'de Memlûklerin Tarsus-Adana arasındaki Ağaçayırı mevkiinde Osmanlı ordusunu yenmesiyle taraf değiştirdiği görülmüştür.³⁴⁵ Memlûk Devleti'nin kazandığı bu zafer neticesinde Alâüddevle Bey kızını, Memlûklerin başarılı komutanı Özbey'in oğluyla evlendirmiştir. Bu sayede

³⁴² İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 526; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 118-119; Gökhan, *a.g.m.*, 2012, 281.

³⁴³ Sakaoğlu, N. (2015). *Bu Mülkün Kadın Sultanları*, İstanbul, 101.

³⁴⁴ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 119; Alıç, S. (2017). *Dulkadir Beyliği'nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 251-253; Gökhan, *a.g.m.*, 2012, 282.

³⁴⁵ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 3, 1979, 253-261; Tekindağ, Ş. (1967). "İkinci Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi", *Belleten*, 31 (123), 368; Tansel, *a.g.e.*, 1966, 129; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 85.

Memlûkler ile dostça münasebetler kurmayı ummuştur. Dulkadiroğlu'nun diğer kerimesi Ayşe Sultan'ı, Osmanlı Hükümdarı II. Bayezid'le evlendirmesinden beyliğin ikili bir siyaset gütmüş olduğu anlaşılmaktadır.³⁴⁶

4.2.2. Ramazanoğulları ile Memlûkler Arasındaki Sıhriyet İlişkileri

Dulkadiroğulları Beyliği gibi Ramazanoğulları da Memlûk Devleti'ne tabiiyetini bildiren beylikler arasında yer almıştır. Bundan dolayı Ramazanoğulları Beyliği, Mısır devletiyle yakın ilişkilerde bulunmuşsa da fırsat bulduğu takdirde cephe almayı bilmiştir. Öyle ki Ramazanoğlu Ahmed Bey (1383-1417) döneminde Memlûklere karşı çok yakın bir siyaset izlenilmemiştir. Ancak daha sonraları, Ahmed Bey'in bu devlete karşı takındığı tavır değişmiş ve Memlûk Sultanı Ferec ile dostane ilişkiler kurma politikasına benimsemiştir. Bu sebeple ki Ahmed Bey, kızını Memlûk sultanı ile evlendirmiş ve 1410 yılında sıhriyet bağı kurduğu Memlûk hanedanından olan damadıyla görüşmek üzere Mısır'a gitmiştir. Sultan Ferec ile nikâhlanan Ramazanoğlu hanedanına mensup gelinin ismi kaynaklarda geçmemekle birlikte Memlûk Sarayı'nda nüfuz sahibi olduğu ve "Büyük Hatun (Hund el-Kübra)" unvanıyla anıldığı bilinmektedir. Ayrıca Memlûk Sarayı'nda sürdürdüğu yaşamı boyunca kendisine köşkler ve değerli hediyeler ihsan edilmiştir.³⁴⁷

Ramazanoğlu Ahmed Bey'in ölümünden sonra beyliğinin başına oğullarından hangisinin geçeceği yönünde bir sorun ortaya çıksa da II. İbrâhim Bey, kardeşlerini bertaraf ederek beyliğin yönetimini eline geçirmiştir. Onun ilk zamanlarında beyliğin, Memlûk Devleti ile iyi geçinmesi hedeflenmiştir. Bu yüzden daha önce belirtildiği gibi II. İbrâhim Bey, Memlûk Meliki Müeyyed Şeyh'e, nedeni bilinmeyen bir olaydan dolayı özürlerini iletmek amacıyla elçisini huzura yollamıştır.³⁴⁸

İlerleyen zamanlarda Ramazanoğulları ile Memlûk Devleti arasındaki ilişkiler gerilmiştir. Yaşanan bu gerginliğe sebep, Memlûk Devleti tarafından Ramazanoğlu İbrâhim Bey'in babası zamanında ele geçirilen Tarsus şehrinin hâkimiyetinin kendisine verilmemesi olmuştur. İbrâhim Bey, bu duruma oldukça sinirlendiğinden şehri tekrar kuşatmıştır. Melik Müeyyed ise Ramazanoğlu'nun hareketini isyan olarak algılamış ve çözümlü onu azletmekte bulmuştur. İbrâhim Bey'in yerine beyliğin başına

³⁴⁶ Danişmend, *a.g.e.*, 1, 1971, 390-391; Gökhan, *a.g.m.*, 2012, 282; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 119.

³⁴⁷ Alıç, *a.g.e.*, 128; Ersan-Alican, *a.g.e.*, 2014, 80; Gezen, N. (2014). *Ramazanoğulları-Memlûkler Devleti İlişkileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 41.

³⁴⁸ Kesik, *a.g.e.*, 2018, 329; Bedirhanđlu, *a.g.m.*, 2017, 384.

kardeşi İzzeddin Hamza Bey geçirilmiştir. Yine de hâkimiyet davasından vazgeçemeyen II. İbrâhim Bey, bir yandan kardeşiyle mücadeleye girişirken diğer yandan da validesini Kahire'ye göndermiştir (1418). Ramazanoğlu, Sultan Müeyyed'e diplomatik bir adım atmış ve atalarının kendisine miras bıraktığı mülkte tekrar hâkimiyetini tesis edebilmek için annesi aracılığıyla bağışlanmayı talep etmiştir. Mısır'a gelen valide hatun, Sultan Müeyyed'in huzuruna çıkmış ve saygı amacıyla yeri öpmüştür. Memlûk melikinın tavrı ise menfî olmuştur. Melik Müeyyed, valide hatunun vasıtasıyla iletilen bağışlanma ricasını reddetmiş ve bir ferman çıkartarak huzurunda hatunun bir daha yer öpmesini de engellemiştir. Ramazanoğlu II. İbrâhim Bey'in giriştiği bu diplomatik temasın, annesinin hapsedilmesi ve Memlûk ordusunun ise kendi üzerine doğru hareket etmesiyle olumsuz sonuçlandığı anlaşılmaktadır.³⁴⁹

4.3. Anadolu Beylikleri ile Osmanlılar Arasındaki Sıhriyet İlişkilerinde Elçi Teatileri

4.3.1. Germiyanogulları Beyliği

Germiyan Beyliği ile Osmanlı Devleti arasındaki siyasî ilişkilerin diplomatik boyutuna daha önceki bölümde de değinilmiştir. Özellikle Ankara Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti ile Karaman Beyliği arasında sıkılmış Batı Anadolu Beyliklerinden biri olan Germiyanogulları; sözü edilen iki güçlü hanedanın sıhriyet ilişkisi kurmasından tedirginlik duymuştur. Bu nedenle Germiyanoglu Süleyman Şah, oğlu II. Yakub Bey'i de ikna ederek Osmanlılar ile siyasî evlilik bağıyla iyi bir münasebet kurmayı istemiştir.³⁵⁰

Bazı tarihçiler bu evliliğin Osmanlı Sultanı I. Murad'ın, Anadolu'daki durumunu kuvvetlendirmek ve yeni fetihler yapmak amacıyla Karamanogullarının sınırlarına saldırmasından yılan Germiyan Beyliği'ne sunduğu bir talep neticesinde gerçekleştiğini dile getirmişlerdir. Hatta buna dayanak olarak Feridun Bey Münşeâtı'ndan Osmanlı Devleti'nin evlilik talebini ve Germiyan Beyliği'nin de müsbet cevabını içeren iki mektup gösterilmiştir. Kimi tarihçiler de Süleyman Şah'ın, kerimesini Sultan I. Murad'ın oğlu Şehzade Bayezid ile evlenmesi için Osmanlılara

³⁴⁹ İbni Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 409, 425-426; Ersan-Alican, *a.g.e.*, 2014, 81.

³⁵⁰ Varlık, *a.g.e.*, 1974, 56-57; Karadeniz, *a.g.e.*, 2008, 8; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 64-65.

başvurduğunu belirtmişlerdir.³⁵¹

İlk adımı hangi tarafın attığına dair kesin bir kanıt olmasa da Germiyanoglu Süleyman Şah'ın siyasî maksatla oğlu II. Yakub'a, kızlarından birini I. Murad'ın oğlu Yıldırım Bayezid'le evlendirmeyi düşündüğünü söylediği ve bu konu hakkında vasiyette bulunduğu bilinmektedir. Germiyanogulları ile Osmanlılar arasında gerçekleşen görüşmelerden sonra I. Murad; Bursa kadısı Hoca Mahmud Efendi, kapıkullarından Emir-i alem Aksungur Ağa, Çavuşbaşı Demirhan ile Yıldırım Bayezid'in dadısını ve kadı Mahmut Efendi ile Aksungur zevcelerini Germiyanoglu'nun kızı Devlet Hatun'un istenmesi amacıyla Kütahya'ya göndermiştir.³⁵²

Bu gelişmeler üzerine Süleyman Şah, elçisi Cemaleddin İshak Fakih'i yanında meşhur Germiyan atları, Denizli bezleri, altın ve gümüş gibi gayet kıymetli eşyalarla birlikte Osmanlı Devleti'ne yollamıştır. Elçi İshak Fakih, Sultan I. Murad ile gerçekleştirdiği görüşmede Devlet Hatun'un Osmanlı Sarayı'na gelin verilmesinin istendiğini, bunun için de Germiyanogullarının çeyiz olarak bazı toprakları Osmanlı Devleti'ne bırakacağını bildirmiştir. Nihayetinde bu teklifler kabul edilerek düğün hazırlığına başlanmıştır.³⁵³

Bursa'da yapılacak düğün töreni için okuyucular gönderilerek Anadolu Türk beyleri, komşu devletlerin hükümdarları ve sancak beyleri davet edilmiştir. Karamanoğlu, Hamidoğlu, Mentешеoğlu, Saruhanoğlu, Aydınoğlu, Candaroğlu Beylikleri ile Mısır sultanının elçileri oruna göre I. Murad'ın huzurunda yerlerini almışlardır (1381). Germiyanoglu Süleyman Şah'ın kızı Devlet Sultan'ın, Osmanlı Sarayı'na gelin gidişi esnasında sözleşildiği üzere Kütahya, Simav, Eğrigöz (Emet) ve Tavşanlı gibi Germiyan toprakları çeyiz olarak Osmanlı Devleti'ne verilmiştir.³⁵⁴ Osmanlı Devleti tarafından çeyiz olarak verilmesi kararlaştırılan toprakların ilhak edilmesi Anadolu Beyliklerine karşı yürütülen siyasetin bir parçasını oluşturmaktadır. Nitekim sadece Germiyan hanedanı ile değil diğer beylik aileleriyle de siyasî evlilikler yoluyla münasebet kuran Osmanlılar, Candaroğulları Beyliği dışında hiçbir beyliğe toprak

³⁵¹ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 60; Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 203-205; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 78-79; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 57.

³⁵² Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 79; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 65; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 57.

³⁵³ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 60-61; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 57-58; Öcalan, H. B. (2016). "Germiyan Sarayından Bursa Sarayına Bir Gelin Gider: Devlet Hatun", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (30), 60; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 79-80.

³⁵⁴ Neşri, *a.g.e.*, 2014, 205; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 60; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 79, 80.

mülkiyeti hakkı sunmamışlardır.³⁵⁵

4.3.2. Karamanoğulları Beyliği

Karamanoğulları Beyliği ile Osmanlı arasındaki asıl münasebetlerin Alâeddin Ali Bey ve I. Murad'ın saltanatları sırasında başladığı bilinmektedir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, Ankara şehrini kendine bağlayarak Karaman Beyliği'yle sınır komşusu olmuş ve beyliğin hinterlandına girmiştir.³⁵⁶ İlk zamanlarında birbirleriyle olan siyasî ilişkileri olumlu seyretmiştir. Nitekim iki hanedan arasındaki ilk sıhriyet bağı da Karamanoğlu Alâeddin Ali ile I. Murad'ın zamanında vuku bulmuştur.³⁵⁷

Sultan I. Murad'ın kızı Nefise Melek Hatun ile Alâeddin Ali Bey'in evlilik tarihleri; Karamanoğulları, Osmanlılar ve Germiyanogulları arasındaki ilişkilerin hareketlendiği döneme denk düşmektedir (1377-1378). Evlilik talebinde ilk kimin bulunduğu hususunda farklı görüşler mevcuttur. Şikârî'nin anlatımına göre Alâeddin Ali Bey'in elçi vasfıyla Bursa'ya gönderdiği kardeşi Davut Bey ile görüşen I. Murad, "Mihriali" adındaki kızını Karamanoğlu Alâeddin Ali'ye gelin etme niyetinde olduğunun iletilmesini rica etmiştir.³⁵⁸ Mihriali diye ismi geçen Osmanlı hatunu; Nefise, Melek veya Nefise Melek Sultan'dır. Alâeddin Ali Bey ise nişanın yapılması amacıyla Karaman hanedanından birini elçi tayin etmiştir. Karaman elçisinin yanında bir mektup ile 18 top Mısır kumaşı, 9 adet halı, 7 safkan at, 9 katar deveyi hediye mahiyetinde Osmanlı Sarayı'na yollanmıştır. (1377).³⁵⁹

Düğün törenin gerçekleştirilmesi amacıyla elçi tayin edilen Abdülvehhab, Mevlâna Muslihiddin, Divan-ı Has'tan Mahmud Paşa, Hacıbeyoğlu Süleyman Paşa ve eşleri Nefise Melek Sultan'ın Lârende'ye getirilmesi için Bursa'ya gönderilmişler. Nikah Bursa'da kıyılmış ve Alâeddin Ali Bey'e Mevlâna Muslihiddin, Nefise Melek Hatun'a da Çandarlı Halil Efendi vekil olmuştur (1378).³⁶⁰ Nikah akdinin gereklerinden biri

³⁵⁵ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 71; Akdağ, *a.g.e.*, 1979, 297-298.

³⁵⁶ Koprıman, Y. (2005). "Karaman oğulları", *Makaleler*, Ankara, 51; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 113-117; Emecen, *a.g.m.*, 2017, 59; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 95.

³⁵⁷ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 170.

³⁵⁸ Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 195; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 68; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 95.

³⁵⁹ Karamannâme'yi hazırlayanlar eserde bu konunun eksik olan beş sayfa içerisinde yer aldığını belirterek özetlemişlerdir. Bk. Şikârî, *a.g.e.*, 2018, 195; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 68; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 172; Taşkiran, H. (2016). "Karamanlı Sarayında Bir Osmanlı: Melek Hatun", *TİDSAD*, 3 (6), 333.

³⁶⁰ Nikah tarihi hususunda kaynaklar üzerinde bir anlaşmazlık söz konusudur. Nefise Melek Hatun ile Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in 1376, 1378, veya 1381 yılında evlendiklerine dair tarihler verilmiştir. Bk. Uzunçarşılı, İ.H. (1957). "Osmanlı Tarihinin İlk Devirlerine Ait Bazı Yanlışlıkların Tashihi", *Bellekten*, 21 (81), 179-180; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 69; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 95.

sayılan mihr içinse Karamanoğlu'nun Osmanlı'ya mühürlü bir ittihatnâme vererek Ilgın kasabasının, Akşehir beldesinin ve Aksaray şehrinin bütün köy ve nahiyelerini kapsayacak şekilde bir vaatte bulunduğu anlaşılmaktadır.³⁶¹ Alâeddin Ali Bey, nişan veya evliliğin ardından eşi Nefise Melek Sultan'a çeyiz olarak 100.000 altın, 100 at, 10 katar deve, kıymetli elbiseler, 20 top Türk kadifesi, 20 top Frenk kadifesi, 5 top Şam kadifesi, çeşitli kumaşlar, altın, yakut, zümrüt, mercan gibi çok değerli hediyeler göndermiştir.³⁶²

Ortaya çıkan sıhriyet bağının amacı Karaman ve Osmanlı arasında dostluğa dayalı ilişkilerin kurulmasını yöneliktir. Osmanlı Devleti açısından bu siyasî evliliğin maksadı Rumeli'ye yapılan seferler sırasında Karaman Beyliği'ni kendi yanına çekmek ve beyliğin müttefiki bulunan Eretna Devleti ile aralarını açarak iki siyasî teşekkülü de Anadolu'da zayıflatmak olmuştur. Nitekim başlangıçta bu evlilik iki hanedan arasındaki gizli çekişmeye bir süreliğine de olsa ara verdirmiş ve iyi ilişkilerin devam etmesine olanak sağlamıştır.³⁶³

Söz konusu sıhriyete rağmen hem Karaman Beyliği hem de Osmanlı hâkimiyet sahalarını genişletmeye yönelik hareketlerde bulunmakta ve birbirlerine karşı nüfuz mücadelesine girişmekte gecikmediler.³⁶⁴ Alâeddin Ali Bey ile Nefise Melek Sultan'ın evliliklerinin üzerinden henüz kısa bir zaman geçmişti ki I. Murad bu defa oğlu Yıldırım Bayezid'in düğünü için hazırlıklara başladı. Düğün sırasında ise Hamidoğulları Beyliği'nden gelen elçi, Karamanoğullarının kendilerine yönelik saldırılarından dolayı I. Murad'a şikâyette bulundu. Bunun üzerine düğünden sonra Hamidoğulları ile aralarında yapılan anlaşma gereğince Osmanlı tarafından Seydişehir, Beyşehir, Akşehir, Yalvaç ve Karaağaç şehirleri satın alındı.³⁶⁵ Ancak Karaman Beyliği'nin bu topraklar üzerindeki hak iddiası sürdü ve I. Murad'ın Rumeli'de bulunduğu sırada Alâeddin Ali Bey, Hamid-ili topraklarına saldırdı.³⁶⁶

Daha önceki bölümde de değinildiği üzere I. Murad bu saldırıyı karşılıksız bırakmadı ve Alâeddin Ali Bey tarafından sulh amacıyla yollanan elçilerin tekliflerini reddederek

³⁶¹ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 69.

³⁶² Konyalı, İ. H. (1967). *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, İstanbul, 86-88; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 172; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 95-96.

³⁶³ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 170, 173; Şafakçı, H. (2020). "Osmanlı ile Karaman Arasında Bir Kadın: İlaldı Hatun", *Bellekten*, 84 (299), 107; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 96.

³⁶⁴ Taşkıran, *a.g.m.*, 2016, 333.

³⁶⁵ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 62; Kofoğlu, *a.g.e.*, 2006, 263-264, 266.

³⁶⁶ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 215; Taşkıran, *a.g.m.*, 2016, 333.

Frenkyazısı Muharebesi'nde (1389) Karaman Beyliği'ni ağır bir yenilgiye uğrattı. Alâeddin Bey, Konya Hisarı'na sığınırken I. Murad onu takip etmeyi bırakmadı.³⁶⁷

Barış için çareler tükenmiş ve Konya'nın da neredeyse düşmesi an meselesiyken Karamanoğlu eşi Nefise Melek Sultan'a, "*Benim sultanım, eğer babanızdan beni istemez ve affettirmezseniz babanız Konya'yı ve Karaman'ı aldıktan başka beni de katledip ocağımı söndürecektir. Lütfedin beni seven ailem olduğunu göster. Hünkâr babana git, elini eteğini ve elini öp, benim günahımı affettir.*" diyerek arzusunu belirtmiştir.³⁶⁸ Hakan kızlarının en seçkini ve Sultan I. Murad'ın öz kızı olan Nefise Melek Sultan, beraberinde Karaman bilginlerinin ve şeyhlerinin de eşliğinde babasının huzuruna kız evlattan ziyade bir sefire olarak varmıştır.³⁶⁹ Babasına "*Devletli babam bu defa (onun) günahını affet, katledip ocağımı söndürme, çocuklarımı öksüz beni de dul bırakma*" diye yakarak eşinin affedilmesini talep etmiştir.³⁷⁰

Nitekim I. Murad kendi öz oğlunu affetmemişken kızı Nefise Melek Hatun'un bu eman dilemesini geri çevirmemiştir. Alâeddin Bey, kayınbabası I. Murad'ın huzuruna gelip elini öpmüş ve Osmanlı topraklarına saldırmayacağına dair yemin ederek affını yinelemiştir. Böylece iki taraf arasındaki siyasî gerginlik son bulmuştur. Bazı araştırmacıların görüşlerine göre Sultan I. Murad'ın kendi oğluna karşı aldığı tavır ve siyasî konjonktür göz önünde bulundurulduğunda Karamanoğullarıyla yapılan barışta Nefise Melek Hatun'un aracılığı etkisiz görülmüştür.³⁷¹

Karamanoğullarının gelini Nefise Melek Sultan'ın iki hanedan arasında vuku bulan çekişmelerde gösterdiği elçilik rolü tek seferlik bir şey değildir. Babası I. Murad'ın vefatından sonra yerine geçen oğlu I. Bayezid döneminde, kısa süren barışa ara verilerek Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey ile mücadeleye yeniden başlanmıştır. Hamid-ili toprakları taraflar için amansız bir hal almıştır. Alâeddin Ali Bey'in tekrar bu bölgeye saldırması, Yıldırım Bayezid tarafından bir kereliğine mahsus affedilmiştir. Ancak Alâeddin Ali Bey, tekrardan Osmanlı'ya yönelik hamlelerde bulununca Yıldırım Bayezid ile savaşın eşiğine gelmişlerdir.³⁷² Eşi Alâeddin Ali Bey

³⁶⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019,13; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 174-176; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 354-355.

³⁶⁸ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 180; Taşkiran, *a.g.m.*, 2016, 334.

³⁶⁹ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 233; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 70; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 97; Köprülü, M.F. (2016). "Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar", çev. Samet Alıç, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (3), 968.

³⁷⁰ Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 233; Ünal, *a.g.e.*, 1986; 180; Taşkiran, *a.g.m.*, 2016, 334.

³⁷¹ Cengiz-Yücel, *a.g.m.*, 1992, 388-389; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 181; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 70.

³⁷² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 15-16.

için ikinci kez af ve aman elçisi olan Nefise Melek Sultan, Yıldırım Bayezid karşısında bu defa istenilen uzlaşmayı elde edememiştir. Netice itibarıyla eşinin katledilmesinin ardından Lârende'nin de Osmanlı askeri tarafından kuşatılması üzerine Nefise Melek Sultan ve oğulları, şehrin anahtarlarıyla birlikte akrabaları ve Osmanlı sultanı olan Yıldırım Bayezid'e teslim olmuşlardır. Bu gelişmelerin sonunda Nefise Melek Sultan'ı, Osmanlı Sarayı'nda bir sürgün hayatı beklemiştir.³⁷³

Karamanoğulları Beyliği ile Osmanlı Devleti arasında gerçekleşen diplomatik evliliklerden bir diğeryse Karamanoğlu II. İbrâhim Bey ile İlaldı Hatun'un izdivacıdır. Mehmed Çelebi döneminde Karaman-Osmanlı ilişkilerinin normal bir seyirde devam etmesi için çaba gösterilmiştir. Bu amaçla I. Mehmed, kızı İnci Hatun'u Karamanoğlu II. Mehmed Bey ile evlendirmiştir. Mehmed Çelebi'nin vefatından sonra diğer kerimesi olan İlaldı Hatun da Karamanoğlu II. İbrâhim Bey'le nikahlanmıştır (1427). II. İbrâhim Bey'in İlaldı Hatun'la yapmış olduğu evliliğinden Alâeddin, Karaman, Kasım, Mehmed, Nure Sûfi, Pir Ahmed, Süleyman Beyler ile ismi bilinmeyen bir kız çocuğu doğmuştur.³⁷⁴ Hatta II. İbrâhim Bey'in ölümünün ardından İlaldı Hatun'dan olan oğulları ile bir cariyeden doğma büyük oğlu İshak Bey arasında taht mücadeleleri kaçınılmaz olmuştur.³⁷⁵

Karamanoğlu II. Mehmed'in, 1423 yılında Antalya Seferi'nde vefat etmesi üzerine amca Bengî Ali Bey ile Mehmed Bey'in oğulları arasında mücadele yaşanmıştır. Dönemin Osmanlı sultanı olan II. Murad'a, Karaman Beyliği'nin veliahtları II. İbrâhim, Alâeddin Ali ve İsa Beyler sığınmak zorunda kalmıştır. Bu iç mücadeleyi fırsat bilen II. Murad, Karaman şehzadeleriyle kız kardeşlerini evlendirmiştir.³⁷⁶ Karaman Beyliği'nin üzerinde hâkimiyet kurma çabasında olan II. Murad, II. İbrâhim Bey'in tahta çıkmasına yardım ederek nihai hedefine ulaşmıştır.³⁷⁷

Karaman tahtına İbrâhim Bey'in çıkmasına rağmen bir süre sonra Osmanlı Devleti ile olan yakınlaşma son bulmuştur. Onun beylik yaptığı dönemde ortaya çıkan Osmanlı-Memlûk çekişmesinde Karamanoğulları, Memlûklerin yanında yer almıştır. Ayrıca II. İbrâhim Bey, Osmanlı Devleti'ni sıkıştırmak amacıyla Balkanlar'daki gayrimüslim

³⁷³ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 68, 72, 73; Taşkiran, *a.g.m.*, 2016, 335.

³⁷⁴ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 116; Şafakçı, *a.g.m.*, 2020, 112-113; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 98.

³⁷⁵ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 773; Ünal, *a.g.e.*, 1986, 223; Şafakçı, *a.g.m.*, 2020, 114.

³⁷⁶ Solakzade Mehmed. (2016). *Solakzade Tarihi*, haz. Vahid Çubuk, İstanbul, 206; Uluçay, M. Ç. (2021). *Padişahların Kadınları ve Kızları*, İstanbul, 30; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 98.

³⁷⁷ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 98-99.

devletlerle de ittifak yapmaktan çekinmemiştir. Bütün bunlara ilaveten Osmanlılar ile daha yakın ilişkiler kurmuş bir beylik olan Dulkadiroğullarının da Karamanlılara karşı Osmanlı'dan yardım istemesi üzerine II. Murad, derhal harekete geçmiştir. Karaman Beyliği'ne düzenlediği seferde diğer Anadolu Beylikleriyle de ittifak halinde olan II. Murad, İçil hariç Karaman topraklarını ele geçirmiştir.³⁷⁸ Müşkül bir durumla karşı karşıya kalan II. İbrâhim Bey ise eşi İlaldı Hatun'u sulhu sağlması amacıyla ağabeyi II. Murad'ın huzuruna göndermiştir. İlaldı Hatun'un görüşmede "*Çün gelip benim evimi böyle harab edecek idin, beni buna verip niderdiniz?*" şeklindeki siteminin ardından araya giren diğer elçilerin de çabalarıyla II. Murad, Karamanoğlu'nu affetmiştir.³⁷⁹

Karaman Beyliği'nin, Fatih Sultan Mehmed döneminde de Osmanlı Devleti'yle olan rekabeti katlanarak devam etmiştir. Nihayetinde Karamanoğlu II. İbrâhim Bey üstünlük sağlanamayacağını anlayınca elçisi Mevlâna Veli'yi barış teklifini iletmesi amacıyla Osmanlı'ya yollamıştır. İki taraf arasında yapılan anlaşmada Ilgın sınır belirlenerek şehirler taksim edilmiş ve Karamanlı askerlerinin Osmanlı seferlerine gönderilmesi hususunda sözleşilmiştir. Bütün bunlara ilaveten sıhriyet bağının da tazelenmesi sağlanmıştır. II. Mehmed ile II. İbrâhim Bey'in İlaldı Hatun'dan doğan ve ismi bilinmeyen kızının evlendirilmesi neticesinde diplomatik safha başarıyla tamamlanmıştır.³⁸⁰

Osmanlı Devleti'nin yardımıyla Karaman Beyliği'nin başına bir süreliğine de olsa geçen Pir Ahmed Bey, zamanla bu desteği yok sayarak Fatih Sultan Mehmed'le nüfuz mücadelesine girişmiştir. 1470'te Osmanlı ordusunun üzerine yollanmasından telaşlanan Karamanoğlu, sulh için kızını gelin verme teklifinden de geri kalmamıştır. Buna karşılık II. Mehmed'in ise bu teklifi kabul ettiği söylenmektedir. Yine de araştırmalara rağmen bu rivayeti destekleyebilecek herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.³⁸¹

³⁷⁸ Solakzade Mehmed, *a.g.e.*, 2016, 213-214; Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah. (1995). *Camiü'd-Düvel Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, çev. A. Ağrakça, İstanbul, 206-208; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 26.

³⁷⁹ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 643, 645; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 26-27; Aköz, a.g.m., 2005, 161-163; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 99.

³⁸⁰ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 177; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 100; Şafakçı, a.g.m., 2020, 126; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 100.

³⁸¹ Ünal, *a.g.e.*, 1986, 229-230; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 103.

4.3.3. Dulkadiroğulları Beyliği

Osmanlı Sultanı Mehmed Çelebi'nin saflığına ve temizliğine vurgu yapılarak yıldızlara benzetilen eşinin Dulkadir kızı Emine Hatun olduğu ifade edilmektedir. Dulkadiroğulları hanedanına mensup olan Emine Hatun'un babasının Süli (Sevli) Bey mi yoksa Nâsırüddin Mehmed Bey mi olduğu yönünde tartışmalar mevcuttur.³⁸² Neşri'nin kaydından yola çıkan kimi tarihçiler, Mehmed Çelebi'nin kardeşi Musa Çelebi ile tutuştuğu taht kavgasında yardım istemek amacıyla kayın atası Dulkadiroğullarına elçi gönderdiği tarihi esas almaktadırlar. Böylece Emine Hatun'un babasının Nâsırüddin Mehmed Bey olduğunu ileri sürmektedirler (1411-1412).³⁸³ Ancak Süli Bey'in kızı olduğu yönünde de iddialar mevcuttur. Bu yüzden Emine Hatun ile Mehmed Çelebi'nin evliliği, Süli Bey'in son yıllarında ya da Nâsırüddin Mehmed Bey'in beyliğin başına geçtiği ilk yıllarda gerçekleştiği söylenmektedir (en geç 1401 yılı gösterilir).³⁸⁴

Dulkadir ve Osmanlı hanedanları arasında kurulan bu sıhriyet bağının birkaç siyasi gerekçesi mevcuttur. Bunlardan biri Timur tehlikesidir. Emîr Timur'un 1401 yılında Dulkadir bölgesini tahrip etmesi sebebiyle Nâsırüddin Mehmed Bey'in, Emine Hatun'un eşi olan I. Mehmed ile ittifak arayışında olduğu bildirilmektedir.³⁸⁵ Bir Dulkadirli kızının o sıralarda Osmanlı şehzadesi olan I. Mehmed ile siyasi evlilik yapmasına karar verilmesinin diğer bir önemli nedeniyse Memlûk Devleti ve Dulkadir Beyliği arasındaki sınır savaşları yüzünden oluşan husumettir. Dulkadiroğlu Halil ve Süli Beylerin, Memlûk suikastlarında can vermeleri Nâsırüddin Mehmed Bey için tehlike arz etmiştir. Bu nedendir ki ittifak kurmak amacıyla Canik-ili ve Amasya'da sancak beyliği yapan Mehmed Çelebi ile Dulkadirli Emine Hatun evlendirilerek akrabalık bağı kurulmuştur. Bu sıhriyete bağı sayesinde Osmanlı hanedanı da Fetret Devri ve sonrasında Dulkadiroğullarından yardım ve destek görebilmiştir. Bu yardımlaşmalardan kroniklerde oldukça söz edilmesine rağmen Emine Hatun'un ismine hiç rastlanılmamaktadır.³⁸⁶ Yine de Dulkadiroğulları ile Osmanlılar arasında

³⁸² Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 100.

³⁸³ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 501, 503; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 100, Alıç, *a.g.e.*, 2021, 114.

³⁸⁴ Mordtmann, Emine Hatun'u Nâsırüddin Mehmed Bey'in kızı olarak gösterirken; Zambaur, Babinger ve İ. H. Danişmend, Süli Bey'in kızı olduğunu söylerler. Bk. Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 100.

³⁸⁵ Mordtmann, J. H. (1977). "Dulkadirli", çev. M. H. Yınaç, *İA*, 3, 659; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 100.

³⁸⁶ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 101. Ne Neşri'de ne de Hoca Sadettin'in anlatımında Dulkadiroğlu Emine Hatun'un ismi geçmemektedir. Bk. Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 445; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 2, 1979, 65.

gelişen diplomatik münasebetlere kurulan bu sıhriyet bağının kaynaklık ettiği söylenebilir.

Dulkadiroğulları Beyliği ve Osmanlı Devleti arasında gerçekleşen diğer bir evlilik; büyükbabasının ismiyle anılan II. Mehmed ile Dulkadirli Sitti Mükrimine Hatun'un nikah akdi olmuştur. Bu siyasî evliliğin gerçekleşme süreci şu şekilde ilerlemiştir. 1449'da II. Murad veziri Çandarlı Halil'e, soylu bir Türkmen kızı ile oğlu II. Mehmed'i evlendirme niyetinde olduğunu söylemiştir. Yapılması planlanan izdivaç için daha önce I. Mehmed'in de yapmış olduğu evlilik düşünülmüş ve sıhriyet bağının daha çok pekişmesi adına Dulkadiroğulları hanedanının seçildiği anlaşılmaktadır.³⁸⁷

Bu dönemde Dulkadir Beyliği'nin başında bulunan Süleyman Bey ise beş tane kız evladı sahibiydi. II. Murad aralarından birinin gelin olarak seçilmesi amacıyla Amasya sancak beyi olan Hayreddin Hızır Ağa'nın eşini Elbistan'a gönderdi. Neticede Dulkadiroğlu'nun Sitti Mükrimine Hatun ismindeki kerimesi beğenilerek nişan yapıldı.³⁸⁸

Yüzüklerin takılmasından sonra aralarında Hayreddin Hızır Ağa'nın eşi, Rum ileri gelenlerinin hatunları ve Anadolu valilerinin bir kısmının bulunduğu heyet; Osmanlı Sarayı'na Sitti Mükrimine Hatun'u getirmek üzere tekrar Elbistan'a gitmiştir. Çeyiziyle birlikte getirilen Dulkadirli hatunu ile II. Mehmed'in düğünü iki veya üç ay boyunca devam etmiştir (Kasım 1450). Bu sebeple Osmanlı tarihinde, bu kadar uzun süren başka bir düğüne rastlanılmadığı ifade edilmiştir. Düğüne Anadolu'dan da birçok davetli katılmıştır. Bu evliliğin neticesinde ise Osmanlı hanedanının gelecekteki padişahı II. Bayezid dünyaya gelmiştir.³⁸⁹

Bu süreçte Osmanlı sultanının evlilik çağına gelen oğlunun izdivacı için öncelikle vezirleriyle meşveret ettiği, gelin seçimi için dostane münasebetler kurulan Anadolu Beyliklerine öncelik verildiği ve kız istemek için yüksek düzeyde görevlilerin hatunlarından oluşan bir heyetin gönderildiği göze çarpmaktadır.³⁹⁰ Bütün bu aşamalar evlilik akdinin taraflar arasında bir prosedür gerektirdiğine işaret etmektedir.

Sözü edilen siyasî evliliğin sebebi ise daha önce de belirtildiği gibi II. Murad'ın Türk

³⁸⁷ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 147, 151.

³⁸⁸ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 115-116; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 2, 1979, 244-246.

³⁸⁹ Âşikpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 133-134; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 116; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 151.

³⁹⁰ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 154.

beylikleriyle yakınlaşma siyaseti gereğince var olan dostluk ve sıhriyet bağıni pekiştirme isteği olmuştur. Dukas'ta siyasî sebepler gereğince Fatih Sultan Mehmed ile Sitti Mükrim Hatun'un evlendiğini beyan etmiştir. Ona göre Osmanlıların doğu sınırında yer alan Karamanoğullarına ve Akkoyunlulara karşı müttefik kazanabilmek için diğeri bir Türk beyliği olan Dulkadiroğulları ile bu siyasî evlilik yapılmıştır.³⁹¹

1469'da ise Dulkadirli Beyliği, Osmanlı hanedanıyla olan son evliliğini gerçekleştirmiştir. Bir yandan Memlûkler diğeri yandan da Osmanlılar arasında sıkıştığının farkında olan Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey, II. Mehmed (Fatih)'in saltanatında Osmanlılarla iyi ilişkiler kurmuş ve Memlûklere karşı Osmanlı Devleti'ni desteklemiştir. Alâüddevle Bey, Ayşe Gülbahar Hatun adındaki kızını da Fatih'in oğlu II. Bayezid ile evlendirerek aralarındaki dostluk ilişkilerini pekiştirmiştir. O sıralarda şehzade olan II. Bayezid, Amasya'da sancak beyliği yapmıştır. Dulkadir kızıyla gerçekleştirdiği evlilikten ise I. Selim dünyaya gelmiştir.³⁹² İki hanedan arasında kurulan sıhriyet ilişkisine dair Alderson, Osmanlı Devleti'nin Ankara Savaşı'ndaki (1402) yenilgisinden sonra toparlanmasında ve güçlü bir imparatorluk haline gelebilmesinde I. Mehmed, II. Mehmed ve II. Bayezid'in Dulkadir kızlarıyla gerçekleştirdikleri evliliklerin etkili olduğuna dikkat çekmiştir.³⁹³

4.3.4. Candaroğulları Beyliği

Candaroğulları ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler, Candaroğlu Süleyman Paşa ile Orhan Gazi Bey dönemlerinden itibaren tesis edilmiştir. Anadolu'da genişleme siyaseti güden iki hanedanın münasebetlerindeki iyileşme Candaroğlu Kötürüm Bayezid Bey (1361-1385) ile I. Murad dönemine rastlamıştır.³⁹⁴ Bu iyileşmenin sebebi ise iki taraf arasında bir evliliğin yapılmasından kaynaklanmıştır. I. Murad kardeşi Şehzade Süleyman'ın kerimesi olan Efenzed Hatun'u, Candaroğlu Bey'i Kötürüm Bayezid ile evlendirmeyi uygun görmüştür.³⁹⁵ Hatta bu evlilikten, daha sonra Candaroğulları Beyliği'nin kendi ismiyle de anılmasını sağlayan İsfendiyar Bey

³⁹¹ Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 151; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 116; Dukas, *a.g.e.*, 2020, 157.

³⁹² Bostanzâde Yahya Efendi. (1978). *Duru Tarih*, çev. Necdet Sakaoğlu, İstanbul, 79; İbn Kemal. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, haz. Şerafettin Turan, Ankara, 397; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 117.

³⁹³ Alderson, A. D. (2018). *Osmanlı Hanedanının Yapısı*, çev. Hakan Abacı, İstanbul, 108, 109, 115; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 117-118.

³⁹⁴ Yücel, a.g.m., 1963, 133; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 86.

³⁹⁵ Efenzade Hatun diye de ismi geçmektedir. Bk. Uzunçarşılı, İ. H. (1941). "Gazi Orhan Bey Vakfiyesi", *Belleten*, 5 (19), 286; Alderson, *a.g.e.*, 2018, 169; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 86-87; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 65.

dünyaya gelmiştir.³⁹⁶

Candaroğulları ile Osmanlı hanedanları arasında yapılan evlilikler bununla sınırlı kalmamıştır. Kötürüm Bayezid Bey, kendisinden sonra beyliğin başına oğlu İskender Bey'i geçirmek istemiştir. Bu düşüncenin farkında olan diğer oğlu II. Süleyman Paşa, beyliğin başına geçebilmek için Osmanlı Devleti'nin desteğini talep etmiştir. Bundan dolayı da Candaroğlu II. Süleyman Bey, Sultan I. Murad'ın yeğeni Sultan Hatun'la nikahlanmıştır. Bilindiği üzere bir süre sonra II. Süleyman Bey, kardeşi İskender'i öldürerek Osmanlıların himayesine girmiştir. Candaroğulları tahtında yaşanan bu mücadeleler neticesinde Sultan I. Murad, beyliğin iç işlerine karışma fırsatı bulmuştur. Kötürüm Bayezid'e karşı II. Süleyman Bey'i destekleyen I. Murad, askerî yardımda bulunmanın yanı sıra Candaroğlu'nun kızıyla da evlenerek aralarındaki ittifakı güçlendirmiştir.³⁹⁷

Sultan I. Murad'ın Balkanlar'da kazandığı zaferlere müteakip Anadolu'da Germiyanogulları ve Hamidoğulları topraklarının büyük kısmını ilhak etmesi ve Osmanlılarla yeni iyileşmeye başlayan ilişkilerin tekrar sarsılmaya yüz tutması Kötürüm Bayezid döneminde beyliği ittifak arayışına itmiştir. Bu yüzden komşuları olan Kutluşahlar (Şadgeldiler)³⁹⁸ ile bir siyasî evlilik aracılığıyla temasa geçilmiştir. Kötürüm Bayezid'in kayıtlarda ismi geçmeyen bir kızını Hacı Şadgeldi'nin oğlu Ahmed Bey'le evlendirmesinden sonra Osmanlı Devleti'ne karşı aralarında bir ittifak vuku bulmuştur.³⁹⁹

Candaroğulları Beyliği'nde yaşanan diğer iç mücadele de Osmanlı ile sıhriyet ilişkisi kurulmasına neden olmuştur. Candaroğlu İsfendiyar Bey'in döneminde oğlu Kasım Bey, kardeşi Hızır Bey'in velayet seçilmesini kıskanmış ve Çelebi Mehmed'in vefatına kadar (1421) Osmanlı Devleti'nin hizmetine girmiştir. II. Murad'ın saltanatında ise, Candaroğulları mağlup edilmiş ve İsfendiyar Bey, Sinop'a çekilmek zorunda kalmıştır. Beylik bu durum karşısında Osmanlı Devleti'nden barış talep etmiştir. Aynı

³⁹⁶ Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*, 1, Ankara, 84; Çınar, H. (2012). "Osmanlı ve Candaroğulları Hanedanları Arasında Evlilik İlişkileri", *Kuzey Anadolu Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler (Çobanoğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları)*, 1, 17-18; Öztuna, Y. (1996). *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990)*, 2, Ankara, 82; Alıç, a.g.e., 2021, 87.

³⁹⁷ Esterabadi, a.g.e., 1990, 358; Uzunçarşılı, a.g.e., 1988, 84; Alderson, a.g.e., 2018, 169; Alıç, a.g.e., 2021, 87.

³⁹⁸ Amasya merkezli kurulmuş sırasıyla Eretna Beyliği, Kadı Burhâneddin ve Osmanlı Devletlerine bağlı küçük bir valilik, emirliktir.

³⁹⁹ Yücel, a.g.e., 1, 2018, 71-72; Uzunçarşılı, a.g.e., 2019, 126; Öztuna, a.g.e., 1996, 83; Alıç, a.g.e., 2021, 91.

zamanda iyi ilişkilerin gelişmesi açısından bir evliliğin tesis edilmesini de elçisi vasıtasıyla teklif etmiştir. Büyükbabası İsfendiyar Bey tarafından II. İbrâhim Bey'in kızı Hatice Alime (Halime) Hatun'un, II. Murad ile evlenmesi uygun görülmüştür. İki hanedan arasında sulhun sağlanması ve sıhriyet bağının kurulması için elçiler, devlet adamları ve mektuplar aracılık etmiştir (1423).⁴⁰⁰

Netice itibarıyla Candaroğlu Hatice Hatun ile Sultan II. Murad, Bursa ve Edirne'de gerçekleşen gösterişli bir düğün töreniyle evlenmişlerdir (1424/1425). Candaroğulları Beyliği, gerçekleşen evlilikle birlikte Osmanlı Devleti'nin düzenleyeceği seferlere yardımda bulunmayı ve Bakır Küresi gelirlerinin büyük bir kısmını vermeyi kabul etmiştir.⁴⁰¹ Bu siyasî evliliğin ardından Osmanlı tarafı da bazı adımlar atılmıştır. Candaroğlu Hatice Hatun'la evlenen II. Murad; 1425 yılına doğru kız kardeşlerinden Selçuk Hatun'u, kayınpederi II. İbrâhim Bey'e ve diğer kız kardeşi Sultan Hatun'u (Çelebi Mehmed'in kızı) da Candaroğlu Kasım Bey'e gelin etmiştir.⁴⁰² Nitekim II. Murad'ın evlilik kararları hem yapılan barışı güçlendirmeye hem de Candaroğulları Beyliği'ni kontrol altına almaya yönelmişken, iki taraf arasında sıhriyetin kurulması ise Candaroğulları topraklarında barışı ve düzeni sağlamıştır.⁴⁰³

4.4. Eretnağulları ve İlhanlılar Arasındaki Sıhriyet İlişkisi

Yapılan son çalışmalarda İlhanlı Hükümdarı Olcaytu (1304-1316) döneminde İlhanlıların ikinci derecedeki emîrlerinden biri olan Eretna Bey'in, Ebû Sa'îd Bahadır Han (1316-1335) zamanında Anadolu'nun genel valiliğine getirilen Timurtaş (Demirtaş) ile iyi münasebetlerde bulunarak mevkisini güçlendirmek istediği anlaşılmaktadır. Nitekim bu amaç doğrultusunda Eretna Bey, kız kardeşini Timurtaş ile evlendirmiştir. Kurulan bu sıhriyet sayesinde de birinci derecedeki emîrler arasına yükselebilmektedir. İlhanlı hâkimiyeti ile ters düşen Timurtaş, Mısır'a kaçmadan önce Anadolu umumi valiliği görevini Eretna Bey'e bırakmıştır. Ebû Sa'îd Bahadır Han ise bu göreve Celâyirli Büyük Şeyh Hasan'ı tayin etmişse de Şeyh Hasan Anadolu valiliğini bizzat üzerine almayıp sadakatine güven duyduğu Eretna Bey'i kendisinin

⁴⁰⁰ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 88; Uzunçarşılı, İ. H. (1957). "Çelebi Sultan Mehmed'in Kızı Selçuk Hatun Kiminle Evlendi", *Belleten*, 21 (82), 254-255; Çınar, *a.g.m.*, 2012, 22-23; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 119.

⁴⁰¹ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 2, 1979, 141-144; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, s. 96; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 89.

⁴⁰² Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 2, 1979, 143; Poole, *a.g.e.*, 2020, s. 277; Sakaoğlu, *a.g.e.*, 2015, 103, 119-120; Alderson, *a.g.e.*, 2018, 178.

⁴⁰³ Alıç, *a.g.e.*, 2021, 89, 90.

yerine vekil bırakmıştır.⁴⁰⁴

Eretna Bey yapmış olduğu üç evliliğinden ilkinin ise Togay (Toga/Taga/Toğa) Hatun ile gerçekleştirmiştir. İbn Battuta, Anadolu'yu gezerken (1332/1333) Kayseri'de tanıştığı Togay Hatun ve Eretnaoğullarından çok kısaca bahsetmiştir. Bu kayıtlara göre Eretna Bey'in Aksaray, Niğde, Kayseri ve Sivas gibi şehirleri Anadolu umumi valisi kisvesiyle İlhanlılar adına idare ettiği söylenmektedir. Eşi Togay Hatun'un ise "vali" sıfatıyla Kayseri'de ikamet ettiğini yazan İbn Battuta da hatundan çok iyi ve faziletli bir kadın diye söz etmiştir. Ayrıca Togay Hatun'un *Ağa* unvanından bahsederek sultana yakın kimselere bu unvanın verildiğini ve İlhanlılar ile akrabalığı bulunduğunu bildirmiştir.⁴⁰⁵ Nitekim Togay Hatun'un, İlhanlı hanedanına mı yoksa bünyelerinde hizmet gören Celâyirlilere mi mensup olduğu konusu belirsizdir. Araştırma eserler onun Celâyirli hanedanından olabileceğini dile getirmektedirler. Yine de Eretna Bey'in kurmuş olduğu sıhriyet ilişkileri, Anadolu'da İlhanlı hâkimiyetinin çöküşüne değin onun siyasî statüsüne fayda sağlamıştır.⁴⁰⁶

Öyle ki Eretna Beyliği'nin meydana gelen siyasî nüfuzundan istifade etmeyi Kadı Burhâneddin de bilmiştir. Eretna'nın vefatından sonra yerine oğlu I. Mehmed Bey geçmiştir. Onun döneminde Kayseri kadılığına atanan Kadı Burhâneddin Ahmed ile Eretnaoğulları arasında bir sıhri münasebet de kurulmuştur. I. Mehmed Bey, kızını Kadı Burhâneddin'le evlendirmiştir. Bu izdivaç sayesinde öncelikle Eretna yönetiminde gücünü artıran Kadı Burhâneddin Ahmed'in, kendi devletini kurmasında da Eretnaoğullarıyla tesis ettiği akrabalığın mühim katkısı olmuştur.⁴⁰⁷

4.5. Karesioğulları ve Bizans Devleti Arasındaki Siyasî Evlilik

Asya satrapı diye anılan Karesioğlu Süleyman Bey'in, Yahşi veya Demirhan Beylerden birinin oğlu olduğu düşünülse de kimliği hakkında kesin bir yargıya varılamamaktadır. 1343 ve 1345 yıllarında adından söz ettiren Süleyman Bey'in, Çanakkale ve Truva çevresine hâkim olduğu ve bu yörede ikamet ettiği anlaşılmaktadır. III. Andronikos vefatından sonra Bizans Devleti'nin taht mücadelelerine tanık olan Süleyman Bey, imparatorluğun bu kritik döneminde önemli

⁴⁰⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 155; Poole, *a.g.e.*, 2020, 338-339; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 103.

⁴⁰⁵ Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta et-Tancî. (2019). *İbn Battuta Seyahatnamesi*, çev. Mümin Çevik, İstanbul, 220; Göde, K. (2000). *Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara, 38.

⁴⁰⁶ Göde, *a.g.e.*, 2000, 38, 142-143; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 104.

⁴⁰⁷ Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 42-43; Göde, *a.g.e.*, 2000, 99-100; Alıç, *a.g.e.*, 2021, 106, 107.

bir siyasî evlilikte bulunmuştur. Devlet hazinesindeki görevi sırasında oldukça zenginleşen ve daha sonra Kantakuzenos taraftarı olan Bizans komutanlarından Vatatzes kızını Karesioğlu Süleyman Bey ile evlendirmiştir (1343). Aynı yıl Gelibolu'ya askerleriyle birlikte geçen Süleyman Bey, Kantakuzenos ile buluşmuştur. Bizans'ın imparator adayına atlar ve hediyeler takdim ederek kayınpederi gibi müttefik olmuştur. Türk beyiyle gerçekleştirilen bu görüşme sırasında Kantakuzenos da oldukça sıcak yaklaşmıştır. Nitekim Süleyman Bey, Vatatzes'in kızıyla gerçekleştirdiği evlilik mucibince Bizans'ın iç mücadelesine müdahil olabilecek güce erişmiştir. Kurulan sıhriyet aracılığıyla damadının gönderdiği askerî kuvvetler sayesinde Vatatzes, Trakya'da en güçlü komutanlardan biri haline gelirken Süleyman Bey de gerektiği takdirde diğer Türk beylikleriyle beraber müttefiki olan Kantakuzenos'a yardımlarını esirgememiştir.⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 99-100; G. Öden, *a.g.e.*, 1999, 62-67; Ersan-Alican, *a.g.e.*, 2014, 161.

5. ANADOLU BEYLİKLERİ DİPLOMASİSİNDE MEKTUPLAŞMA

Siyasî olayların ya da sorunların seyrinde, diplomatik yazışmalar büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bilhassa iki devlet arasındaki diplomatik temaslarda mektupların büyük rol oynadığı malumdur. Bu sebeptendir ki mektuplar, diplomatik belge dolayısıyla da tarihi bir kaynak niteliğine sahip olup dönemin münşeât mecmualarında yer almaktadırlar.⁴⁰⁹ Mektup kelimesinin kökeni Arapça asıllı olup “yazılmış” manasına gelmektedir.⁴¹⁰ Tebrik, taziye, dua, istek, şikâyet, nasihat gibi konularda hükümdarlara veya yakın çevresinde bulunan eş, dost, akraba ve bazı nüfuzlu devlet görevlilerine hitaben yazılan mektuplar; dönemin siyasî, sosyal, kültürel tarihi ve medeniyetinin anlaşılmasına aracı olmaktadır.⁴¹¹ Resmî ve özel şeklinde ayrılan mektuplar, aynı zamanda hitabî ve cevabî diye de gruplandırılabilir.⁴¹²

Diğer yandan mektupların devletlerin birbirleriyle olan siyasî ilişkilerinde meydana gelen seferler, zaferler, anlaşmalar, ahidnâmeler, talepler, kutlamalar, himayeler, sığınmalar, karşılıklı ittifaklar ve elçi ziyaretleriyle ilgili bilgiler içermesi dönemin diplomasi kurallarını anlamada yardımcı olmaktadır. İlişkilerin kurulması ya da pekiştirilmesine gibi mektup yazılmasını gerektirecek konular, diplomatik yazışmalara yansıtılırken barışçıl bir dilin kullanılmasına ve mektupların yanında hediyelerin de gönderilmesine önem verilmiştir. Böylece taraflar arasında müzakereler yoluyla çözüme varan anlaşmaların üretilmesi sağlanmıştır.⁴¹³

Elbette ki bir mektup kaleme alınacağı zaman uyulması gereken birtakım diplomasi kuralları mevcuttur. Bu kurallardan bazıları şu şekildedir. Mektuplaşmalarda bilhassa gönderenin ve gönderilenin rütbeleri ve isimleri hususuna özen gösterilmekteydi. Mektup gönderilen kişi, gönderenden daha üst makamda bulunuyorsa mektubu yollayanın ismine yer verilmezdi. Gönderilenin rütbesi daha aşağı bir konumda ise görüşme talebi rükünleri yerine iyi niyet, devletin bekası, ricanın kabulü ve arzunun hasıl olması dile getirilmekteydi. Mektubun gönderildiği kişiye şahsen hitap

⁴⁰⁹ Uzun, M. İ. (2006). “Münşeât”, *DİA*, 32, 18-20; Kara, S. V. (2007). “Diplomasi Metinleri Çevirisi Örneğinde Kaynak Metin-Erek Metin Bağntısı”, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (1), 52-55; Atıcı Arayancan, A. (2018). “XV. Yüzyıla Ait Bir Mektup Örneğinin Diplomatik Dil, Uslup ve Tarihi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 172.

⁴¹⁰ Kütükoğlu, M. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul, 221.

⁴¹¹ Daş, A. (2004), “Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihi Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi”, *AÜİFD*, 45 (2), 209, 2018, Atıcı Arayancan, a.g.m., 2018, 172.

⁴¹² Kütükoğlu, a.g.e., 1994, 221.

⁴¹³ Atıcı Arayancan, a.g.m., 2018, 172.

edilemezdi. Dolayısıyla da muhatabın farklı yönleri gözetilerek mektuplar kaleme alınmaktaydı. Makamına, mevkisine, dinine, kadın veya erkek oluşuna göre elkâblar farklı kullanılırdı. Mektuplarda hal bildirme kısmına geçilmeden önce muhatabın elkâbı yeniden yazılırdı. Hal bildirme kısmında ise mektubun niçin yazıldığı izah edilirdi. Herhangi bir konunun yerine getirilmesini emretmesi, iltimas ricası, tayin bildirmesi, bilgi ve haber verici içerikte olması gibi durumlara göre mektupların bitiş kısmına geçiş şekli değişmekteydi. En son dua ile mektup bitirilirdi. Gönderilen mektuplarda imza yerine yazan veya yazılanın mertebesine göre kulunuz, köleniz, dostunuz gibi ifadeler kullanılırdı.⁴¹⁴

Açıklanmaya çalışıldığı üzere diplomasinin araçlarından biri olan mektuplar, Anadolu Beyliklerinin diplomatik faaliyetlerinin aydınlatılması açısından da önemli bir vazife görmüşütlür. Siyasî menfaatleri gereği diplomasiyi kullanmaktan çekinmeyen Türkmen beylikleri, çağdaş olan devletler ile herhangi bir hususta haberleşirken mektupları aracı kılmışlardır. Türkmen beyleri meramlarını anlatmak amacıyla çoğunlukla elçileriyle birlikte mektuplarını da muhatablarına göndermeyi ihmal etmemekteydiler. Aşağıda, *Anadolu Beylikleri Diplomasisinde Mektuplaşma* başlığı altında beyliklerle Memlükler, Timurlular, Osmanlılar ve gayrimüslim devletler arasında kurulan münasebetler bağlamında bazı mektuplaşmaların üzerinde durulmaktadır.

5.1. Batı Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar

5.1.1. Saruhanoğulları Beyliği

Batı Anadolu uç beyliklerinden biri olan Saruhan Beyliği'nin en parlak dönemi, İshak Bey'in zamanına rastlamaktadır. Nitekim beylik bu dönemde diğer devletlerle de diplomatik temaslarda bulunmuştur.⁴¹⁵ Bu münasebetlerden biri Memlük Devleti ile gerçekleştirilen mektuplaşmaya dayalı bir diplomasi olmuştur. 1365'te Kıbrıs Krallığı ve Rodos Şövalyeleri'nin başını çektiği Haçlı Birliği, Rodos'tan hareketle Memlüklerin elinde bulunan İskenderiye'ye ağır bir baskın düzenlemiştir. Haçlıların böyle bir baskın düzenlemesine 1291 yılında Memlük Devleti'nin; Akka, Beyrut, Sayda gibi önemli liman kentlerini gayrimüslim egemenliğinden kurtarıp kendi hâkimiyet sahasına dahil etmesi neden olmuştur. Özellikle bu liman kentlerinde

⁴¹⁴ Kütükoğlu, *a.g.e.*, 1994, 222-229; Atıcı Arayancan, *a.g.m.*, 2018, 172-173.

⁴¹⁵ Emecen, *a.g.m.*, 2017, 155, 157.

gayrimüslim varlığın gerçekleştirdiği ticarî faaliyetlerin sekteye uğraması Avrupa’da ses getirmiştir. Bu gelişmeler neticesinde Haçlı baskınından sonra Memlükler nazarında Kıbrıs ve Rodos Adaları güvenlik amacıyla başlıca hedef halini almıştır.⁴¹⁶ Nitekim Memlük Devleti’nin hükümdarı olan Melik Şaban, 1366 yılında Saruhanoğlu İshak Bey’e bir mektup göndererek Rodos Adası’nın şövalyelerden alınması maksadıyla düzenlenecek sefere diğer Anadolu Beylikleri gibi Saruhanoğullarının da katılmasını istemiştir. Ayrıca aşağıda detaylarına değinilecek olan Gorigos Seferi’ne katılması için de Melik Şaban tarafından İshak Bey’e bir mektup gönderilmiştir (1366).⁴¹⁷ Memlük Sultanlığı tarafından İshak Bey’e gönderilen mektuplar vasıtasıyla şu sonuca ulaşılması mümkündür. Memlükler, Saruhanoğullarının meşruiyetini tanımış ve Doğu Akdeniz’de düzenlenecek seferlerde ittifak kurabilmek amacıyla bu beyliğin hatırı sayılır siyasî, askerî ve ticarî gücünün farkına varmışlardır.⁴¹⁸

5.1.2. Germiyanogulları Beyliği

Ankara Savaşı’ndan (1402) sonra Emîr Timur tarafından beyliği kendisine iade edilenler arasında Germiyanogullarının hükümdarı II. Yakub Bey de bulunmaktaydı.⁴¹⁹ Batı Anadolu’da Germiyan Beyliği’nin ilk zamanlarındaki siyasî gücünün II. Yakub Bey döneminde zayıfladığı görülmektedir. Nitekim Ankara Savaşı öncesinde beyliğini Osmanlı Sultanı I. Bayezid’e kaptıran Germiyanoglu, topraklarına geri hâkim olduktan sonra ise Karamanoğlu II. Mehmed Bey ile mücadele etmek zorunda kalmıştır (1410-1411). II. Mehmed Bey’in Kütahya’yı ele geçirmesinin akabinde Germiyanoglu II. Yakub Bey de çareyi Osmanlı’ya sığınmakta bulmuştur. Böylelikle I. Mehmed Çelebi’nin ve II. Murad’ın saltanatlarında Osmanlı Devleti, Germiyan Beyliği ile yakından ilişkiler kurma fırsatı yakalamıştır. II. Yakub Bey, Karamanoğullarının işgal ettiği beyliğini I. Mehmed’in yardımcılarıyla kurtarmıştır. Mehmed Çelebi’nin vefatına (1421) kadar da Osmanlı’ya karşı dostane bir siyaset izlemiştir.⁴²⁰ Hatta I. Mehmed’in, kardeşi Musa Çelebi tarafından babaları I.

⁴¹⁶ Akyurt, S. (2021). “1365 İskenderiye Baskını”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 60; Ağır, A. M. (2010). “15. Yüzyılda Memlüklerin Doğu Akdeniz Siyaseti”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (23), 142.

⁴¹⁷ Şikârî, a.g.e., 2018, 177-181; Tekindağ, a.g.m., 1954, 161-174; Kesik, M. (2021). “Saruhanogullarının Diğer Türk Beylikleri ile İlişkileri”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Saruhanogulları Beyliği Bildiriler*, 4, 335.

⁴¹⁸ Eravcı-Korkmaz, a.g.e., 1999, 49-50.

⁴¹⁹ Odabaşı, Z. (2017). “Sahib Ata Oğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 206.

⁴²⁰ Varlık, a.g.e., 1974, 75-76; Başar, a.g.m., 2017, 221-222.

Bayezid'in cenazesinin Bursa'ya getirilmesi için Germiyanoglu II. Yakub Bey'e bir mektup yolladığı bilinmektedir.⁴²¹

Osmanlı tahtına, II. Murad'ın geçmesiyle taraflar arasındaki dostluk bir süre sekteye uğramıştır. II. Murad'ın kardeşi Şehzade Mustafa'yı bertaraf etmesinin ardından Germiyanoglu Yakub Bey ise beyliğini koruyabilmek adına Osmanlı'nın yeni hükümdarıyla dostluk ilişkilerini kaldığı yerden sürdürmeyi uygun görmüştür.⁴²²

Öyle ki II. Yakub Bey, kendisinden sonra yerine geçecek bir oğlu olmadığı ve ölümünden sonra beyliğini kız kardeşinin çocuklarına bırakmak istememesi üzerine II. Murad'ın huzuruna bir ziyarette bulunmuştur. 1427'de Edirne'ye giden II. Yakub Bey, görkemli bir törenle karşılanmıştır. Bu ziyaretinin sebebini açıklamak için Osmanlı sultaniyle bir görüşme yapan Germiyanoglu, vefatından sonra beyliğinin idaresini Osmanlılara vasiyet etmiştir. Hatta II. Yakub Bey, Kütahya'ya döndükten sonra gerçekleştirilen bu görüşmenin sözde kalmaması adına bir vasiyetname hazırlatmıştır. Bu vasiyetname Osmanlı Devleti'ne de gönderilerek Germiyanoglu'nun verdiği söz yazı ile teyit edilmiştir. Bu yüzden Osmanlı sarayına yollanan vasiyetnameye resmi bir mektup denilebilir. Nitekim 1429'da II. Yakub Bey'in vefatının ardından vasiyetname türündeki bu mektup sayesinde Germiyan Beyliği'nin toprakları tamamen Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.⁴²³

5.1.3. Hamidoğulları Beyliği

Hamidoğulları Beyliği'nin, Batı Anadolu'nun daha iç kısmına yerleşmesi sebebiyle uç bölgeler ile Orta Anadolu arasında tampon vazifesi gören topraklara sahip olduğu görülmektedir.⁴²⁴ Hamidoğulları, beyliklerini muhafaza edebilmek için Karamanoğulları ile mücadeleye girişmiştir. Kemaleddin Hüseyin Bey döneminde toprakları üzerine Karaman saldırılarının devam etmesi yüzünden Osmanlı Devleti ile bir yakınlaşma yaşanmıştır. Yakınlaşmanın gerçekleşmesi ise mektupların aracılığıyla sağlanmıştır. Feridun Bey Münşeâtî'na göre Hüseyin Bey, Rumeli'de gerçekleştirdiği fetihlerden sonra I. Murad'a bir ahidnâme yollamıştır. Hamidoğlu'nun, sultana daha önce iki kez mektup yazmasına rağmen bir yanıt alamadığı da gönderdiği

⁴²¹ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 429, 431; Köprülü, M. F. (1937). "Notlar ve Vesikalar Yıldırım Bayezid'in Esareti ve İntiharı Hakkında", *Bellekten*, 1 (2), 598-603; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 73.

⁴²² Varlık, *a.g.e.*, 1974, 78, 91; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 49; Başar, a.g.m., 2017, 222.

⁴²³ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 111; Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 607; Varlık, *a.g.e.*, 1974, 78-79; Başar, a.g.m., 2017, 222-223.

⁴²⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 63.

ahidnâmeden anlaşılmaktadır.⁴²⁵

Hatta Hüseyin Bey'in bu son haberleşme vesilesiyle durumdan oldukça üzüntü duyduğunu ve iki seneden beri Osmanlı Devleti'ne sadakatle bağlı olduğunu dile getirmiştir. Yine bu mektup aracılığıyla Karaman Beyliği'nin kendi memleketine düzenlediği saldırılardan dolayı Osmanlı sultanının himayesini ve yardımını talep ettiği bilinmektedir (1374-1375).⁴²⁶

Murad Hudâvendigâr, Dimetoka'da bulunduğu sırada Hamidoğlu Hüseyin Bey'e yanıtını vermiştir (1376). “*Cenâb-ı İmâretmaab, eyaletü'n-neseb, memleket-i kîbâb, devlet-i iyâb Kemaleddin Hüseyin Beğ hâkim-i vilayet-i Hamid*” ifadesiyle başladığı mektubunda, Hüseyin Bey'e üzülmemesini, sadakatinden şüphe duymadığını ve yardım edeceğini bildirmiştir. Mektubunun yanında Hamidoğlu Hüseyin Bey'in giymesi için bir de hilat yollamıştır. Hüseyin Bey, I. Murad'ın Niş Kalesi'ni fethetmesi⁴²⁷ üzerine de Farsça bir tebriknâme kaleme almıştır (1377). Aydoğdu Ağa adındaki bir elçisiyle yolladığı tebriknâmede, Hamidoğlu Beyliği'nde kazanılan zaferin coşkuyla karşılandığını bildirmiş ve I. Murad'a iki adet güzel at hediye etmeyi de ihmal etmemiştir. Osmanlı sultanı da kendisine hediyelerle birlikte gönderilen tebrik mektubunu karşılıksız bırakmamıştır. Niş Kalesi'nin fethedilmesinin önemli olduğunu, bu sebeple Rumeli'deki tüm kalelerin anahtarı sayılabileceğini cevabî mektubunda dile getirmiştir. Üstelik Hüseyin Bey'e daha çok yardım edeceğini ve aralarındaki dostluğun daha da artacağını bildiren Osmanlı sultanı, Hamidoğlu'na “*Mübârizü'd-Devle*” lakabını kullanarak hitapta bulunmuştur.⁴²⁸ Hamidoğullarının sadece Osmanlı Devleti ile diplomatik münasebetlerde bulunmamıştır. Diğer Anadolu Beylikleri gibi Hamidoğlu Beyliği de Memlûklerle çeşitli siyasî meseleler dolayısıyla diplomatik temasa geçmiştir.

5.1.4. Batı Anadolu Beylikleri ile Memlûk Devleti Arasındaki Mektuplaşmalar

Batı Anadolu Beylikleri ile Memlûk Devleti arasında çeşitli şekillerde münasebetlerin kurulduğu söylenebilir. Aralarındaki ilişkiler Sultan Baybars'ın 1277'de Anadolu'ya gelerek Moğol kuvvetlerini büyük bir yenilgiye uğratması neticesinde şekillenmiştir.

⁴²⁵ Feridun Bey, *Mecmûa-i Münşeâtü's-Selâtin*, 1265-1274 (1848-1857), 1, İstanbul, 99-101; Kofoglu, *a.g.e.*, 2006, 257.

⁴²⁶ Kofoglu, *a.g.m.*, 2017, 250; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 285.

⁴²⁷ Niş Kalesi'nin fethi konusunda bk. Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 63; Neşri, *a.g.e.*, 1, 2014, 211, 213.

⁴²⁸ Feridun Bey, *a.g.e.*, 1265-1274 (1848-1857), 1, 103-104; Kofoglu, *a.g.e.*, 2006, 257-258.

Kayseri’de Baybars’ın Selçuklu tahtına oturduğunu haber alan Karamanoğlu Mehmed Bey de kardeşi Ali Bey aracılığıyla itaatini bildirmiştir. Memlûk sultanı ise Karamanoğlu Beyliği namına menşur ve sancak göndermiştir. Nitekim Baybars’ın huzuruna çıkan Karamanoğlu Ali Bey yalnız kendi beyliğinin tanınmasına aracı olmamış aynı zamanda Hamidoğlu, Eşrefoğlu ve Menteşeoğlu gibi diğer Türkmen beyliklerine de onun vasıtasıyla menşur ve sancaklar gönderilmiştir.⁴²⁹

14. yüzyılın başlarına gelindiğinde Batı Anadolu Beylikleri ve Memlûkler arasındaki ilişkilere dair detaylı bilgiye rastlanılmamaktadır. Nitekim Aydınoğullarının hâkimiyetinde bulunan İzmir Kalesi’nin Haçlılar tarafından ele geçirilmesi (1344) üzerine Umur Bey, bir yandan Saruhan ve Karesi beyliklerinden yardım istemiş diğer yandan Eretna’ya da elçi göndererek mancınık ve bunların kullanımı için ustalar talep etmesine rağmen Memlûk Devleti’ne başvurmamıştır. Bu konu hakkında kaynaklarda herhangi bir kaydın bulunmaması da taraflar arasındaki münasebetlerin bu dönemde kesildiğine dair bir fikir vermektedir.⁴³⁰

1365’te Kıbrıs Kralı I. Pierre öncülüğünde Haçlı kuvvetlerinin, önce İskenderiye’ye ardından da Suriye sahilleri ve Alâiye’ye saldırılarda bulunması Sultan Şaban’ı ve Emîr Yelboğa en-Nâsırî’yi büyük bir seferberlik hazırlığına sokmuştur. Memlûkler tarafından cihat fikrinin Müslümanlar arasında yayılması hedeflenmiştir. Bundan dolayı da Memlûk sultanı tarafından Anadolu Beyliklerini teşvik etme gayesiyle başta Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey olmak üzere Alâiye Beyliği’nin yöneticisi Hüsameddin Mahmud Bey’e, Hamidoğlu Hüsameddin İlyas Bey’e, Tekeoğlu Mübarizüddin Mehmed Bey’e, Aydınoğlu İsa Bey’e, Saruhanoğlu Muzaferüddin İshak Bey’e ve Menteşeoğlu Emîr Musa Bey ile Finike’de hüküm süre Emîr Zervan Bey’e ittifak kurmaya yönelik mektuplar yollanmıştır (1366). Beyler ise ittifak tekliflerine müspet cevapta bulunmuşlardır.⁴³¹

Gönderilen bu mektupların içeriğine bakıldığında; Hristiyanlara karşı birlik olunması gerektiği söylenilerek Kıbrıs ve Rodoslularla tüm ticarî ilişkilerin kesilmesi, onların

⁴²⁹ Cahen, *a.g.e.*, 1979, 282; Koföglü, *a.g.e.*, 2006, 59; Solak, K. (2016). “Memlûk Devleti-Menteşe Beyliği Münasebetler”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 77,78.

⁴³⁰ Yinanç, *a.g.e.*, 1929, 54-58; Göde, *a.g.e.*, 2000, 76-77; Solak, a.g.m., 2016, 81.

⁴³¹ Tekindağ, Ş. (1971). “Memlûk Tarihine Toplu Bir Bakış”, *İÜEF Tarih Dergisi*, (25), 17-18; Ayalon, D. (1971). “Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri: İslam Âlemi ile Hristiyan Avrupa Arasındaki Mücadelenin Bir Safhası”, çev. Salih Özbaran, *İÜEF Tarih Dergisi*, (25), 49; Solak, a.g.m., 2016, 86.

tüccarları vasıtasıyla hiçbir erzağın satışına izin verilmemesi ve olabildiğince çok sayıda kalyon ile güçlü gemiler tedarik ederek hücumu hazırlanmaları talep edilmiştir. Bu isteklerin karşılığında ise Memlük Devleti tarafından tüm masrafların karşılanacağı ve beyliklerin kazanç sağlamaları maksadıyla Memlük limanlarındaki ticaretten faydalanmalarına da imkân verileceği belirtilmiştir.⁴³²

Sözü edilen mektuplar beylikleri cihada teşvik etmeye yönelik olsa da belli bir hedefe yöneltmemiştir. Öyle ki İskenderiye'nin Haçlı baskınına uğramasından sonra Orhan Bey⁴³³ tarafından Mısır'a gönderilen bir Osmanlı veya Menteşe elçisi, Kıbrıs Krallığı'na karşı bir deniz gücü hazırlandığını bildirmişse de Melik Şaban yapılan yardım teklifine sadece teşekkür etmekle yetinmiştir. Memlük Sultanlığı tarafından Kıbrıs'a doğru herhangi bir harekatta bulunulmamıştır. Karamanoğulları öncülüğünde Kilikya Ermeni Krallığı'na ait bulunan Gorigos Kalesi'nin kuşatılması ise Memlüklerin cihat çağrısına bir cevap niteliğindedir. Beyliklere gönderilen mektupların işaret ettiği başka bir mühim nokta daha bulunmaktadır. Memlük Devleti ve halifelik makamı, bu mektuplar vasıtasıyla beyliklerin meşruiyetini kabul etmiş ve siyâsî varlıklarını tanımış sayılmaktaydılar.⁴³⁴

5.2. Orta Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar

5.2.1. Karamanoğulları Beyliği

Karamanlı Beyliği tarafından farklı sebeplerden dolayı çevredeki hükümdarlara gönderildiği söylenen çok sayıda mektubun varlığından söz edilmektedir. Bu mektupların her birinin tetkikini yaparak konuya dahil etmek çalışmanın sınırlarını aşacağından diplomatik ilişkiler hususunda aralarından seçilen bazı mektuplaşmalara yer verilmesi uygun görülmüştür.

Bu mektuplaşmalardan biri Karamanoğlu I. İbrâhim Bey zamanına aittir. Bilindiği üzere İlhanlı Devleti'nin Anadolu Umumi Valisi Temürtaş (Demirtaş), 1322 yılında hükümdarlığını ilan etmiştir. İlhanlıların denetiminden oldukça rahatsız olan Anadolu Beylikleri, Temürtaş'ın bu bağımsızlık hamlesine karşı bir tavır takınarak onu önce

⁴³² Wittek, P. (1944). *Menteşe Beyliği 13-15'inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, Ankara, 72-73; Hill, a.g.e., 2, 1948, 339-343; Zachariadou, a.g.e., 1983, 69-70; Solak, a.g.m., 2016, 86-87.

⁴³³ Kaynaklarda Osmanoğlu Orhan Bey olacağına dair kesin bir ifade bulunmadığından şahsın Menteşeoğlu Orhan Bey de olabileceği araştırmacılar tarafından söylenmektedir. Bk. Solak, a.g.m., 2016, 86.

⁴³⁴ Solak, a.g.m., 2016, 86, 87, 88.

babası Emîr Çoban' a şikâyet etmişlerse de umdukları sonucu alamayınca İlhanlı Hükümdarı Ebû Sa'îd Han'a durumu arz etmişlerdir. İlhanlılara bağlı bir devlet adamı olmasına rağmen Temürtaş'ın, Memlûk Devleti ile ittifak arayışında olduğu haberini alan Ebû Sa'îd Han, kuvvetli bir ordu ile oğlunu cezalandırması amacıyla Emîr Çoban'ı Anadolu'ya göndermiştir. Temürtaş babası ile savaşmayı göze alamayınca birlikte Tebriz yolunu tutmuşlardır. Nihayetinde İlhanlı hükümdarından af dileyen Temürtaş, Anadolu Umumi Valiliği görevine tekrar iade edilmiştir.⁴³⁵

Anadolu'ya dönen Temürtaş, özellikle Karamanoğulları Beyliği'nin üzerine gitmiş ve Eşrefoğlu II. Süleyman Bey ile Hamidoğlu Dündar Bey'i de katletmiştir (1326). İlhanlı Devleti'nde Emîr Çoban ve ailesine karşı bir tavır alınmıştır. Ebû Sa'îd Han, iradeyi tamamen eline geçirmek için bu ailenin üyelerinden kurtulma yoluna gitmiştir. 1327'de önce Temürtaş'ın kardeşi Dimaşk Hoca'yı, sonra da babası Emîr Çoban'ı idam ettirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler üzerine Temürtaş, Memlûk Sultanı Melik en-Nâsır'a sığınma talebinde bulunmuştur. Memlûk sultanı bu isteği olumlu karşılayınca yerine Eretna'yı vekil bırakarak Mısır'a gitmiştir (1328).⁴³⁶

Ailesini Lârende'de bırakan Temürtaş'ın isteği üzerine Sultan en-Nâsır, Karamanoğlu I. İbrâhim Bey'e bir mektup yazmıştır. Bu mektup ile Temürtaş'ın ailesi ve çocuklarının Mısır'a gönderilmesi istenmiştir. Buna karşılık I. İbrâhim Bey ise bir cevabî mektup kaleme almıştır. Melik Nâsır'a, Temürtaş'ın maiyetinin Mısır'a gitme teklifini reddettiğini yazmıştır. Ayrıca I. İbrâhim Bey, Temürtaş ile ilgili Anadolu'da çok Müslüman kanı döktüğünü ve Memlûk Devleti içinde de aynı karışıklığa sebep olabileceğini mektubunda bildirmiştir. Karamanoğlu mektubunu, Temürtaş ile yüzleşmek isteyen Hamidoğlu Necmüddin İshak Bey ile Mısır'a göndermiştir. Melik Nâsır ise Karamanoğlu'ndan gelen mektubu okuyunca şüpheye düşmüştür. İşin aslını anlamak için Hamidoğlu Necmüddin İshak Bey ile Temürtaş'ı yüzleştirmekte karar kılmıştır. Babası Dündar Bey'in kanını dava etmek amacıyla gelen Necmüddin İshak Bey ile Temürtaş karşı karşıya gelince tatsızlık çıkmıştır. Bu tartışma vesilesiyle Melik en-Nâsır, Temürtaş'ın başka amaçları olabileceğine kanaat getirmiştir. Yine Hamidoğlu Necmüddin İshak Bey vasıtasıyla Karamanoğlu I. İbrâhim Bey'e bir cevabî mektup yollamıştır. Aralarında gerçekleşen bu mektuplaşmalar neticesinde

⁴³⁵ Hamdullah Müstevfi-yi Kazvinî. (2018). *Târih-i Güzide*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, 499; Kofoglu, a.g.m., 2017, 245; Özen, a.g.e., 2022, 42.

⁴³⁶ Ünal, a.g.e., 1986, 100-101; Kofoglu, a.g.m., 2017, 245, 246; Özen, a.g.e., 2022, 44-45.

Memlûk sultanının önlem maksadıyla misafiri Temürtaş'ın hareketlerini takibe aldırıldığı bilinmektedir.⁴³⁷

Başka bir mektup teatisi ise Karamanoğlu Kasım Bey ile Venedik Cumhuriyeti'nin elçisi Josephat Barbaro arasında gerçekleşmiştir. Yaşanan bu diplomasi trafiğine sebep ise Akdeniz sahil kentleri üzerinde Osmanlı'nın üstünlük kurma çabası olmuştur. Bu liman kentlerine yönelik seferler düzenleyen Osmanlı Devleti, Karamanoğullarına ait Silifke'yi de ele geçirmiştir. Bu esnada Karamanoğlu Kasım Bey, Akkoyunlu Devleti'nin hükümdarı Uzun Hasan'ın yanında bulunmaktaydı. Gedik Ahmed Paşa'nın kontrolündeki Osmanlı ordusu Silifke'den sonra Moka Hisarı'na yürüyünce Karamanoğlu Pir Ahmed, kardeşi Kasım Bey'in de yanında bulunduğu Akkoyunlu hükümdarı olan Uzun Hasan'a sığınmıştır.⁴³⁸

Uzun Hasan bu gelişmeler üzerine tekrar ülkelerine sahip olmaları amacıyla Karamanoğlu Pir Ahmed ve Kasım Beylere yardımda bulunmuştur. Pir Ahmed Bey, Akkoyunlu kuvvetlerinin desteğiyle Karaman topraklarının bir kısmını ele geçirmiştir. Hatta bu sırada II. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa'nın idaresinde olan Konya'ya kadar gelebilmeyi başarmıştır. Ancak Şehzade Mustafa'nın birlikleri yapılan savaşta Karaman ve Akkoyunlu kuvvetlerini yenmiştir. Sonunda Pir Ahmed Bey, Akkoyunlulara tekrar sığınırken Kasım Bey ise Silifke'yi alma gayesiyle İçel bölgesine yönelmiştir (1472).⁴³⁹

Burada dikkat çeken bir nokta bulunmaktadır. Karamanoğullarının ricası üzerine Osmanlı'yı Karaman topraklarından atmak için harekete geçen Uzun Hasan'ın, Venedik ile temasa geçilmesinde bir nevi aracı olduğu anlaşılmaktadır. Uzun Hasan, Venedik Senatosu tarafından gönderilen elçi Josephat Barbaro'nun karşılanması amacıyla Karamanoğlu Kasım Bey'i görevlendirmiştir. Kasım Bey, Venedik elçisini Silifke'de karşılamıştır. Bu esnada Uzun Hasan, Şebinkarahisar'da Osmanlı'ya karşı başarılı bir mücadele vermiştir (1473). Savaşın neticesini haber vermek amacıyla da Kasım Bey'e bir mektup yazmıştır. Karamanoğlu Kasım Bey de bu mektubu elçinin tercümanına verirken kendisi de elçiye bir mektup yazmayı ihmal etmemiştir (27

⁴³⁷ Hamdullah Müstevfi-yi Kazvinî, *a.g.e.*, 2018, 502; Kofoğlu, *a.g.m.*, 2017, 246, 268; Sağlam, *a.g.e.*, 2021, 260-261.

⁴³⁸ Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 153.

⁴³⁹ Âşikpaşazade, *a.g.e.*, 2003, 260-261; Şikârî, *a.g.e.*, 2018, s. 236-239; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 2019, 33; Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 153.

Nisan 1473). Kasım Bey'in Venedikli elçiye yazdığı mektupta şu ifadeler yer almaktadır.⁴⁴⁰

Benim ulu pederim, haşmetlû canibinize ahvalimizi arz ederiz. Gelişiniz uğurlu ve kademli ola, bin kere hoş geldiniz. Biz, arzu ettiğiniz yerde size hizmet eden kullarınızız. Mektubunuz mazurumuz oldu ve adamınızla konuştuk. Venedik Cumhuriyeti bizimle ve babamızla daima dost olmuştur. Benim babamla Uzun Hasan akraba idiler. Uzun Hasan'ın Hristiyan olan zevcesi de bizim anamız gibidir. Gelen adamınıza ve gemileriniz erbabına icab eden her şeyi söyledim. Bize ait olan dört kale şunlardır; Görgös (Gorigos- Curca), Silifke, Gilindire ve Anamur. Ordugâhımız da bu kaleler etrafında olup, her gün muharebe ediyoruz. Siz de kadırgalarınızla bize yardım ederseniz, siz denizden biz de karadan bu kaleleri ele geçiririz. Çabuk geliniz! Osmanlı'nın oğlunun (Bayezid) bozguna uğradığını adamınıza söyledim. Uzun Hasan'ın bana yazdığı mektubu da size gönderiyorum, adamlarımızın verdiği mektupları da ona göndereceğim. Elinizdeki kadırgaların hepsini buraya gönderiniz, mezkûr kaleleri ele geçiririz. Bunlar sizin karaya ihraç yapmanız için mükemmel birer iskele olacak ve hepsi de idareniz altında bulunacaktır.⁴⁴¹

Kasım Bey'in mektubundan anlaşılacağı üzere Venedik Cumhuriyeti'nden yardım istenirken aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni yenmeleri karşılığında yeniden kazanılması düşünülen Karaman topraklarının idaresinin Venediklilere bırakılması da vaat ve kabul edilmiştir.⁴⁴²

5.2.2. Eretnalılar

Beyliğin kurucusu olan Eretna, dönemin şartları gereğince kimi zaman Celâyirli'lere kimi zaman da Memlûk Devleti'ne yakınlaşmayı tercih etmiştir. Bu süreçte tarafların birbirleriyle mektup teatisi içerisinde buldukları göze çarpmaktadır. Özellikle Eretna Bey'in, Memlûk sultanlarıyla yaptığı yazışmalara dikkat edildiğinde aldığı cevabî mektupların sultanlara ait kâğıtlara yazılması ile imza kısmında "kardeşiniz" ibarelerinin yer alması beyliğin siyasî seviyesini ve kendisine verilen değeri göstermektedir.⁴⁴³

Daha önce de söylendiği üzere Anadolu Beylikleri siyasî varlıklarını sürdürebilmek

⁴⁴⁰ Barbaro, *a.g.e.*, 2022, 40-41; Turan, *a.g.m.*, 1967, 79, 90-91, 107; Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 155.

⁴⁴¹ Şerafettin Turan eserinde, mektubun Türkçe yazıldığını Venedik elçisi J. Barbaro tarafından İtalyancaya çevrildiğini bildirmiştir. Turan, *a.g.m.*, 1967, 109.

⁴⁴² Turan, *a.g.m.*, 1967, 109; Taşkıran, *a.g.e.*, 2015, 156. Venedik tercümanı tarafından ulaştırılan Kasım Bey'in bu mektubundan sonra Venedik elçisi J. Barbaro'nun buluşmak ve durumu yerinde tespit etmek için Mağusa'dan Silifke'ye hareket ettiği söylenirken elçinin seyahatnamesinde ise Silifke'ye ulaşınca Kasım Bey ile birebir temasa geçip mektupların kendisine gösterildiği belirtilmektedir. Bk. Barbaro, *a.g.e.*, 2022, 41; Turan, *a.g.m.*, 1967, 110.

⁴⁴³ Göde, *a.g.m.*, 2017, 319.

için Memlûkler ile münasebet kurmuşlardır. Eretna Beyliği de Memlûk Devleti'nden menşur almıştır. 1340 yılına gelindiğindeyse durum biraz değişmiştir. Zira beylik, Memlûk Sultanı en-Nâsır Muhammed'e duyulan bağlılıktan vazgeçmiştir. Dulkadiroğlu Karaca Bey, Eretna Beyliği'nin sınırlarına saldırılarda bulunmuştur. Eretna, bu saldırı ve yağmalardan şikâyet etmek amacıyla Memlûklere bir elçi ve Türkmen saldırılarından muzdarip olduğunu bildiren mektup yollamıştır. Kahire'ye gelen Eretna'nın elçisine ise beyinin hutbe ve sikkelerde Memlûk sultanının adına yer vermediği hatırlatılmıştır. Bu nedenle Eretna Beyliği'nin Dulkadiroğulları tarafından saldırıya uğramasında Memlûklere olan tabiiyetini kesmesinin de etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim bu diplomatik temaslardan sonra Memlûk Devleti, Dulkadiroğlu Karaca Bey'e uyarılarda bulunmuşsa da yağmalar devam etmiştir. Hatta Şam valisi Tengiz, Dulkadirlielerin saldırı ve yağmalarını önlemek yerine Eretna'nın elçisinin Mısır'a ulaşmasına engel olmuştur.⁴⁴⁴

Bu arada Memlûk tahtına Nâsırüddin Hasan'ın yerine Selâhaddîn Sâlih'in geçmesiyle dengeler değişmiştir. Bu saltanat değişikliğinden memnun olmayan Halep valisi Beyboğarus, isyan ederek Şam'ı ele geçirmiştir (1351). Beyboğarus'un isyanına Dulkadiroğlu Karaca Bey de destek vermiştir. Bu isyancıları cezalandırmak için Melik Sâlih, Argun'un komutasında bir kuvveti görevlendirmiştir. Argun'un, Beyboğarus'u mağlup etmesinden sonra diğer hedefi Dulkadiroğlu olmuştur. Karaca Bey'i sıkıştırabilmek için Eretnalıların Sivas valisi Hacı Kutluşah'a bir mektup gönderilerek yardım istenmiştir. Elbistan üzerine yürüten Memlûk birlikleri ve müttefikleri ile mücadele edemeyeceğini anlayan Karaca Bey ise Eretnaoğlu Gıyâseddîn Mehmed'e sığınmıştır. Bunun üzerine Melik Sâlih, Dulkadiroğlu'nun kendilerine teslim edilmesi amacıyla Mehmed Bey'e bir mektup yazmıştır. Başta Eretnaoğlu bu isteğe olumlu yaklaşırsa da Argun'un tehditlerine karşı koyamamış ve Karaca Bey'i Halep'e göndermek zorunda kalmıştır. Nitekim meydana gelen bu diplomasi trafiğinin sonucunda Karaca Bey'in yaşamına son verilirken iki beyliğin arasını bu hadise iyice açmıştır (1353).⁴⁴⁵

Eretna Bey zamanında bir evlilik meselesi sebebiyle mektuplar yine aracı kılınmıştır. Eretna Bey'in Şeyh Hasan, Cafer ve Mehmed isimlerinde üç oğlu dünyaya gelmiştir.

⁴⁴⁴ Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 12; Uzunçarşılı, *a.g.m.*, 1968, 166-167; Sümer, *a.g.e.*, 2022, 101-102; Sağlam, *a.g.e.*, 2021, 328.

⁴⁴⁵ Göde, *a.g.m.*, 2017, 321-322; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 16-19.

İçlerinden en büyüğü ve Sivas'ta valilik yapan Şeyh Hasan Bey için Mardin Artuklu Hükümdarı Melik Sâlih Şemseddin (1312-1364)'in kızı istenmiştir. Nişan yapıldıktan sonra iki taraf da düğün hazırlıklarını tamamlamıştır. Melik Sâlih'in çeyizlerle birlikte yola çıkardığı gelin alayı Sivas'a ulaştığında önemli bir sorunla karşılaşmıştır. Damatları olan Şeyh Hasan Bey hastalanarak 1347 yılında vefat etmiştir. Bu durum karşısında Eretna Bey, Sivas'a gelmiş bulunan gelinini Mardin'e geri göndermemiş ve diğer oğlu Cafer Bey ile evlenmesini uygun görmüştür. Tabii ki bu sırada dünürü Melik Sâlih'e bir mektup yazarak durumdan haberdar etmeyi ihmal etmemiştir. Gönderdiği mektupta, “*Benim başka bir oğlum var, kızın onunla evlenebilir.*” diyerek Artuklu hükümdarının gönlünü ve rızasını almaya çalışmıştır.⁴⁴⁶

5.2.3. Kadı Burhâneddin Devleti

Yakın Şark'taki seferlerinden sonra gözünü Anadolu'ya çeviren Emîr Timur'un, bu bölgedeki güçlü beyliklere elçileriyle birlikte itaat etmeleri için mektuplar gönderdiğinden (1393-1394) daha önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Onun, elçisiyle birlikte mektup gönderdiği bir isim de Kadı Burhâneddin Ahmed'dir. Timurlu Devleti tarafından gönderilen -ismi ve mevkisi hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmayan-elçi, Kadı Burhâneddin'e Timur'un mektubunu sunmuştur. Kimi kaynaklarda mektubun oldukça sert bir üslupla kaleme alındığı ve öfkeli ifadelerle yer verildiği belirtilmiştir. Hatta Kadı Burhaneddin'in, Emîr Timur'un kullandığı ifadeleri okurken hop oturup hop kalktığı söylenmiştir. Gönderilen mektupta Timur, o zamana kadarki fetihlerini sayarak bundan böyle Kadı Burhâneddin Ahmed Devleti'nde de kendi adına (kimi yerlerde Mahmud Han veya Suyurgatmış'ın adına) hutbe okutulmasını, sikke kestirilmesini ve asker ile mal gönderilmesini buyurmuştur. İstenilen itaatin sağlanmasıysa Timur'un elçisine yüklenmiştir. Ancak Kadı Burhâneddin Ahmed'in ne elçiye ne de mektuba itibar ettiği hatta cevap vermeyi bile lüzumsuz bulduğu söylenmektedir.⁴⁴⁷

Bazı kaynaklarda Timur'un elçisine Kadı Burhaneddin'in sertlikle mukabelede bulunduğu bazılarında ise diplomatik usullere uyararak elçiyi geri gönderdiğinden bahsedilmektedir.⁴⁴⁸ Neticede Kadı Burhâneddin, Emîr Timur'un öncelikle kendi

⁴⁴⁶ Göde, a.g.m., 2017, 320; Göde, a.g.e., 2000, 76; Sümer, a.g.e., 2022, 110-111.

⁴⁴⁷ İbn Arabşah, a.g.e., 2023, 154.

⁴⁴⁸ İbn Arabşah da Timur tarafından Kadı Burhâneddin'e gönderilen bir elçi ve mektuptan söz etmektedir. Bu kaynakta anlatılana göre Timur ve Kadı Burhâneddin arasında geçen diyalog daha sert

devleti için bir tehlike arz ettiğini kavramıştır. Bu yüzden de etrafına güçlü devletleri toplama yolunu seçerek ittifak arayışına girişmiştir.⁴⁴⁹

Elçilik heyetini iki ayrı gruba ayırarak birini Memlûk Devleti'nin sultanı Melik ez-Zahir Ebû Said Berkuk'a, diğer grubu ise Osmanlı Devleti'nin hükümdarı I. Bayezid'e göndermiştir. Böylece Timur ile arasında geçenleri elçileri vasıtasıyla haber verebilmiştir. Timur tarafından bir itaat mektubu geldiğini, buna karşılık kendisinin ise sessiz kalma yolunu seçtiğini iletmiştir. Kadı Burhâneddin, Timur tehdidinin iyice anlaşılması maksadıyla iki devletin hükümdarına mektup da yollamıştır.⁴⁵⁰ Mektupta şu kayıtlara yer verilmektedir:

Biliniz ki, ben, siz ikinizin komşunuzum ve diyarım sizin diyarınızdır. Ben sizin topraklarınız arasında bir zerre ve denizinizde bir damlayım. Sizlerin devletinizin şanını yüceltmek, şanlı bayraklarınızı yükseltmek için yalnızca sizin yardımınıza güveniyorum. Yalnızlığıma, paramın ve adamlarının azlığına, topraklarımın küçüklüğüne, miras alıp kazandığım devletimin sınırlarının darlığına bakmaksızın bu işleri yaptım. Ben, ağzınızın kalkanı, boğazınızın bekçisi, ordunuzun öncü birliği, bayrağınızın bayraktarı, ordunuzun muhafızı ve savaşlarınızın öncüsüyüm. Öbür türlü Timur'a karşı çıkmak benim ne haddime? Ben neyle onunla savaşmaya giderim? Onun yaptıklarını duydunuz; görünüşünü ve fiillerini bilirsiniz. Kaç orduyu perişan edip, hanlarını esir aldı, kaç ülkeyi zapt etti, kaç hükümdarı helak etti, kadınların haya perdelerini yırttı, ne kadar kan döktü, kurganları zapt edip fatihleri ele geçirdi, ne kadar mal-mülk talan edip, ne kadar insanı izzet-ikramdan mahrum etti, kaç insanı horladı, ne kadar insanın arasını açtı, ne kadar insanın aklını çelip beyinlerini uyuşturdu, atlı askerleri tarumar etti, kalelerini viraneye çevirdi, ne kadar insanın canını yakıp ciğerlerine köz koydu, kaç gözü kör edip, kaç kulağı sağır etti? Ben nasıl eder de kükremiş bir selle boğuşur, öfkeli bir aslanla savaşırım? Eğer bana yardım ederseniz, ben hayatımı muhafaza ederim; yok eğer beni yalnız bırakırsanız, beni kurban etmiş olursunuz. Sizin şöhret ve heybetiniz yeterli, savletiniz kifayetlidir. Sizin hizmetkârınız (yani ben) ikinize gelecek belayı defedecek kalkanınızdır. Eğer benim başıma bir musibet gelirse, - Allah göstermesin, - yahut benim topraklarıma Timur'un felaket ateşinden kıvılcımlar uçup düşerse, ihtimal ki bu ateş, zamanla o topraklara yakın kişilerin, ikincilerin ve üçüncülerin başına da düşer. "Ben onun mektubuna önem vermedim ve cevabını geciktirdim. Siz ne emrederseniz ben onu yapayım, neyi münasip görürseniz öyle davranayım. Siz temeli atın, üstünü ben tamamlayım. Sizler ne cevap verirseniz, bu cevap benden

ve öfkelidir. Kadı'nın ne elçiyi ne de gönderilen mektubu umursadığı hatta büyük ihtimalle elçi heyetiyle birlikte gelen Timur'un çapar reislerinden bazılarını öldürerek gönderdiği aktarılmaktadır. Bk. İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 154; Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 415.

⁴⁴⁹ Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 415.

⁴⁵⁰ İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 154, 155; İbn Tagrıberdi, *a.g.e.*, 2013, 301.

Timur'a gidecektir.⁴⁵¹

Kadı Burhâneddin tarafından gönderilen mektuplar muhatapları tarafından da yanıtlanmıştır. Sultan I. Bayezid'in yolladığı cevabî mektupta şu satırlara yer verilmiştir.

Eğer Timur saldırmaktan vazgeçip, bu fikrinden dönerse doğru yapmış olur. Ola ki böyle yapmazsa, o zaman biz de onun üzerine şu kadar ordu ile geliriz ki, onlara denk gelecek kuvvet onda yok. Pekâlâ, Kadı ümitsizliğe kapılmadan Timur'a karşı çıkıp akıllıca iş tutsun. Onun askerinin çok olmasından korkmasın. Çünkü "Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır." Ola ki Kadı'nın bilgece fikri ve saadetli hükmü kendisinin Timur'a karşı atlanıp, din mücahitleri ve gazileriyle onun üzerine yürümeyi uygun bulursa, bayraklarını açıp, kendi kararını icra etsin; sultanın kılıcı güçlü, bileği sağlam olsun.⁴⁵²

Görüldüğü üzere Osmanlı hükümdarının mektubunda, Kadı Burhâneddin'in gösterdiği tavrı uygun bulduğuna ve ona destek olacağına yönelik işaretler mevcuttur.⁴⁵³

İbn Arabşah; Memlûk Sultanı Melik ez-Zahir Berkuk'un, Kadı Burhâneddin Ahmed'e cevabî bir mektup yazmış olduğuna veya yazdıysa içeriğinin ne olduğunu bildiren bir kayda rastlamadığını eserinde bildirmiştir. Ancak bir yorumda bulunarak Melik Berkuk'un da Osmanlı Sultanı I. Bayezid gibi müspet bir tavırda bulunmuş olacağını söylemiştir. Bu tahminini, çağdaş iki hükümdarın işlerini ve sözlerini birbirine benzetmek suretiyle bu konuda anlaşmış olabileceklerine dayandırmıştır. Nitekim Kadı Burhâneddin ile Mısır sultanı arasında Emîr Timur tehlikesine karşı diplomatik bir süreç yürütüldüğü bilinmektedir.⁴⁵⁴

5.3. Güney Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar

5.3.1. Dulkadiroğulları Beyliği

Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti, I. Mehmed'in tahtı kesin bir şekilde ele geçirmesine kadar Fetret Devri yaşamıştır. Malum olduğu üzere bu dönemde şehzadeler arasında taht mücadeleleri eksik olmamıştır. Bu mücadelelerden biri de I. Mehmed ve Musa Çelebi arasında Rumeli'de vuku bulmuştur. Musa Çelebi, kardeşinin askerlerini mağlup edince I. Mehmed tasalı bir halde Bursa'ya geri

⁴⁵¹ İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 155-156; Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 419-421.

⁴⁵² İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 156-157.

⁴⁵³ Yücel, *a.g.e.*, 2, 2018, 163.

⁴⁵⁴ İbn Arabşah, *a.g.e.*, 2023, 157; Esterâbâdî, *a.g.e.*, 1990, 418-419.

çekilmek zorunda kalmıştır. Mehmed Çelebi, kendi askerleriyle Musa Çelebi'yi yenemeyeceğine karar kılınca öncelikle sıhriyet bağı kurmuş olduğu kayın atası Dulkadiroğlu Nâsirüddin Bey'e "*Dahi asker gerektir.*" şeklinde bir nâme yazarak Anadolu'dan asker toplamak istemiştir. Elçisiyle birlikte gönderdiği mektubunda, "*Rumeli'ne yine bir âlî seferim vardır. Sizin-dahi âlî himmetiniz bizimle bilece olsun.*" ifadelerini kullanarak Dulkadiroğlu'nu sefere çağırmıştır (1411-1412).⁴⁵⁵

Dulkadiroğlu Nâsirüddin Bey, beyliğe gelen Osmanlı elçisini gerekli izzet ve ikramda bulunarak ağırladıktan sonra I. Mehmed'den gelen mektuba bir cevap kaleme almıştır. Dulkadiroğlu, "*Ey Sultan-ı âlem, her nereye teveccüh edersen, Hak Teâlâ sana muavin olup, feth ü zafer mukaarin olup, fırsat ve nusrat senindir. İnşaallah ül- 'aziz, eğer hizmetine ben yararıyacak olursam, oğlum⁴⁵⁶ kulunu gönderem.*" dediği mektubunu Osmanlı elçisine emanet ederek I. Mehmed'e ulaştırmasını istemiştir. Amasya'da bulunan I. Mehmed, elçisinin gelmesiyle hemen Engüri'ye vararak sefer hazırlığına koyulmuştur. Burada asker cem' eylemek amacıyla konakladığı sırada Dulkadiroğlu'nun huzuruna geldiği ve sohbetleri sırasında I. Mehmed'in ona cömertçe ikramlarda bulunduğu kaydedilmiştir.⁴⁵⁷

Dulkadiroğlu Beyliği ve Osmanlı Devleti arasındaki mektuplaşmalardan diğeri Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey ile II. Mehmed döneminde gerçekleşmiştir. Şehsuvar Bey'in, II. Mehmed'e birçok sebepten dolayı mektup yazdığı ve bu mektuplara karşılık aldığı bilinmektedir. Bunlardan biri de Dulkadir Beyliği'nin yönetiminde kimin söz sahibi olacağıyla ilgilidir. Hatırlanacağı üzere Memlükler, Osmanlı Devleti'nin desteğiyle beyliğin başına Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey'in geçmesini ve bu iki gücün yaklaşmasını siyasî bakımdan tehlikeli bulduklarından karşılıklı olarak Dulkadir ailesine mensup başka bir rakip çıkarmışlardır. Melik Hoşkadem, Halep valisi Yeşbeg-Becasi'yi görevlendirerek Dulkadiroğlu Rüstem Bey'e yardımcı olmuştur. Bu esnada tehlikelinin farkına varan Şehsuvar Bey tedbir almaya başlamıştır. II. Mehmed'in, Arnavutluk Fethi'ni tebrik etmek maksadıyla yolladığı elçisiyle Memlük Devleti'nin kendisine karşı tavır aldığını haberdar etmiştir. Elçiyle birlikte gönderilmek üzere Şehsuvar Bey, Osmanlı sultanından Dulkadir-Karaman sınırında bir düzeltme yapılmasını ve Mihaloğlu İskender Bey'in affının talep eden bir mektup yazmıştır.

⁴⁵⁵ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 501.

⁴⁵⁶ Dulkadiroğlu Süleyman Bey.

⁴⁵⁷ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 503; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 41.

Dulkadiroğlu'ndan gelen haberler ve mektup üzerine II. Mehmed ise Memlük sultanına gönderilmesi için onun adına düzenlenen bir iltimasnâme yazdığını ve özellikle de Melik Hoşkadem ile Osmanlı'dan habersiz savaşa girmemesi hususunda uyarılarda bulunduğu bir cevabî mektup göndermiştir (1466).⁴⁵⁸

Dulkadiroğlu Alâüddevle Bey döneminde ise Osmanlı ve Memlük Devletleri arasında diplomatik bir denge siyaseti güdülmüştür. Tarafların birbirleriyle olan savaşlarında kendi çıkarına yönelik hareket eden Dulkadiroğulları, 1491'de çatışmaların son bulmasıyla her iki devletle de dostluk münasebetlerini geliştirmiştir. Bu maksatla Memlüklere elçilik heyetleri gönderilirken Osmanlı Sultanı II. Bayezid'e de askerî yardımlarda bulunulmuştur. Kardeşi Şahbudak'ın yerine geçirilmemesi amacıyla Memlük Meliki Kayıtbay'a itaatini sunan Alâüddevle Bey, bu durumun Osmanlılar açısından tehlike addedilmemesi için de Dulkadir-Osmanlı ilişkilerine özen göstermiştir. Sultan II. Bayezid, şehzade Cem ile giriştiği taht mücadelesinde kardeşinin isyanını bastırmak için Konya'ya giderken Dulkadiroğlu'na da bir mektup göndermiştir. Şehzade Cem'in Dulkadir Beyliği'nin topraklarından geçmesinin olası olduğunu yazan II. Bayezid, Alâüddevle Bey'den kardeşinin yakalanmasını talep etmiştir. Bunun üzerine takibe çıkmışsa da Alâüddevle Bey, Osmanlı şehzadesini yakalayamamıştır. Şehzade Cem'in de Mısır'a kaçmasıyla beyliğine geri dönmüştür. Karamanoğlu Kasım Bey ile birleşip tekrar mücadeleye girişen Şehzade Cem'e karşı Alâüddevle Bey yine Bayezid'in yanında yer almıştır. Dulkadiroğlu ile İskender Paşa şehzadeyi yakalamaya çalıştılsa da muvaffak olamamışlardır. Nihayetinde Şehzade Cem, Rodos Şövalyeleri'nin yanına sığınmış ve Alâüddevle Bey de ülkesine geri dönmüştür.⁴⁵⁹

5.3.2. Tekeoğulları Beyliği

14. yüzyılda Kıbrıs Krallığı ile Memlük ve sahil beylikleri arasında Akdeniz'de bir üstünlük yarışı yaşanmıştır. Bundan dolayı Kıbrıs Kralı I. Pierre, daha önce Ceneviz, Rodos Şövalyeleri ve Papa VI. Innocent'in askerî kuvvetlerinin yardımıyla Antalya üzerine büyük bir saldırı düzenlemeye karar vermiştir. Saldırı planından haberdar olan Tekeoğlu Mehmed Bey, elçilerini devreye sokarak barış teklifinde bulunsa da I. Pierre

⁴⁵⁸ Âşıkpaşazade, *a.g.e.*, 2003, 302-303; Lugal, N.-Erzi. A. (1956). *Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası*, İstanbul, 44; Yinanç, *a.g.e.*, 1989, 63-64.

⁴⁵⁹ Sarı, *a.g.m.*, 2017, 373; Kesik, *a.g.e.*, 2018, 315.

tarafından reddedilmiş ve Antalya ele geçirilmiştir (Ağustos 1361). Nitekim bu galibiyet uzun sürmemiştir. I. Pierre, siyasî ve ekonomik açıdan stratejik bir şehir olan Antalya'yı tekrar Tekeoğullarının hâkimiyetinden kurtarmak ve Hristiyan birliğini oluşturmak amacıyla Avrupa'ya ziyarette bulunmuştur (1362). Krallığa yönelik gerçekleştirdiği cihat faaliyetleriyle tanınan Tekeoğlu Mehmed Bey de bu boşluğu fırsat bilerek Kıbrıs üzerine sefer düzenlemiştir. Mehmed Bey, Alâiye emîri ve diğer sahil emîrlerinin yardımlarıyla topladığı on iki kalyon sayesinde Kıbrıs'ın kuzeybatısında yer alan Pentaglia'dan karaya çıkarak Karpas ve Girne bölgesini ele geçirmiştir. Kıbrıs Kralı'nın naibi ile Mehmed Bey arasında geçen deniz savaşı naibin ölümüne ve Kıbrıs kuvvetlerini zorlanmasına sebep olmuşsa da güçlü donanmaları sayesinde Tekeoğullarını yenmişlerdir. Bu yenilgi Hristiyan kuvvetlerinin, Anadolu sahillerini hedef almasına yaramış ve Kıbrıs Krallığı tarafından Anamur Kalesi zapt edilmiştir. Gelişmeler üzerine Memlûk Devleti ise Kıbrıs Krallığı'nın tehditkâr hareketlerine karşı müdahale etme kararı almıştır. Büyük bir sefer düzenlenmesini düşünen Memlûk divanı, Tekeoğlu Mehmed Bey başta olmak üzere Anadolu Beyliklerine mektuplar göndermiştir. Memlûk Devleti, gönderilen mektuplar aracılığıyla beylikleri cihada teşvik ederek henüz hazırlığı tamamlanmamış olan sefere yardımcı olmalarını talep etmiştir. Bu amaçla Karamanoğulları liderliğinde birleşen beylikler, Kıbrıs Krallığı'nın müttefiki ve himayesinde olan Kilikya Ermeni Krallığı'nın elinde bulunan Gorigos Kalesi'ne yürümüşlerdir. Kazanılması muhtemel olan bu sefer; Memlûk Devleti'nin iç işlerinde yaşanan gelişmeler yüzünden Türkmen beylerinin kuşatmayı kaldırmasıyla sonuçlanmıştır.⁴⁶⁰

5.4. Kuzey Anadolu Beyliklerinde Mektuplaşmalar

5.4.1. Çobanoğulları Beyliği

İbn Bibi'deki kayıtlara göre ilk olarak 1211-1212 yılında Kastamonu beyi olarak görülen Hüsameddin Çoban, I. İzzeddin Keykavus ve Alâeddin Keykubad arasında yaşanan taht gerginliğini neticesinde yapılan sulhta hazır bulunan devlet adamlarındandır (1212). Nitekim Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu tahtına geçtiğini haber alınca Emîr-i Çoban Melikü'l-Ümerâ Hüsameddin Bey, yanında birçok değerli hediyeyle birlikte payitaht Konya'ya gitmiştir. Bu hediyeler sultan tarafından da kabul edilmiştir. Böylelikle I. Keykubad ile görüşme fırsatı bulan Hüsameddin

⁴⁶⁰ Kofoğlu, a.g.m., 2017, 270-271; Kesik, a.g.e., 2018, 296.

Çoban Bey, sultana olan bağlılığı karşılığında makam ve mevkisini korumayı sürdürmüştür. Bu süre zarfında eğlence, sofrası ve müsabaka meclislerinde yeni Selçuklu sultanının yanında bulunan Kastamonu beyinin menşuru da yenilenmiştir.⁴⁶¹

Bilindiği üzere menşurlar resmî vesika türlerinden birini teşkil etmektedirler. Bu sebeple resmî mektup olarak da sayılabilirler. Menşurlar, hükümdarlar tarafından bir görev veya muafiyet tayinini ya da iktâ tevcihini tebliğ eden belgelerdir. Asr-ı Saâdet, Hulefâ-yi Râşidîn ve Emevîler devrinde menşur tabirinin “buyruk ve ferman” manasında kullanıldığına rastlanılmamakla birlikte menşurun, “buyruk” anlamında kitap, mektup ve ahidnâme kelimelerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.⁴⁶² Hüsameddin Çoban’a verilen bu menşur da Kastamonu’da beyliğini devam ettirebilmesini sağlayan resmî mektup mahiyetinde bir vesikadır.

Çobanoğulları Beyliği açısından Yavlak Arslan Bey dönemi de Selçuklu ve İlhanlı Devletleriyle gerçekleştirilen yoğun bir diplomasi trafiğini kapsamıştır. Bu münasebetler doğrultusunda da Selçuklular ve İlhanlılar nezdinde Yavlak Arslan Bey’in oldukça itibarlı bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Böylece II. Mesud’un saltanatında Kastamonu’daki hükümdarlığını sağlamlaştıran Çobanoğulları, son fetihleri olan Gideros Kalesi’nin alınması için hazırlığa koyulmuşlardır. 1284’te Karadeniz sahiline açılan Gideros koyunun iki yakasında bulunan Bizans Devleti’ne ait iki ayrı kalenin Yavlak Arslan Bey’in liderliğinde fethedilmiştir. Bu zafer sayesinde bir Türkmen beyliği tarafından Kastamonu bölgesinin tamamı ele geçirilmiştir. Ayrıca Türkiye Selçuklularının zaruret içerisinde kaldığı 13. yüzyılın son çeyreğinde Yavlak Arslan’ın gerçekleştirmiş olduğu bu fetih, siyasî ve askerî tarih açısından da önemli bir gelişmedir.⁴⁶³

Nitekim bir uç beyi olan Yavlak Arslan Bey ve bölgedeki Türkmen yoğunluğunun kazandığı bu zafer bağlamında Nicephorus Grigoras’ın da ima ettiği Moğol istilası nedeniyle göçmek zorunda kalan Türklerin zararına değil bilakis Bizans topraklarına akınlar yapılmasına yol açtığı için fayda sağladığı söylenebilir.⁴⁶⁴ Geridos Fethi

⁴⁶¹ İbn Bibi, *a.g.e.*, 2020, 243-244; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 36-37.

⁴⁶² Turan, O. (2014). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, Ankara, 7-15; Özaydın, A. (2004). “Menşur”, *DİA*, 29, 148; Merçil, E. (2004). “İlk Müslüman Türk Devletlerinde Menşur”, *DİA*, 29, 149-150.

⁴⁶³ Yakupoğlu, C.-Musalı, N. (2022). *Kastamonu Beylerinin Mektupları*, Ankara, 26-28, 74.

⁴⁶⁴ Turan, *a.g.e.*, 1971, 507-508; Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*, 1, İstanbul, 258-259; Yakupoğlu-Musalı, *a.g.e.*, 2022, 47-48.

vasıtasıyla Çobanoğulları ve Selçukluların Batı Karadeniz bölgesinde Bizans ile giriştikleri mücadele, Kastamonu'nun tamamen fethediliş süreci ve dönemin siyasî, askerî, diplomatik durumuyla ilgili çıkarımlarda bulunulmasında Yavlak Arslan'ın münşisi sıfatıyla Hüsâmeddin Hasan b. Abdülmümin el-Hôyî'nin kaleme aldığı resmî mektup niteliğindeki fetihnamenin büyük katkısı olmuştur. Selçuklu Sultanı II. Mesud ve devlet ileri gelenlerine gönderildiği düşünülen bu belgeye, yazarın Kavâ'idü'r-Resâ'il adlı inşâ kitabının içerisinde rastlanılmaktadır. *Geridos Fetihnâmesi* ismiyle anılan vesika, klasik diplomatik üsluba uygun bir şekilde yazılmıştır. Fetihname geleneğinin usul ve erkânına genel manada riayet edilen Farsça mektupta Kur'ân-ı Kerîm ayetlerine ve özlü sözlere yer verilmesi suretiyle süslü bir dil kullanılmıştır. Neticede başta Çobanoğulları Beyliği olmak üzere birçok devletin durumuna ait bilgiler barındırması bakımından *Geridos Fetihnâmesi* aracılığıyla dönemin siyasî ve diplomatik tarihine ışık tutulabilir.⁴⁶⁵

5.4.2. Candaroğulları Beyliği

Candaroğlu beyleri, siyasî menfaatleri sebebiyle çağdaşı olan devletlerle bulunduğu diplomatik ilişkiler gereğince temaslarını zaman zaman mektuplar vasıtasıyla sürdürmüşlerdir. Bu diplomatik münasebetleri anlayabilmek için Candaroğulları Beyliği'nin çevresindeki devletlerle olan mektuplaşmaları hakkında birkaç örneğin verilmesi mühimdir. Bunlardan ilki Candaroğlu I. İbrâhim Bey zamanında Memlûklerle kurulan münasebetlerin mahiyetiyle ilgilidir. Kuzey Anadolu bölgesindeki birçok şehir ve kalelere sahip olan I. İbrâhim Bey'in, Mısır sultanı ile devamlı olarak haberleştiği Ömerî'nin kayıtlarında yer almaktadır. Beylik ve Memlûk Devleti arasındaki haberleşmenin, mektuplar vasıtasıyla devam ettirildiği yine bu kayıttan öğrenilmektedir. Aralarındaki münasebet ve mektuplaşmalar; iki siyasî gücün samimi bir dostluk kurduğuna da delalet etmektedir.⁴⁶⁶

Candaroğulları Beyliği'nin diplomatik temaslarda bulunduğu diğer bir devlet ise Osmanlı'dır. Osmanlılarla aralarında geçen iki mektuplaşma sayesinde beyliğin bu devlete karşı nasıl bir politika izlediği anlaşılabilir. Candaroğlu Kötürüm Bayezid ile Sultan I. Murad döneminde, dostluğa dayalı ilişkilerin tesis edildiğine dair kroniklerde kayıtlara yer verilmektedir. *Feridun Bey Münşeati*'nda bulunan 1374-

⁴⁶⁵ Yakupoğlu-Musalı, *a.g.e.*, 2022, 27-37, 38-43, 71, 76, 77

⁴⁶⁶ Ömerî, *a.g.e.*, 2019, 147, 163; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 67.

1375 yılına ait bir mektup da bu durumu teyit etmektedir.⁴⁶⁷ Kötürüm Bayezid tarafından I. Murad'a gönderilen söz konusu mektup, Osmanlı'nın Balkanlar'da kazandığı fetihleri tebrik etmek maksadıyla yazılmıştır. Osmanlı Sultanı I. Murad'ın mektuba verdiği cevap da oldukça samimi ifadeler içermektedir.⁴⁶⁸

Osmanlı kroniklerinde taraflar arasındaki dostane ilişkilerin sağlam temellere dayandığını destekleyebilecek bir husustan bahsedilmektedir. Bu olay, Sultan I. Murad'ın oğulları şehzade Bayezid ile Yakub Çelebi'nin sünnet düğünüdür. Düğün törenine diğer Anadolu Beylikleri gibi Candaroğulları da davet edilmiştir. Candaroğlu Kötürüm Bayezid Bey ise eşine pek rastlanmayan değerli hediyelerini elçileri vasıtasıyla Osmanlı'ya sunarak törene beyliğinin iştirak etmesini sağlamıştır (1365-66).⁴⁶⁹ Burada gelişen dostluk münasebetinin iki taraf arasında farklı anlamlar taşıdığı görülmektedir. Osmanlılar, Balkanlar'da tutunabilmek için Anadolu'daki beyliklerle ilişkilerini sağlamlaştırırken Candaroğlu Kötürüm Bayezid de beyliğinin siyasî geleceğini düşünerek temkinli bir dış politika anlayışına yönelmiştir.⁴⁷⁰

İlk mektuplaşma münasebetleri bu şekilde sakin ve dostane ilerlemesine rağmen Candaroğlu Beyliği'nin, Osmanlı İmparatorluğu tarafından ilhakına vesile olacak gelişmeleri de mektuplaşmalar üzerinden takip edebilmek mümkündür. Candaroğlu İsmail Bey dönemine rastlayan bu mektuplaşmaların başlangıç tarihi, Sultan II. Mehmed'in Amasra üzerine yürüdüğü 1459 yılına rastlamaktadır. Kendi üzerine bir hamlede bulunulacağını sanan Candaroğlu İsmail Bey, Kastamonu'yu hemen terk ederek Sinop'a geçmiştir. Amasra Seferi'nin beylikle bir ilgisi olmadığı anlaşılınca II. Mehmed'e hediyelerle birlikte muhtemelen tabiiyeti bildiren bir elçi gönderilmiştir. Yine de İsmail Bey, şüphelerinde haksız sayılmazdı. Zira Sultan II. Mehmed'in Kuzey Anadolu'da tehdit olarak gördüğü siyasî oluşumlardan biri de Candaroğulları Beyliği'ydi. Osmanlı sultanı, beyliği ilhak etmek amacıyla sefer hazırlıklarını belli etmeden hedefin Trabzon Rum İmparatorluğu olduğu yönünde bir izlenim vererek İsmail Bey'e bir mektup göndermiştir.⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Feridun Bey, *a.g.e.*, 1265-1274 (1848-1857), 1, 97-98; Yakupoğlu-Musalı, *a.g.e.*, 2022, 83.

⁴⁶⁸ Uzunçarşılı, İ. H. (1979). "I. Murad", *İA*, 8, 587-597; Emecen, *a.g.e.*, 2021, 292; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 70-71.

⁴⁶⁹ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 60; Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, 1, 1979, 128-131, Kesik, *a.g.e.*, 2018, 178, 249, 266; Yakupoğlu, *a.g.m.*, 2017, 430.

⁴⁷⁰ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 71.

⁴⁷¹ Aşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 152-154; İdris-i Bitlisi. (2019). *Heşt Behişt VII. Ketibe Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, çev. M. İ. Yıldırım, Ankara, 150, 151; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 110.

Bu mektup sefer hazırlığına bir çağrıydı. Mektupta Candaroğlu İsmail Bey'e hitaben şu satırlara yer verilmiştir.

Trabzon'a gemiler göndeririz. Kerem ve lütfedesiniz. Sinop'a varınca gemilerimizi her ne türlü ihtiyacı olursa onu padişah hatırı için dostluk ve muhabbet göstermek için onların işlerini görüveresiniz. Kaptana harç akçasını vermişizdir. Eğer yetişmezse padişaha Bakır Küresi'nden tayin olunan akçadan masraf ne ise edesiniz. Azaplar'ım edepsizlik edecek olursa onların hakkından gelesiniz. Ta ki edepsizlik etmeyeler. Eğer her ne suretle idama müstahak olursa mecal vermeyesiniz. İdam dahi edesiniz. Benim gönlüm sana hoştur.⁴⁷²

Osmanlılar tarafından Bursa'dan yollanan ikinci mektupta ise İsmail Bey'in oğlu Hasan'ın Ankara'ya icabeti emredilmiştir.⁴⁷³ Bu sayede Osmanlı Devleti, gönderdiği mektuplar aracılığıyla Candaroğullarını oylarken aynı esnada karadan ve denizden beyliğin etrafını sarmakla meşgul olmuş ve İsmail Bey'in kuşatılması da böylelikle kolaylaşmıştır.⁴⁷⁴ Görüldüğü üzere Osmanlı'nın, beyliğe yönelik siyasî hedeflerine ulaşmasında söz konusu mektupların yardım sağladığı anlaşılmaktadır.

Oğlunu gönderdikten sonra gelen haberler ise İsmail Bey için hiç de beklediği gibi olmamıştır. İsmail Bey, oğlu Hasan Bey'in hapsedildiğini ve aralarında kardeşi Kızıl Ahmed Bey'in de olduğu Osmanlı ordusunun Kastamonu üzerine yürüdüğünü haber alınca çareyi Sinop'a çekilmekte bulmuştur. Çetin bir şekilde muhasara edilen İsmail Bey'e, II. Mehmed'in görevlendirdiği Mahmud Paşa tarafından bir sulh teklifi sunulmuştur.⁴⁷⁵

Candaroğlu'na uzlaşılması yönünde yapılan teklif de yine bir mektubun gönderilmesi suretiyle gerçekleşmiştir. İsmail Bey'e iletilmesi amacıyla Mahmud Paşa'nın kaleme aldığı mektupta şu ifadeler yer verilmiştir.

Bizden size nasihattir. Sizi, denizden ve karadan, zaferler öncüsü ordumuzla muhasara ettik. Kurtulmanız imkân dahilinde değildir. Durum budur ki, ırzınız ve ehl-i iyâliniz ırzını saklıyasız. Ve ahali-i memleket ki, hakikatte ehl-i Allah'tır. Onları kendi reylerinde serbest bırakasınız. İzzet ve ihtimamınızla çıkasınız. Kaleyi ve ili teslim edesiniz. Mukabilinde ihsan-ı padişahiden, memleketiniz bedeli memleket tayin olup saye-i devlette asude ve hoşhal olasız.⁴⁷⁶

Mektup kendisine ulaşınca sulha mecbur olan İsmail Bey, kendisinin ve ailesinin

⁴⁷² Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 154.

⁴⁷³ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 743.

⁴⁷⁴ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 112.

⁴⁷⁵ Âşıkpaşaoğlu, *a.g.e.*, 1985, 155; Tursun Bey, *a.g.e.*, (?), 84.

⁴⁷⁶ Tursun Bey, *a.g.e.*, (?), 85.

güvenliğinin teminat altına alınacağına kani olduktan sonra Mahmud Paşa ile buluşarak Sinop'u Osmanlı Devleti'ne teslim etmiştir (1461).⁴⁷⁷ Nitekim diplomatik münasebetlerle kurulan dostane temaslardan sonra beyliğin son dönemlerinde Osmanlı ile aralarında meydana gelen siyasî sorunlar yine diplomasinin önemli bir haberleşme aracı olan mektuplar sayesinde sulh yoluyla çözülmüştür. Bu müzakerelerden karlı çıkan ise Osmanlı Devleti olmuştur.

Candaroğulları Beyliği'nin, güçlü bir devleti olan Timurlu Devleti ile de diplomatik ilişkilerde bulunduğu bilinmektedir. Anadolu'da dengeleri değiştiren Ankara Savaşı'ndan önce Emîr Timur ile yapılan diplomatik görüşmeler daha sonra da devam etmiştir. Özellikle Candaroğlu İsfendiyar Bey döneminde Timurlular ile haberleşmeler yoğunlaşmıştır. Candaroğullarının, Timurlular ile kurduğu diplomatik temasların bir kısmı da mektuplaşmalar üzerinden gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti, Sultan II. Murad'ın hükümdarlığında tekrardan kendisini toparlamış bir vaziyette olsa da henüz bazı Anadolu Beyliklerinin üzerinde kesin bir hâkimiyet kurabilmiş değildir.⁴⁷⁸ Bu dönemde Candaroğlu Beyliği ise Osmanlılarla ilişkilerini dostane bir şekilde devam ettiriyormuş gibi görünmektedir. Yine de İsfendiyar Bey, siyasî fırsatları değerlendirmekten geri kalmamıştır. Bu yüzden beyliğinin geleceğini düşünerek Osmanlı Devleti aleyhine hareket etmeyi uygun görmüştür. Bu durum, *Feridun Bey Münşeâtı*'nda yer alan bir mektuptan da anlaşılmaktadır. Buna göre Timurlu Hükümdarı Şâhruh'un, Anadolu'ya sefer düzenleyeceğine dair bir haber ulaşmıştır. Bu haberi göz ardı etmeyen Candaroğlu İsfendiyar Bey ise münasebet kurma amacıyla elçisiyle birlikte Şâhruh'a bir mektup göndermiştir. (1429/1430). İnşâ risalelerindeki mektup yazım kurallarına uygun olarak mektubun kaleme alındığı gözden kaçmamaktadır. Nitekim bu bölgede Çobanoğulları Beyliği'nden itibaren oluşan yazışma ve diplomasi külliyatının Candaroğullarına da miras kaldığı unutulmaması gereken bir noktadır.⁴⁷⁹

Bu tarihten önce Candaroğulları Beyliği'nin, Şâhruh ile temasa geçtiğine dair Timurlu kaynaklarında malumata rastlanılmamaktadır. Yine de Candaroğullarının, I. Mehmed Çelebi döneminde karşı bir hamlede bulunarak Timurlu Devleti ile temasta olduğunu

⁴⁷⁷ Neşri, *a.g.e.*, 2, 2014, 745, 747; İdris-i Bitlisi, *a.g.e.*, 2019, 152-153; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 112-113.

⁴⁷⁸ İnalçık, *a.g.e.*, 2022, 105-107.

⁴⁷⁹ Feridun Bey, *a.g.e.*, 1265-1274 (1848-1857), 1, 220; Yakupoğlu-Musalı, *a.g.e.*, 2022, 116, 121-123, 124-126.

destekleyen başka bir kayıt *Feridun Bey Münşeâtı*'nda geçmektedir. Münşeatta söz edilen kayıtlar; Akkoyunlu Hükümdarı Karayülük Osman'ın, Şâhruh'a gönderdiği başka bir mektuba dairdir (1417/1418). Söz konusu kayıtlarda Karamanoğlu II. Mehmed, Hamid-İli'nin beyi olan Hüseyin, Aydınoğlu Cüneyd Bey'in oğlu Hamza, Dulkadiroğlu Süleyman, Bizans İmparatoru, Trabzon ve Gürcü Melikleri ile son olarak Candaroğlu İsfendiyar Bey'in Şâhruh'u Anadolu'ya bekledikleri ve itaatlerini bildirmeye hazır oldukları bildirilmektedir.⁴⁸⁰ İsfendiyar Bey'in bütün bu diplomatik teşebbüslerine rağmen II. Murad tarafından beyliğe karşı ciddi bir yaptırımda bulunulmamıştır. Neticede Osmanlı'nın gözündeki tam bir hedef halini alıncaya kadar Candaroğulları Beyliği, diplomatik temaslar eşliğinde bir süre daha siyasî varlığını devam ettirebilmiştir.⁴⁸¹

⁴⁸⁰ Feridun Bey, *a.g.e.*, 1265-1274 (1848-1857), 1, 153; Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 97.

⁴⁸¹ Yücel, *a.g.e.*, 1, 2018, 97.

6. SONUÇ

Anadolu'daki İlhanlı hâkimiyetinin ortadan kalkması sonucunda tam anlamıyla bağımsız hâle gelen Anadolu Beylikleri, siyasî münasebetlerinde diplomasiyi etkili bir araç olarak kullanmışlardır. Kuruldukları bölgenin stratejik avantajlarına göre Türkmen beyliklerinin, çağdaşları sayılabilecek diğer müslim ve gayrimüslim devletlerle diplomatik ilişkiler içerisinde bulunduğu gözlenmektedir. Bu diplomatik ilişkilerin kurulmasının başlıca sebeplerinden biri Anadolu Beyliklerinin meşruiyetlerini sağlam bir zemine oturtmak istemeleri olmuştur. Öyle ki Türkiye Selçuklu Devleti'nin çöküşünün başlamasıyla birlikte Anadolu'da, İlhanlıların baskıcı siyasetleri artmış ve iki başlı bir idare ortaya çıkmıştır. Bu siyasî durum karşısında beyliklerin bağımsızlıklarını kazanana dek bir yandan Selçuklu-İlhanlı hükümetleriyle çetrefilli bir seyirde münasebetlerde buldukları, öte yandan da Memlük Devleti'yle temasa geçtikleri görülmektedir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin sona ermesiyle Anadolu'da, Karamanoğulları ile Osmanlı Devleti arasında da uzun bir süre meşruiyet mücadelesi yaşanmıştır. Bu sorun iki güç arasında birçok elçinin arabuluculuk vazifesi görmesine neden olmuştur. Osmanlıların, Yıldırım Bayezid döneminde siyasî bakımdan güçlenmesi ve buna bağlı olarak Batı ile Orta Anadolu'da bazı beylikleri ilhak etmesiye Türkmen beylerinin dönemin diğer bir siyasî gücü olan Timur Devleti'nin safında yer almalarına yol açmıştır. Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Timur'un desteğiyle Anadolu Beyliklerinin meşruiyetlerini tekrar kazanmalarında diplomatik temasların önemi ve yeri kayda değerdir.

Beylikler sadece Selçuklu, İlhanlı, Memlük, Timurlu ve Osmanlı gibi Müslüman devletler ile diplomatik müzakereler içerisinde bulunmamışlardır. Batı Anadolu Beyliklerinden olan Saruhan, Aydın, Menteşe ve Karesioğullarının kuruldukları bölge itibarıyla stratejik öneme ve denizci beylik vasfına sahip bulunmalarından dolayı siyasî ve ekonomik çıkarlarına göre Bizans İmparatorluğu, Venedik ve Ceneviz Cumhuriyetleri gibi gayrimüslim devletlerle de münasebet kurdukları bilinmektedir. Karamanoğullarının da kuruldukları bölge itibarıyla Kilikya Ermeni Krallığı ve onun bir nevi destekçisi olan Kıbrıs Krallığı ile kimi zaman çatışmacı kimi zaman uzlaşmacı bir şekilde temasta buldukları; beyliğe gelen ve beylikten gönderilen elçilerin ziyaretlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca Karaman Beyliği'nin siyasî gücünü tehdit

edecek bir biçimde Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da genişleme çabasında bulunması, bu beyliği Venedik, Macar ve Sırlar gibi gayrimüslim devletlerle bir ittifak kurma arayışına sevk etmiştir. Bu kurulan ittifakların aracıları ise devlet yöneticilerinin tayin ettikleri elçiler olmuştur.

Kuzey Anadolu'da faaliyet göstermiş olan Çobanoğulları da Türkiye Selçuklu Devleti'nin uç beyliği vasfına sahip bulunduğu Selçuklular adına Rus ve Kıpçak melikleriyle beyliğin idarecisi arasında diplomatik münasebetler kurulmuştur. Hüsameddin Çoban zamanında sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla kurulan bu ilişkilerde, özellikle Rus ve Kıpçak meliklikleri tarafından uzlaşma sağlanması için elçiler gönderilmiştir. Hüsameddin Çoban Bey'in huzuruna gelen yabancı elçilerin hal ve tavırlarına dair tasvirler İbn Bibi'nin eserinde rastlanılmaktadır. Çobanoğulları Beyliği'nin yerini alan Candaroğulları döneminde ise Venedik Cumhuriyeti, Bizans İmparatorluğu, Trabzon Rum İmparatorluğu ve Papalık ile diplomatik ilişkiler içinde bulunulmuştur. Bu devletlerle gerçekleştirdiği diplomatik görüşmelerde Candaroğulları Beyliği, kimi zaman Osmanlı yanlısı bir politika takip ederken kimi zaman da onlardan taraf bir siyaset tatbik etmiştir. Candaroğulları bu amaçlar doğrultusunda da gelen elçileri ağırlamış, elçiler göndermiş ve bazen de kendisine verilen elçilik vazifesini yerine getirmiştir.

Anadolu Beyliklerinin muhatap devlet veya beyliklerle temasa geçmesi, taraflar arasında savaşların önlenmesi, mücadelelerden sonra barış ve af talep edilmesi, sınırlar, vergi, esir ve kaçaklar konusunda uzlaşılma sağlanması, anlaşmalar yapılması, ittifak talepleri, siyasî evlilik teklifleri ile merasimler sırasında elçi ziyaretlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca beyliklerin karşı tarafla kurduğu sıhriyet ilişkilerinde de elçilerden istifade edildiği, dolayısıyla elçi teatilerine yer verildiği gözlenmektedir. Sıhriyet ilişkileri, beyliklerin diğer hanedanlar ile olan siyasî ilişkilerinde ve bazen de kritik durumlarda ellerini güçlü hale getirmiştir. Nitekim bu ilişkiler, taraflar arasında barışın tesis edilmesini ve anlaşmaların sağlanmasını gerektiren vakitlerde belirleyici bir rol oynamıştır.

Beyliklerin münasebette buldukları devletler ile uzlaşma sağlamalarında gelin olarak saraya gelen hanedan üyesi kadınların zaman zaman aracı oldukları bilinmektedir. Bu çıkarıma örnek olarak Karamanoğulları Beyliği ile Osmanlı Devleti arasında çıkan çatışmalarda affin ve barışın sağlanması amacıyla arabulucu vazifesi gören Nefise

Melek ve İlaldı Hatunlar verilebilir. Osmanlı ailesine mensup olmakla birlikte gelin gittikleri Karamanoğlu ailesini de benimseyen bu hatunların, beyliğin çıkarı ve faydası yönünde adeta bir elçi rolü üstlendikleri görülmektedir. Yine babası Kadı Burhâneddin'in yanında devlet terbiyesi göyerek yetişen Hatice Hatun, Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey'in eşi statüsünde bulunduğundan Memlûk Devleti ile gerçekleştirilen siyasî temaslarda mühim bir rol üstlenmiştir. Bu dönemde sıhriyet ilişkileri, beyliklerin yalnızca diplomalarını yönetmelerinde bir aracı olmamış, aynı zamanda meşruiyetlerinin zemin kazanmasına da katkı sağlamıştır.

Diğer taraftan beyliklerde, diplomatik münasebetlerin yürütülmesi hususunda mektuplaşmanın başka bir önemli faktör olduğu dikkat çekmektedir. Münşeat mecmualarında yer alan mektuplar, beyliklerin diplomatik ilişkilerini açığa çıkarmada hem birer kaynak görevi görmeleri hem de dönemin nasıl bir diplomasi havasına sahip olduğunun öğrenilmesi bakımından büyük önem arz etmektedirler. Anadolu beyleri, belirli kural ve kaidelere göre kaleme alınan mektuplar sayesinde birinci ağızdan ricalarını, arzularını, ilanlarını, yardım çağrılarını, tekliflerini veyahut herhangi bir durumdan dolayı isteklerini taraflara dile getirme fırsatı bulmuşlardır. Onlara da muhatapları tarafından benzer hususlarda mektuplar gönderilmiştir. Böylelikle beylikler çevrelerinde neler olup bittiğinden haberdar olabilmış ve olayların seyrine göre ittifaklar kurup dış siyasetlerini idare edebilmişlerdir. Beylikler ve muhatapları arasındaki mektup teatisinden çoğunlukla elçilerin sorumlu olduğu göze çarpan diğer bir husustur.

Netice itibarıyla Anadolu Beylikleri, içlerinde buldukları durumların şartlarına göre kendi geleceklerini ve çıkarlarını gözetmek zorunda kalmışlardır. Bunu sağlayabilmek için de dış ilişkilerin seyrine özen göstermişlerdir. Nitekim çağdaşları olan diğer devletlerle anlaşmalar yapma, yardım çağrısında bulunma, ittifaklar kurma ve daha birçok hususta diplomatik görüşmeleri kendilerine aracı kılmışlardır. Beyliklerin göstermiş oldukları diplomatik faaliyetler, yerine göre onları üstün kılarak diğer devletlerin iç işlerine müdahil olma hakkı verirken bazen de çetin bir mücadeleden sonra aflarına veya yeniden dirilmelerine yardımcı olmuştur.

KAYNAKLAR

- Agacanov, S. G. (2006). *Selçuklular*, çev. Ekber N. Necef-Ahmed R. Annaberdiyev, İstanbul.
- Ağır, A. M. (2010). “15. Yüzyılda Memlûkların Doğu Akdeniz Siyaseti”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (23), 140-151.
- Ahmed Tevhid. (1331/1915). “Kadı Burhâneddin”, *TOEM*, V/32, 468-475.
- Aka, İ. (2000). *Timur ve Devleti*, Ankara.
- Aka, İ. (2012). “Timurlular”, *DİA*, 41, 177-180.
- Akçay, E. Y.-Kodaman, T. (2010). “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 75-92.
- Akdağ, M. (1979). *Türkiye’nin İktisadî ve İçtimâî Tarihi*, İstanbul.
- Akın, H. (1968). *Aydınöğlü Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara.
- Akın, H. (1987). “XV. Yüzyıl Lâtince Macar Kroniği Chronica Hungarorum’un Türk Tarihi Bakımından Değeri”, *Bellekten*, 51 (200), 667-757.
- Akkuş Yiğit, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Aköz, A. (2005). “Karamanoğlu II. İbrâhim Bey’in Osmanlı Sultanı II. Murad’a Vermiş Olduğu Ahidnâme”, *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 159-178.
- Aktan, H. (2009). “Sihriyet”, *DİA*, 37, 111-112.
- Aktaş, Y. (2015). *Türkiye Selçuklu Devleti’nde Diplomasi Tarihi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Akyurt, S. (2021). “1365 İskenderiye Baskını”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 50-63.
- Alderson, A. D. (2018). *Osmanlı Hanedanının Yapısı*, çev. Hakan Abacı, İstanbul.
- Alıç, S. (2017). *Dulkadir Beyliği’nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Alıç, S. (2021). *Anadolu Beyliklerinde Siyasi Evlilikler*, İstanbul.
- Altınay, R.-Çeçen, E. (2023). “I. Kılıç Arslan’ın Anadolu’daki Beka Mücadelesinde I. Haçlı Seferi’ne Karşı Diplomatik Girişimleri”, *Gazi Akademik Bakış*, 16 (32), 339-357.
- Âşıkpaşaoğlu. (1985). *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, haz. Nihal Atsız, Ankara.
- Âşıkpaşazade. (2003). *Osmanoğulları’nın Tarihi*, haz. K. Yavuz-M. A. Y. Saraç, İstanbul.
- Atar, F. (2007). “Nikâh”, *DİA*, 33, 112-117.
- Atıcı Arayancan, A. (2018). “XV. Yüzyıla Ait Bir Mektup Örneğinin Diplomatik Dil, Uslûp ve Tarihi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 171-184.
- Ayalon, D. (1971). “Memlûkler ve Deniz Kuvvetleri: İslam Âlemi ile Hıristiyan Avrupa Arasındaki Mücadelenin Bir Safhası”, çev. Salih Özbaran, *İÜEF Tarih Dergisi*, (25), 39-50.
- Ayönü, Y. (2009). “Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 53-56.
- Aziz b. Erdeşir-i Esterâbâdî. (1990). *Bezm u Rezm (Eğlence ve Savaş)*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.
- Babinger, F. (2003). *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, İstanbul.
- Barbaro, J. (2022). *Anadolu’ya ve İran’a Seyahat*, çev. Tufan Gündüz, İstanbul.

- Başar, F. (1995). “Fetret Devri”, *DİA*, 12, 480-482.
- Başar, F. (2017). “Germiyanogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 213-230.
- Başkan, Y. (2017). “Karaman Oğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 279-300.
- Baykara, T. (2000). “İnançoğulları”, *DİA*, 22, 263-264.
- Bedirhanoglu, H. E. (2017). “Ramazanoğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 381-392.
- Bostanzâde Yahya Efendi. (1978). *Duru Tarih*, çev. Necdet Sakaoglu, İstanbul.
- Bozkurt, N. (2020). “Mihmandar”, *DİA*, 30, 25-26.
- Broquiere, B. D. L. (2000). *Betrandon De La Broquiere'in Denizaşırı Seyahati*, çev. İlhan Arda, İstanbul.
- Cahen, C. (1979). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul.
- Cengiz, H. E.- Yücel, Y. (1989-1992). “Rûhî Târîhi”, *Türk Tarih Belgeleri Dergisi/Belgeler*, 14 (18), 359- 472.
- Çınar, H. (2012). “Osmanlı ve Candaroğulları Hanedanları Arasında Evlilik İlişkileri”, *Kuzey Anadolu Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler (Çobanoğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları)*, 1, 14-27.
- Çiftcioğlu, İ. (2009). “Osmanlılar ile Anadolu Beylikleri Arasındaki İlişkilerde Ulemânın Diplomatik Rolü”, *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 193-205.
- Çubukcu. A. (1994). “Devâtdâr”, *DİA*, 9, 221-222.
- Çuhadar, M.- Yiğit, İ. (1999). “İbn Tağrıberdî”, *DİA*, 20, 385-388.
- Danişmend, İ. H. (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 1, İstanbul.
- Daş, A. (2004), “Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi”, *AÜİFD*, 45 (2), 205 – 218.
- Daş, M. (2017). “Aydınogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 175-186.
- Daş, M. (2017). “Menteşeoğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 165-173.
- Delilbaşı, M. (1976). “Selanik'in Venedik İdaresine Geçmesi ve Osmanlı Venedik Savaşı (1423-1430)”, *Bellekten*, 40 (160), 573-588.
- Delilbaşı, M. (1983). “Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış,” *Bellekten*, 47 (185), 95-103.
- Demir, A. (2018). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, İstanbul.
- Dukas. (2020). *İstanbul'un Fethi Dukas Kroniği 1341-1462*, çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul.
- Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta et-Tancî. (2019). *İbn Battuta Seyahatnamesi*, çev. Mümin Çevik, İstanbul.
- Ebu Bekr-i Tihriânî. (2014). *Kitab-ı Diyarbekriyye*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.
- Edirneli Oruc. (2022). *Oruç Beğ Tarihi-Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Nihal Atsız, İstanbul.
- Emecen, F. (2007). “Osmanlılar”, *DİA*, 33, 487-496.
- Emecen, F. (2009). “Saruhanogulları”, *DİA*, 36, 170-173.
- Emecen, F. M. (2017). “Osmanlı Tarihinin İlk Büyük Savaş Anlatımı: Osmanlılar ile Karamanlılar Arasındaki Frenkyazısı Muharebesi (1386/1387)”, *Osmanlı Araştırmaları*, 49 (49), 57-88.
- Emecen, F. M. (2017). “Saruhanogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 153-163.
- Emecen, F. M. (2021). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, İstanbul.
- Eravcı, H. M.-Korkmaz, M. (1999). *Saruhanogulları ve Osmanlı Klasik Döneminde Manisa'da Yaşayan Kültürel İzleri*, Manisa.

- Erol, E.-Solak, E. (2013). "Diplomaside Dilin Kullanımı", *KHO Bilim Dergisi*, 23 (1), 27-37.
- Ersan, M.-Alican, M. (2014), *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, İstanbul.
- Faroqhi, S. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Ercan Ertürk, İstanbul.
- Feridun Bey, *Mecmûa-i Münşeatü's-Selâtin*, 1265-1274 (1848-1857), 1, İstanbul.
- Flemming, B. (1988). "Anadolu Beylikleri", *İA*, 12/2, 280-286.
- Flemming, B. (2018). *Geç Ortaçağ Dönemi'nde Pamfilya, Pisidya ve Likya'nın Tarihi Coğrafyası*, çev. H. Turan Bağçeci, Ankara.
- Genç, R. (1981). *Karahanlı Devleti Teşkilatı*, İstanbul.
- Gençoğlu, H. H., Gençoğlu, M. S. H., Çebi, E. (2019). *Tarihten Bugüne Karamanoğulları Hânedânı ve Halil Edhem Eldem'in Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkûka Adlı Eseri*, Ankara.
- Gezalova, Y. (2016). "Menteşe Beyliği'nin Venedikle Ticari İlişkileri", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteseoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 141-149.
- Gezen, N. (2014). *Ramazanoğulları-Memlûkler Devleti İlişkileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Göde, K. (1995). "Eretnaoğulları", *DİA*, 11, 295-296.
- Göde, K. (2000). *Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara.
- Göde, K. (2017). "Eratnalılar (1327-1381)", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 301-338.
- Göde, K. (2017). "Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti", *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 339-361.
- Gök, B. (2022). *Karamanoğulları Tarihi*, İstanbul.
- Gökhan, İ. (2012). "Dulkadir Beyliği Hanedanı Mensupları ile Komşu Devlet ve Beylik Hanedan Mensupları Arasında Yapılan Siyasi Evlilikler", *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, 1, 265-290.
- Gökhan, İ. (2019). "Kadı Burhaneddin Ahmed'in Kızı Kayseri Valisi ve Sefire Hatice (Mısır) Hatun (Dulkadir Bey'i Nasıreddin Mehmed'in Eşi)", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 13, 110-118.
- Gregory, T. E. (2019). *Bizans Tarihi*, çev. Esra Ermert, İstanbul.
- Güler, H. (2021). *Memlûkler (1250-1517)*, İstanbul.
- Günel Öden, Z. (1999). *Karası Beyliği*, Ankara.
- Günel, Z. (2001). "Karesioğulları", *DİA*, 24, 488-489.
- Hamdullah Müstevfi-yi Kazvinî. (2018). *Târih-i Güzide*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.
- Heyd, W. (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Ziya Karal, Ankara.
- Hill, G. (1948). *A History of Cyprus*, 2-3, Cambridge-New York.
- Hoca Sadettin Efendi. (1979). *Tacü't-Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, 1-2-3, Ankara.
- İbn Arabşah. (2023). *Bozkırdan Gelen Bela (Acâibu'l Makdûr)*, çev. Ahsen Batur, İstanbul.
- İbn Bibi. (2020). *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye Fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye Selçuknâme*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.
- İbn Kemal. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, haz. Şerafettin Turan, Ankara.
- İbni Tagrıberdi. (2013). *En-Nücûmu'z-zâhire Parlayan Yıldızlar*, çev. Ahsen Batur, İstanbul.
- İbnü'l Esir. (1987). *İslâm Tarihi-el Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, çev. Abdülkerim Özaydın, 11, İstanbul.

- İdris-i Bitlisî. (2019). *Heşt Behişt VII. Ketibe Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, çev. M. İ. Yıldırım, Ankara.
- İnalcık, H. (2020). “Murad I”, *DİA*, 31, 156-164.
- İnalcık, H. (2020), “Murad II”, *DİA*, 31, 164-172.
- İnalcık, H. (2022). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, 1, İstanbul.
- İpşirli, M. (1995). “Elçi”, *DİA*, 11, 3-15.
- Jennings, R. C. (2019). “Gazi Tezi Üzerine Bazı Düşünceler”, *Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, 429-441.
- Kafesoğlu, İ. (2017). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul.
- Kanat, C. (2022). *Ortadoğu'da Hâkimiyet Mücadelesi Memlûk-Timurlu Münasebetleri*, Ankara.
- Kanat, C.-Alican, M. (2022). *Timur Yıldızların Bahtına Hükmeden Son Cihangir*, İstanbul.
- Kara, S. V. (2007). “Diplomasi Metinleri Çevirisi Örneğinde Kaynak Metin-Erek Metin Bağıntısı”, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (1), 49-67.
- Karadeniz, H. B. (2008). *Osmanlılar ile Beylikler Arasında Anadolu'da Meşruiyet Mücadelesi*, İstanbul.
- Karakuş, N. (2023). “Selçuklu Veziri İhtiyârüddin Hasan ve Selçuklu Diplomasisi”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 9 (2), 303-321.
- Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, İstanbul.
- Kaya, S.-Deniz, A. (2021). “Saruhanogulları'nın Ceneviz ve Venedikliler ile Para ve Köle Ticareti”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Saruhanogulları Beyliği Bildiriler*, 4, 361-378.
- Keçiş, M. (2016). “Menteşeoğlu İlyas Bey Tarafından Venediklilerin Girit Dukası Marco Faledro'ya Verilen 24 Temmuz 1403 Tarihli Ahidname”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteseogulları Tarihi Bildiriler*, 2, 165-180.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî. (2023). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.
- Kesik, M. (2004). “Mesud II”, *DİA*, 29, 342-344.
- Kesik, M. (2018). *Anadolu Türk Beylikleri*, İstanbul.
- Kesik, M. (2020). “Muînüddin Süleyman Pervâne”, *DİA*, 31, 91-93.
- Kesik, M. (2021). “Saruhanogullarının Diğer Türk Beylikleri ile İlişkileri”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Saruhanogulları Beyliği Bildiriler*, 4, 323-341.
- Koca, S. (2013). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Ankara.
- Kofoğlu, S. (1995). “Eşrefogulları”, *DİA*, 11, 484-485.
- Kofoğlu, S. (1997). “Hamidoğulları”, *DİA*, 15, 471-476.
- Kofoğlu, S. (2006). *Hamidoğulları Beyliği*, Ankara.
- Kofoğlu, S. (2011). “Tekeogulları”, *DİA*, 40, 348-350.
- Kofoğlu, S. (2017). “Hamidoğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 241-255.
- Kofoğlu, S. (2017). “Tekeogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 267-276.
- Kofoğlu, S. (2017). “Eşrefogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 231-240.
- Kofoğlu, S. (2017). “İnançoğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 257-266.
- Kofoğlu, S. (2018). “Selçuklu Sonrası Güneybatı Anadolu'da Bir Uç Beyliği: Eşrefogulları”, *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu Eşrefogulları Beyliği*, 1, 23-38.

- Konyalı, İ. H. (1967). *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, İstanbul.
- Konyalı, İ. H. (1991). *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beyşehir Târîhi*, haz. Ahmet Savran, Erzurum.
- Koprıman, K. Y. (2005). “Karaman-Oğulları (1250-1487)”, *Makaleler*, 49-54.
- Koprıman, K. Y. (2005). “İkdu’l-Cumân’da Karaman-oğulları’na Dâir Kayıtlar”, *Makaleler*, 63-79.
- Köprülü, M. F. (1937). “Notlar ve Vesikalar Yıldırım Bayezid’in Esareti ve İntiharı Hakkında”, *Belleten*, 1 (2), 591-603.
- Köprülü, M. F. (1981). *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, İstanbul.
- Köprülü, M. F. (2016). “Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar”, çev. Samet Alıç, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (3), 949-970.
- Köprülü, M. F. (2018), *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu*, İstanbul.
- Köymen, M. A. (2017). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi İkinci İmparatorluk Devri*, 2, Ankara.
- Köymen, M. A. (2020). *Büyük Alâeddîn Keykubad ve Zamanı*, haz. Salim Koca-Sinan Tarıfci, İstanbul.
- Kurtoğlu, F. (1935-40). *Türklerin Deniz Muharebeleri*, İstanbul.
- Kütükoğlu, M. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul.
- Lane-Poole, S. (2020). *İslam Devletleri Tarihi Başlangıçtan 1927 Yılına Kadar*, çev. H. Edhem Eldem, İstanbul.
- Lapidus, I. M. (2016). *İslâm Toplumlari Tarihi*, çev. Yasin Aktay, 1, İstanbul.
- Lugal, N.-Erzi. A. (1956). *Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası*, İstanbul.
- Mehmed Neşri. (2014). *Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarihi*, haz. F. R. Unat-M. A. Köymen, 1-2, Ankara.
- Merçil, E. (1976). “Gaznelilerde Bir Saray Memuriyeti: Resuldârlık”, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, 2, 703-709.
- Merçil, E. (1989). “Alâiye Beyliği”, *DİA*, 2, 332-333.
- Merçil, E. (1991). “Anadolu Beylikleri”, *DİA*, 3, 138-139.
- Merçil, E. (1991). “Aydınogulları”, *DİA*, 4, 239-241.
- Merçil, E. (2004). “İlk Müslüman Türk Devletlerinde Menşur”, *DİA*, 29, 149-150.
- Merçil, E. (2004). “Menteşeoğulları”, *DİA*, 29, 152-153.
- Merçil, E. (2007). “Resuldar”, *DİA*, 34, 588.
- Merçil, E. (2010). “Şahne”, *DİA*, 38, 292-293.
- Mikhael Kritovulos. (2013). *Kritovulos Tarihi 1451-1467*, çev. Ari Çokona, İstanbul.
- Mordtmann, J. H. (1977). “Dulkadirliiler”, çev. M. H. Yinaç, *İA*, 3, 654-662.
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah. (1995). *Camiü’-d-Düvel Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, çev. A. Ağırakça, İstanbul.
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah. (2001). *Câmiu’-d-Düvel Selçuklular Tarihi*, haz. Ali Öngül, 2, İzmir.
- Nicol, D. M. (2021). *Bizans’ın Son Yüzyılları 1261-1453*, İstanbul.
- Nizamüddin Şâmî. (1987). *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, Ankara.
- Ocak, A. Y. (1991). “Babaîlik”, *DİA*, 4, 373-374.
- Odabaşı, Z. (2017). “Sahib Ata Oğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 201-211.
- Ostrogorsky, G. (2017). *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Ankara.

- Öcalan, H. B. (2016). “Germiyan Sarayından Bursa Sarayına Bir Gelin Gider: Devlet Hatun”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (30), 57-73.
- Özaydın, A. (2001). “Kadı Burhâneddin Devleti”, *DİA*, 24, 76-77.
- Özaydın, A. (2004). “Menşur”, *DİA*, 29, 148-149.
- Özcan, A. (2006). “Münşeâtü’s-Selâtîn”, *DİA*, 32, 20-22.
- Özcan, A. (2008). “Rikâbdar”, *DİA*, 35, 111-112.
- Özçelik, A. S. (1950). “Avrupa Feodalitesinin Siyasi ve İktisadi Mahiyeti”, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 16 (1-2), 320-360.
- Özdemir, M. (2020). “Mülûkü’t-Tavâif”, *DİA*, 31, 552-555.
- Özen, F. (2022). *İlhanlı Devleti’nin Dağılışı ve Halefi olan Devletler (1335-1350)*, Ankara.
- Özgüdenli, O. G. (2018). *Selçuklular Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157)*, 1, İstanbul.
- Öztuna, Y. (1996). *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990)*, 2, Ankara.
- Pachymeres. (2019). *Bizanslı Gözüyle Türkler*, çev. İ. Bihter Barlas, İstanbul.
- Polat, M. S. (2021). “Türkmenler (Selçuklular) Batı Asya’ya Nasıl Göçtü?”, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 309-344.
- Ruy Gonzâlez de Clavijo. (2016). *Timur Devrinde Kadis’ten Semerkand’a Seyahat*, çev. Ö. Rıza Doğrul, İstanbul.
- Sağlam, A. (2021). *En-Nâsır Muhammed Devri Memlûk Türk Devleti*, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (2015). *Bu Mülkün Kadın Sultanları*, İstanbul.
- Sarı, A. (2017). “Dulkadir Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 363-380.
- Serin, M. (2012). “Tevkî”, *DİA*, 41, 36-37.
- Sevim, A.-Yücel, Y. (1989). *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, Ankara.
- Solak, K. (2016). “Memlûk Devleti-Menteşe Beyliği Münasebetler”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Menteseoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 77-95.
- Solakzade Mehmed. (2016). *Solakzade Tarihi*, haz. Vahid Çubuk, İstanbul.
- Sümer, F. (1989). “Akkoyunlular”, *DİA*, 2, 270-274.
- Sümer, F. (2001). “Karamanoğulları”, *DİA*, 24, 454-460.
- Sümer, F. (2007). “Ramazanoğulları”, *DİA*, 34, 442-445.
- Sümer, F. (2009). “Anadolu Selçukluları”, *DİA*, 36, 380-384.
- Sümer, F. (2022). *Anadolu’da Türkler*, Ankara.
- Şafakçı, H. (2020). “Osmanlı ile Karaman Arasında Bir Kadın: İlaldı Hatun”, *Belleten*, 84 (299), 105-134.
- Şemseddin Sami. (2017). *Kâmûs-ı Türkî (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat)*, haz. R. Gündoğdu-N. Adıgüzel- E. F. Önal, İstanbul.
- Şerefüddin Ali Yezdî. (2019). *Emîr Timur (Zafernâme)*, çev. Ahsen Batur, İstanbul.
- Şahin, İ. (1992). “Kuruluştan Fetret Dönemine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi”, *DGBİT*, 10, 134-165.
- Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî. (2019). *Mesâlikü’l Ebsâr Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*, çev. Ahsen Batur, İstanbul.
- Şikârî. (2018). *Karamannâme (Zamanın Kahramanı Karamanîlerin Tarihi)*, haz. M. Sözen-N. Sakaoğlu, Ankara.
- Şükrullah. (2022). *Behcetü’l Tevârih-Üç Osmanlı Tarihi*, haz. Nihal Atsız, İstanbul.
- Tansel, S. (1966). *Sultan II. Bâyezit’in Siyasî Hayatı*, İstanbul.

- Taş, K. Z. (2016). “Fetret Döneminde Osmanlı-Menteşe İlişkileri”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, 2, 113-128.
- Taşkıran, H. (2015). *Karamanoğulları Beyliği ve Hıristiyan Dünyası (Kilikya Ermeni Krallığı, Kıbrıs Latin Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti ile İlişkiler)*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Taşkıran, H. (2016). “Karamanlı Sarayında Bir Osmanlı: Melek Hatun”, *TİDSAD*, 3 (6), 329-338.
- Tekindağ, M. C. Ş. (1947). *Karaman Beyliği 13-15'inci Asırda Cenubî Anadolu Tarihine Aid Tetkik*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi.
- Tekindağ, M. C. (1954). “Karamanlılar'ın Gorigos Seferi (1367)”, *Tarih Dergisi*, 6 (9), 161-174.
- Tekindağ, M. C. Ş. (1977). “Karamanlılar,” *İA*, 6, 316-330.
- Tekindağ, Ş. (1967). “İkinci Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi”, *Belleten*, 31 (123), 345-374.
- Tekindağ, Ş. (1971). “Memlûk Tarihine Toplu Bir Bakış”, *İÜEF Tarih Dergisi*, (25), 1-38.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş*, 1, İstanbul.
- Tokan, Ö. (2011). *İslamiyet Öncesi Türklerde Diplomasi ve Hunlar Dönemi Diplomatik İlişkileri*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Tuncer, H. (1982). "Eski ve Yeni Diplomasi (Doktora Tez Özeti)". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 37 (1), 251-257.
- Tuncer, H. (1984). “Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diplomasi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 4 (1), 50-57.
- Turan, O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul.
- Turan, O. (2014). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar Metin, Tercüme ve Araştırmalar*, Ankara.
- Turan, O. (2019). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul.
- Turan, Ş. (1967). “Fâtih Mehmet-Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik”, *A. Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3 (4-5), 63-138.
- Turan, Ş. (2020). *Türkiye-İtalya İlişkileri I (Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine)*, Ankara.
- Turğut, V. (2017). “Karası Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 187-199.
- Tursun Bey. (?). *Fatih'in Tarihi “Târih-i Ebu'l Feth”*, haz. Ahmet Tezbaşar, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*, haz. İsmail Parlatır vd., Ankara.
- Uludağ, S. (1988/2019). “Âbid”, *DİA*, 1, 307.
- Uluçay, M. Ç. (2021). *Padişahların Kadınları ve Kızları*, İstanbul.
- Uyumaz, E. (2011). *Türkiye Selçuklu Devleti'ne Gelen ve Giden Elçiler*, İstanbul.
- Uzun, M. İ. (2006). “Münşeât”, *DİA*, 32, 18-20.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1929). *Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamit Oğulları Hakkında Malûmat*, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1937). “Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrâhim Bey'in Karaman İmaretine Vakfiyesi”, *Belleten*, 1 (1), 56-127.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1941). “Gazi Orhan Bey Vakfiyesi”, *Belleten*, 5 (19), 277-288.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1957). “Osmanlı Tarihinin İlk Devirlerine Ait Bazı Yanlışlıkların Tashihi”, *Belleten*, 21 (81), 173-188.

- Uzunçarşılı, İ. H. (1957). “Çelebi Sultan Mehmed’in Kızı Selçuk Hatun Kiminle Evlendi”, *Bellekten*, 21 (82), 253-260.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1968). “Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti”, *Bellekten*, 32 (126), 161-189.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1979). “I. Murad”, *İA*, 8, 587-598.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*, 1, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2014). *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2019). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara.
- Ünal, T. (1986). *Karamanoğulları Tarihi*, Konya.
- Vardan, N. (2012). *İslâm Öncesi Türk Kültüründe Elçi ve Elçilik Müessesesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Varlık, M. Ç. (1974). *Germiyanogulları Tarihi (1300-1429)*, Ankara.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Karamanoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 23-44.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Kadı Burhaneddin Ahmed ve Beyliği”, *DGBİT*, 10, 45-54.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Dulkadiroğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 97-112.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Ramazanoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 113-129.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Çobanoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 91-96.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Aydinoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 10, 59-69.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Eretna Beyliği”, *DGBİT*, 8, 570-585.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Hamidoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 8, 562-565.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Tekeoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 8, 566-569.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Candarogulları Beyliği”, *DGBİT*, 8, 550-561.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Germiyanogulları”, *DGBİT*, 8, 487-524.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Karasioğulları”, *DGBİT*, 8, 546-549.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Saruhanogulları Beyliği”, *DGBİT*, 8, 537-545.
- Varlık, M. Ç. (1992). “Menteşeoğulları Beyliği”, *DGBİT*, 8, 525-536.
- Varlık, M. Ç. (1996). “Germiyanogulları”, *DİA*, 14, 33-35.
- Witteck, P. (1944). *Menteşe Beyliği 13-15’inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, Ankara.
- Witteck, P. (1952). "Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS*, 14 (3), 639-668.
- Yakupoğlu, C. (2017). “Candarogulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 425-441.
- Yakupoğlu, C. (2017). “Selçuklu Beyliği: Çobanoğulları”, *Anadolu Beylikleri El Kitabı*, 405-423.
- Yakupoğlu, C.-Musalı, N. (2022). *Kastamonu Beylerinin Mektupları*, Ankara.
- Yazıcızâde Ali. (2017). *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, haz. Abdullah Bakır, İstanbul.
- Yeniçeri, C. (1991). “Bâc”, *DİA*, 4, 411-413.
- Yılmaz, S. (2010). *Büyük Selçuklu Devleti’nde Elçilik Kurumu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yinanç, R. (1994). “Dulkadiroğulları”, *DİA*, 9, 553-557.
- Yiğit, İ. (2004). “Memlükler”, *DİA*, 29, 90-97.
- Yinanç, M. H. (1929). *Düsturnâme-i Enverî’ye Medhal*, İstanbul.
- Yinanç, M. H. (1979). “I. Bayezid”, *İA*, 2, 369-392.
- Yinanç, M. H. (2014). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, haz. Refet Yinanç, 2, Ankara.
- Yinanç, R. (1989). *Dulkadir Beyliği*, Ankara.
- Yücel, Y. (1963). “Kastamonu’nun İlk Fethine Kadar Osmanlı-Candar Münasebetleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 133-144.

- Yücel, Y. (1993). “Çobanoğulları”, *DİA*, 8, 354-355.
- Yücel, Y. (1993). “Candarogulları”, *DİA*, 7, 146-149.
- Yücel, Y. (2018). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, 1-2, Ankara.
- Yücel, Y.- Sevim, A. (2020). *Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı Fâtiḥ-Yavuz-Kanûnî*, Ankara.
- Zachariadou, E. (1983). *Trade and Crusade Venetian Crete and the Emirates of Monteshe and Aydın (1300-1415)*, Venedik.
- Anonim. (2014). *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, çev. H. İ. Gök-F. Coşguner, Ankara.
- İbn Şeddâd. (2000). *Baypars Tarihi Al-Melik-Al-Zahir (Baypars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi*, çev. M. Şerefüddin Yaltkaya, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Yeğen, Merve Eda.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2021
Lise	Halide Edip Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2016

Yabancı Dil

İngilizce (B2 Seviyesi)

Yayımlar

Yeğen, M. E. (2021). “Osmanlı İmparatorluğu Tarihi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (5), 83-85.

